

భారతం

ద్వితీయ సంపుటం

ఉద్యోగ భీష్మ ద్రోణ కర్ణ శల్య ఇత్యాది పర్వాలు

ఉష్ణశీ పురాణపండ

ప్రచురణ

కార్యనిర్వహణాధికారి

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు, తిరుపతి

1981

BHĀRATĪYAM—Volume II

by

USHASRI

T T D Religious Publications Series No 111

Published by

P V R K PRASAD, I A S ,

Executive Officer,

Tirumala Tirupati Devasthanams

Tirupati

Printed at

Tirumala Tirupati Devasthanams Press, Tirupati

Copies 5,000

విషయ వివరణము

* * *

	పేజీ		పేజీ
<u>ఉద్యోగ పర్వము</u>		భీమ సేనుడు	239
ఉద్యోగభూమి	179	ద్రౌపది	241
బలరాముడు	182	ధృతరాష్ట్రుడు	244
సాత్యకి	182	కృష్ణరాయబారి	248
ద్రుపదుడు	183	కర్ణహృదయం	255
శ్రీకృష్ణుడు	184	కుంతీదేవి	258
రాయబారి	185	వన్నావాలు	259
ద్వారక	186	సమరాంగణం	260
శల్యుడు	187	సేనాబలాలు	262
సేనాసమూహం	189	అంబకధ	264
మొదటి రాయబారి	189		
సంజయుడు	192	<u>భీష్మపర్వం</u>	
ఉపప్లావ్యం	194	యుద్ధసంరంభం	271
ధర్మరాజు	197	భూగోళ వివరాలు	273
శ్రీకృష్ణుడు	201	భగవద్గీత	279
హసినాపురం	207	యుద్ధప్రారంభం (మొదటిరోజు)	289
విదురనీతి	208	రెండవరోజు	293
నవత్సుజాతీయం	222	మూడవరోజు	296
సభాభవనం	225	చక్రదారి	298
శ్రీకృష్ణుడు	236	శరతల్పం	303

	పేజీ		పేజీ
<u>ద్రోణవర్వం</u>		<u>సౌప్తిక వర్వం</u>	366
సేనాపతి	309	<u>శ్రీ వర్వం</u>	371
పద్మహ్యాహం	314	గాంధారి	372
సైంధవ వధ	319	ధర్మరాజు	374
ఘటోత్కచుడు	334		
ద్రోణ వధ	336	<u>శాంతివర్వం</u>	388
		<u>అనుశాసనిక వర్వం</u>	392
<u>కర్ణవర్వం</u>		<u>అశ్వమేధ వర్వం</u>	396
రణరంగం	343	<u>అశ్రమవాన వర్వం</u>	402
శల్యపౌరథ్యం	347	<u>మౌసల వర్వం</u>	407
ధర్మరాజు	353	<u>మహా ప్రస్థానం</u>	410
దుశ్శాసన వధ	354		
<u>శల్యవర్వం</u>	358	<u>స్వర్గారోహణం</u>	413

సారపు ధర్మమున్ విమలసత్యము పాపముచేత బొంకుచే
 పారము పొందలేక చెడబారినదైన అవస్థ దక్షులె
 వ్వార లుపేక్షసేతు రది వారలచేటగు గాని ధర్మని
 స్తారకమయ్యు సత్యశుభదాయక మయ్యును దైవ
ముండెడున్

ఉ ద్యో గ ప ర్వ ం

ఇం దు లో

సమాలోచనము

ద్వారక

మొదటి రాయబారి

విదురనీతి

నంజయ రాయబారము

శ్రీకృష్ణుడు

కర్ణహృదయము

కుంతీదేవి

సన్న్యాహాలు

సమరాంగణము

ఉ ద్యోగ భూ మి

మానవ జీవిత మహేతిహాసం మహాభారతం
భారత గంగానవంతిలో మణికర్ణికా మట్టం

ఉ ద్యోగ పర్వం

రాయబార యుద్ధంలో రాజనీతి

విదురుని ఉపదేశంలో లోకనీతి

సనత్కుజాతుని నోట ఆత్మజ్యోతి

ఈ పర్వంలో గ్రహించి దర్శించాలి ఎందుకే

రామాయణంలో సుందరకాండ ' వలె భారతంలో ఉద్యోగపర్వం నిత్యం చదువు
కోవాలి, అత్తి ఉన్నతీ మహావికాసం సాధించడానికి

ఇంద్రలో నలుగురు రాయబారులు వస్తారు

వ్యవహారజ్ఞానం లేకుండా నిజాన్ని ఎఱుగంగా చెప్పడమే, తెలిసిన రాయబారి
ద్రుపద పురోహితుడు

కర్ర విరగకుండా, పాము చావకుండా మంత్రాంగం నడిపే రాయబారి సంజయుడు

త్రాచుపామును బలమయిన కర్రతో వట్టి విరగబొడిచే రాయబారి వాసుదేవుడు

విరిగిన మనసును మరింత ఎరిచే అవివేక రాయబారి శకుని కొడుకు ఉలూకుడు

ఈ నలుగురి రాయబారు విభావాలిమా పరిశీలిస్తే ఈ నాటి ప్రపంచ రాజనీతిలో
వీరిని మించిన ప్రవృత్తికల రాయబారి కనిపించడు

అందుచేత రాజనీతిచేత్ర లందరూ యిది చదవాలి, ఎప్పటికప్పుడు బుద్ధికి పదును
పెట్టడానికి

ప్రజాక్షేమాన్ని కాంక్షించే రాజనీతి వర్గాల వారందరూ విధిగా నిత్యం పార యణం
చెయ్యాలి విదురనీతి, ఇది విద్యార్థు లందరికీ అవశ్య పరసీయం

అనిత్యమయిన పాంచభౌతిక దేహంకోసం అనవసర యాతనలుపడే వారందరికీ జ్ఞాన
నేత్రం ప్రసాదించి, అత్తి జ్ఞాన జ్యోతిని దర్శింపజేస్తాడు యీ పర్వంలోనే సనత్కుజాతుడు

ఇన్ని విశ్లేషించిన వ్యాసమహర్షిని స్మరించి చదవండి

ప్రాంతపయోదనీలతను నాపితు జజ్జ్వలదండధారు సిం
గాంధజటాచ్చటాదరణు ఆగమపుంః ఎదార్ధత్వ వి
స్సంఘికాయకారు కృష్ణమృగచిర్య కృతాంశరకృత్య భారతీ
ఎంశవర్ధనున్ త్రిదంపందితు సాత్యవతేయు గొల్పెదన్

మధుర గంభీర వచస్క్రియుతుడు, కథాకథన దక్షుడు వైశామయనుడు అది, సభా,
అరణ్య, విరాటపర్వాలు ముగించి ఉద్వేగపర్వం ఆరంభించాడు

జనమేజయ మహారాజా !

వైభవోపేతంగా ఉత్తర వివాహం జరిగింది అభిమన్యునితో పెండ్లి వెడుకలు
సాగుతున్నాయి పరమసంతోషంగా

ఒకనాటి మధ్యాహ్నవేళ భోజనానంతరం ఎంధు మిత్ర రాజులందరూ సముచిత
సల్లాపాలు సాగిస్తున్నారు కొంతసేపు సాగిவிచ్చి వాసుదేవుడు గొంతు నవలించి

మిత్రులారా ! ఎనడంతో అందరి వృష్టులూ ఆయనమీదికి నడిచాయి

ఆ సభలో పెద్దవారయిన విరాట ద్రుపదులు ఉన్నాతాసనాలమీద ఉన్నరు వారి
ప్రక్కనే వసుదేవుడు, ఎలరాముడి, కృష్ణుడూ వున్నారు ఆవంక సాత్యకి భీమార్జున,
నకుల, సహదేవులు, యదువంశీయులయిన సా బి, ద్రుద్యుములు విరాటరాజు కుమారులు
అభిమన్యుడు, ఉపపాండవులు అసీనులయారు ఆ మహాయోధుల రత్నభూషణ కాంతులు
నక్షత్రరోచు లీనుతున్నాయి

చిరునవ్వులు చిందే కృష్ణునివదనం తిరిగిస్తున్న పిరందరూ సావధాను లయినట్లు
గ్రహించి శ్రీకృష్ణుడు

పెద్దలూ పిన్నలూ బాగా అలోచించి నిర్ణయించవలసిన విషయం ఇది

సూయాతంత్రం తెలిసిన శకుని దుర్యోధనుని పక్షాన జూదం ఆడి ధర్మరాజును
డిటించి వీరి గాజ్యం లవహరించిన ఎముం మీ అందరికీ తెలుసు వారు చేసింది
అన్యాయం, అయినా జూదవియమం ప్రకారం పాండవులు అరణ్యవాసం, ఎజ్ఞాతవాసం
పూర్తిచేశారు

ప్రపంచాన్ని జయించగల శక్తిసామర్థ్యాలు కల వీరు ధర్మదీక్షతో యీ క్షేత్రాలు
సహించారు ముందరి మాటా ఎలాఉన్న - జ్ఞాతవాస సమయాన వీరు పక్ష బాధలు ఎలాట

రాజుకి తెలుసు ఈ బాధలన్ని ఎంద కు వడ్డారు మీరు !

తమ రాజ్యభాగం తమకు సక్రమంగా లభించాలని కదా !

ఇప్పుడు మనం అటు దుర్యోధనుడికి యిటు ధర్మరాజుకి కష్టం కలగని రీతిలో న్యాయంగా ఈ సమస్యను పరిష్కరించాలి ధర్మానికి ఎరుద్దంగా ఏది జరిగినా ధర్మరాజు భరించలేడు

వాస్తవం చూస్తే రణరంగంలో పొడవులను కొరవలు జయించలేరు కనుకనే కుతంత్రాలతో వారు వీరిని వంతుచారు

ఈనాడు మీరి తండ్రి రాజ్యం మీరికి రావాలి అంతేకాదు, మీరు స్వయంగా జయించిన భూ భాగాన్నే మీరు కోరుతున్నారు

యత్తు స్వయం పొండునుతై రివ్వితిత్య

సమాహృతం భూమివతీ న్నివీడ్య

తత్ప్రార్థయంతే పురుషప్రవీర

కుంతీసుతా మాద్రవతీ సుతౌచ ||

పోగా —

చిన్ననాటి నుంచీ మీరిని ఎలాఅయినా హతీమార్చాలని వారు వచ్చిన ఎన్నాగాలూ, సాగించిన కుట్రలూ లోకానికి తెలిసినవే

మీరి ధర్మదృష్టి వారి లోకబుద్ధి మీ రెరుగుదురు ఇప్పటికీ దుర్యోధనుడు ఉపమనసు మార్చుకోకపోతే వారికి యుద్ధపదనమే శరణ్యం

యుద్ధం సిద్ధమయితే వారి ఒండుముందు కీరు ఆగుతారా ! అని సందేహించ వలసిన అవసరం లేదు మిత్రరాజులతో కలిసి శత్రునాశనం చెయ్యగలరు మీరు

ఇప్పుడే మనం యుద్ధం ప్రకటించవచ్చు కాని అక్కడి వారి అభిప్రాయం తెలుసుకోకుండా ఎప్పుయించడం రాజనీతి కాదు

ధర్మశీలంతో అప్రమత్తంగా, దూతకృత్యం నడిపగల ఉత్తమపురుషుల పంపి వారి ఆలోచన గ్రహించి రమ్మచాలి నలుతరం వన కర్తవ్యం నిర్వహించవచ్చు అని సదస్యులను చూస్తూ అన్నాడు కృష్ణుడు

బలరాముడు

కృష్ణుని ప్రసంగం విని బలరాముడు

మిత్రులారా! మా తమ్ముడు ధర్మార్థయుక్తంగా చెప్పిన విషయాలు మీరు విన్నారు
అలా జరిగి వీరి రాజ్యం వీరి కిచ్చినట్లయితే మనందరం సంతోషిస్తాం

మనం పంపే దూత వున్నాడే, వాడు చాలా ఎవయంగా ఎ¹ మనసుకీ నొప్పి
కలగకుండా మాట్లాడ గలగాలి

జూదం విషయం చూస్తే ధర్మరాజుకి క్షతావాలు ఉన్నంత కౌశలం లేదు కనక
శకుని జయించాడు అది వారి దోషం కాదే! ఓడతున్న కొద్ది ఆవేశం పెరిగి ఒడ్డుతూ
వచ్చాడు ధర్మరాజు

ఆ విషయం యిప్పు డనవసరం మన దూత చాలా సౌమ్యంగా శాంతచక్రంతో
సంధికి ప్రయత్నించాలి యుద్ధంవల్ల ఉధయలూ నష్టపోతారు, ఎన్నాడు

సాత్యకి

బలరామా!

మనిషి ప్రకృతిని బట్టి మాటకూడా ఉంటుంది మీ అంతఃకరణమి మీరు విశదం
చేశారు సంతోషం

ప్రపంచంలో గూరులూ పీరులూ పున్నట్లే దుష్టులూ మూర్ఖులూ వున్నారు మానవ
జాతి ఉన్నంతకాలం వీరుంటారు చెట్టుకు రెండు కొమ్మలుంటే అందులో ఒకటి పుష్పించి
ఫలించవచ్చు రెండవది ఫలించక పోవచ్చు ఒక కుటుంబంలో కొందరు ఒలిమలు పుట్టి
ఒకడూ అరా నపుంసకులూ పుట్టవచ్చు

ఇంతకూ మీ మాటలలో తప్పుపట్టడం నా ఉద్దేశం కాదు ఆ మాటలు వింటూ
మానంగా కూర్చున్నారే, వీరిని చూసి బాధపడుతున్నాను

జూదంలో కౌశలంలేని ధర్మరాజును పగట్టకు పిలిపించి ఓడించారు ఏదా వారు
అది ధర్మమనీ, వారు దోషులు కారనీ ఎలా అనగలిగాయి మీరు

మన దూత వారి సభలో వివరంగా చేతులుకట్టుకు నిలబడి మాట్లాడగలసిన అవ
సరం లేదు తల వంచడం అనేది క్షత్రియుడు చేసే ఎ²దు అక్కడన్న భీష్మ, ద్రోణ
విదురాదు లేవరూ వీరి రాజ్యం వీరి కిచ్చుచే ప్రయత్నం చేస్తున్నట్టు వివరించాడు

రంగం గంతో ధనుస్సు ధరించి నిలిచి ఆ దుర్భాధులందరినీ ఒంధించి యీ పాండ
వాగ్రజుని పాదామీద పడవేస్తాను అని యాయనకు నచ్చకపోతే వారందరినీ యమలోకం
పంపుతాను

గాండీవం ధరించి అర్జునుడు

గదాదండంతో భీమసేనుడు

సుదర్శనచారియై వాచుదేవుడు

విరాట, ద్రుపద, ధృష్టద్యుమ్ను శకుల సహదేవాదలను ఎదిరి చి పోరగల
వారెవరు!

ఇక మహాయోధుడు అభిమన్యు డున్నాడు ఈపాండవు లున్నాడు

ద్రుష్టద్యుమ్ను, గద సాంబలు యమ సూర్యుని సత్పథులు ఇందరం యుద్ధం
సాగించి దుర్యోధన శకుని కర్ణులకు సంహరించి ధర్మరాజును పట్టాభిషిక్తుల చేస్తాం

ధృతరాష్ట్రుడు వీరి రాజ్యం పీరికివ్వాలి అందుకోసం దీనంగా యాచన చేయ
నవసరం లేదు కౌరవులు ఈ దారికి అంగీకరించకపోతే రంగంలో శాశ్వత నిద్రకు
సిద్ధం కావాలి, అన్నాడు

ద్రుపదుడు

సాత్యకి! నీ ఆలోచన చక్కగా ఉంది శాంతచిత్తులతో దుర్యోధనుడు వీరిరాజ్యం
వీరి కివ్వడు పుత్రప్రేమ కారణంగా ధృతరాష్ట్రుడూ యిందుకు సుముఖంగా ఉండడు

భీష్మ ద్రోణులంటావా!

కౌరవుల కృపతో ఎదుకుతున్నారు కనుక మాట్లాడరు శకుని, కర్ణులు మూర్ఖంగా
దుర్యోధనుల అనుసరిస్తారు అందుచేత బలరాముని ఆభిప్రాయం ప్రయోజనకరం కాదు

దుర్బుద్ధి, క్రూరుడూ అయిన దుర్యోధనులముందు వినయమూ, శాంతమూ పనికిరావు

గాడిదలముందు వినయమూ, గోవులదగ్గర క్రౌర్యమూ ఎంత ప్రయోజనకరమో
దుర్యోధనులతో పామ్య వ్యవహారము అంతే!

మధురంగా ఎనయంగా భాషించేవారిని ఆనమర్థ లనుకుంటారు మూర్ఖులు, ఆట
వంటి వారు దుర్యోధనాదులు

ముందుగా మనం మిత్రదేశాల రాజుల దగ్గరకు దూతలను పంపి సేనాబలం సమీకరించాలి

ముందుగా కొరిన వారికే సాయవశడం ఉత్తమ క్షత్రియ ధర్మం ఈ పాటికే దుర్యోధనుడు ఈ ప్రయత్నంలో ఉండవచ్చు

ఇక —

హస్తినాపురం వెళ్ళి దూతకృత్యం సాగించడానికి విద్వాంసుడూ, వ్యవహార కుశలుడూ అయిన మా పురోహితులను ఎంపికచేసి అక్కడ ఎవరితో ఎం చెప్పాలి అనేది మనం విశదం చేద్దాం అన్నాడు

శ్రీకృష్ణుడు

మహాశయలారా! ద్రుపద మహారాజు సూచన సముచితంగా ఉంది నీతికోవిదులు కూడా వారిస్థానం ఈ మాటలు

ఇటు పొండవులు అటు కొరివులు ఉభయులూ మనకు సమానులే వాటికి వీరికీ నష్టం కష్టం కలగని దారి మనం అన్వేషించాలి, అంటూ ద్రుపదుని వైపు తిరిగి

మీరు వయస్సులో జ్ఞానంలో మాకంటే పెద్దలు ధృతరాష్ట్రుడు కూడా మిమ్ము గౌరవ భావంతో చూస్తాడు కృప ద్రోణులకు మీతో స్నేహం ఉన్నది

అందుచేత సముచిత సందేశంతో మీరు దూతను పంపండి మీ అభిప్రాయాన్ని మేముందిరం అంగీకరిస్తాం దుర్యోధనుడు మన సూచనానుసారం ధర్మపాదాన సడిచినట్లయితే ప్రజాక్షయం ఉండదు

ఈ ఉభయ పంశాలపై సాహార్దం వెల్లి విరుస్తుంది

అలా జరిగక —

లోభం అవాంకారం వదలక మన మాట కాదన్నాడా! మన సుగ్రామ సన్నాహం ఉండినే ఉన్నది ఈ గాండివి పరాక్రమిస్తే కురువంశం మిగిలదని అందరూ ఎరుగుదురు

వివాహ కథకార్యం పేరిట వచ్చి చాలా రోజులయింది మాకింక సెలవివ్వించండి అన్నాడు

యదువంశీయులందరూ ఎరటులి సత్కారాలందుకుని రిధాల మోద బయలు దెరారు

అనంతం ఎరాట ద్రుపదలతో ధర్మరాజు సంప్రదించి రాజులందరి దగరకూ
దూతలను పంపాడు

ఇది తెలిసిన దుర్యోధనుడు తన దూతలను దేశదేశాల రాజుల దగ్గరకు పంపాడు

రాయబారి

ధర్మరాజు అభి పాయం నమగ్రంగా తెలుసుకుని ద్రుపదుడు తన పురోహితుల
రాసి చి

విప్రవరా!

ధూతకోటిలో ప్రాణం కల జీవి శ్రేష్ఠం ప్రాణకోటిలో విప్రేశ్వర బుద్ధిజీవి శ్రేష్ఠం
ఈ జీవులలో మానవుడు ఉత్తముడు మానవులలో వేదవేదాంగ విషయ అధిజ్ఞుని కంటాడు
సర్వోత్తముడు తెలిసిన ధర్మం చెబించే డు మరీ శ్రేష్ఠుడు అటువంటి వారు మీరు
శుక్ర బృహస్పతి సములు మీకు దుర్యోధనుని బుద్ధి తెలుపు

ధర్మజుని ఎడవడి ఎరుగుదురు

ఎదురుని వంటి విద్వాంసుడు చెప్పినా వారి చెవికెక్కలేదు

అందువలనే కనుచెల జూడలలో మోసగింపజేసి పీరిన యిన్ని లక్షల పాలు
చేశారు

వారి జీవితధ్యయం మోసం!

అటువంటి వారు పీరి రాజ్యం పీరికిస్తారనే నమ్మకం లేదు

లయినా మన ప్రయత్నం వనం చేయడం ధర్మం ఈ యోలన్నీ మనసులో
వుంచుకుని మీరు ధృతరాష్ట్రంతో మాట్లాడాలి ఈ వ్యవహారంలో ఆలస్యం మనవారికే
మేలు ఎందుకంటే సేవాబలం సమకూర్చడానికి వారికంటే మనకు వ్యవధి కావాలి

మీ మోటలో కురువంశీయుల కీర్తి ప్రతిష్ఠల ప్రశంస ఉండాలి అదే సమయంలో
వాంఛల బాధలూ ఎర్థించాలి అప్పుడు వారి మనస్సులారినా ఉభయులూ అదృష్టవంతులు

ఎంత ఆతజాయి లక్షణాలున్నా వారు మీవంటి ఎవ్వంతులను బాదించరు కైగా
రాయబారిగా వెడుతున్నార కనక ఎ ప్రమాదమూ లేదు

రేపు పుష్యమి సక్షత్రం జయ ముహూర్తంలో బయట దేరండి, అన్నాడు
ద్రుపదుడు

ద్వారక

హస్తినాపురానికి రాయబారిని పంపి యితర దేశాల చక్రవర్తుల దగ్గరకు దూతలను పంపి అర్జునుడు స్వయంగా ద్వారకానగరం చేరాడు

అదే సమయానికి దుర్యోధనుడూ వచ్చాడు బంధుత్వం కారణంగా వా రుభయులూ శ్రీకృష్ణుని శయన మందిరం ప్రవేశించారు

అప్పటికింకా ఆయన నిద్రలో ఉన్నాడు

తలవైపున ఉన్న ఆసనంమీద దుర్యోధనుడు కూర్చున్నాడు

పాదాలపద్ద విషయంగా నిలబడ్డాడు వార్ధుడు

కొంతసేపటికి వాసుదేవుడు నిద్రలేచి కనులు తెరిచాడు

ఎదురుగా అర్జునుడు కనిపించాడు

లేచి కూర్చొని యిటు తిరిగేవరికి దుర్యోధనుడు కనిపించాడు చిరునవ్వుతో ఆభయం కుశలం అడిగాడు

అప్పుడు దుర్యోధనుడు

కృష్ణా! నీకు మా ఉభయ కుటుంబాలతో స్నేహమూ, బంధవ్యమూ ఒలియమయినవె అయితే ముందుగా నేను ఏచ్ఛాను రానున్న సంగ్రామంలో సహాయం కోరడానికి, ముందు కోరినివారికే సానుపడడం సత్పురుష లక్షణం ఈ సదాచారాన్ని నువ్వు గౌరవిస్తావని నా నమ్మకం, అన్నాడు

నవ్వు రాజిల్లెడు మోముతో వాసుదేవుడు

దుర్యోధనా! రావడం మాత్రం ఎలా ఉన్నా ముందుగా నేను ఆర్జునుని చూశాను నా సహాయం మీ ఉభయాలకూ ఉంటుంది ముందు బాలర కోరిక తీర్చాలని శాస్త్రం మోషిస్తున్నది ఈ విషయం నీకూ తెలుసు కనుక అర్జునుని కోరిక తీర్చి తరువాయి నీ విషయం

బలిష్ఠులూ, యుద్ధప్రియులూ, అయిన నారాయణ గోపాలుని ఉనుఖ్యాతంగా ఉన్నారు నా సేనలో వారందరూ కావాలా?

అయుధం వట్టకుండా మాత్రం సాయం చెయ్యడానికి సిగ్గుపించుకున్న నేను కావాలా! అన్నాడు

అర్జునుడు నాకు నువ్వే కావాలి

దుర్యోధనుడు నీ సేనను నాకు ఎప్పించు, అనగా అంగీకరించాడు వాసుదేవుడు
దుర్యోధనుడు సంతోషంతో బలరామునిచేరి అర్చించాడు అప్పుడు బలరాముడు
దుర్యోధనా!

మా అభిమన్యుని పవాహమహోత్సవ సమయంలో అక్కడ విరాటరాజు భవనంలో
జరిగిన సంగతులు నీ చెవిని పడి పుటాయి నా పాటలు మా కృష్ణునికి వచ్చలేదు నేను
కృష్ణుని విడిచి వుండలేను పయిగా మీరుభయలూ మాకు అప్రబంధువులు ఈ పందర్బంలో
నేను ఎవరికి సాయం చెయ్య దలుచుకోలేదు నువ్వు ఖాత్రధర్మం విడవకుండా యుద్ధం
చెయ్యి, అన్నాడు

దుర్యోధనుడు కృతవర్మ దగ్గరికు వెళ్ళాడు

ఆయన అక్షాహిణి సేనతో వస్తానన్నాడు

సంతోషంతో దుర్యోధనుడు వాస్తవాపురం చేరాడు

కృష్ణుడు బావా! ఆయుధం వట్టను యుద్ధం చెయ్యను అని ప్రతిజ్ఞ చేసిన నన్ను
కోరుకున్నావు ఏం తెలిచి సిద్ధి? అని ప్రశ్నించాడు

అర్జునుడు బావా! యశోధనుడవైన నీవు నా ప్రక్కన ఉంటే చాలు మిగిలిన
దంతా నేనే చక్కబరుచుకుంటాను నువ్వు ఎలిచిన చోట క్రికాంత నడయాడుతుంది అదే
నేను కోరుతున్నాను నీ కరుణాకటాక్షంతో నే నొక్కడినే సర్వశత్రు సంహారం చేయగలను
నా రధానికి నిన్ను సౌరథిగా చూడాలని చిరకాలంగా వున్న వాంఛ అది తీరతుంది

ఉభయులూ గాఢాలింగనం చేసుకున్నారు అర్జునుడు వాసుదేవుని వద్ద సెలవు
తీసుకొని వెనుదిరిగాడు

శల్యుడు

దూతలద్వారా వార్త విన్న శల్యుడు పాండవులకు సాయపడడానికి బయలుదేరాడు,
తన సేనాసమూహంతో

మ దదేశపు అలంకారాలూ ఆభరణాలూ చూపరులకు ఆకర్షణ కలిగిస్తున్నాయి

శల్యుడు బయలుదేరిన వార్త వింటూనే దుర్యోధనుడు వారి దారిలో విడిది మంది
రాలూ, భోజన, పాన, సౌకర్యాలూ ఎర్పాటు చేశాడు

తన సేనలకు ఎక్కువగా లేకుండా ఎక్కడిక్కడ నర్వసుఖాలూ, క్రీడా ఎహోరి, సౌకర్యాలూ కల్పించిన వారు ధర్మజు ఆనందరే అని శిష్యుడు భావించి

మాకు సంతోషం కలిగించే రీతిలో స్వాగత సత్కారాలు నడపే వారిని ఉచితంగా సన్మానించాలని ఉంది అన్నాడు

అంతవరకూ మరువేపంతో ఉండి శిష్యుని సేవించే దుర్యోధనుడు ఎజుగూపంతో ఎదుటికి వచ్చి నిలిచాడు శిష్యుడు పరిమాణంతో కాగలించుకొని కావలసింది కోరు కోమన్నాడు

అన్ను చూ వాడెగా భావించి మీరు మాకు సాయ పడాలి అని దుర్యోధనుడనగా అంగీకరించి శిష్యుడు

దుర్యోధనా! మేం ఆడినూట జిత్తుం నీకు సాయం చేస్తాం ప్రస్తుతం ధర్మరాజు ఎగ్గరకు వెళ్ళి వారి యోజ్నేలు లు విచారించి వస్తాం, అన్నాడు

మామా! వాగ్ధానం ఎయిదు మరలకుండా మీరు సత్వరం తిరిగి రావాలి, అన్నాడు దుర్యోధనుడు

శిష్యుడు ఉపప్లావ్యం చెరాడు ధర్మరాజుడు లంకరూ తమ మేనమామను గౌరవ సత్కారాలతో ిడిది ఎవనంలాకి తీసుకు వెళ్ళారు

కుశల ప్రశ్నలు ముగిశాయి

శిష్యుడు ఇంకకాలం మీరు క్షేమాలు పడి యీ నాటికి నిశుగా ఉన్నాడు మాకు సంతోషంగా ఉంది సత్యమార్గం విడవకుండా దానధర్మాలు సాగస్తూ మీ వార్య రాజులు అడిచిన దారినే నవ్వు నడవాలి లోకనీతి తెలిసిన నవ్వు శ్రీనివాస అవలీలగా ఎయించ గలవు, అని ఆశ్వాసన వాక్యాలు పలుకుతూ దుర్యోధనునకి తనకూ జరిగిన సంభాషన వివరించాడు

ధర్మరాజు మామా! చాలా సంతోషం నవ్వు వారి కిచ్చిన వరం మాకు ఉప యోగి పడుతుంది రేపు రంగరంగలో కృష్ణునితో సమంగా సారధ్యం ఎటించే శక్తి నీకే ఉన్నది

అర్జునునికి కర్ణునికి యుద్ధం సాగే సమయంలో నిన్ను వాని సారధిగా ఉంచుతారు అప్పుడు కర్ణుని ఉత్సాహాన్ని తేజస్సునూ కించపరుస్తూ ప్రపంగం నాగించు దానితో వాని శౌర్యం సన్నగిల్లుతుంది అని ప్రారంభించాడు

శలుడు సంతోషంగా తల తీసి

కుదననా భవనంలో పాంచాలకి జరిగిన పరాభవం మొదటి పాట్లూ విన్నాను
ఇక మాకు బాధల తేవు ఇవ్వకు గజాన్ని వ్యతిరేక దుఃఖించ వలసిన పు లేదు దేవత
లకే పు లేదు క్షేమాలు అని పృథాసురవచనం వారి వద్ద ఎడోలు తీసుకున్నాడు

సేనాసమూహం

మహారథికుడు సాత్యకి తన అక్షాహణి సేనతో ధర్మరాజు దగ్గరికి వచ్చాడు
అల వే చేది దేశావతి ధృష్టకేతువు ఎచ్చాడు ప గదాధీశుడు జరాసంధసూనుడు సహ
దేవుడూ సాగరసేనా సముహంతో పొండుగడూ పాంచాలరాజు ద్రుపదుడు, విరటుడు
సార్వభౌమ ప్రభువు తమ సేనలను ధృజులకి సమాకారంగా తీసుకువచ్చారు లా ఎదు
అక్షాహణి చేసింది

అటు సగదత్తుడు తన సేనతో దుర్యోధనుల చేరాడు వాలోకిరాత చీనా దేశియు
లున్నారు శల్యుడు ఘోరిశ్రవనుడు, కృతవర్మి ఎందు, సోపిరవతులూ కాంభోజరాజు
సుదక్షిణుడూ (ఏమి సేనలో యవన శకదేశియు లున్నారు) మహిష్మతి నగరాధిపతి
నీలుడు లవంతీ ప్రవృథులు వింద అనువిందులు వీరుకాక యితర వ్రంతాల సేనలు
గూడు అక్షాహణిలు సేరాయి వీరందరూ కలిసి పదకొండు లక్షాహినులయారు

హస్తినాపురంలో ప్రముఖులకే ఎడిచి భవనాలు చాలలేదు

పంచనద, కురుజాంగల రోహితకవన అహిచ్ఛత్ర కాలకూట వారణ, వాటధాన
గంగాతట యమున పర్వత ప్రాంతాలలో సర్ప సాకర్యాళితో వాకి ఆవాసాలు ఏర్పాటు
చేసె

ద్రుపద పురోహితుడు హస్తినాపురం చేరేసరికి వీరందరూ అక్కడకు చేరారు

మొదటి రాయబారి

ద్రుపద పురోహితుడు హస్తినాపురం ప్రవేశించాడు ప్రవేశిస్తూనే ధృతరాష్ట్ర భీష్మ
విదురులను దర్శి చి వాంఛల కుగిల ప్రశ్నలూ సత్కారాలూ పొంది వాండ్రుం క్షేమ
స గాచారాలు వినిపించాడు

సఖామధ్యంలో అందరినీ ఆలకించ

మహారాజా ! రాజధర్మం బాగా ఎరిగినవారు మీరు అది తెలిసిన మీకు కొన్ని
సవయాలు విశదం చేయడానికి వచ్చాను

పాండురాజా, మీరు అన్నదమ్ములు

అన్నదమ్ము లిద్దరూ తండ్రి ఆస్తికి సమంగా భాగస్వాములు

అయితే సర్వసంపదలూ మీ బిడ్డలే లనుభవిస్తూ పాండవులకు ఎమీ లేకుండా
చేశారు ఇది అందరూ ఎరిగిన విషయమే

ఇక మీ దుర్యోధనాదులు అనేక ప్రయత్నాలు చేసి పాండవులను సంహరించాలని
చూశారు దైవం వారి పట్ల ఉన్నందున వీరి ప్రయత్నాలు విఫలం అయ్యాయి పాండవులు
తమశక్తి సామర్థ్యాలతో రాజ్యాన్ని వృద్ధి చేసుకున్నారు అప్పుడు మీ వారు కుటుంబ
జాతిని ఆడించి వారిని మోసం చేసి వారి రాజ్యం అవహరించారు ద్రౌపదీదేవిని పరాభ
వించారు అందరినీ అడవులపాలు చేశారు

అజ్ఞాతవాస సమయంలో వారు ఎన్ని క్షేత్రాలు అనుభవించారో మీరు ఊహించ
గలరు

ఇన్ని జరిగినా వారు మీతో కలిసి ఉండితామనే కుతూహల వదులుతున్నారు

వారి గుణశీలాలను నదాచార సంపదనూ బాగా ఎరిగిన వారెందరో యీ సమలో
వున్నారు

మీరందరూ మానుకొని దుర్యోధనుని మనసు మార్చడానికి ప్రయత్నించాలి
యద్దం అవసరం లేకుండా ఈమె రాజ్యం తమకు వస్తే చాలునని పాండవులు భావిస్తున్నారు

దుర్యోధనుడు యుద్ధానికి సిద్ధంగా ఉన్నట్టు కనిపిస్తున్నది

వారి బలం ఎదు అక్షాహిణులు

మీ సేనాబలం వదకొండు అక్షాహిణీలు

కనక మనమే బలవంతులమని దుర్యోధనుడు భావించడం పొరపాటు

ఎందుకంటారా !

సాత్యకి, భీము నకుల సహదేవులు, ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క అక్షాహిణీతో సమానం

అసలే వదిలొందక్షాహిణీలు ఒక్క అర్జునుని ముందు నిలబడలేవు అంతకన్న
మహామహుడు వాసుదేవుడు

ధర్మజుని నేనాబలం

అర్జునుని గాండీబలం

వాసుదేవుని బుద్ధిబలం

ఈ యాడూ కలిసినచాను వారి ముందు నిండగలదు డెవడ?

కనక నా గాటని వారి రాజ్యభాగం వారికిచ్చి ఈ యిహ సుఖ శాంతితో
పర్ణిల్లండి అన్నాడు

అది ఎన్న భీష్ముడు

బ్రాహ్మణోత్తమా! వాసుదేవ సహితులై పాండవులు కుఖిల అర్జునిని యుద్ధానికి
వారు ధర్మమార్గం తప్పడం లేదనీ వినడం చాలా సంతోషంగా ఉంది

మీరు చెప్పింది ప్రత్యక్షంమూ సత్యమే కాని అంత తక్షణంగా ఉత్తరం
లేదు మీ పుత్రులు కాని విప్రస్వాభావక మును పౌరుష్యం అది

పాండవులు చాల క్షేణాలు వడ్డారు నిజమే! మీరు చెప్పింది వారి తత్త్వం ప
దలూ, రాజ్యమూ పొందే అధికారం వారికి ఉంది అర్జునిని అప్రమద్యా పాటు
మే మెరిగినదే అమరేంద్రుడు కూడా వాని ముందు ఎలబడలేడు

అని భీష్మ పితామహుడు వాట్లాడుతూండగానే కర్ణుడు యుద్ధానికి చూసి భీష్ముని
వెపు పరిహాసంగా చూస్తూ

ఈ దూత చెప్పిన విషయాలు అందరికీ తెలిసినవే అని మళ్ళీ త్రిపుల్లకైతె
నవనరంలేదు దుర్యోధనుని పక్షాన శకుని జూదం ఆడాడు అందులో పాండవులు ఓడి
పోయారు నియమప్రకారం అరణ్య, అజ్ఞాతవాసాలు సాగించాలి అజ్ఞాతవాసం ముగియ
కుండానే వారు బైటవడ్డారు అందుచేత మళ్ళీ అరణ్యవాసం అజ్ఞాతవాసా షార్తిచేసి
రావాలి

అంతేతప్ప మత్స్య పాంచాలాది బంధు దేశాల రాజుల ఆదమానుకొని బై
రింపులు సాగిస్తే ఎనం లొంగ నవనరం లేదు

ధర్మమార్గాన నడిస్తే శత్రువుకయిరా రాజ్యం ధారపోయడానికి దుర్యోధనుడు వైష్ణవ
అధర్మంగ వారు వస్తే రాజ్యంలో నాలుగో వంతు కూడా వారి దిక్కరు కాదు యుద్ధా
నికి వస్తే వారి అనుభవిస్తారు అన్నాడు

పితామహుడు రాధెయ్యా! ఎడకీ ఎర్థపన గాలు నన్న కాక మొలు గోగ్రహం
నయ్యులో అరుగుడు ఎక్కి పీడడుగా వచ్చి మనకు జరిపిన పరాభవం మరిచిపోయావా?
ఆనాడు నీ సాహస పరాక్రమాలు ఎమయాయి జ్ఞాతవాస సవయం అక్కడే నీకు వివ
రించాను మళ్ళీ ఆ ప్రస్తావన దేనికి ఇప్పుడీ విప్రుడు చెప్పినది ఎం అవరి చకం ముందిది
లేదా ఎక్కవమే!

అం అంటుండగా ధృతరాష్ట్రుడు కర్ణుని ముందులించ భీష్మునితో

మీ మాటలలో మా ఉభయ వంశాల శ్రేయిస్సులున్నది అంతే కాక లోక కల్యాణ
కాక్ష మీది

నేను దాగా అలోచించ వారి ఎద్దకు సంజయుల ఎవుతాను అం పురోహితుని
వై తిరిగి

అర్జు! ఈ ఎవయం వారికి చెప్పండి మా సంజయుడు వచ్చి వ్యసాచారం
నడుపుతాడు అది ఆయన యధోచితంగా నక్కరించి పంపాడు

సంజయుడు

నిజ మందిరానికి చేరి ధృతిరాష్ట్రుడు స జయునికి కబురు పంపాడు సంజయుడు
వచ్చి ఎప్పిన్నరించి కూర్చున్నాడు

ఎ యా!

పాండవులు కావ్యోత్సవం చేరినట్లు తెలిసి నువ్వు రేపు బయలుదేరి వెళ్ళి వారి
క్షేమ సమాచారాలు తెలసుకు రావాలి అక్కడకు వెళ్ళిగానే ధర్మరాజును యర్పించాల
అదర వచనాలతో వారి యోగ క్షేమాలు నేను అడిగి ట్లు చెప్పాటి

యారా! కేగానీ సహా చి క్షేమంగా ఎన్నడు తెలిసి సంతోషించాను మీము
కూడా క్షేమంగా ఉన్నాం

సాధు స్వభావాల్లా ఎరోవకాల పరాయణులూ ఎయిన మీకు రాకూడని కష్టాలు
వచ్చాయి అం చెప్ప

మరొక్కమటు సంజయా! ఇంత జరిగినా వారికి మన మీద క్రోధంలేదు ఎన్నడూ
మోసం చేసి ఎయిగరు సాహస పరాక్రమాలు ప్రవర్తించ సంబదిలు సాధించారు అవన్నీ

గౌరవభావంతో నా ఆధీనంలో వుంచారు ధర్మవిరుద్ధంగా ఏనాడూ వారు ప్రవర్తించలేదు, కామచింతతో చరించ లేదు శీతోష్ణాలనూ, ఆకలి దవ్వలనూ లక్ష్యం చెయ్యకుండా, నిద్రనూ అలసత్వాన్నీ దూరంగా ఉంచి విచక్షణాపరులై ధర్మకర్మలు చేస్తున్నారు

ఇంతకాలం ప్రవాసంలో వున్నా యీ నాడు వారి మిత్రులందరూ వారి దగ్గరకే చేరారు, అంటే స్నేహబంధాన్ని వారు ఎలా రక్షించుకుంటూ వస్తున్నారో గ్రహించు స్వాగత, సమ్మానాలు అందుకోవడానికే అర్హులు వారు అయినా మన కర్ల, సుయోధనాది మందబుద్ధులు వారిని అవమానాల పాలు చేశారు

నా దుర్యోధనుని బుద్ధి రాగ ద్వేషాలకు లొంగి కాలవశమై మూర్ఖంగా నడుస్తున్నది

వీడు సుఖంగా సర్వభోగాలూ అనభవిస్తూ వారి సంపదలను కూడా హరించాలనుకుంటున్నాడు అదేదో మనక ర్యం, అని వాడి ఊహ

అక్కడ చూస్తే —

భీమార్జున నకుల సహదేవులతో కృష్ణుడు, సాత్యకీ ధర్మజుని మాటమీద నడుస్తారు

గాండినం ధరించి కదిలితే ప్రపంచాన్ని జయించగలడు సవ్యసాచి మేఘగర్జనలా ధనుష్టంకారం చేసి మిడతలదండలా బాణాలు వదిలే ఆ వీరుని ముందు నిలువగల వారెవరు అలానే జగత్త్రయాన్ని నడపగలవాడు వాసుదేవుడు వారిద్దరూ అటు వున్నారు

ఉత్తర కురుభూములను జయించాడు, ద్రవిడాలను ఓడించాడు, ఖండవనదహన సమయమున ఇంద్రాదులను నిగ్రహించి అగ్నిహోత్రునికి తృప్తి కలిగించాడు, వాడు

ఉద్ధండ గదాదండం ధరించి నిలబడే భీముని ముందు దెవ డాగగలడు వాడు దశ సహస్ర గజబలుడు అశ్రునిద్య తెలిసినవాడు యుద్ధం జరిగితే నా డొక్కడే నా కొడుకు లందరినీ నేల కూలుస్తాడు అటువంటి వారితో వైరం పెంచుకున్నారు వీరు

నకుల సహదేవు లిద్దరూ అర్జునుని శిక్షణలో ఆరి తేరారు డేగల జంట బయలుదేరి పక్షి సమూహాలను పర్యవసానం చేసేటట్లు వీరిద్దరూ శత్రుసంహారం సాగించగల యోధులు

మన సేనలో యోధులు లేకపోలేదు, సంఖ్యాబలం కూడా మనదే ఎక్కువ కాని, వారి ముందు మనవారు ఆగరు ధృష్టద్యుమ్నుడు, విరటుడు, కేకయ కుమారులు, పాండ్య రాజు, పర్యతప్రాంతాల అధీశులు వీరంతా వారి కోసం పాణాలు ఒడ్డి పోరాడడానికి సిద్ధంగా వున్నారు

మందబుద్ధి నా దుర్యోధనుడు వారితో పోరాటానికి సిద్ధుడుతున్నాడు కృష్ణార్జునులు ఏకరథారూఢులై వస్తే యింక చెప్పవలసిన దేమున్నది ఎరు ఇంద్ర నారాయణులవలె ఘంటారు

ధర్మరాజు అజాతశత్రువు, ధర్మవరాయణుడు లజ్జా వినయా లంకార భూషితుడు కనకనే జూదంలో మోసం జరిపి మనం పరాభవించనా ఎయమానిశి కట్టుబడి పీరిని విడిచి పెట్టాడు

ఒక్క ధర్మరాజు పేరు చెబితే నాకు కలిగే భయం ఎంతటిదో చెప్పలేను బ్రహ్మ చర్య దీక్షతో తపోవిష్ణుతో ఉండే ధర్మజునికి క్రోధం కలిగిందంటే అది ఎదుటివారిని నాశనం చేసి తీరుతుంది

అందుచేత, నువ్వు ఉపప్లావ్యం వెళ్ళి వారి కుశిలం అడిగి నేను శాంతివే కోరు తున్నాను, అని గట్టిగా చెప్పు

అక్కడి వారందరినీ పెరు పేరునా నేను అడిగినట్లు చెప్పు భరతవంశ శ్రేయస్సు ప్రధానంగా అక్కడ మట్లాడవలసిన మాటలు నీకు వేమ చెప్ప నవసరంలేదు ఎదశలోనూ క్రోధాన్ని దరిజేర నివ్వకు, అని సాగ నంపాడు

ఉపప్లావ్యం

సంజయుడు పాండవుల దగ్గరకు వచ్చాడు ముందుగా ధర్మరాజును దర్శించి నమస్కరించి

ధర్మనందనా! ఇంద్రసమాసుడ వయిన నువ్వు నీ సోదరులతో, అనుచర మిత్ర బృందంతో సుఖంగా ఉన్నందుకు మా మహారాజు తన సంతోషం తెలుపుతున్నాడు మీ అందరినీ పేరు పెరునా కుశిలం అడగమని ఆజ్ఞాసించాడు పాంచాలరాజువుత్రి ద్రౌపదీదేవి తన కుమారులతో క్షేమంగా వున్నట్లు కూడా తెలుసుకోమన్నాడు చక్కని శీలమూ, మంచి నడవడి కలిగి మీతో వుంటున్న వారందరి సమాచారమూ ఆయన అడిగి రమ్మన్నాడు, అనగా ధర్మరాజు

సంజయ! !

నీ రాక మాకెంతో సంతోషం కలిగిస్తున్నది నీన్ను చూస్తే మాకు ధృతరాష్ట్ర మహారాజును చూచినంత తృప్తిగా ఉంది భరతవంశ ప్రముఖుడూ, కురువంశవృద్ధుడూ అయిన మా పెదనాన్న క్షేమసమాచారాలతో వచ్చిన నీకు స్వాగతం

ధర్మాధర్మవిదుడు మా పితామహుడు భీష్ముడాయితేమి గా! అయినా ముందు
అదరభావం తగ్గలేదు కదా ?

ధృతరాష్ట్రనందను లందరూ సుఖంగా ఉన్నారా! బాట్లీ, సోమవత్త, ఖాశ్రి, ,
శల్య, ద్రోణ, కృప, అశ్వత్థామూ యోధవీరు లందరూ కుశలమే కదా! ఏరండరూ కరవ
శ్రేయోభిలాషులై వారి యందు సద్భావంతో ఉంటున్నారా ?

శీలసంపన్నుడు మహాయోధుడు అయిన అశ్వత్థామ నివశించే దేశంలో ఉన్నాడు
లకు గౌరవాదరాలు చక్కగా సాగుతాయని వా నమ్మకం ధృతరాష్ట్రానికి ప్రియమైన
యుయుత్సుడు క్షేమమా? తన మంత్రాంగంతో దుర్యోధనుని నడిపించే కర్ణుడు కర్ణుడూ
పున్నాడు కదా ?

మా కుటుంబ వృద్ధ నారీజనం, వారి పరివారం క్షేమంగా ఉన్నారా

వేదవేదాంగవేత్తలై లోకకళ్యాణకాంక్షతో వత్సకువులు సాగించే పశ్చిమంబూ
దుర్యోధనుడు గౌరవిస్తున్నాడా! వారికి వేల ఎచ్చిన అగ్రహారాలను ఉధేచ్ఛగా అణచ
విస్తున్నారా! విద్వాంసులకు దానం చేస్తే యీ లోకంలో కీర్తి పరలోకంలో ఐశ్వర్యం
పుంటాయని మరచిపోలేదు కదా ?

దుర్యోధనుడు తన మంత్రుల పరిజనుల రక్షణ పోషణ పరిపాలనై శ్రద్ధ పెట్టి
వున్నాడా! లేకపోతే వారు మరో డారి చూసుకోవలసి వస్తున్నాడా! మంత్రులు పైకి గౌర
వంతో ఉంటూ లో లోపల భేద భావాలు పెంచుకోకుండా ఉంటున్నారా ?

మా గురువులు కృప, ద్రోణులూ, ఆచార్యనందనుడు అశ్వత్థామ ముందు
అభిమానంతో ఉన్నారా ?

దేశంలో చోరభీతి, శత్రుభయం కలిగినపుడు వారు సకల సవాదేవులను
స్మరిస్తున్నారా ?

ఘోషయాత్రా వమయంలో వారికి జరిగిన ఎరాభవం నుంచి మా భీష్ముడు
రక్షించిన విషయం మరువలేదు కదా!

సంజయా! మంచిమాటలతో దుర్యోధనాదులు దారికి రాకపోతే మరొక మారాన
మా రాజ్యం మేము సాధించుకోగలం, అన్నాడు, ధర్మరాజు

సంజయుడు ధర్మనందనా! నీ నోట అసత్వం రాదు అన్నీ వాస్తవాలై పతకాన
అక్కడ వారందరూ కుశలమే ఇక దుర్యోధనుడు మీరు విద్వాంసుల కిచ్చిన అగ్రహారాలు

స్వాధీనం చేసుకుంటాడని అనుకోకు ఆయన పరిజనలలో నజ్జనులూ, దుష్టాత్ములూ కూడా ఉన్నారు ఇంతవరకూ మీ విషయం వారు అన్యాయంగా ద్రోహబుద్ధితో ఉన్నారు మీరు అందుకు భిన్నంగా వారిపట్ల నద్బావంతో వడుస్తున్నారు

మీవంటి మంచివారిని హింసించిన ధృతరాష్ట్రుని లోకం నిందిస్తూనే ఉంది

విశేషం ఏమిటంటే —

తనకు తానై ఆయన తన కొడుకులకు దుష్టబుద్ధులు బోధించడం లేదు లేకపోగా వారి చెడుతలపులు విని విచారిస్తున్నాడు ఆయన దగ్గరకు వచ్చే విద్వాంసులతో ఈ ప్రపంచం గాలు చేయడం నేను చిన్నాను

మన భవిష్యత్తు ఎలా ఉంటుందనేది యంతవరకూ ఎవరూ ఎరిగిన వారు లేరు నీవంటి సత్పురుషుడు క్షేణాల పాలబడతాడని ౧౪ రూపించారు

మీ రిందరూ ఇంద్ర సమ పరాక్రములు అయినా స్వార్థ చింతతో స్వధర్మం విడిచి పెడుతున్నారు కురు పాండవ శిబిరాలలో దేశ దేశాల యోధపీఠులున్నారు పీఠందరూ సుఖంగా ఉండే మార్గం మీరు చెప్పాలి

మీ మిత్రులూ అవులూ వింటుండిగా మా మహారాజు చెప్పిన మాటలు వినిపిస్తాను ధర్మరాజు సంజయా! అందరూ యిక్కడే ఉన్నారు వాసుదేవుడు కూడా ఉన్నాడు వినిపించు మీ ప్రభువు సందేశం

మహానీయులారా!

మా మహారాజు శాంతినే కోరుతున్నాడు

కురువంశ శ్రేయస్సును కాంక్షించే దృష్టితో ఆయన మాటలు వినండి

స్వయంగా మా మహారాజు రథం సిద్ధం చేయించి నన్ను పంపాడు ఉభయవజ్రాలు నంది చేసుకుని సామరస్యభావంతో ఉండేరీతిలో మాట్లాడమని నన్ను పంపాడు

మీరు సరళస్వభావులు, ధర్మపంపములు, దయార్థ హృదయులు జాదార్యం, లజ్జా మీ భూషణాలు క్రూరత్వాన్ని దరిజేర వివర్షుల వినాడూ మీరు చెడుకార్యాలు చేయ లేదు

పాపానికి అవకాశం కలిగించి, నరకానికి బీటలు వేస్తూ, సర్వనాశనానికి దారి తీశే యుద్ధాన్ని ప్రాజ్ఞు డెవడూ కోరదు సజ్జనులుగా కీర్తి పొందిన మీరు యుద్ధానికి సముఖంగా ఉంటారని నేను అనుకోను

ధర్మరాష్ట్రులను శత్రువులుగా భావించి బంధించడానికి, శత్రువులైన రాజులను సాహసిస్తారని ఎవరూ ఈపాంచరు

పాత్యకి, కృష్ణుడు, ద్రుపదుడు చేకితానుడు వీరందరూ మీకు సహాయంగా వున్నారు ఈ దశలో దేవేంద్రుడు వచ్చినా మిమ్ము ఎదిరించి విలబడలేదు

దుర్యోధనుని దగ్గర అపారమయిన సైన్యం ఉంది వారిని జయించడం సామాన్యం కాదు జయోపజయాలను ఎవరూ ముందుగా నిర్ణయించలేరు

వయోవృద్ధులు ద్రుపదులవారూ, లోకజ్ఞుడు వాసుదేవుడూ యిక్కడ ఉండడం చాలా సంకోపం వారుభయులూ నిశితంగా ఆలోచించి యీ ఉభయవంశాల శ్రేయస్సుకు తగిన రీతిలో వీరిని వదులుకొరని నమ్ముతాను

మా ప్రభువుతోపాటు, మీ నితామహుడు కూడా కాంతినే కోరుతున్నాడు ధర్మ నందనా! అదే మీకు కళ్యాణప్రదమని బావిస్తున్నాను, అన్నాడు

ధర్మరాజు

సంజయా! నీ మాటలు చాలా విచిత్రంగా ఉన్నాయి మేము యుద్ధానికి సుముఖంగా వున్నామనే అభిప్రాయం నీ కెందుకు కలిగిందో తెలీదు నీ మనస్సులో యుద్ధభీతి ఎలా ప్రవేశించింది నర్వనాశనానికి దారితీసే సంగ్రామం కంటే నిఖిల జన కళ్యాణహేతు వైన కాంతియే శ్రేయస్కరం

యుద్ధం చెయ్యకుండా మా పని వెరవేరుకుందంటే అంతకంటే కావలసింది లేదు శ్రమ పడకుండా ఫలం దక్కుకుందని కోస్తే వడ్డి వంచి అవస్థ పడే వా డెవడు!

ధర్మక్షుద్ధంగా, ప్రజా శ్రేయస్కరంగా వుండే కార్యాలే మేం చేస్తాం సుఖ భోగాలు లభించివా అవి ధర్మంగా వస్తేనే స్వీకరిస్తాం

ఇంద్రియవాంఛలు తీరడానికి శ్రమించే వారికి దుఃఖమే ప్రాప్తిస్తుంది విషయ సుఖాల ఆలోచనకోసే విచారం ఆరంభమవుతుంది అది లేని వానికి ఏ బాధా లేదు

వెయ్యి పడేకొద్దీ అగ్ని ప్రజ్వలిస్తూనే ఉంటుంది అలావే యీ సుఖాలు ఎక్కువయే కొద్దీ వాటిమీద వ్యామోహం పెరుగుతుంది

మీ మహారాజా ఆపార ధిని, రాన్య, సంపదలతో సుఖంగా వున్నారు తరతరాలు హాయిగా జీవించగల భోగ సాధనాలున్నాయి అయినా తృప్తి కలగలేదు వారికి

నంజయో! ఒక్క విషయం మరచిపోకు యుద్ధంలో విజయం పుణ్యాత్ములకే లభిస్తుంది

సామాన్యులలో పెరిగే ఖోగత్వం మీ దుర్యోధనుడికి చాలా వుంది ఆ విషయాల యంతలో మీ మహారాజు చిక్కుకుని మమ్మల్ని శాంతంగా, సామన్యంతో ఉండమని సందేశం పంపుతున్నాడు

మన వ్యవహారాలు మనం ఎలా చూసుకుంటామో, యితరులు అలా చూసుకోవడం దోషమా!

మంటునేవల అరణ్యం ధ్వంసం నిలబడి అది జాన్వల్యమి నంగా పెళ పెళార్చుట లతో మండలూ మీదిక వస్తూంటే ఆ మంటలు చల్లగావుంటే ఎంత బావుండునూ! అనుకునే వాడికి మీ మహారాజుకి తేడాలేదు

దుష్టబుద్ధితో మా నర్వసంపదలూ హరించాడు దుర్యోధనుడు అది తెలిసి కూడా ఆ కొడుకును వదలలేక బాధపడుతున్నాడు మీ ప్రభువు

విద్వాంసు డయిన ఎదురుడు చెప్పే హిత బోధలు తల కెక్కడం లేదు

ధీయుతుడూ శీలసంపన్నుడూ, బహుశ్రుతుడూ, కురువంశ శ్రేయస్సుకోసం వాటు పడే వాడు విదురుడు వాని మాటలే చేదుగా వుంటే ఎవరు చెప్పి ఏం లాభం

ఈర్ష్య, క్రోధం ఎరుషభాషణం, మిత్రద్రోహం, అయోగ్యత యిన్ని అవగుణాలు మూర్ఖభవంవని వాడని తెలిసికూడా ఆ కొడుకును విడవలేక పురుషార్థాలకు నీళ్ళు విడిచి పెట్టాడు మీ ప్రభువు

జూదం సాగుతున్నప్పుడు ఎదురుడు మీ మహారాజుకి ఎంత బోధించినా ఎం ప్రయోజనం కలిగింది అనాడే అనుకున్నాను విదురుని మాట కాదనే వారికి వివాళనం తప్పదని లోచన్త హృదయాలైత దుశ్శాసని శత్రుని కర్ణుల ఎంత్రాంగం దుర్యోధనునికి శిరోధార్యం

ధృతరాష్ట్రుడు మా సంపదలు హరించాడు విదురుని రాజ్యబహిష్కృతుని చేశాడు నిష్కంఠకంగా పాలించాలని తలంపు లెకిపోతే యీ ఎదులు చేసేవాడా!

లోభబుద్ధితో వున్న ధృతరాష్ట్రునితో సంధి జరుగుతుందనే ఆశ వాకు లేదు దుర్యోధనునికి మా రాజ్యభాగం యిచ్చే తలపు వుండతుందని అనుకోను

గాండివం ధరించి సంగ్రామనమరులలో మా అర్జునుడు నెలబడినప్పుడు కాన, వారిని ఆ మమకారం వదలదు

క్రోధోన్మతుడై ప్రవండగదాదండం ధరించి భీమసేనుడు వీరవిహారం ఆరంభించిన
సురుక్షణంలో మీవారి ఆశలు గాలిలో కలియక తప్పదు

నా తమ్ములు నలుగురూ ఎలబడి ఉండగా దేవేంద్రుడు వచ్చినా మా రాజ్యం
మరొకరికి దక్కదు

దుర్వోధనుడు మాకు చేసిన అవమానాలూ, కలిగించిన క్షేణాలూ నువ్వెరుగనివి
కావు అయినా వేను వారిని క్షమించి, సోదరదృష్టితోనే చూస్తున్నాను ఇప్పటికయినా
మా రాజ్యం మాకు అర్పించాలి ఇందిప్రస్థం మేము ఉంటాం ఎందుకు అంగీక
రించారా అందరం నుఖ శాంతులతో ఉంటాం అంతే, అన్నాడు

పావధానంగా విసి సంజయుడు

ధర్మవందనా! లోక జ్యాతిపొందిన నువ్వు ధర్మవిరుద్ధమారాన వినాడు నడవ లేదు
జీవితం అశాశ్వతం

కానీ కీర్తి వున్నదే అది శాశ్వతం

కీర్తివి కామాదుకునే మార్గం మీరు విడిచి పెట్టకూడదు కొరవులు మీరాజ్యభాగం
మా కివ్వరినే అనుకుంటాం అయినప్పుడు సర్వదోషాలకూ మూలమయిన యుద్ధం చేయడం
కంటే హాయిగా అంధక, వృష్టి వంశియులు వాలించే దేశాలలో భిక్షాటనం చేసుకు జీవించడం
శ్రేయస్కరం

మీ రిండరూ హ్యూచర్య నియమంతో చిద్యలు నేర్చి, సత్కర్మలు సాగించి కీర్తి
సంపాదించుకున్నారు విటివల్ల శాశ్వతంగా మీరు స్వర్గ లోక సుఖాలు అనుభవించ గలరు

సంగ్రామం వంటి పాపకర్మలు నా వంటివారు చేయదగినవి కావు రాజ్యలోభంతో
ద్వేషభావం పెంచుకుని యుద్ధానికి దిగడం ఉచితం కాదు అంతకంటే సుఖంగా అరణ్యా
లలో ఉండడం మంచిది సంగ్రామాలు ద్వేషాన్నిని రగిలిస్తాయే తప్ప చల్లార్చవు

మీరు మీ ఎంధుమిత్ర యోధులతో ఎజ్ఞంభించి దుర్వోధనుని గిర్వాన్ని అణ
గార్చవచ్చు ఇదివరకే ఆ పని చేసి ఉండవలసింది ఇంతవరకూ వారి బలం పెరిగే
అవకాశాలూ కల్పించారు వాతావరణం మీకు అనుకూలంగా లేదు, ఈనాడు

ఒక్కొక్కప్పుడు మూర్ఖులూ పాపాత్ములూ, యుద్ధంలో ఎజయం పొందుతారు ధర్మ
సంపన్నులు దైవోహతులు కావచ్చు ఎంతక్రోధం వచ్చినా మారు ధర్మం తప్పదు

కోపం వచ్చిన వానికి ఎన్ని దురవస్థలు -

తీవ్ర వస్తువు చెడుగా ఉంటుంది

నిరింతరం శిరోవేదన వేధిస్తుంది

కీర్తిని నాశనం చేస్తుంది

నిజానికి మీ రందరూ క్షమాగుణ సంపన్నులు

యృద్ధమే జరిగితే - ఓకామహుడు భీష్ములవారు ఆచార్యుడు ద్రోణులు ఆయన నందనుడు అశ్వత్థామ పిరందరూ మీ కెదురుగా నిలుస్తారు వారి సంహారము మీకు సంతోషకరమా?

కృప, శల్య, భూరిశ్రవన, వికర్ణ, ఎవింశతి ప్రభృతుల వెంట కర్ణ దుర్యోధ వాదులను గేలపాలు చేసి సుఖం అనుభవించగలరా?

ఒకవేళ యీ భూమండలం అంతా స్వాధీనమయినా మీరు జరామరణాలు లేకుండా కాళ్ళతింగా పాలించగలరా? ఇవన్నీ మీకు తెలియనివి కావు

కాకపోయినా ఎదో ప్రారబ్ధం ఆవహించి మీకు యుద్ధ వాంఛ కలిగింది.

మీ మిత్రులే మీకు ఈ ఊహ కలిగిస్తే అంతా వారికే విడిచి వానప్రస్థానికి వెళ్ళడం మంచిది అందువల్ల వంశనాశన పాపం తప్పకుంది, అన్నాడు

వింటూ ధర్మరాజు

సంజయా! అన్నిటికంటే ధర్మం శ్రేష్ఠమయినదనే సత్యాన్ని అంగీకరించావు బాపుంది సంతోషం నే ఎప్పుడు ధర్మం చేస్తున్నానా అధర్మం చేస్తున్నానా! అవేది బాగా ఆలోచించి నిర్ణయించాలి

ఎందుకంటావా?

ఒకప్పుడు ధర్మం అధర్మంగా, అధర్మం ధర్మంగా కనిపిస్తుంది విద్వాంసులు తప్పు యీ సూక్ష్మాన్ని గ్రహించలేరు ధర్మం కూడా అన్నివేళల అందరికీ ఒకే విధంగా ఉండదు

అవధర్మం ఎరుగుదువుకదా! జీవితం నడవడం కష్టమయినప్పుడు సత్కర్మకు లోపం రాకుండా ఏ పని చేసినా దోషంలేదు

కానీ నిరింతరం ఆవర్తరావ్నే అనుసరించకూడదు ఆవరలలో పడినప్పుడు దానిని గ్రహించనివాడు మూర్ఖుడు వా తాత తండ్రులు సడిచిన ధర్మమార్గం నేను విడవను ఆ దారిలో ఏది లభించినా ధర్మంగా ప్రాప్తించినట్లే స్వీకరిస్తాను

ధర్మరక్షకుడు, నీతి కోవిదుడు, బ్రాహ్మణ ప్రియుడూ అయిన వాసుదేవు డిక్కడే ఉన్నాడు సామోపాయన సంధికి వేను సిద్ధంగాలేక యుద్ధోన్మాదంతో ఉన్నానని భావించే ఆయన నన్ను ముదిలించవచ్చు

ఆయన కను నన్నుతో నడిచే సాత్యకి ప్రముఖులన్నారు వృష్టి, భోజ ఆంధక, కుకుర, స్వంజయ, చేది దేశాల ప్రభువులున్నారు వారందరూ ఆయన మాటమీద నడిచి అభ్యుదయం పొందినవారు యదువంశ భోగభాగ్యాలన్నీ ఆయన అనుగ్రహ ఫలాలే కాశీ ప్రభువుకూడా వాసుదేవుని కరుణతో రాజ్యలక్ష్మిని అనుభవస్తున్నవాడు ఏ కర్మ ఎలా పరిణమించేది ఆయన చెప్పాలి అయినకంటే మాకు అప్పుడు లేదు ఆయన మాటను మేమంతా తలవంచి పాలిస్తాం, అన్నాడు

శ్రీకృష్ణుడు

ఉభయుల ప్రసంగాలూ విని నవ్వు రాజిలెడు మోముతో వాసుదేవుడు

సంజయా! పాండవులను క్షౌలనుండి రక్షించి వారికి సుఖ శాంతులు కలిగించడం నా ధ్యేయం కొరవులు కూడా సంతోషంగా ఉండాలనే గాఢమాంశ కూడా నాకున్నది

ఉభయులూ శాంతిగా జీవించాలనేదే నా అభీషతం అందుకు పీఠని సంధికి సముఖులను చేశాను

ధర్మరాజు కూడా శాంతి ప్రగాఢంగా కోరుతున్నాడని నవ్వు గ్రహించి ఉండాలి

రాజ్యం విషయానికి వస్తే సంధి జరుగుతుందనే ఆశ నాకు లేదు రాజ్యం అంతా తామే అనుభవించాలని మీ మహారాజు సంకల్పం ఇక యుద్ధం కాక ఎది దారి!

ధర్మజుడు కానీ నేను కానీ ధర్మవ్యతిని సహించలేము జ్ఞానమార్గమా కర్మ మార్గమా!

ఎది గృహస్థుకు శ్రేష్ఠం? అన్న విషయంలో అభిప్రాయ భేదాలండవచ్చు కాని ఉభయులకూ శరీరపోషణ ఆహారం వల్లనే కాని జరగదని అందరూ అంగీకరించాలి అందువల్లనే మహా విద్వాంసులయిన ఎవ్రులకు గ్రాస వాసోదైన్యం కాకుండా చూడాలి జ్ఞానంలో కూడా కర్మ ఉన్నది కర్మ చెయ్యని వాని ఉపదేశాలు వ్యర్థం సత్కర్మాలవల్లనే సక్రమంగా వెలుగుతూ, అగ్ని ప్రకాశిస్తున్నాడు

బ్రహ్మజ్ఞానులు కూడా సత్కర్మలు చేసి పుణ్య లోకాలలో వెలుగుతుంటారు

నువ్వు జ్ఞానివి

అయినా మీ మహారాజు కోసం అనవసర ప్రయత్నం సాగించావు

ధర్మరాజు వేద వేదాంగాలు అధ్యయనం చేసి రాజసూయాది సత్క్రిత సాగించిన వాడు

చతురంగ బల సమన్వితుడు అయినా శాంతంగా తమ రాజ్యం తమకు యుద్ధం అనవసరం లేదు అంటున్నాడు

తాత తండ్రులు నేర్పిన క్షాత్రధర్మాన్ని పాలించడం కోసమే అది కొరుతునా

ఇంకా — నువ్వు ధర్మం ధర్మం అంటున్నావే సంగ్రామం క్షత్రియ ధ కదంటావా! శత్రువులకు భయపడి పారిపోవడం వీరధర్మమా! అదేదో నువ్వు విచారించి క్షతూహలపడుతున్నాను

ప్రజలు ధర్మవార్గం తప్పకుండా చూడవలసిన ప్రభువు తాను ముందుగా వర్తనకు కావాలి ధర్మవ్రతులనే న్యాయాధిపతులుగా నియోగించాలి క్రూరులను దిం చాలి శౌరవులు చెయ్యని క్రూరికార్యం లేదు

ధృతరాష్ట్రుని ఇమిడిలు తమ ధర్మాన్ని విస్మరించారు మోసం చేసి కానియ బలాత్కారంగా అవనియ్యి పరిభాగ్యాన్ని అపహరించారు దొంగతనానికి దీనికి పెద్ద తే లేదు ఇది ధర్మం అని భావిస్తున్నారు మీ వారు

ఏమిటా రాజ్య భాగం కోసం మీరు యుద్ధాని కయినా నీడంగా ఉన్నారు మాటలు మీ మహాసభ వారికి చెప్పు ఎదాంధుడై దుర్యోధనుడు మృత్యుదేవత కాగిలిల వెతుకున్నాడు

సదాచారమో శాశ్వతము మూర్ఖులవలన పాంచాల రాజులందరినూ కనాడు ఎం పారంగా అవమానించారు భీష్ముడు శురువృద్ధులందరూ వున్నారే! మీ ధృతరాష్ట్ర మం రాజులనా దుశ్శాసనని దురాగతాన్ని వారించగలిగాడా! మహాసభ మధ్యంలో ఒరిపిన అకార్యం ఎంత హింసపైసది సభలో వున్న రాజులు సైతం యంతో తలలు వంతుక న్నా తప్ప నోరెత్తి — యిది అన్యాయం — అనగలిగారా!

ఒక్కోరురుతు కదా ధర్మ ప్రస్తావన చేశాడు అందుకే దుర్యోధనునికి దూ మయాడు ఆ విద్వాంసుడు

అంత జరుగుతూంటే చూసిన నువ్వు ఈనాడు ధర్మప్రచారానికి వచ్చావు

అనాడు కర్ణుడు పలికిన పుకులు ఎంత నీచమయినవి అవి లక్షక్షణి హృదయాన్ని ఎంత బాధించాయి పాండవులు మృగచర్మాలు ధరించి వెడుతుంటే దుశ్శాసనాదులు అడిగిన పరుషవాక్కులు మరిచిపోయావా!

జూదం సాగిస్తూ శకుని ఎమన్నాడు

ఇంక పాంచాలి మిగిలింది, అసలేదా!

ఇప్పుడింకా వారి దురాగతాలన్నీ మళ్ళీ త్రవ్వడం దేని? నేనె హుబ్బినాపురం వస్తున్నాను పీరి రాజ్యం పీరి కిచ్చే పెద్దంగా ధర్మబద్ధమయిన సంప్రదించు నడపుకాను వారు అంగీకరించారా, అద్భుతవంతులం

లేదా ఆయుధ పాణులై భీమాద్దునులు రణరంగంలో ప్రవేశించి కొరవ నాశనం చేస్తారు యుద్ధభూమిలోనే మా భీమసేనడు మీ దుర్యోధనుని పరిహస ప్రసంగాలను వ్యర్థం చేస్తూ చెండాడుకాడు

దుర్యోధనుడు మహా క్రోధ మృతం

కర్ణుడు ఆ చెట్టునూపు, శకుని కొమ్మలు

దుశ్శాసనాదులు వ్రత ఫలాలు ధృతరాష్ట్రుడు మూలం

ధర్మరాజు ధర్మ వృక్షం

అర్జునుడు మ్రాను భీముడు కొమ్మ

నకుల సహదేవులు వ్రత పుష్పాదులు

పేదాలు, విప్రులు కృష్ణుడు మూలం ఈ వృక్షానికి

సంజయా! మరొక్కమాట కొరపు లడదూ ఎహోర్యం పాండవులు పెద్దప్పులు పులులులేని అరణ్యానికి రక్షలేదు అరణ్యం పులులకు రక్షణ ఇది పీరి వారి అవసాధావ సంబంధం

పాండవులు మహావృక్షాలు మీ వారు లతలు చెట్టు లేనదే లత పైకి పెరిగే దారి లేదు

అన్నీ విడిచిపెట్టు, చివరకొక్కమాట ఇన్ని జరిపిన ధృతరాష్ట్రునిందు విరికి గురుభావం తగ్గలేదు ఆయనను సేవించాలనే కుతూహలం ఎంత వున్నదో, యుద్ధం చేయాలనే ఆవేశమూ అంత వున్నది

మీ ప్రభువు ధర్మకర్మను విడవక పోతే సంది సాగుతుంది లేదా సంగ్రామం అప్పు
శరణ్యం లేదు ఈ విషయం మీ మహారాజుకి ఎవరంగా చెప్పు, అన్నాడు

విన్నాడు సంజయుడు

అందరి భావాలు గ్రహించి

పెద్దలందరికీ నమస్కారం

అందరికీ శ్రేయస్సు కలగాలని కోరుతున్నాను

రా మనస్సుపడే అందోళన కారణంగా నేను ఏమేమో అన్నాను అందులో మీకు
కష్టం కలిగించే మాటలు ఉంటే మన్నించండి అందరూ నన్ను అనుగ్రహించండి, అన్నాడు

అప్పుడు ధర్మరాజు

సంజయా! నీ ప్రయాణం సుఖంగా సాగాలని కోరుతున్నాను మా మీద నీ మన
సుతో చెడు తలంపులు ఉంటాయని మే మెన్నడూ అనుకోలేదు నిర్మలమయిన నీ దృష్టి
కురు పాండవులను నమంగానే భావిస్తుంది కబువుగా హృదయ వ్యధ కలిగేలా మాట్లాడడం
నీ వల్లకాదు అసవసరపు మాట నీ వోట రానే రాదు

మనోహరంగా అర్థవంతంగా మాట్లాడగల విదురునివలె నువ్వు ప్రసంగించగలవు
వేయిగా మా అర్జునుడికి నువ్వు ప్రాణమిత్రుడివి అయినప్పుడు నీ మాటలు మాకు ప్రీతివే
కలిగిస్తాయి

సరే!

నువ్వు హస్తినాపురం చేరగానే అక్కడి ధర్మా ధర్మ విదులయిన వేద వేదాంగజ్ఞులకు
హి నమస్కారాలు అందించు విశద్ధ మనస్సులై వారు స్వాధ్యాయ ప్రవచనాలే జీవితంగా
సాగుతుంటారు బ్రహ్మచర్య నియమంతో ధర్మ పరిపాలన వారి జీవిత లక్ష్యం కనక
ప్రప్రదంబంగా వారికి నా ప్రణామాలు చెపుతున్నాను

హస్తినాపురం, వన్యాసులకూ, తపస్సులకూ, గురు వృద్ధజనులకూ మా వంశ
శ్రేయస్సు కోరే పురోహిత ఋత్విగ్గణానికి వందనాలందించు

హస్తినాపురంలో మా శ్రేయోభిలాషులున్నారు వారందరి యోగక్షేమాలు అడుగు
చక్కిగా వ్యవహారం సాగించి, పశుపాపణ కొనసాగిస్తూ, వ్యాపారం చేసుకునే వైఖ్యలందరి
సహచారం అడుగుతున్నామని చెప్పు

ప్రహ్లాదచర్యదీక్షతో వేదాధ్యయనంచేసి ప్రయోగ ఉపసంహార రహస్యాలతో ధను ర్విద్యను అభ్యసించిన మా గురువులు ద్రోణులు వారికి మా అభివాదాలు

ఆయన కుమారుడున్నాడు నదాచార సంపన్నుడు సర్వ ధినుశ్శాస్త్రవిదుడు అశ్వత్థామ, ఆయన కుశలం కోరుతున్నాం

ఆత్మవేత్త మహారథికుడు కృపాచార్యులవారు, వారికి నమస్సులు

శీల, తపస్సంపన్నుడు, దయావీర హృదయుడు శాస్త్రవేత్త పర్వగుణశాలి, మేరు నగధీరుడు మా వంశ వృద్ధు భీష్మ పితామహుడు ఆయన చరణాలకు నా కరాంజలులు

సర్వశాస్త్రాలూ చదివి ధీమంతుడై, గురు వృద్ధజన సేవాపరాయణుడైన ప్రజ్ఞాచక్షువు ధృతరాష్ట్ర మహారాజుకి నా అభివాదాలు అందించి మేము కుశలంగా ఉన్నట్లు విన్నవించు

పాపాచారపరాయణుడు, మూర్ఖుడు, మందబుద్ధి, నిఖిలజన నిందాపాత్రుడు అయిన దుర్యోధనుని కుశలవార్త కూడా మేము అడిగామని చెప్పి అంతటి వాడే అయిన దుశ్శాసనుని క్షేమనమాచారం కూడా ఆశిస్తున్నాం

భరతవంశం ప్రశాంతంగా ఉండాలని కోరుకుంటున్న బాహ్లిక, సోమదత్త, భూరి శ్రవణుల కుశలమూ ఇతర ప్రముఖుల క్షేమమూ అడిగానని చెప్పి

జ్ఞానీ, ధర్మవిదుడూ, యుద్ధవిముఖుడూ అయిన యుయిత్సునీ, దీశాలీ, దూరదృష్టి సంపన్నుడూ, గంభీరహృదయుడూ మాకు గురువు రక్షకుడు, మాతాపితృసముడు అయిన విదూరుని మేము అడిగామని విన్నవించు

ద్యూతవిద్యలో ఆరితేరి దుర్యోధనునికి సన్నిహితంగా వున్న శకునిని మేము మరువ లేదనీ, వాని కుశలం కాంక్షిస్తున్నామనీ, అలానే అర్జునుని జయించాలనే గాఢ వాంఛతో వున్న కర్ణుని క్షేమం కోరుతున్నాం

అంతఃపురి వారీజులందరిలో వృద్ధులకు మా నమస్కారాలు మిగిలిన వారికి కుశల ప్రశ్నలు కురువంశశక్తిని నిలబెట్టవలసిన కోడండ్రందరికీ అవసరానుసారం అన్నీ అందు తున్నాయో లేదో అడిగామని చెప్పి రాజభవనంలోని బాలికలందరినీ దగ్గరగా తీసుకొని వారికి యోగ్యులయిన భర్తలు లభించాలనీ వీరు శీలవత్తులై వారితో ఉండాలనీ చెప్పి సుందర దేహాలతో మనోహర భూషణాలంకృతలై, మధురవాక్కులతో మనోజ్ఞ వ్యవహారాలు నడిపే మదవతీ జనుల కుశలం కూడా మేం కోరుతున్నాం

కురులకు సేవాజనలో కుబ్జలు కుంటివారూ వున్నారు వారిని అంధులను వృద్ధులను మావటిండ్రులను అందరినీ అడిగామని చెప్ప

పర్యవసానంగా —

దుర్యోధనునికి అంగబలం చాలా వుండవచ్చు కాన, యాది ధర్మబలం మేము అశక్తులమని భావించడం అవివేకమని ధర్మబద్ధంగా మా రాజ్యభాగం మా కివ్వకపోతే యుద్ధం తప్పదని దుర్యోధనునికి గట్టిగా చెప్ప

ఇక్కడ చేరిన సెనల విశేషాలు చూశావు ఈ విషయం నిస్సంకోచంగా వారికి వివరించు

మా తాతగారు భీష్ములవారితో —

ఆర్యా! శంతన వంశం అంతం కాకుండా ఎలబెట్టిన మీరు ఈనాడు కురువంశం నాశనం కాకుండా చూడాలని చెప్ప

పాండవుల శ్రేయస్సును కోరే విదురునితో మేము శాంతినే కోరుతున్నాం, అని విశదం చెయ్యి

దుర్యోధనునతో చివరగా చెప్పవలసిన మాటలు విను

ఇంతవరకూ మీరు చెయ్యని ద్రోహం, తలపెట్టని అన్యాయం లేదు అయినా మేం సహించాం ఇక అది సాగవు ఈ నాడు మా రాజ్య భాగం యివ్వలేకపోతే

కు శ శ్థ లం

వృ క్ష త్థ లం

మా కం ది

వారణావతం

అనే గ్రామాలతోపాటు మరో కుగ్రామం ఏదయినా సరే మా అయిదుగురికీ యిస్తే చాలా సంగ్రామప్రమాదం ఉండదు

పరస్పర కరస్పర్శలతో

లదర దరహాస వదనాలతో

బంధు మిత్రులందరూ సుఖ శాంతులతో జీవించవచ్చు శాంతిని మే మెంత వాంఛిస్తున్నామో, యుద్ధానికి అంత ఉత్సాహంగా ఉన్నాం

ధర్మరక్షణకోసం ఎంత ఉదారంగా మృదు స్వభావంతో ఉన్నానో, అంత దారుణ కర్మశఙ్కగానూ ఉండగలను, అన్నాడు ధర్మరాజు

హస్తినాపురం

ధర్మరాజాదు లందరివద్దా సెలవు తీసుకుని సంజయుడు అర్జునునితో కొంతసేపు సంభాషించి తిరుగుముఖం పట్టాడు

హస్తినాపురం చేరి ధృతరాష్ట్ర ఎందిరద్వారంలో నిలబడి తన రాకను తెలిపి అనుమతి పొంది లోనికి వెళ్ళి

మహారాజా! నేను సంజయుడను మీ ఆజ్ఞమేరకు వెళ్ళి పాండవులను దర్శించి వస్తున్నాను ఉదారహృదయుడైన ధర్మరాజు మీకు సమస్కారాలు తెలుపుతూ మీ కుశలమూ మీ కుమారుల క్షేమమూ అడిగాడు ఇక్కడి వారందరినీ, వేరు పేరునా అడిగి కుశలం తెలుసుకున్నాడు, అన్నాడు

సంజయా! సువ్వు నుశింగా ప్రయాణం చేసి వచ్చావా! ధర్మరాజు సోదరులతో, మిత్ర, పరిజనంతో కుశలమా! అని ధృతరాష్ట్రుడు ప్రశ్నించగా సంజయుడు

మహారాజా! వారందరూ క్షేమంగా ఉన్నారు ధర్మమార్గం విడవకుండా పరిశుద్ధ హృదయంతో దయాదృష్టితో వారు నడుస్తున్నారు

మనిషి ఆటబొమ్మలు ఆడించేటట్లు ఎది మనుష్యులను ఆడిస్తున్నాడు

ఇంతవరకూ మీరు చేసిన అకార్యాలన్నీ భయానక పరిణామాలకు దారితీస్తున్నాయి

కుటుంబం విడిచిన త్రాచుపాములా పాండవులు ప్రకాశిస్తున్నారు పాప కుటుంబంతో మీ రున్నారు

ఎనాడూ ధర్మార్థాలను గుర్తించి మీరు వ్యవహరించలేదు అందుచేత అందరి నందా మీ మీద పడింది ఇది పరలోకంలో సైతం మిమ్ము హింసిస్తుంది

ధనవ్యామోహంతో పాండవుల సంపదలు హరించాలని యత్నిస్తున్నారు అది ఫలించదని చెప్తున్నాను

క్రూరులు, నీచులు ధర్మభూమ్యులు తమ పాప ఫలాలు అనుభవించక తప్పదు

విద్వాంసులు, జితేంద్రియులు, ధర్మవరులు ముఖ కాంతులతో తులతూగుతారు

మీరు దీపంతులు చక్కని సలహా లివ్వగల మంత్రులున్నారు మీ అంతరి
మీరే ధర్మాధర్మవిశ్లేషణ చేయగల సమర్థులు అయినా కర్తాది మంత్రుల ఉపాధి
శివ కుమారేశ్వరనానికి ఉపక్రమిస్తున్నారు కుల క్షయం చేశారనే నింద మీ వెత్తిన పడ
అండా చూసుకోండి

లభ్యుడు స్వర్గలోకం దిద్దించి, లోకపాలురచేత నమ్మావారు పొందాడు అయినా
అందరి కైకలు కలుగుతున్నాయంటే పురుషకారం కంటే విధి బలీయం

కుమారావత సంగ్రామం నిఖిల ప్రజానాశన హేతువస్తుతుంది అర్జున బాణాలనే
అగ్నిలో కొరవై అండుగడ్డి పరకల వలె బూడిద కాకతప్పదు

ఇంతకూ మూలకారణం —

శక్తివశీయులను మీరు విడిచిపెట్టి స్వామిద్రోహులను చేరదీయడమే

సరే, దూరప్రయాణమే ఒడలిక నాకు ఎక్కవగా వుంది వెడుతున్నాను విశేషాలు
రేపు సభావనలలో వినిపిస్తాను అన్నాడు

ధృతరాష్ట్రుడు సంజయునికి సెలవు దయచేసి, ద్వారపాలకుని పిలిచి

ఒక్కమారు విదురుణ్ణి మాడాలని వుంది త్వరగా రమ్మను, అని పంపాడు

విదురుడు వచ్చి, తన రాకను తెలియజేసి, అనుమతిపొంది లోపలకు వెళ్ళి
నమస్కరించి

[వ్రూ! ఎమి సెలవు అన్నాడు

మహామంత్రి! సంజయుడు తిరిగి వచ్చాడు నన్నేమేమో అని వెళ్ళాడు రాయబార
వివరాలన్నీ రేపు సభలో అందిస్తా నన్నారు నా మనస్సు వికలమయింది శరీరం ఉడుకు
తోంది రేపు సంజయుడు చెప్పేదేమిటో తెలియడం లేదు కంటికి కునుకుపట్టడం లేదు
మనశ్శాంతి కలిగించే పందిమాటలు చెప్పి, అన్నాడు ధృతరాష్ట్రుడు

విదురసీతి

[వ్రూ! మీకు నిద్ర రావడం లేదంటే నాకు ఆశ్చర్యంగా వుంది రాత్రివేళల
నిద్ర పట్టకపోవడానికి సీతేశ్వర, కోవిదులు కొన్ని కారణాలు చెప్పారు

బలవంతులతో వైరం తెచ్చుకునే దుర్బలులు

పరుల అంపదలు హరించిన వారు వారింశాలనుతోనె చెరుబూ పండ్లైతె
బాండు కోరే వారు

ఈ పరిగురికే రాత్రివేళల ౬వ వూకవడిదు తే తెలిసింకవరికూ యా దోహాలు
మాలో తెచ్చి అయితే వరధరాష్ట్ర కలిగిందా మీరు అన్నాడు

మహామంత్రి! మోక్షరాయుకిమయన ధర్మవివరమును ఎన్ను చెప్పమంటున్నాను
అన్నాడు ధృతరాష్ట్రుడు

విదురుడు ప్రమా! సర్వక్షణ లక్ష్మితులైత పిర్మిరాజ త్రిలోకాధిపత్యం నహించ
దానికి నమస్కరు అయినా ఎవడూ మీ మాట కాదవలేదు అనకపోయినా మీరు వారిని
అడవుల పొలుచెప్పి ఎన్ని కేటావ కలిగింబావ సత్యునిండుడు ధర్మశాస్త్రకోవిదుడు కావడం
వలన ధర్మరాజు అప్రీ యుంబాడ

శిశుుు శిర్ల దుర్లొధన, దుర్లొధనల వంటి అయ్యొధన విశ్వశివ మారు
పొందవుల ధొగాలు వొందొలొచొు నంకలొందొు

పరంతరం ఎవో క్షుణ్ణ వేనూ శాశ్వత వృథావంతో ఎహవ కీలంతో శశ్వతధర్మ దీక్షతో ఇందే వారు ఎలాటికయివా సత్త్వం పొందకారు పీరివే విద్వాంసులుగా లోకం వహ్నులయింది

శ్రద్ధ వడలనుండా అవక్తి విడలనుండా ఎత్కర్పిచేస్తూ అస్తికబుద్ధితో ఉండేవాడు
గుడిజుండు

పొగడలకు లొంగిన క్రొధాన్ని దిరి జేరవచ్చక లజ్జా వినయాలే అలంకారాలుగా గర్వహస్తుడై ప్రశంసలకు వంగకుండా వుండేవాడే విద్వాంసుడనీ కోవిదులు వక్కాణిస్తున్నారు.

అప్రస్తుత విషయాలలో ఈ దుర్బురూడు దొరకలి వస్తువుల కోసం బాధనక
 కూడదు పోయిన వాటికోసం విచారించకూడదు కష్టాలలో ధైర్యంగా ఉండాలి
 ఆరంభించిన పనిని ఎవరెదికూ పూరించాలి ఇవి కలవారే విద్యాంశాలు

పీఠ కృతజ్ఞతాసాక్షింధువులై వుంటారు వీరి వ్యాధయం గంభీర గంగావదీ సమ్యకం

పాఠశాల యథార్థ స్వరూపం ఏమి తెలుస్తుంది

అపాయం లేని ఉపాయాలు వీరు ఎరుగుదురు వ్యర్థం కాని వాక్కు వీరి సో
వి విషయాన్నయినా అవలీలగా గ్రహించి తర్కబద్ధంగా వాదించే శక్తితో శిష్టాచారాః
మర్యాదతో నడిపించగలవారు వీరు

వీరి ఎద్య బుద్ధిసీ, బుద్ధి విద్యనూ అనుసరించి సాగుతాయి ఒకదాని కొ
ప్రోద్బలకంగా నడుస్తాయి

ప్రభూ! ఇక మూర్ఖులున్నారు

వారి మొదటి లక్షణం అహంకారం

విద్యాభ్యాసంకూడా వివేకహీనులూ అయినా కావలసినంత గర్వంతో వుంటారు

ఎవని చెయ్యరు కాని ఫలం కావాలనుకుంటారు

పరమ దరిద్రంతో బాధపడుతూ ఆకాశానికి ఎచ్చెనలు వేస్తారు

స్నేహితులతో అన్యాయంగా చరిస్తారు

బలవంతులతో వైరం తెచ్చుకుంటారు

శత్రువులను స్నేహితు లనుకుంటారు

మనం పిచకుండానే వస్తారు

అడగకుండానే పరిహారాలు కురిపిస్తారు

ఎప్పుడూ ఎదుటివారిలో దోషాలే వెదుకుతారు

కృతఘ్నుల యందు విశ్వాసం చూపుతారు

అకారణంగా క్రోధం ప్రదర్శిస్తారు

భూవాన్ని ఉపాసిస్తారు దరిద్రులనూ దీనులూ ఆశ్రయిస్తారు తమ రక్షణలో
పున్నవారి పోషణభారం వహించకుండా తమకడుపు నింపుకుంటారు వీరందరూ మూర్ఖులే

మహావీరుని ధనుస్సునుండి వెలువడిన బాణం వృధాగా పోవచ్చు కాని విద్వాంసుని
వాక్కు వ్యర్థం కాదు

తన బుద్ధితో కర్తవ్యా కర్తవ్యాలను గ్రహించి, శత్రు మిత్ర ఉదాసీనులను గురించి
సామ దాన భేద దండోపాయాలు సక్రమంగా అనుసరించి ఇంద్రియ పంచకాన్ని స్వాధీ
నంలో ఉంచుకొని, సంధి, విగ్రహ, యాచ, ఉపన ద్వైధీభావ సమాశ్రయ గుణాలను
గ్రహించి మద్యపాన, మృగయాచిన్తోద, పరస్త్రి గమన పరుషభాషణ, కటు వ్యభావ, కఠిన
దండన ద్యూతక్రీడలను వినర్దించిన వారు సుఖంగా వుండగలరు

ఒంటరిగా భోజనం చెయ్యకూడదు ఏకాకిగా ప్రయాణం చెయ్యకూడదు విషమ నమస్కరణలను తనకు తానే పరిష్కరించరాదు అందరూ నిద్రించేవేళ మనం ఒక్కరం మేలు కొని ఉండడం హాసకరం

మూర్ఖులు క్షమాశీలరను అనమర్థులుగా భావిస్తారు కాని దాన్నిమించిన శక్తిలేదు అనమర్థులు క్షమను గుణంగా స్వీకరించాలి సమర్థులకు క్షమయే భూషణం

సహసిమనే కరవాలం ధరించిన వానికి ఎదురులేదు దాన్ని మించిన శాంతి పాదనం లేదు

కర్మ చెయ్యని సంసారీ కర్మకు దిగివ నన్యాసీ అధములు ఒకరి అధీనంలో వున్న స్త్రీని వాంఛించే వాడూ, పురుల ఆశ్రయంలో బ్రతికే వారిని చేరదీసే వాడూ అధములే

శత్రువులను లక్ష్యపెట్టని చక్రవర్తి

దేశాలు తిరగని విద్వాంసుడు

ఈ ఉభయులూ వ్యర్థజీవులే

మనం సంపాదించే ధనం పాత్రులకూ దానం చెయ్యకపోయినా, అపాత్రులకు దానం చేసినా నిష్ప్రయోజనమే

సంపదలు కలవారు దానాలు చెయ్యాలి

దరిద్రులు కష్టాలు భరించగలిగి ఉండాలి

వారికి దాన గుణం, వీరికి సహనశక్తి లేకపోతే ఈ ఉభయుల మెడకూ బండరాయి కట్టి లోతైన పీటి మడుగులో పారెయ్యాలి

దారా, పుత్ర, సేవక జనానికి సంపద లుండవు వారు ఎవరి రక్షణలో ఉంటారో వారి సంపదలూ ఆ యజమానివే

పర ధ నా ప హ రణం

ప ర నా రీ సాంగత్యం

ను హృజ్ఞన పరిత్యాగం

అనే దోషాలు మన ధర్మ ఆయుర్దాయ, కీర్తులను నాశనం చేస్తాయి

కామ, క్రోధ, లోభాలు నరకానికి తెరిచిన ద్వారాలు

వర ప్రసాదమూ, రాజ్యప్రాప్తి పుత్రోదయమూ అనేవి ఒక్కసారి లభించడం : శత్రుబాధనుండి విముక్తి పొందడం శ్రేయస్కరం శరణువేడిన వారిని రక్షించడం మనః కుటుంబములో వృద్ధులనూ, ఎత్తికి చేడివ వారిని, సంజానం లేని అక్క చెల్లెళ్ళను వ ఆదరించి పోషించాలి

దైవసంకల్పం విద్వాంసుల సన్నిధిలో వినయం

పాపకార్య విరక్తి ధీమంతుల శక్తి

ఈ నాలుగు మానవుని భయాలను దూరం చేయగలవు

తల్లి తండ్రి గురువు ఆత్మ, అగ్ని ఈ అయిదంటిని పంచాగులుగా సేవి కోవాలి

నీరి సంపదలు కోరేవారు విద్రా భయ క్రోధ అలసత్వదీర్ఘ సూత్ర గుణాల విడిచెయ్యాలి

ప్రజారక్షణ చెయ్యలేని ప్రభువు

నిరంతరం పరుషంగా భాషించే భార్య

శిష్యులకు విద్య నేర్పలేని గురువు

గ్రామమధ్యంలో ఉండాలనుకునే గోపాలకుడు

వనవాసం మీద అసక్తికల స్తురకుడు

వీరు ఎందుకూ కొరగాన వారు ఎంత తొందరగా వీరిని ఎడిచిపెడితే అంత మంచి

ఆరోగ్యం, సంపదలు ఎనకూలవలె అయిన ఆర్థాంగి

చెప్పినమాట వినే కొడుకు జీవకకు పనివచ్చే విద్య చక్కని సలహాలి సేపిహితుడు పున్నవారి కంటే సుఖంగా ప్రతికగలవాడు లేడు

రోగులమీద ఆధారపడి వైద్యుల పెరుగుతారు అజాగ్రత్తగా వుంటే దొంగ పెరుగుతారు వ్యభిచారబుద్ధిగల పురుషులు చేశ్యులను పెంచుతారు వితండవాదం కో విద్వాంసులు మూర్ఖుల చెంత జేరుతారు

సంరక్షణ లేని గోపూ, వ్యవసాయమూ, విద్యా, స్త్రీలూ పాడవుతారు

విద్య నేర్చుకున్నాక శిష్యుడు గురువునీ,

వివాహం అయాక కుమారుడు తల్లినీ,

కామభోగం పూర్తయ్యాక పురుషుడు స్త్రీనీ,
 నదీప్రవాహాల్ని నాటిన తరువాయి నావనూ
 పని పూర్తి కాగానే తోడువడిన వారిని,
 రోగం తగ్గిన అనంతరం వైద్యునీ

సామాన్యులు మరచి పోతుంటారు

స్నేహితులతో కలవడం, ధనప్రాప్తి పుత్రపరిష్కారం, ముఖసంభోగం, సాటివారిలో
 కీర్తిపొందడం ప్రియసంభాషణం మహానభలలో సన్మానం, ఆశించినవి నెరవేరడం ఇవి
 ఎవరి కయినా సంతోషం కలిగినాయి

ఈర్ష్య, ద్వేషం అనంతప్రతి, క్రోధం, విత్త్యశంక, ఎరభాగోపక్షివనం— యంతకంటె
 దుఖదాయకాలు లేవు

ఇంద్రియవిగ్రహం, శాస్త్రజ్ఞానం, ధీశక్తి, మిత్రభాషిత్యం, యధాశక్తి దానం, కృత
 జ్ఞత ఉత్తమవంశంలో ప్రభవించడం— వీటివల్ల కీర్తి వస్తుంది

ఉత్పత్తుడు త్రాగుబోతు క్రోధి, ముదార్తుడు, సావధానహీనుడు, లోభి, భయ
 గ్రస్తుడు, కాముకుడు— వీరందరికీ ధర్మం తెలియదు

అపరాధులను సకాలంలో దండిస్తూ, ప్రజలకు రక్షణ కలిగించి వారి ఎశ్వాసం
 చూరిగొనే వాడు ఉత్తమప్రభువు

స్నేహం, వివాహం, వ్యవహారం — ఈ మూడు సమానులతోనే నడుపుకోవాలి

నిరంతరం ఏదో పని చేస్తూనే ఉండాలి

మితంగా భోజనం చెయ్యాలి

నిద్రకూడా ఎక్కువ పనికిరాదు

ఆశ్రీతులను ఆదరించాలి

మంచిదారిలో సక్రమంగా సత్కార్యాలు చెయ్యడం మన విధి అందువల్ల తత్కాలంలో
 సత్ఫలితాలు కలగలేదని విచారించకూడదు

చెట్టునున్న చచ్చికాయలు కొనే అవి తివడానికి పనికిరావు సరిగదా, వాటి విక్రనాలు
 కూడా వ్యర్థమవుతాయి అందుచేత పక్షపలాలే తినాలి అలానే సావకాశం వచ్చేవరకూ
 వేచి ఉండాలి

పువ్వు పాడవకుండా దానిలోని తేనె త్రాగుతుంది తుమ్మెద
 అతకు ప్రమాదం రాకుండా పూలు కోస్తాడు మాలాకారుడు
 అలానే ప్రజలకు కష్టం కలగకుండా పన్నులు ఏసూలు చెయ్యాలి ప్రభువు
 నిండుగా పూసిన చూలతో పున్న వృక్షంలా రాజు పిరంతరం ప్రసన్నంగా ఉండాలి
 అంతే కాని, అధికఫలాలు అందివ్వకూడదు

సజ్జనులు నడిచిన దారిలో, సంప్రదాయం విడవకుండా నడిచే ప్రభువు ఎలుబడిలో
 దేశం వృద్ధి పొందుతుంది

అధర్మమార్గాన నడిస్తే నిష్పామిద పడిన చర్మం దేశం ముడుచుకు పోతుంది
 ఎ కులంలో వుట్టివా సత్ప్రవర్తన కలవాడు ఉత్తముడే వ్యక్తికి శీలం ప్రధానం
 అది లేని వాని జీవితం వ్యర్థం

అధములు జీవితానికి భయపడితే, మధ్యములు మృత్యుభీతితో ఉంటారు ఉత్త
 ములు అపకీర్తికి జంకుతారు

దర్శితుడికి ఆకలి ఎక్కువ వాని ఉదరంలో కర్రలు కూడా జీర్ణమవుతాయి
 ధనికుడికి అజీర్ణరోగం ఉంటుంది

మద్యపానం కలిగించే మత్తు కంటే సిరిపంపదలు కలిగించే మత్తు ఎక్కువ
 ఎందుకంటే ఆ సంపదలన్నీ నశించే వరకూ వాడు మత్తులోనే ఉంటాడు
 మనస్సును జయించి, ఇంద్రియాలను స్వాధీనంలో ఉంచుకునే వాడు శుక్లపక్ష
 చంద్రునివలె వృద్ధి పొందుతాడు

ఈ దేహం రథం,

బుద్ధి సారథి,

ఇంద్రియాలు గుర్రాలు,

ఆ గుర్రాలను అదుపులో ఉంచినవాడు ఉత్తమఫలాలు పొందుతాడు

ఇంద్రియాలకు లొంగి వక్రమార్గాన నడిచే మనస్సును అదుపులో పెట్టలేనివాడు
 ఎందుకూ కొరగాడు

ఎందుకర్రలతో కలిసిన వచ్చికిట్టే కూడా నిష్పాలో పడాలి, దుర్జనులతో తిరిగే
 సజ్జనుడూ క్షేణాలు పడతాడు

హింసతో దుష్టులు దండసీతితో ప్రభువులు, సేవాపరత్వంతో స్త్రీలు క్షమాగుణంతో
సేవారు శ్రేయస్సు పొందుతారు వాక్కును స్వాధీనంలో ఉంచుకున్నవాడు దేన్నయినా
యిస్తాడు

గొడ్డలి దెబ్బతిన్న చెట్టు మళ్ళీ చివురించవచ్చు, కాని కటువచనంతో బాధపడ్డ
హృదయం కోలుకోదు శరీరంలో గ్రుచ్చుకున్న విశితశరాలను తీయవచ్చు గుండెను
చొప్పించిన వరువవాక్కులు తియ్యలేము

విధి ఎదురు తిరిగే వాని బుద్ధి వశించి పాపకార్యావరణకు దిగుతాడు అనే వాని
నాశనానికి బాటలు

మహారాజా! నీ బిడ్డలు పాండవులను ద్వేషిస్తున్నారు తేజశ్శాలి, ధర్మవిదుడు,
గుణసంపన్నుడు అయిన ధర్మరాజు మీ వారు చేసిన అన్యాయాలను సహిస్తూ యిప్పటికీ
మిమ్ము గురుభావంతో చూస్తున్నాడు

వెయ్యి పుణ్యస్థిథాలలో స్నానం చేసిన ఫలం భూతదయవల్ల కలుగుతుంది అంత
కంటే అందరితోనూ మృదువుగా ఉండడం పుణ్యవ్రదం మీరు మీ బిడ్డలను చూస్తున్నట్లే
పాండవులనూ చూడండి

చాలాకాలం శ్రీతం మాట —

కేశిని అనే లావణ్యవతి స్వయంవరం ప్రకటించింది

దైత్యనంశీయుడు విరోచనుడు ఆమెను వరించరాగా

దైత్యకుమారా! విప్ర దైత్యులలో ఎవడు శ్రేష్ఠుడు? అని అడిగింది

కేశిని! మేమంటే దైత్యులకే భయం ఉన్నట్టు తెలుసుకదా! అయినప్పుడు విప్రుడు
మా కంటే గొప్పవాడు కాలేదు, అని సమాధానమిచ్చాడు

మరువాడు ఉదయం సుధన్వుడు వచ్చాడు

కేశిని కూర్చున్నచోటి నుంచి లేచి ఎదురువెళ్ళి స్వాగత సత్కారాలు జరిపింది

అప్పుడు సుధన్వుడు ప్రహ్లాదనందనా! ఈ యువతీరత్నం చూపించిన బంగారు
ఆనవాన్ని నేను స్పృశిస్తాను, కాని దానిమీద నేను కూర్చోను కూర్చుంటే మవిద్ధరం
నమానులమే, అన్నాడు

ఓ బ్రాహ్మణబాలుడా! మీరు దర్బాసనాలమీద, కర్రపీటలమీద కూర్చోవాలి,
అని ఎరిహానం చేశాడు

విరోచనా! మీ తండ్రి ప్రహ్లాదు కూడా నన్ను సత్కరిస్తాడు నవ్వుబాబుడి
ఇప్పుడే ముం మీ తండ్రి దగ్గరకు వెళ్ళి మనలో ఎవరు శ్రేష్ఠులో నిర్ణయించుకుందాం, అన
ఉభయులూ ప్రహ్లాదునికి విషయం నివేదించడానికి వెళ్ళారు

వచ్చే సుధస్వని చూసి, ప్రహ్లాదుడు ఉచితరీతిని అతిథినత్కారాలు జరిపి, ప
ప్రశ్న విని

సుధస్వా! నాకు పీడొక్కడే కొడుకు మీరిద్దరూ ప్రాణాలు వందెం పెట్టి యీ
వచ్చారు ఒక్కమాట చెప్ప అబద్ధం అడినందుకల్ల వచ్చే స్థితి ఎమిటి? అన్నాడు

నవతులతో ఉండే స్త్రీ జూదంలో ఓం జూరీ బరువులు మోసేవాడూ ఎస్థితి
పొందతారో అదే సీత కలుగుతుంది, అన్నాడు సుధస్వదు

ప్రహ్లాదుడు నాయనా! వీని తండ్రి అంగీరిస్తుడు నా కంటే శ్రేష్ఠుడు అలా
వీని మాతృమూర్తి ఉత్తమోత్తమురాలు కనక సుధస్వడే నీ కంటే శ్రేష్ఠుడు, అవి

సుధస్వా! నాకు పుత్రభిక్ష అనుగ్రహించు అన్నాడు

సుధస్వదు ప్రహ్లాదా! సత్కయిక్తమైన ధర్మం చెప్పావు కనక నీ కుమారు
అనుగ్రహిస్తున్నాను, అన్నాడు

విన్నావా! మహారాజా, ఇప్పటికయినా స్వార్థం విడిచి సత్యమార్గాన సాగి పొందివు
లను ఆదరించండి

మరికొన్ని వీతివిషయాలు చెవుతాను

హస్త సాముద్రికుడు,

దొంగవ్యాపారి

జూదగాడు, వైద్యుడు,

సటుడు, శత్రువు, స్నేహితుడు

వీరెవరూ సాక్షులుగా పనికిరారు

ఆశవల్ల ధైర్యం పోతుంది

కోపం పెరిగితే సంపదలు వశిస్తాయి

అనూయాచరుడు ధర్మంగా ఉండలేడు

కాముకుడు సిగ్గును విడిచివెడతాడు

వార్ధక్యం సౌందర్యాన్ని హరిస్తుంది
నీచుల్ని సేవిస్తే మంచితనం ఎగలదు
దురభిమానం సర్వనాశనకారి

పృథ్వుల తేనీది నభ కాదు ధర్మం చెప్పలేని వాడు వృద్ధుడు కాదు సత్యబద్ధం
కాది ధర్మమనిపించుకోదు కటం తేనీది సత్యం

పగలంతా శ్రమ పడితే రాత్రి సుఖంగా నిద్రపడుతుంది ఎనిమిదిమాసాలు అర్జిస్తే
వర్షాకాలం నాలుగు వెలలూ యిబ్బంది వుండదు

ధీశక్తితో చేసే కర్మ ఉత్తమం బాహుబలం మధ్యమం, మిగిలినవి అశ్రమాలు
భారవహనం అధమాధమం

మనలను ఇతరులు నిందించినా ఎరుషభావలతో బాధించినా వారు చేసుకున్న పుణ్య
ఫలం మనకు దక్కుతుంది వస్త్రం ఏ రంగులో ముంచితే లదే రంగు కనిపిస్తుంది అలానే
దుర్మనుడు నజ్జు సాంగత్యంతో మంచివాడు కాగలడు

ఎంతటి తపస్సంపన్నుడయినా ముర్ఖులతో చేరులతో చేరితే వాడూ మూర్ఖుడే!
దుర్జన సాంగత్యంతో, అక్రమమారావ చాలా ధనం సంపాదించవచ్చు దానిని సజ్జనులు
మెచ్చరు

సదాచారాన్ని సంరక్షించుకోవాలి సంపదలు వస్తాయి పొతాయి, ఆచారం
క్షీణించదు దాన్ని విడిచి వాడు జీవన్మృతుడు

మధుర మయిన మాట, చల్లని మంచినీరు శయనానికి దర్పాననం విశాలమయిన
వసతి ఉంటేనే గృహస్థు సుఖ పడతాడు

దూలం పెద్దదయినా బరువు మోయగలదా! కాని ఎంత చిన్న రథమయినా
బరువును భరిస్తుంది

అదేరీతిగా ఉన్నతగుణాలుకల వంశంలో పుట్టినవాడు దేన్నయినా సహించగలడు
ఎదుటివారివల్ల నిరంతరం ప్రమాదం కలుగుతుందని శంకించేవాడు పేషితుడు కాలేడు
హంసలు ఎండిన చెరువుచుట్టూ తిరగవచ్చు కాని అందులో అడుగుపెట్టవు అలానే చపల
చిత్తులవద్ద లక్ష్మి నిలబడదు

మిత్రుల శక్తి సామర్థ్యాలను ఎర్రీక్షిస్తూ కూర్చునేవాడు అధముడు

శోకం వల్ల దేనిని పొందించలేం
 లేకపోగా అది శక్తిపీ రూపాన్ని జ్ఞానాన్ని నాశనం చేసి రోగాన్ని తెచ్చిపెడుతుంది
 శనన మరణాలు, ముఖ దుఃఖాలు లాభనష్టాలు కలుగుతూ పోతుంటాయి అందు
 గురించి సంతోష, శోకాలు అసవసరం

ఉండకు ఎటు చిల్లు పడితే ఎటే నీరు పోతుంది బుద్ధి కూడ ఏ ఇంద్రియానికి
 లొంగితే అదే క్షీణిస్తుంది

హృదయంలో ద్వేషం రగులుతూంటే హంసతూలికా తల్పంమీద పరున్నా నిద్ర
 రాదు వందిమాగధ స్తోత్రాలు వింటున్నా నంతోవం కలగదు హితవాక్యం చెవికెక్కదు
 శాంతి కనిపించదు

విడిగా పెరిగే చెట్టు ఎంత బలంగా వేళ్ళు తన్ని విశాలంగా విస్తరించినా గాలి
 చెప్పుకు కూలిపోతుంది గుంపులో ఉంటే పెనుగాలికి కూడా చలించదు

అలానే గుంపలపప్పులు వికాకులుగా ఉండకూడదు సంఘంలో ఉంటే సరోవరం
 లోన ఎమెలాలవలె ప్రకాశపారు

రోగి యృతకల్పడు వానికి తీపి రుచించదు

కనపించని రోగం క్రోధం, ఇది కలవానికి వీధి రుచించదు

లోలోల విద్వేషం ఉంచుకుని పైకి మెత్తగా ఉండి ప్రయోజనం లేదు అది
 వాస్తవే చేటు

ఆకాశాన్ని గుప్పితు పట్టాలం

ఇంద్రధనుస్సును పంచాలనీ

హార్మోనికాలను కాళ్ళతో పట్టాలనీ చూసేవారు మూర్ఖులు

క్రీస్తు అవహారణ చేసి విందించేవాడూ, దానిని చేసే వదిమంది ముందూ గొప్పగా
 చెప్పుకునే వాడూ చెప్పిన వేలు మరిచేవాడూ, అబద్ధాలతో జీవితం సాగించేవాడూ
 ఎవరికి ఎంతైనా తప్పుడు

అధికారం, క్రోధం దురిభిమానం స్వార్థబుద్ధి, మిత్రద్రోహం త్యాగభూష్యత
 కా అనుష్ఠించేవాడని అయ్యెల్లానాన్ని తెగ నడకు తొంటాయి

అవి ఎవరిచెరి తియి తియ్యో మాటలు చెప్పేవారు ఎందరో ఉంటారు

హితపు చెప్పేవాడూ పనేవాడూ అరుదుగానే వుంటారు

జూదం కలహ హేతువు అని ఆవాడు చెప్పాడు వి. రానికి మీ వస్తు లు...
రింపలేదు ఇంత బరిచి యీ వాడు కాకే రెక్కలవంటి మీ కుమారులను వెన్నెక్కి పెట్టి
పొందవులతో యుద్ధానికి వదులుతున్నారు నక్కలను రక్షించి నీచోలను పెట్టి...
స్థితిలో వున్నారు

ప్రభూ! సేవకుల కష్టముఖాలను గమనించకుండా ఇతరుల మనదలు వారి...
ప్రయత్నాలు చెయ్యకూడదు ఎంతులకు సౌకర్యాలు వక్రమంగా సాగకపోతే...
కూటంలో చేరుతారు

ఆదాయ వ్యయాలు సరిజానుకుంటూ సేవకులకు ఉపకరించిన వెతనానివ్వాలి
యోగ్యత కలవారిని దగ్గరకు తీసుకొని వ్యవహారాలు...
దుప్ప కోచా

మనమాట వివకుండా అహంకారంతో ఉండే వాని తక్షణం తొలగించాలి

అహంకార భూవ్యంగా దయాహృదయంతో ఎరిగిద్ద చిత్రింకో ప పని...
త్వరగా చేసే శక్తి గలవారినే రాయబారులుగా నియోజించాలి రాయబారి మంచి...
వంతుడై ఎదుటివారు చూపే వ్యామోహాలకు లొంగకుండా వుండాలి

మీకుండా అహంకరం నిత్యం పరిశుభ్ర స్నానం దేహాన్ని ఆరోగ్యంగా ఉంచితాడు
అందువల్ల శరీరానికి శవసత్వాలు విలబడతాయి వీరి సంకాసం కూడా చక్కగా ఉంటు...

సోమరులూ, మాయమాటలు చెప్పేవారూ, అందరితో కలహం తెచ్చుకునేవారూ,
అతిగా తినేవారూ క్రూరచిత్తులూ, అనన్యంగా ఎన్నో దిరించేవారూ పీరిందరి...
గృహ పరిసరాలకు దూరంగా ఉంచాలి

మూర్ఖులను, నీచులను, కృతఘ్నులను, దీనులను శక్తిమంతుని వల్ల...
సహాయం కోరకూడదు కావాలని ప్రమాదాలు తెచ్చిపెట్టే వానిని అబద్ధులలాడే వాని
చవలబిత్తునీ, దురభిమానినీ స్నేహితునీ సేవించకూడదు

ధనసంపాదనకు సహాయకులు కావాలి పాపం చేసిన వాడికి ఎనకొంక్షి ఉప్పులు
ఆ విధంగా వారిమధ్య అనుబంధం ఉంటుంది

పుత్ర వంకానానికి ఉపాధి కల్పించి అడవిల్లలకు యోగ్యులతో ఎవాలోలు ఇరి...
వాద్యతలు తీరగానే వాప్రస్థం స్వీకరించాలి

మనపికి దేహబలం అవసరమే కాని అది అధర్మాధిమం, మంచి ఆలోచన నివ
 లంఠి రెండవస్థానంలో ఉంటాడు ధనసంపదలు తృతీయం వంశపారంపర్య
 ప్రాప్తిచేది ఉత్తమం ఇన్నిటిని మించనది బుద్ధి బలం

నిష్ఠ, పాము, సింహం - నిటిని నిర్లక్ష్యంగా వదలకూడదు అలానే జ్ఞా
 ఎషయం కూడా పాండవులు అగ్ని సదృశులు వారిని ఉదాసీనంగా చూడకండి
 మహావృక్షాలు నీ బిడ్డలు లతలు వాయి సింహాలు, నీ కొడుకులు అరణ్యం, సింహం
 అరణ్యం అరణ్యం రక్షణలేని సింహం ఎకించక తప్పదు

పెద్దలను దర్శించినప్పుడు యువకుల ఒక భీతి కలుగుతుంది కాని వ
 మర్యాదగా ఆరాధించడంవల్ల మాతనోత్తేజం కలుగుతుంది

వాలు, పెరుగు, తేనె, మానె, పళ్ళు మాంసము, ఉప్పు, బెల్లం, గంధం, లా
 విక్రయించకూడదు

వట్టినీ, బంగారాన్ని నమద్బుష్టితో చూస్తూ ప్రశంస నూ దూషణలూ లక్ష్య
 కుండా ఇష్టానుష్ఠానంతో నిమిత్తం లేకుండా ఉండేవాడు సర్వావి

బుద్ధిమంతులను హింసించి వారికి దూరంగా పోయింతలో లాబిం లేదు ఎ
 కంటి వారి భుజాలు ఎంతదూరాన వున్న వారి నయినా పట్టి పీడించగలవు

స్త్రీలు గృహలక్ష్మిలు వారి రక్షణ అవశ్యకీర్తవ్యం అంతఃపుర రక్షణ గృ
 యజమానిది ఇంటి మంచి చెడ్డలు జల్లాలివి

జూదరి, బాలుడు, స్త్రీ ప్రభుత్వానికి పనికిరారు

మన ఆలోచనలు బుద్ధివదనంత కాలం మనం సుఖ వంకోషాలతో ఉండగలం
 దాని అందరికీ ప్రీతిప్రాప్తుడు

ప్రయంగా మాట్లాడేవానికి కీర్తి లభిస్తుంది

సత్య వాక్యాలనంపల్ల వచ్చే కీర్తి శాశ్వతమయినది

వెనక ముందులు చూసుకోకుండా అధిక ప్రసంగాలు చెప్పే బృహస్పతి కూడా ఆ
 మానాల పాలవుతాడు

మిన్నుల నాశనం కలిగిస్తుంది తెలిసినపుడు ప్రస్తుతం వచ్చే కర్మపాటి లాభాని
 విలువకొపడం ఎందుకీ

గుంపవన్నులు - భవవంపన్నులు ఎదురువడితే వ్రదమగౌరవం గుంపకుంకె
 ప్రాణివాళనం పొగుతుంటే భీమంతులు చూస్తూ ఉంకొకూడదు
 ఇంద్రియాలను జయించి వాని పాతబోధలు ఎవరూ పట్టించకోక
 తల్లిని కిమ్మలనూ, పేవకుంచూ ఎజ్జిహాన్నీ జాగ్రత్తగా రక్షింపకోవాలి
 హృదయాలు వికమై అలోచనలు ఒకేగతిలో పొగి, వదలిపో బేర్లు చెలాకె
 స్నేహం కొనపొగుతుంది

నాస్తికుడు, దుఃఖపీడితుడు, సోమరి - వీరి వద్ద లక్ష్మి జీరకాలం ఉండదు.

అంతమాత్రాన అది నిజమవుతుందా ఉదార స్వభావమూ విముఖ ఆశ్రయమూ
 ఉంటుం దనుకోవవసరం లేదు విధివల్లిన ఆవులా ఎప్పుడు ఎక్కడ ఆగుతుందో తెల్లము
 లక్ష్మి

విద్య లేని పురుషుడు, తిండి లేని ప్రజలు, రాజు లేని రాజ్యం సంతాపవాల్చెడి
 శ్రీమతిమూ అనర్థాలే

అదేవనిగా విద్రిస్తూ విద్రును జయించలేము ఎదిమంది స్త్రీలతో తిరుగుతూ కామాన్ని
 అరికట్టలేం అదేవనిగా సురాపానం చేస్తూ క్రాగుడు పడలలేం

ధన దానాలతో మిత్రులు

అన్న పాన ముఖంతో స్త్రీలు

విజయలక్ష్మితో శత్రువులు మనవశంలో ఉంటారు

ధన కనక వస్తు వాహన కామినీ జని తో ఘామండలం అంకా తన ఆధీనంలో
 ఎన్నా తృప్తి ఉండదు కొందరికి

ఆత్మస్తుతి, సేవారాహిత్యం, అవలోచితంగా ప్రతికార్యానికి ఉపక్రమించడం
 విద్యకు శత్రువులు

సోమరితనం, మదం, మోహం, చమత్కారం, ధూర్జత్వం స్వార్థం, అనవసర స్రవం
 గాలు విద్యార్థులకు ముఖిరావు

ఎన్ని కట్టెలు చేస్తే అగ్నికి తృప్తి కలుగుతుంది ?

ఎన్ని వదులు కలిపినా పముద్రం పెరగదు !

ఎందరు మరణించినా మృత్యువు ఆకలి తీరదు !

ఎందరు ఘోరములు వచ్చినా కులకు తృప్తి లేదు

ప్రభూ! ముఖ్యముగా వీటిని అనుభవించే జీవితమూ కూడా అశాశ్వత వ
ననే శాశ్వతమువది ధర్మం ఒక్కటి అందుచేత నిత్యమయిన ధర్మమొదనే ,
మనస్సును లగ్నం చెయ్యాలి అదే ఆనందహేతువు

భూగోళం అంతా జయించి శాసించిన ప్రభువు లెందరో వెళ్ళిపోయారు పెరు
పెరుకూ వారివెంట గడ్డిపోవకూడా తీసుకు వెళ్ళలేకపోయారు ఈ విషయం మీ రెరుగ
కాదు మీ హితవు కోరినవాణ్ణి కనక యివి మీ గుర్తుకు తెస్తున్నాను

కష్టపడి కని పెంచి పోషించిన తల్లి దండ్రులు మరణిస్తే ఉత్తరక్షణంలో
ఓమారుడే ఆ శవాన్ని ఇంటి బయట పెడుతున్నాడు ఎందు కబైలతో దగ్ధం చేస్తున్నా
లయితే మరణించిన వారివెంట వారి మంచి చెడ్డలు మాత్రమే పెడుతున్నాయి

ఈ జీవితం నదీప్రవాహం అది సర్వేశ్వరుని నుండి ప్రభవించింది దీనికి దై
గట్టు దయ తరంగాలు ఎంతకర్మలతో ఈ నదిని తరించి ఈశ్వరుని చేరుతాం

అందుచేత మీరు ధర్మపరులయిన పాండవులను చేరదీసి ముఖ శాంతులతో ఉండ
అని విదురుడు

సనాతనుడూ, నర్వవిషయవిదుడూ అయిన సనత్కుజాచిమహర్షి మృత్యువు లే
మోపించాడు ఆయన మాటలవల్ల మీ మనస్సు శాంతిని పొందవచ్చు అన్నాడు

సనత్కుజాతీయం

ధీశాలీ!

మృత్యువే లేదన్నారా మహర్షి సనత్కుజాతులు అ దె లా! కొంచెం విశద
చెప్ప, అని ధృతరాష్ట్రుడు అర్థించగా, విదురుడు

ప్రభూ! అంతటి అధ్యాత్మిక విషయాలు మహాత్ములయిన అనుభవజ్ఞుల ముఖ
ఎంటేనే శ్రేయస్కరం . బ్రహ్మవేత్తలే వానిని వివరించాలి నేను ఆ మహర్షిని ఆహ్వానిస్తే
అరి విశ్వాగ్రచిత్తంతో సనత్కుజాతుని స్మరించగా ఆయన ప్రశస్తనదనంతో ప్రత్యక్ష మయ్యా

మహర్షికి అర్హపాద్యాలర్పించి, ఉచితాపవం చూపి ధృతరాష్ట్రుడు

ఆర్యా! సుఖదుఃఖాలు, ఆకలిదప్పులు ధనకాంక్ష కామ క్రోధాలు, జరా మరణాలు బాధించని మార్గం ఉపదేశించండి, అని ప్రార్థించాడు

సత్యజ్ఞాతుడు రాజా! మృత్యువనేది ప్రమాదానికి మరో మూడు ప్రమాదాన్ని అజ్ఞానం అన్నారు అది వైదిలగి జ్ఞానం సిద్ధిస్తే మృత్యువే లేదు సంసార శాపత్రయ ఎంధనాలే మృత్యువు ఆ బంధాలనుండి బయటపడ గలిగితే అమృతం ప్రాప్తిస్తుంది ఇది రానంతవరకూ దేహమే ఆత్మ అనే భావం ఏర్పడుతుంది దానితో శాపత్రయాగ్ని చుట్టుముట్టి నశింపజేస్తున్నది

అ సు అంటే ఇంద్రియాలు

రమ్ అంటే రమించడం, అనుభవించడం

ఇంద్రియాలు భౌతిక సుఖాలతో రమిస్తూండడంవల్ల వ్యక్తికి ఆత్మజ్ఞానం పోతుంది , వారే అనురులు వీరు దేహమే ఆత్మ అనుకుని దాన్ని సుఖపెట్టడం కోసం ఎన్నో నీచ కర్మలు చేసి పశు పక్షి జన్మలు ఎత్తుతున్నారు

వీరికి భిన్నంగా దేవతలున్నారు వీరిని సుర ' శబ్దంతో పిలుస్తాం మంచి యందే రమించే వారు వీరు

సరే, మృత్యువు ప్రాణికోటిని ఆరగిస్తున్నదని కొందరంటున్నారు దానికి రూపం లేదు అది పెద్దపులిలానో, మరే జంతువు ఆకారంలోనో వచ్చి మనలను తింటున్నదా! లేదే!

అటువంటప్పుడు మృత్యువు ఉన్నదని ఎలా చెప్పగలం!

కామ క్రోధ లోభాది ఆసురీ ప్రవృత్తులకు లొంగి జీవుడు కొట్టు మిట్టాడుతూ మృతు డవుతున్నాడు ఈ దోషాలు లేని బ్రహ్మజ్ఞాని బ్రహ్మరూపం పొందుతున్నాడు

అసగా, శాను బ్రహ్మకంటె భిన్నుడను కాను అనేజ్ఞానం కలిగినవాడు మృత్యు భీతిలేదు

జ్ఞానం కలిగించే విషయాలే వినాలి, అటువంటి వాని మోదవే దృష్టి నిలిపి, మనస్సును ఏకాగ్రం చెయ్యాలి ఈ ఆత్మ వున్నదే అది విత్యచైతన్య రూపంతో, ఆనందంతో, నిర్మలంగా, నిరపేక్షంగా ఉంటుంది

ఆత్మజ్ఞానం కలిగే వరకూ కర్మ చేస్తూనే ఉండాలి కర్మల ద్వారా పాపాలనూ తొలగించుకుంటూ జ్ఞానాన్ని పొందాలి ఈ ప్రపంచమంతా ఈశ్వరమయమే అనే భావన స్థిరపడిననాడు ఏ బంధమూ మనిషిని అంటదు

దేహభిమానం చిత్తశుద్ధి కోసం కర్మలు ఎప్పుడూ చిత్తం నిర్మలమయితే నిష్కామ్యుని
దృష్టి ఎప్పుడీ మోక్షమార్గం గోచరమవుతుంది చిత్తశుద్ధి లేనివానికి జ్ఞానప్రాప్తి లేదు

కోరికలు అజ్ఞానం కలిగించి వివేకాన్ని నాశనం చేస్తాయి కామానికి లొంగినవా
శ్రీ సుఖం కోసం పరితపిస్తాడు వీరందరూ తమోమయ దేహులు

రక్త కఫ మూత్ర కీటకాలతో నిండిన దేహమే నరకం ఈ నరకం నుండి జీవు
లైత పడాలి

కలులు, పొరాయి త్రాగినవాడు ఆ మతులో నడుస్తూ రాళ్ళ మీద గోతుల
ఎడేటట్లు కామమతుడు శ్రీ వలయంలో పడతాడు

గడ్డితో తయారయిన పెద్దపులి ఏమీ చెయ్యలేదు అలానే కామపరహితుడికి ఏదీ
లేదు శారీరక సుఖాలకోసం రావృతయవడడమే మృత్యువు అదిలేని వానికి మృతిలే!

దేహం మృత్యువు పల్ల నశిస్తుంది మృత్యువు జ్ఞానం పల్ల నాశనమవుతుంది

యోగులుంటారు వీరు కొన్ని శక్తులు గొందుతారు ఎ పరిస్థితిలోనూ ఆ శక్తుల
ప్రదర్శించరాదు ప్రదర్శిస్తే చుట్టూ ప్రజలు చేరి ఆరాధనలు ఆరంభిస్తారు దాని
యోగికి పతనదశ వ్రాపిస్తుంది బధిరుని వలె జడుని వలె, మూగవానివలె చరించిన యె
మోక్షం పొందుతాడు

కుక్కలు తాముతిన్న పదార్థాన్ని కళ్ళుకొని దానినే తింటాయి అటువంటిదే యె
శక్తులతో ఆచారాన్ని సంపాదించుకోవడం

బ్రహ్మజ్ఞానమే మనం తెలుసుకోవలసిన పరిమిత సత్యం సత్యంలోనే లోకంపున్న
సత్యాన్ని తెలుసుకున్నవాడే జ్ఞాని వానికి మృతిలేదు అంటే పరమేశ్వర భావం వా
కలిగినవాడు మృత్యువూ నరకమూ అనేవి యింకెక్కడ ఉంటాయి! మరి యీ శరీ
నశిస్తున్నది కదా అంటారు దీని లక్షణమే అది అది మృత్యువు పని కాదే

పాపరహితుడు, వికారరహితుడు, నిర్మలుడు, సందేహహీనుడు అయినవా
బ్రాహ్మణుడు

పరబ్రహ్మ స్వరూపాన్ని గ్రహించినవాడు జగత్తు మిథ్య అని తెలుసుకుంటాడు
అప్పుడు జ్ఞాని సిద్ధి పొందుతాడు

ఇంద్రియాలను నిరోధించి మనస్సును అయం చేయ గలిగి నప్పుడు కలిగే ఆనిర్వచనీయ స్థితియే విద్య ఇది కలవాడే విద్వాంసుడు, జ్ఞాని

బ్రహ్మచర్య నియమంతో గురు సన్నిధానంలో యీ విద్యను ఉపాసించాలి

క్రాడును చూచి పాము అచట మిన్నున్నాం అలానే ఈ జగత్తే శాశ్వత పరబ్రహ్మమనే అజ్ఞానం ఏర్పడుతున్నది ఈ అజ్ఞానం వైదొలగి బ్రహ్మజ్ఞానం పొంద గలిగితే మృత్యువు లేదు అందుకు ప్రయత్నించు, అని ఉపదేశించాడు సనత్కుజాతుడు

సభా భవనం

మహర్షి నిష్క్రమించాడు

తెల్లవారింది

ఉపస్థావ్యం నుండి సంజయుడు తిరిగి వచ్చిన వార్త రాత్రి విన్న ప్రముఖులందరూ తెలి తెలి వారుతూండగానే కురుసభా భవనానికి వస్తున్నారు

సభా సాంహద్వారం బంగారుకాంతు లీనుతోంది సభామధ్యభాగం స్వచ్ఛ ధవళ రోచులతో అలరారుతున్నది అంతటా మంచిగంధపు వాసవలు

అర్హతల సనుసరించి మణి, రత్న, మువర్త ఆసనాలున్నాయి భీష్మ, ద్రోణ, కృప, విదురాదులు ధృతరాష్ట్రునితో కలిసి వచ్చారు వారి వెంట శల్య, జయద్రథ, బాహ్లిక యుయుత్సులూ, కృతవర్మ వచ్చారు దుశ్శాసన, శకుని, కర్ణులతో వచ్చే దుర్యోధనుని వెంట సోదరులందరూ వచ్చారు దేవతలతో వచ్చే ఇంద్రునివలె వున్నాడు కౌరవాగ్రజుడు

సాంహశోభితమయిన గుహలా గోచరిస్తున్నది, రాజపీఠ సంభరితమయిన సభారంగం

అప్పుడు సంజయుడు వచ్చి సభాద్వారం వద్ద నిలబడి మహారాజుకి తన రాక తెలియ జేసి అనుమతి పొంది ప్రవేశించి అందరికీ అభివాదాలు చేసి

ఆర్యులారా! చక్రవర్తి అజ్ఞానుపారం పొండవులను దర్శించి వచ్చాను వారందరూ మీ అందరి యోగక్షేమాలు అడగమన్నారు పెద్దలకు నమస్కారాలూ, పిన్నలకు ఆలింగనాలూ పలికారు

అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు

సంజయా! దురాత్ములను అవలీలగా హతమార్చగల ధనంజయుడే మన్నాతో ఏనాలని మేమందరం ఎదురు చూస్తున్నాం

సంజయుడు బ్రాహ్మ, ధర్మజుని అనుమతి పొంది అర్జునుడు కృష్ణుని మాన్తూ పలికిన పలుకులు దుర్యోధనుడు విని తీరాలి

ఏమన్నాడంటారా అర్జునుడు

సంజయా ! కాలవశధై మూర్ఖత్వంతో నన్ను జయించగలవనే గర్వంతోపున్న కర్ణుడు వింటుండగా యుద్ధోన్మతులై వచ్చిన రాజ వరుల సమక్షంలో దుర్యోధనునితో యిలా చెప్పె

ధర్మమార్గాన మా రాజ్యం మా కివ్వకపోతే వాని పాపం పండింది నేను అగ్రహించిన నాడు ఈ లోకాలను భస్మం చెయ్య గలను

భీష్మార్జున నకుల నహదేవ సాత్యకి దృష్టద్యుమ్ను శిఖండి ప్రభృతుల వెంట కృష్ణుడు కూడా మా పక్షాన ఉన్నాడు

మా రాజ్యం మా కిప్పించడానికి శ్రమ ఆవసరం లేదు సంజయా ! సాధ్యమయి నంత వరకూ దుర్యోధనుడు యుద్ధానికి సిద్ధుడే టిట్లే చెయ్యి

మా అగ్రజుడు ధర్మపరుడైనా మీ వారి అన్యాయం కారణంగా మోరారణ్యాలలో కంటక శిలల మీద శయనించాడు దాని ఫలితంగా రజరంగంలో దుర్యోధనుడు రక్త పంకంలో కూలాలి

మా అగ్రజుడు జితేంద్రియుడు, ధర్మ తత్పరుడు, సాధు శీలి అయినా సత్యం తప్పక నానాకేళిలూ అనుభవించాడు మీరు చేసిన చేయించిన ఘాతుకాలన్నీ సహించాడు

ఇంతవరకూ ఆయన హృదయంతో అణగారిన క్రోధాగ్నిజ్వాలలు కొరవారణ్యం మీదకు రానున్నాయి

రథారుడుడై గదాదండం ధరించి భీకరాకారంతో, భీమసేనుడు క్రోధ విషజ్వాలలు గ్రక్కుతూ రణభూమిని మండిస్తూన్నప్పుడు యుద్ధ పర్యవసానం మీకు బోధపడుతుంది లేదీ గుంపులో సింహంలా విక్రమిస్తాడు మా భీముడు

రథిక శ్రేష్ఠుడు, చిత్ర యుద్ధ కుశలుడు నకులుడు కరవాలంతో మీ సేనలను ఊచ కోత కోస్తుంటే,

ఉత్తమజాతి అగ్నిలను పూర్చిన రథంమీద మా సహదేవుడు చక్రభ్రమణం చేస్తూ కాత్రవ శిర్షాలను తగుగుతూంటే అవ్వడు తెలుస్తుంది, తమ పాప కార్య పర్యవసానం ఏమిటో,

ద్రువవడు విరటుడు మహాధికులను బిల్వి చెందాడుకుప్పవ్వుదే, శబ్దాశీకు
లలో భీష్ముల వారు వేల కూలివప్పుడు తమ వ్రయ భిష్ముడు దృష్టద్యుమ్నువచేత అవార్థ
ద్రోణులు పరాభూతులైన వారు గ్రహిపారు మా శక్తిని మా వారు

సంజయా 1

రా జ్యభోగాలమీద, జీవితం మీద ఆ శ వదులు కోమలి మీ వారికి చెప్ప
సర్వశస్త్రాస్త్రాలూ వ్రయోగోపనంవారంతో వేర్చిన సాత్వకి రధారుతులై వస్తున్నాడు
కపిద్వజంతో శ్వేతాశ్వాలను హున్విన వా రధం కృష్ణ సారధ్యంలో ప్రవేశించి
గాండివ ధనుష్టంకారం చింఠూబే వారి చెవులలో పిగుగులు పడతాయి వా శర
పరంపర ఆకాశం నుండి సూర్యరశ్మిని క్రిందికి రావీయదు ప్రతిపక్షుల తలలు తాచి పళ్ళ
వలె వేలకు రాలతాయి

విధి, యిలా జరగాలం భావించాడు కాటోలు

సముద్రాన్ని యాదదం, ముందుతూన్న అగ్నిని గుప్పించి వట్టదం, మూర్ఖవంద్ర గతిని
ఆవదం, కైలాసాన్ని చూర్ణం చెయ్యడం సాధ్యమయితే వానుడేమిటి ఎదురు నిలిచి జయం
పొందదం సాధ్యం

ఈ గాండివం దానంతట అదే ఉరకలు వేస్తుంది కుమనం విడిచిన వాములా
వా శరవాలం తళ తళలాడుతున్నది కపిద్వజం భీకర గర్జనలు చేస్తున్నది

దేవేంద్రుని వెంట బెట్టుకు వచ్చినా నేను శత్రువులను విడిచిపెట్టను శత్రుసేన
సర్వం వాళవం అయితేనే నాకు కాంతి మా వితామహాలు, భీష్ములు మా గురువులు కృప
ద్రోణులు వారికి అభివాదాలు చేసి చేను, యుద్ధసన్నాహంలో వున్నావని మీ దుర్యోధనుడికి
చెప్ప అన్నాడు

అంతా సావధానంగా విచి భీష్ముడు

దుర్యోధనా ! ఆ సర వారాయణులే యానాడు అర్జున వానుడేవులు శ్రీకృష్ణుని
సారిధ్యంలో అర్జునుడు బాంధవ వవాన్ని దహించే అగ్నికి రక్షకుడుగా నిలిచి దేవేంద్రుని
పరాభూతుని చేశాడు ఆ పరాక్రమ సంపన్నుడు కృష్ణ సారిధ్యంలో యుద్ధ రంగానికి
వస్తున్నాడు నిశ్చయంగా విజయలక్ష్మి వారివే వరిస్తుంది

ధర్మ విరుద్ధంగా పెడిచే నీ బుద్ధి యానాడు వా మాకులను లక్ష్మం చెయ్యడు, కాబి
రణరంగంలో సర్వవాళవం అవుతుంటే యీ వృద్ధుని ఉపదేశం నీ నృసికి రాక తప్పదు

సోదర, మిత్ర, బంధు జనులందరి ముఖం నీ కళ్ళతో నువ్వు చూచినపుడు నా హితవు గుర్తుకు వస్తుంది

శాపితో దుర్బలుడైన కర్ణుని, పాపాచార రితుడైన దుశ్శాసన సోదరనీ, మాయా జాల నిపుణుడైన శకుని మామనూ, నమ్మి నాశనం అవుతున్నావు, అంటుండగా

కర్ణుడు భీష్మ పితామహుల వారు నా మీది అటువంటి దురభిప్రాయంతో ఎందు కున్నారో తెలియదు ధార్మరాష్ట్రంలో ఏ ఒక్కరూ వాచకర్మలూ దుష్టారాజులూ చేసిన వారుకారు

రానున్న పంగ్రామంలో వే నొక్కడచే వారందరినీ సంహరించ గలను ఇంతకాలం ద్వేషంతో వున్న వారితో సంధికి దిగడం జరిగే పని కాదు, అన్నాడు

పాండవ బలంతో చదహారో భాగం లేని కర్ణుడు వారందరినీ సంహరించగలనని గాలిమేడలు కడుతున్నాడు కురువంశానికి నాశనం తెచ్చిపెట్టే చీడపురుగు కర్ణుడు, అని భీష్ముడు

పాండవులు చేసిన పీఠోచిత కృత్యాలలో ఒక్కటయినా యీ కర్ణుడు చేశాడా! వారు అజ్ఞాతవాసం చేస్తూన్నప్పుడు గోగ్రవాణానికి వెళ్ళిన నాడు మనకు జరిగిన వరాభవం విన్నవ రించాడు కర్ణుడు

హేమయాత్రలో గంధర్వులు దుర్యోధనుని బంధించినప్పుడు పాండవులు విడి పించారు కాని కర్ణుడు కాదే! ఇప్పుడు మాత్రము రంకెలు వేస్తున్నాడు, అన్నాడు

ద్రోణాచార్యులు మహారాజా! పితామహులవారు వాస్తవం పెలవిచ్చారు సంజయుడు చెప్పిన మాటలు విన్నాక పాండవులతో సంధిచేసుకోవడమే నముచితమని నేనూ భావిస్తున్నాను లఘుమనీ వంటి వీరుడు ముల్లోకాలలో లేడు అన్నాడు

వారి మాటలు వినవట్లే ధృతరాష్ట్రుడు

సంజయా! మన సేనాబలం, మిత్రరాజుల సహాయం వివరించావు కదా నువ్వు. అది ఎని ధర్మరాజు ఏమన్నాడో చెప్పు, అనిగా సంజయుడు

ప్రభూ! ధర్మరాజు నడచి వస్తుంటే ఉదయకాల సూర్యునివలె గోచరించాడు ఆయనకు సేనలు తలవంచి నమస్కరిస్తున్నాయి ఆయన నోట మాట వెలువడితే అక్కడి వారందరూ దానిని రాజశాసనంగా భావిస్తున్నారు యుద్ధపీఠ వేషంలో వీధులలో వడిచే అర్జునుని చూడడానికి నగర నారిజవం ఈత్రాహంతో తమ గుమ్మాలలో నిలబడుతున్నారు అంటూ సంజయుడు మూర్ఖపోయాడు

విదురుడు మహారాజా ! పాండవ యోధులను కనులారా తిలకించిన సంజయునికి ఆ సన్నివేశం స్మృతికి వచ్చినట్లుంది మూర్ఛపోయాడు దుర్బలుడు కదా ! కొంతసేపు మాట్లాడలేడు, అన్నాడు

నెమ్మదిగా సంజయుడు తేరుకుని

ప్రభూ ! నేను వారందరినీ చూశాను అప్పుడే అజ్ఞాతవానం నుండి వచ్చారు కనక కొంచెం నీరసంగానే ఉన్నాడు

అయివా ఒక్క భీమసేనుని బలం ఆధారంగా వారు యుద్ధసన్నుడు లవుతున్నారు హిడింబాసురుని సంహరించిన యోధుడు గంధమా : నానికి వెళ్ళి ద్రౌపదికి సాగంధిక కమలాలు తెచ్చిన సావాసి, లక్కయింటి నుండి తల్లిని, సోదరులనూ రక్షించిన బలిష్ఠుడు భీమసేనుడే !

హలపాణితో యుద్ధం చేసినవాడు, లోకపాలకులను లక్ష్యపెట్టినవాడు అర్జునుడున్నాడు వారి బలంలో దిగ్విజయ యాత్రలు సాగించి నానాదేశాల వారిని పీడించిన నకుల సహదేవులున్నారు అన్రవేత్త శిఖండి ఉన్నాడు నాత్యకి, కేకయ రాకుమారులు కాశీరాజు, విరటుడు, ఉపపాండవులు, ధృష్టకేతువు శరభుడు, ద్రుపదుడు, వీరికితోడు జరాసంధ తనయులు సహదేవ, జయత్సేనులు అందరూ మహాయోధులు యుద్ధవిశారదులు అన్నాడు

ధృతరాష్ట్రుడు సంజయా ! నువ్వు చెప్పింది సత్యం అందరికంటె నాకు భీముని భయం అధికం అకలిగొన్న పెద్దపులిని చూసిన లేడిలా ఉంటుంది నా హృదయం భీముని పేరు చెపితే క్రోధం వస్తే పరమశివుడు, వేగానికి వాయువు, అటువంటి భీముడు తన లోహగదాదండంతో నా కుమారులను చెండాడి తీరుతాడు

ఈ విషయాలన్నీ చెప్పినా నా కుమారులు వినిపించుకోరు చెట్టు చివరి కొమ్మనున్న తెనెపట్టును చూస్తున్నారే కాని ఆ చివరకు ఎక్కితే కొమ్మ విరిగి పడతామని తెలుసుకోలేని అజ్ఞానంలో ఉన్నారు

భీమునికి తోడు గాండివం ధరించి అర్జునుడు కూడా వస్తాడు

అర్జునుని జయించగల ననుకుంటున్న కర్ణుని బుద్ధికి స్థిరత్వం లేదు ఆచార్య ద్రోణులు వృద్ధులయినా శక్తి సంపన్నులే కాని వారికి శిష్యవాత్సల్యం ఉంది వీరుభయలూ రణరంగంలో తమ పాత్రను ముగిస్తే మన వారికి ధైర్యం లేదు

దేవేంద్రుని వజ్రాయుధం దెబ్బతిని తట్టుకో ఎచ్చునేమో కాని గాండివం నుండి వెలువడే బాణాలు తగిలితే మరి దారి లేదు

ధర్మజాని క్రోధిమూ అంత శక్తివంతమే

అందుచేత యుద్ధం జరుగకూడదనే నేను అనుకుంటున్నాను శాంతి కోసమే మనం ప్రయత్నించాలి కాకపోతే యుద్ధానికి నేనే కారకుడనని ధర్మరాజు నన్ను నిందిస్తాడు, అనగా విని సంజయుడు

ప్రభూ! ఇంత తెలిసిన మీరు యుద్ధోన్మాదంతో పున్న కుమారుల ఆధీనంలో ఎందుకు పడకున్నారో తెలీదు

పాండవుల విషయంలో యిప్పటికీ మీరు కపట వ్యవహారంతోనే వున్నారు జూదంలో మీ కుమారులు పాండవుల భోగాలన్నీ హరించారని విన్న క్షణంలో మీరు పసిపాపలా చిరునవ్వుతో కూర్చున్నారు సభామధ్యంలో కారికి అవమానాలు జడవుతూంటే ఉదాసీనత వహించారు ఇవన్నీ భావిలో పతనహేతువులని గుర్తించలేకపోయారు.

మరొక ముఖ్యాంశం

కురుజాంగలప్రాంతాలు మాత్రమే పితృపితామహప్రాప్తమయిన రాజ్యం, మిగిలిన రాజ్యభాగం అంతా పాండురాజు పరాక్రమంతో సాధించినదే అదంతా మీ చేతులలో ఉంచితే మీదే అనుకుంటున్నారు

ప్రభూ! భీమార్జునులు విక్రమిస్తే ఎదిరించి పిలబడగలవారు లేరు కనక మీ వారిని అడుపులో ఉంచుకోవడం అవసరం అంతే కాని, వ్యర్థంగా విచారిస్తూ కూర్చుని లాభం లేదు ఈ విషయాలన్నీ జూదసమయంలో విదురుడూ, నేనూ చెప్పినవే, అన్నాడు

విన్నాడు దుర్యోధనుడు ఉదేకంతో తండ్రివైపు తిరిగి మహారాజా! సర్వశక్తి సంహార సమర్థులు భీష్మపితామహులు మనవెంట ఉన్నారు

మనకు సాయపడవచ్చిన మహావీరుల శక్తిసామర్థ్యాలు మీరు సరిగా గుర్తించలేదు

భీముని బలాన్ని గురించి మీరు అనవసరంగా భయపడుతున్నారు గదాయుద్ధంలో నా ముందు పిలబడగలవాడు లేడు బలరామునివద్ద నేను యీ విద్య అభ్యసించే రోజుల లోనే ఆయన నన్ను ప్రశంసించాడు

భీముడు నా చేతులలో నేలకూలుతాడు అప్పుడు అర్జునుడంటాడు భీష్మ, ద్రోణ కృప, అశ్వత్థామ, కర్ణ, శల్య, భోగదత్త, భూరిశ్రవన, జయద్రథులు మనవారిలో ధనుర్విద్యాపదులు పరశురాముని వంటి శస్త్రాస్త్రవేత్తతో సమానుడు కర్ణుడు ఇంద్రుడు పీని

కుండలాలు గ్రహిస్తూ యిచ్చిన శక్తి ఆయుధం పున్నది పీనివద్ద, పీని యెదుట అర్జునుడు నిలబడడం కల్ల అందుచేత విజయం మనదే

పాండవులయిదుగురూ కాక సాత్యకి, ధృష్టద్యుమ్నుడూ యీ ఏడుగురే ఆ పక్షంలో వీరులు

మన బలం చూశారా !

భీష్మ, ద్రోణ, కృప, కర్ణ, అశ్వత్థామ, సోమదత్త, బాహిక, భగదత్త, శల్య, వింద, అనువింద, జయద్రథ, దుశ్శాసన, దుర్యుఖ దుస్సహ, చిత్రసేన, శ్రుతాయు, కురుమిత్ర, వివింశతి, భూరిశ్రవన, వికర్ణాదులు మహావీరులు అందుకు తోడు మన సేనా బలం పడకొండు అక్షౌహిణులు ఈ దశలో మనమెందుకు భయపడాలి మీరు నిశ్చింతగా ఉండండి, అని సంజయుని వైపు తిరిగి

సంజయా !

వారి యుద్ధసన్నాహాలు ఎలా సాగుతున్నాయో వివరించు, అన్నాడు

కౌరవాగ్రజా !

వారందరూ ప్రసన్నవదనాంతో, యుద్ధోత్సాహంతో పున్నారు రథాన్ని సన్నద్ధం చేసి అర్జునుడు అస్త్రమంత్రాలు ముగిసి చేస్తున్నాడు రథంమీద కపిధ్వజం కాంతులీను తున్నది రథానికి పూచ్చిన గుర్రాలు ధివశరోష లీనుతున్నాయి ధర్మజాల అశ్వాలూ తెల్లనివే భీమసేనునివి నలుపు నకులునివి హరితవర్ణంతో, సహదేవునివి నానా వర్ణాలతో శోభిస్తున్నాయి

దేవ, దానవ, గణధర్వ, మానవ రణవ్యాహ విపులుడైన ధృష్టద్యుమ్నుడు వారి సేనాపతి

మత్స్యసేనావాహినితో విరటుని వెంట శిఖండి వచ్చి మన పితామహులను ఎదుర్కొంటాడు

దుర్యోధనుని సోదరులూ పుత్రులూ భీముని వంతు

కర్ణ వికర్ణ, సైంధవ, అశ్వత్థామలు అర్జునునికి ఎదురురావాలి

ఉపపాండవులను వెంటబెట్టుకుని వారి మేనమామ ధృష్టద్యుమ్నుడు ఆచార్యులను ఎదురుకుంటాడు శకునిని సహదేవుడు, కృతవర్మను సాత్యకి చూస్తారు శకుని కొడుకు

ఉటాకుడు నకులుని పాల బడాలి ఇదే వారి వ్యూహం ఇప్పుడు బాగ ఆలోచించి
నిశ్చయానికి రండి, అన్నాడు సంజయుడు

ధృతరాష్ట్రుడు సంజయా! నా కుమారుడు ఎవరు చెప్పినా వినే దశలో లేడు
కానున్నది కాకమానదు, అంటుండగా దుర్యోధనుడు

మహారాజా! పాండవులుకూడా మానవులే వారూ మా వలెనే యీ భూమి మీదనే
జీవిస్తున్నారు అయినప్పుడు విజయలక్ష్మి వారినే వరిస్తుందని మీ రెలా అనుకుంటున్నారు
మన పక్షంలో వున్న మహాయోధులను కన్నెత్తి చూడగల శక్తి కూడా పాండవులకు లేదు
అన్నాడు

ధృతరాష్ట్రుడు సంజయా! వీని ఉన్నత ప్రలాపాలు విన్నావా! అని దుర్యోధనుని
వైపు తిరిగి

నాయనా, సర్వవాళన కారణమైన యుద్ధాన్ని పజ్జనులెవరూ హరించరు

వారి రాజ్యభాగం వారి కిచ్చినా మిగిలిన సంపదలతో నువ్వు ముఖ్యంగా అనుభ
వించవచ్చు

ఇక్కడి పెద్ద లెవరికీ యుద్ధం అంటే యిష్టంలేదు మన ఆశ్రయంలో వున్న వారికే
యిష్టంలేనీ వీరి ఎందుకు చేస్తావు

నిజాని కిది నీకు వుట్టిన బుద్ధికారు శకుని, దుశ్శాసన, కర్ణులు నిన్ను పురికొల్పు
తున్నారు, అలాగా దుర్యోధనుడు

మహారాజా! నేను వీరెవరినీ విశ్వసించను కర్ణుడూ, నేనూ సంగ్రామయజ్ఞంలో
ధర్మరాజును బలిపశువుగా హరించదలిచాం మా వెంట దుశ్శాసను డుంటాడు మరెవరూ
అవసరం లేదు పాండవుల మీద విజయం సాధించడానికి మేం ముగ్గురు చాలు అన్నాడు

సంజయుడు,

మహారాజా! ఉపస్థావ్యం వెడుతూనే నేను కృష్ణార్జునులున్న మందిరానికి వెళ్ళాను
అభిమన్యుడు కూడా వెళ్ళడానికి వీలులేని అంతఃపురంలో వారున్నారా వున్నా వోటికి
ఁన్న తీసుకువెళ్ళారు ఆక్కడ ద్రౌపదీ సత్యభామా వున్నారు

నేను కృష్ణార్జునులకు పాదాభివందనం చేశాను వారు బంగారు అసనం చూపించారు
నేను గౌరవ పూర్వంగా దానిని చేత్తో తాకి వేలిమీదనే కూర్చున్నాను అతిథి మర్యాదలు
ఉపాసాధిగా పాటించారు

వారుభయులూ మంచిగంధపు పూత పూసుకొని ఉన్నారు రత్నాంబరాలు ధరిం
రు మధ్యాసనం తీసుకుంటూ ఉత్సాహంగా ఉన్నారు

అప్పుడు వేను మీ సందేశం వినిపించాను

అర్జునుని అభిమతం గ్రహించి వానదేవుడు

సంజయా! మా సందేశం వినిపించే ముందు అక్కడ పెద్దలయిన భీష్మ ద్రోణ
మా మీ మహారాజుకి మా ప్రణామాలు అంగీకరించు అనంతరం -

కొరపు లందరూ వారు సంకల్పించిన సత్కార్యాలేమైనా వుంటే అవి త్వరగా పూర్తి
చుకో మను

చారా పుత్రులతో అనుభవించవలసిన భోగాలన్నీ సత్వరం జరిపించుకోమను
రాభివృద్ధికి అవసరమయిన ఏర్పాట్లు చేసుకోమని చెప్పి మిత్రులకు ఉపకారాలు త్వరగా
విమర్శించి విశదం చెయ్యి

ఇంతా ఎందుకంటే వారి నెత్తిమీదికి వివర్తులు వచ్చి ఎడనున్నాయి తేజస్వీ అయిన
ర్జునుడు కృష్ణపారథ్యంలో గాంధీవం ధరించి వస్తున్నాడనీ అదే వారి పాలిట యమపాశ
నీ స్పష్టం చెయ్యి

గోగ్రవాణ సమయంలో అర్జునుడాక్కడే వారిని పరాభూతులను చేసిన విషయం
చూడే మరచిపోయి ఉండరు ఇంతకంటే చెప్పవలసినది లేదు, అన్నాడు

ధృతరాష్ట్రుడు రెండు క్షణాలు ఆలోచించి దుర్యోధనా! మీ రెంత చెపుతున్నా
కు ధైర్యం చాలడంలేదు దురాగ్రహాన్ని విడిచి యుద్ధసంకల్పానికి సిద్ధుడవుడని

ప్రపంచంలో అల్లి దండ్రులు, విరంతరం తమ బిడ్డల శ్రేయస్సు కోసమే పాటు
డతారు ఆ దృష్టితోనే యుద్ధం వద్దని చెపుతున్నాను వారికి దైవబలం కూడా ఉంది

అర్జునుడు శత్రుసేనలను చీల్చి చెండాడు తున్నట్లే నాకు అనంతరం కనిపించి నిద్ర
గాడా రావడంలేదు మనకింటి శక్తిసంపన్నులు వారు వారితో సంగ్రామం మంచిదికాదు
అన్నాడు

దుర్యోధనుడు అగ్రహంతో లేచి

మహారాజా! పాండవులకు దైవబలం ఉన్న దంతున్నారు అదే నిజమయితే వారికి
శాసనాలు కలగవలసిన అవసరం లేదే దేవతలకు రాగద్వేషాలుండవని మరిచిపోండి వేను

కూడా అగ్నిని చల్లబరిచే శక్తులు సాధించాను నేలకూలే పర్వతాలను కదలకుండా నిలబెడతాను భూమిని బ్రథలు కాకుండా చేస్తాను వర్షాన్ని స్తంభింప జెయ్యగలను నీటిమీద సైన్యాన్ని నడిపిస్తాను

మన రాజ్యంలో ప్రజలందరూ ధర్మతత్పరులు అందువల్లనే అతివృష్టి అనావృష్టి లేవు నా శక్తి ప్రజలు ఎదుగుదురు నా ఖ్యాతి దిగంతవ్యాప్తం అత్యున్నతి మంచిది కాదని తెలుసు కాని, మా భయాన్ని తగ్గించడానికి వెళుతున్నాను

భీష్మ ద్రోణ కృప శల్యుల కున్నంత శస్త్రాస్త్ర జ్ఞానం నాకూ ఉంది దానితో సర్వ కాత్రవచమూ నాశనం చెయ్యగలను, అన్నాడు

అనంతరం కర్ణుడు మహారాజ ! పరశురామునివంటి మహామహాని సన్నిధానంలో నేను ఘోరదృష్ట అభ్యసించాను ఆయన శిష్యుడూ కూడా

అవసరానికి నీకు అస్త్రజ్ఞానం ఉపయోగ పడదన్నాడే కాని వ్యర్థ మనలేదు అందుచేత నా శక్తిని మీరు సక్రమంగా అర్థం చేసుకోవాలి

పాండవులను సర్వనాశనం చేసే భారం నాకు విడిచి మీరు ప్రశాంతంగా వుండండి అన్నాడు

భీష్ముడు కర్ణా ! ఎందుకీ ఆడంబర ప్రసంగాలు ఇంద్రదత్తమయిన శక్తి, నీ నాగాస్త్రం అర్జునుని బాణాగ్నికి యిందనా లవుతాయి

కృష్ణ పారధ్యంలో ఎన్నే వీరునికి పరాజయం వుండదు

కర్ణుడు ఎలామహా ! వాసుదేవుని శక్తి ఎంతటిదైనా నా విషయంలో మీరు తప్పు అంచనా వేస్తున్నారు మీ పరుషవాక్కులు చాలించండి ఇది మొదలు వే నీ కురువృద్ధుని మాడబోను ఆయన అనంతరం రణరంగానికి వస్తాను అప్పుడు నా శక్తి సామర్థ్యాలను మీంతా చూస్తారు అని నవ నుండి కదలి స్వగృహానికి వెళ్ళాడు

భీష్ముడు దుర్యోధనా ! కర్ణుడు తన ప్రతిజ్ఞ ఎలా నెరవేర్చుకుంటాడో చూడాలని ఉంది

ఈ చక్రవర్తి లందరూ తమ తమ సేనలతో భీమసేనుని చేతులలో సలిగిపోతారు అది మన కళ్ళతో వుని చూస్తాం

పరశురాముని వద్ద అనత్యమాది విద్య నేర్చిననాడే వీని ధర్మశక్తి నశించింది ఇంక ఏం చెప్పను

దుర్యోధనుడు తాతా ! కురు సాంధవు లుభయలూ, విద్యావేషయలొ సములు
పిభయలూ ఒకే వంశంవారు అయినప్పుడు విజయంక్లి వారినే వరిస్తుందని మీ రెండుకు
సావిస్తున్నారో తెలియదు మీరు కాని కృప ద్రోణ బాహ్మికులు కాని అవనరం లేకుండా
కర్ణ దుశ్శాసనుల సాయంతో చేసే వారిని యమపురికి పంపగలనని మరవకండి

విదురుడు దుర్యోధనా ! ఇందియ ఎగ్రహం లేవవాడు ఏదీ సాధించలేడు జ్ఞానం
నానం, తపస్సు, స్వాధ్యాయం, అన్నిటికీ ప్రభావం అంతరిందియ నిగ్రహం

వేటగాడికి మృగాలు భయపడినట్లు ఎగ్రహం కలవానికి నర్వప్రపంచం జంకుతుంది
చిరంతరం సంతృప్తితో పుంటారు నిగ్రహ వంపన్నులు

చిన్నకథ చెప్తాను

ఒక బోయవాడు పున్ను వలలో చిక్కిన వక్షు జంటలు నెరువుగా ఆ ఎలను ఉన్న
కొని ఆకాశంలో ఎగిరిపోతున్నాయి అవి వెళ్ళే దిశగా వాడూ పరుగెడు తున్నాడు

దారిలో ఒకముని వాని అమాయకత్వాని జాలిపడిగా ఆ బోయవాడు ఎవ్వ
అయ్యా ! అవి కలిసివున్నాయి కరక నా వలను ఎత్తుకుపోగలిగాయి ఎవి కు
హించుకున్న క్షణంలో వలతో క్రిందపడి వాకు దొరుకుతాయి, అన్నాడు

అనుకున్నట్లే అవి పొడుచుకుని క్రిందపడి బోయవానికి చిక్కాయి

అలానే అన్నదమ్ముల కలహం ఎదుటవారికి ప్రయోజనకరం

కలసిపొంటే సింహం రక్షించే అరణ్యంలా ఎ ప్రహుడిం రాది.

మరొక అనుభవం —

ఒక పర్వతగుహలో పెద్ద తేనెపట్టు ఉంది దాన్ని పె పెద్దత్రాచులు రక్షిస్తున్నాయి
ఆ తేనె త్రాగితే అంధులకు దృష్టివస్తుందనీ, ముసలివానికి యౌవనం ప్రాప్తిస్తుందనీ,
అసలు మరణమే వుండదనీ, అక్కడివారు చెప్పగా విన్నారు కొందరు అటవికులు మార్గంగా
గుహలో ప్రవేశించి త్రాచుపాముల కాటు తిని మరణించారు

అటువంటి ఆశతో పున్నావు దుర్యోధనా నువ్వు భీమార్జునులతో సంగ్రామం
శ్రేయస్కరం కాదు

శక్తి వంపన్నులైన పాండివులు నేటికీ సోదరప్రేమతో, స్నేహాన్ని కాంక్షిస్తున్నారు
ఆ అవకాశాన్ని జార విడువకు

ధృతరాష్ట్రుడు పాండవుల విషయమై వీరందరూ చెపుతూన్న మాటలు యథార్థం నాయనా! వీరి మాటలు విని నంధికి సమ్మతింతు వీరికంటె మన శ్రేయస్సు కోరేవారు లేరు

ఆ మాటలు వింటూనే దుర్యోధనుడు సభాభవనం విడిచి వెళ్ళాడు

ధృతరాష్ట్రుడు కొలుపు చాలించి అభ్యంతర మందిరానికి వెళ్ళి చింతా క్రాంతి ఉదయాడు

వ్యాసులవారు విజయం చేసి వాసుదేవుని ఆశ్రయం సర్వశ్రేయహరం అని బోధించారు విన్నాడు కురునరపతి

ఇది సంజయరాయభారం

శ్రీకృష్ణుడు

ఆపద గడవం బెట్టగ

ఓపి శుభం బైనదాని నొడ గూర్చును మా

కీపుట్టువునకు పాండు

వ్యాపాలుడు నిన్ను చూపి చనియె మహాత్మా ।

వచ్చిన సంజయుడు వచ్చినట్లే వెళ్ళగానే ధర్మరాజు ఎంధు మిత్రులందరినీ వెంట బెట్టుకుని ద్రౌపదీ సహితం కృష్ణుని విడిది మందరం చేరి, ఆయన జరిపిన స్వాగతవత్కారాలు స్వీకరించి అందరూ సుఖానాలు అలంకరించాక

యదు మళ శిరోమణి! ఆవులకు సాయం చెయ్యవలసిన సమయం సంప్రాప్తమయింది మీ యదువృష్ణ వంశీయులను క్షేణాలనుండి ఉద్ధరించినట్లే మమ్ము కూడా రక్షించు

సంజయుని మాటలు విన్నావు రాజదూత రాజుగారి అభిప్రాయాలకు విరుద్ధంగా మాటాడి ప్రాణాలమీదికి తెచ్చుకోడు అతిని మాటలను బట్టి ధృతరాష్ట్రుడూ ఆయన కుమారులూ ఏ భావంతో ఉన్నారో మనకు తెలిసింది

అరణ్య అజ్ఞాతవాసాలు ముగియగానే మా రాజ్యభాగం మా కిష్టానువి ఆయన సొంతో ఆయన అన్నాడు ఈ నాడు పుత్రవ్యామోహం లోభం కలిసి వంచించిన మనస్సుతో మాకు రిక్తహస్తాలు చూపుతున్నాడు అలాచేస్తూ ప్రపంచం దృష్టిలో తమ పాండవుల శ్రేయస్సును కాంక్షించే వ్యక్తిగా కనిపించాలనుకుంటున్నాడు

ఇది ఎందు గ్రామాలు చాలన్నాను అందుకూ వారు సుముఖంగా లేరు

ధనలోభం వున్నదే - దానికి కులంతో, ఉన్నత వంశంతో నిమిత్తం లేదు లోభి బుద్ధిహీనుడవుతాడు బుద్ధి లేని వారికి సిగ్గుండదు అది లేనివాడు ధర్మానికి దూరంగా నుంటాడు ధర్మదూరుని యింట లక్ష్మి ఉండదు లక్ష్మి లేనివాడు దరిద్రుడు దరిద్రుం ఁటె మరణం మేలు పూలూ, కాయలూ లేని చెట్టుమాద పక్షులు చేరవు ధనహీనుశివి ంధు మిత్రులు విడిచి పెడతారు

ఇంట్లో అన్న పానాలు లేకపోవడం కంటె దుర్దశ లేదు ఇదే దరిద్రుడికి కలిగే విత్య మరణం

నిజానికి ధనమే ప్రపంచాన్ని నడుపుతున్నది ధనం కారణంగా ప్రవృత్తుడై దుష్కార్యాలకు దిగితే దారిద్ర్యం తప్పదు అది పతన కారణం దరిద్రుడికి చరాకు, పరాకు ఎక్కువ దానితో అందరూ దూరంగా పోతారు ఈర్ష్య పెనుగుతుంది మోహం ఆశే న్నంది మానాభిమానాలుండవు అందుచేత ధర్మమార్గం విడవకుండా మా రాజ్యసంపదలు మేము సాధించాలి

ఇదంతా వారు సంధికి అంగీకరించకపోతే మాట ధర్మమార్గం తప్పి వారు చరించ నలచినట్లయితే మారణచామం తప్పదు

జనన మరణాలవలె జయోపజయాల మన చేతులలో లేవు అయినా మేము ధర్మ యుద్ధం సాగించి తిరాలి

రణరంగంలో చుహుచుహులే మరణిస్తారు ప్రమాద సమయంలో సామాన్యులు పలా మనం చిత్తగిస్తారు యుద్ధంలో జయం లభించినా హస్తాక్షాపం తప్పదు

వైరంతో వైరాన్ని ఉపశమింప చెయ్యలేం ప్రతీకారం ప్రబలుతూనే ఉంటుంది ఎవరితోనూ విరోధం లేనివాడే ప్రశాంతంగా జీవించగలడు శత్రువు ఒక్కడున్నా క్రామ హిమపున్న యింట్లో బ్రతుకుతున్నట్లే

మనస్సులోని ద్వేషాన్ని వదల గలగాలి, లేదా ప్రాణ త్యాగం చెయ్యాలి అంతకు మించి మనశ్శాంతికి మార్గం లేదు

అయితే యిప్పుడు మేము రాజ్యం వదిలిపోవచ్చు అందువల్ల శత్రువుకి బలం అహంకారం పెరిగి మనకు శాంతి కూడా దక్కదు

పామ దాన భేదాలతో మన ప్రయత్నాలు ఫలిస్తే సంతోషం తప్పనిసరి అయితే యుద్ధానికి వెనుకాడము వాస్తవానికి కుక్కల కాట్లాటకూ, మానవయుద్ధాలకూ భేదం లేదు

యోవ్యధుడూ, పితృత్యుడూ అయి ధృతరాష్ట్ర మహారాజును మేము నే
వరకూ గౌరవభావంతో పూజిస్తూనే వున్నాం సుత్రవ్యమోహలలో ఆయన ధర్మాన్ని మర
పొలన్నాడు ఈ విషయాలన్నీ ఆలోచించి మా శ్రేయస్సు కోసం అనుసరించ దగిన మార్గ
లనుసరించు

శ్రీకృష్ణుడు పాండవాగ్రజా! నీ అభిమతానుసారం కురుసభా భవనానికి వెళ్లి
సాధ్యమయినంత వరకూ నంధి ప్రయత్నం సాగిస్తాను మీకు నష్టం కలగని విధానం వి
తంగా ఆలోచించి నడుపుతాను మీ ఉభయ వంశాల వారూ, సుఖ శాంతులతో ఉండి
ఉండిస్తారు

ధర్మరాజా మిత్రవత్సలా! కురురాజ వందనుడికి నువ్వు చెప్పే హితవు తలకెక్కు
తుంది నువ్వుకం నాకు లేదు ఆ దుర్మార్గుడి కనుసన్నలలో నడిచే నభకు నన్ను పంపితే
వారు నీకు హాని తప్పెడతారేమో అనే భయం కూడా కలుగుతున్నది స్వర్గ భోగాలయినా
పదులుంటాను కాని నీకు కష్టం కలిగితే నహించ లేను

శ్రీకృష్ణుడు ధర్మవందనా! నా గురించు నువ్వు భయపడకు అక్కడ వ్యవహారం
ఏమిస్తే వారు వశిష్టారు క్రోధంతో పున్న పింహం ఎదుట ఏ జంతువు నిలబడుతుంది
అలానే నా భయంరహితం ముందు వారు ఊపిరి వీల్చలేరు

మనం చెప్తే ఈ నందిప్రయత్నం వల్ల లోకం మనల్ని వ్రేలెత్తి చూపే అవకాశం
ఉండదు

అలవాడు —

జానం సాగుతుంటే వారు ఎన్ని అవమానకర వాక్యాలు పలికారు అంతతో
లగ్న మహాపాద్మి అయి యీ ద్రౌపదిని ఎంత క్షేళపెట్టాడు మీరు అడవులకు వెళ్తు
తుంటే ఎంతోవంతు అడిగి దుర్మాషుని విన్న వారందరూ లోలోపం వారిని నిందిస్తూనే
ఉన్నారు అభిమానం వున్నవాడు నిందకంటే మరణాన్ని మేలుగా భావిస్తాడు నిందపడిన
వాడే దుర్యోధనుడు మరణించాడు

ఇక యువ్వుడు ఎదు వెళ్లి అక్కడి వారందరి సందేహాలూ నివారించి నందికి ప్రయ
త్నిస్తాను నీ అభిప్రాయం విని వారందరూ నీ శాంతి ప్రియత్వాన్ని అభినందించి దుర్యో
ధుని మీరు అభిమానాన్ని చంపుకుంటారు

శాంతిప్రయత్నాలు సాగకపోతే వారి అంగబలం, ఆయుధ ఎలం ఎరిశిలిస్తాను
గోధుడు మీ రాజ్యం మీ కివ్వడు యుద్ధం తప్పదు అందుకు గుసం సిద్ధంగా
దాల్చి, అంటూ సాధిప్రాయంగా భీముని వైపు తిరిగాడు వాసుదేవుడు

భీముసేనుడు

మధుసూదనా !

కురుసభాభవనంలో మృదువుగా శాంతి సాధనకే ప్రయత్నించు యుద్ధప్రసంగంతో
ని భయపెట్టకు

క్రోధం, అనూయ మూర్తిభవించిన దుర్యోధనుడికి మంచి, చెడ్డల వివేకం లేదు
ని బుద్ధి నీచమయినది ఐశ్వర్యమదంతో దూర దృష్టి లేకుండా సాపాచారాలతో
బుకుతున్నాడు

దురాగ్రహంతో మరణాన్ని కోరి తెచ్చుకునే స్వభావం వానిది వానితో కటువుగా
ట్లాడక వెమ్మడిగా మన దారికి త్రిప్పు

పచ్చగడ్డి బీడులో దాగిన త్రాచుపాములా అందరికీ హాని కలిగించడమే వానిలక్ష్యం
హాని జరిపి సర్వనాశనం కోరి తెచ్చుకుంటున్నాడు అందుచేత వాని క్రోధాన్ని
అరింప చేస్తూ హృదయ రంజకంగా ప్రసంగించి సంధి సాగించు అక్కడి పెద్దలందరి
నూ పొండవులు శాంతినే కోరుతున్నారని స్పష్టంగా విశదం చెయ్యి, అన్నాడు

ఎన్న వాసుదేవుడు ఫకాలున నవ్వి

భీముడేనా యింత శాంతంగా మధురంగా మాట్లాడుతున్నది పర్వతాలు గాలిలో
నా ప్రవండాన్ని చల్లగా సోకినా ఆశ్చర్యం లేదు

నిరంతరం కౌరవద్వేషంతో నిద్రకూడా పట్టక కురువంశ నాశనసంకల్పంో పున్న
ససేమని నోట యటువంటి మాటలా !

గదాదండంతో శక్రపుల శిరస్సులు తాటి పళ్ళవలె నేలకు రాలుస్తాననే మవ్వేనా ఈ
ట లంటున్నది ఆనాటి మాటలు గుర్తుకువచ్చి ఈ ప్రసంగం వింటూంటే నవ్వు ఎచ్చింది

పొరుషం లేని నపుంసకుల దారిలో పడ్డావా? ఇంత భయం నీకెందుకు కలిగింది

మనస్సు పున్నదే, అదెప్పుడూ స్థిరంగా వుండదు క్షణ క్షణం మారిపోతుంటుంది,
మాన్యులకు

కా నువ్వు ఏ వంశంకో వుట్టావు, ఎలా పెరిగావు, నీ కర్తవ్యం ఏమిటి? ఇన్నీ మరచిపోయి, చివరకు క్షత్రియ ధర్మాన్ని నిడిచిపెట్టే దుర్దశలో పడ్డావా? అన్నాడు

భీష్ముడు కృష్ణా! చిరకాలంగా ఎరిగివన్నా మీరు నన్ను పూర్తిగా అర్థం చేసుకోలేదనిపిస్తుంది నా పరాక్రమం దానికి తోడు యుద్ధప్రీతి మీరు గ్రహించలేదు నమద్రం మీద ప్రయాణం చేసేవాడు దానిలోను తెలుసుకోలేదు అలానే మీరు నా మనస్సును చక్కవలేకపోయారు

ప్రాణికోటికి తల్లిదండ్రులవలె వున్న భూమ్యాకాశాలకు మర్నఁ కలిగితే నా రెండు భుజాలతో వాటిని దూరం చేసి సర్వప్రాణినీ సంరక్షించగలను నా భుజ ద్వయం మధ్య పడిన ప్రాణి బ్రతిక ఎదుటపడకుండనుకోకు మా మీద దాడికి వచ్చే మహాయోధులందరూ ఈ దాహము మధ్య నలిగిపోతారు చతురంగ జలాలనూ బంటులవలె అడుతాను ఆత్మ ప్రీతి ఎందిరికాదు అయినా అవసరం వచ్చి చెప్పుకున్నాను వంశనాశన మవుతుందని యుద్ధమునకు చూపాను కాని మతి చలించ గుండె అదరి శాంతిపాఠాలు చదివలేదు

కృష్ణుడు భీమసేనా! ని నాహస పరాక్రమాలు నేవెరుగనివి కావు అయినా నీ అంతరింగం తెలుసుకోవాలని అలా అన్నాను

నీ మాట ప్రకారం నేను సందికే ప్రయత్నిస్తాను వారు అంగీకరిస్తారా, వంతోపం లేదా అనువంస్తారు యుద్ధభారం అంతా నివ్వ అర్హుడూ చేపట్టాలి

పురుషయత్నం లేకుండా ఏ కార్యమూ సిద్ధించదు

ప్రాబ్ధం లేదా అంటే అవీ వున్నది ధర్మం విడవకుండా నడిస్తే ప్రారబ్ధాన్ని జయించవచ్చును వెదవిదులు చెవుతున్నారు అందుచేత మన కృషి మనం సాగించాలి, అంటూ అర్జునుని వైపు తిరిగాడు

అర్జునుడు కృష్ణా! అగ్రజు లిద్దరూ చెప్పిన విషయాలు విన్నాను మీ పమా దానమూ కావుంది మా ఉపయ వంశాల శ్రేయస్సును దృష్టిలో ఉంచుకొని నువ్వు వ్యవహారం నడిపించు

ధర్మయుద్ధంలో మా మీద ఎజయం సాధించలేక వారు జూదంలో మోసంచేసి నానా వాదలూ పెట్టారు అటువంటి నీచులను రణరంగంలో కడతేర్చక తప్పదు

వారికో సంది సాగే పనికాదు ఊసరక్షేత్రంలో విక్రవాలు జల్లి ఏం ప్రయోజనం! అందుచేత విశేషంగా ఆలోచించి అనునరించదగు మార్గాన వ్యవహరించు

కృష్ణుడు ఉభయవంశాల మధ్య శాంతిని స్థాపించడానికే ప్రయత్నిస్తాను చేను చక్కగా దున్న నీరుపెట్టి విత్తనాలు ఎల్లినా పకాలంలో వానలు పడకపోతే పంట పండదు అంతమాత్రాన మన ప్రయత్నం మానుకొనరాదు! మానవ ప్రయత్నానికి దైవం తోడుపడాలి పురుషప్రయత్నం చెయ్యక తప్పదు వారు నా మాటలు వింటారనే ఆశ నాకు లేదు అయినా ప్రయత్నిస్తాను అని ఎవరైనా నైపు తిరిగారు

నకులుడు మాధవా! మనుష్యుల ఆలోచనలు స్థిరంగా ఉండవు అందువల్లనే ఆలోచనల ప్రకారం పనులు సాగవు అరణ్యంలో, అజ్ఞాతంలో ఉన్న నాటి మా ఆలోచనలు చేరు ఇప్పుడు ఎన్నావు కదా వీరి అభిప్రాయాలు

అక్కడ భీష్మ ద్రోణ విదుర బాహ్మనులు మీ సందేశం విని వారికి నీతి బోధించ వచ్చు సంది సాగితే మంచిదే, కాదంటే యుద్ధం తప్పదని విశదం చెయ్యాలి

సహదేవుడు రానుదేవా! వీరందరూ ఎంచెప్పినా నేను సందికి అంగీకరించను దుర్యోధనుని మనసు మారి నీ మాటలకు తలవొగ్గినా నేను యుద్ధం చెయ్యాలనే సంకల్పం తోనే ఉన్నాను ఎవరు ఏం చేసినా సంగ్రామం తప్ప దారిలేదు

సాత్యకి సహదేవుని మాటలు సముచితంగా ఉన్నాయి ఇంతకాలం వీరు పడిన బాధలకు రణరంగంలో ప్రతీకారం జరిపి తీరాలి

అనగానే అక్కడి వారందరూ సాత్యకి సహదేవులను అభినందిస్తూ హర్షధ్వనాలు చేశారు

ద్రౌపది

అప్పుడు ద్రౌపదిదేవి ముందుకు వచ్చి కన్నీరు విడుస్తూ

వాసుదేవా! వీరందరి అభిప్రాయాలూ, పంజయుని ముఖాన ధృతరాష్ట్రుని సందేశమూ, విన్నావు

సామ దానాలతో కొరవుల మనసు మారదు లోభంతో అకార్యాలకు దిగే వారిని సంహరించడం క్షత్రియ ధర్మం దోషిని శిక్షించకుండా విడిచిపెట్టారని నీతివిదులు చెప్ప తున్నారు

ఒక్కసారి ఆలోచించు

ద్రుపదభూపాలుని యజ్ఞవేదిక నుండి ప్రభవించి, పాండుమహారాజుల కోడలుగా వచ్చి, దేవేంద్రనద్మత పరాక్రమం గల పాండవుల భార్యవై, మహాయోధులయిన కుమారుల

తల్లివెనె సన్న రాజనూయానభృథ స్నానంతో పవిత్రమైన ఈ కేశపాశం పట్టి దుష్ట దుశా
ననుడు కురువృద్ధులూ గురుపూజ్యులూ అసీనులయిన నిండుకొలుపులోకి యీడ్చుకు వచ్చాడ
వీరందరూ అక్కడ చూచూనే ఉన్నారు

యదువృష్టి వంశాలవారు సజీవంగా ఉండగా జరిగిన ఘోరం యిది అప్పుడే
నన్ను రక్షించే వారులేక 'గోవింద' వామస్మరణ చేశాను

ధృతరాష్ట్రుడు నా యందు అభిమానంతో వీరి రాజ్యసంపదలన్నీ తిరిగి యిస్తే మళ్ళీ
జూదం ఆడి ఓడి అరణ్య అజ్ఞాతవాసాలు సాధించారు

నన్ను ఇంత అవమానించిన దుర్యోధన దుశ్శాసనులు యింకా సుఖంగా జీవించడం
కంటే వీరికి అవమానం ఉన్నదా!

నా యందు నీకు అభిమానం ఉంటే అక్కడకు వెళ్ళి శాంతిగా సందికోపం ప్రయ
త్నించకు యుద్ధమే సిద్ధం చేసుకురా

సర్వ లక్షణ సంపన్నం

మహా భుజగ వర్చసం

కేశవక్షం వరాలోహం

గృహ్య వామేన పాణినా

అని నల్లత్రాచుల మెరుపున్న విసీల విశాల కేశపాశాన్ని ఎడమచేతపట్టి ముందుకు
జారి

మాధవా! రాయబార సమయంలో ఈ కేశపాశానికి జరిగిన అవమానాన్ని విన్న
రించకండా మాట్లాడు హెర పాపానికి ఓడి గట్టిన దుశ్శాసనుని చెయ్యి ముక్కులు ముక్కులై
రణరంగంలో ధూళిలో దొర్లతూంటే చూసేవరకూ నా గుండె మంటు చల్లారదు పద
మూడేళ్ళుగా ఆ చిచ్చును దాచుకున్నాను ఇప్పుడు భీమసేనుని మాకులు వినగానే ఆ మంటు
మరింత ప్రజ్వలించింది

వీరందరూ శాంతిప్రియులయితే నిశ్చింతగా ఉండమను మనలితనం మీదపడ్డా
నా తండ్రి తన కుమారులతో వస్తాడు నా బిడ్డ లయిదుగురూ అభిమన్యునితో కలిసి సింహాల
వలె విక్రమిస్తారు అని విలపిస్తూ ఆగింది

కృష్ణుడు అమ్మాయీ! నువ్వు విచారించకు

ఇంతకంటే దారుణంగా కురువంశశ్రీలు గుండెలు బాదుకు శోకించే రోజులు దగ్గరలో
వున్నాయి నీ కళ్ళతో నువ్వు చూస్తావు వారి దీన వదనాలు

ధర్మరాజు ఆజ్ఞ దైవి సంకల్పం,

భీమార్జున నకుల సహదేవుల పరాక్రమం,

వీటితో దుర్యోధనాదుల శరీరాలు కుక్కలకూ, నక్కలకూ ఆరగించు అపుకాయి

భూమి బ్రద్దలయినా, హిమవంతుడు చలించినా, తారామండలాలు నేలకు రాలినా
నా కిర్ణయానికి తిరుగులేదు

పాండవులు శత్రుసమూహాలను సర్వనాశనం చేసి రాజ్యలక్ష్మి విభవాభిరాము
లవుతారు ఇంక శోకించకు అన్నాడు శాంతంగా

తూర్పుదిక్కులో అరుణరాగాలు వికసిస్తున్నాయి

చీకట్లను దూరం చేసి సంతోషంగా కన్నులు విచ్చుతున్నది ప్రపంచం

శరత్కాలం ముగిసి హేమంతం ప్రవేశిస్తున్నది

రేవతి నక్షత్రం మైత్రీ ముహూర్తం, వేదవిదుల ఆశీస్సులు, మంగళవాద్యాలు
వింటూ వాసుదేవుడు ప్రయాణ సన్నద్ధుడయ్యాడు చక్కగా అరికరించిన రథానికి ఉత్తమ
జాతి అశ్వాలను కట్టి ప్రాంగణంలో నిలబెట్టారు

వాసుదేవుడు సౌత్యకిని పిలిచి

తమ్ముడా! దుర్యోధన, శకుని, కర్ణులు దుర్మారులు వారు దుర్బలలే, అయినా
మనం మన జాగ్రత్తలో వుండాలి నా చక్రమూ గదా రథంమీద పెట్టించు, అని అంకా
పూర్తి అయ్యాక రథం అధిరోపించాడు

రథం ఎయిలుచేరబోయే వేళ ధర్మరాజు దగ్గరకు వచ్చి

కృష్ణా! ఉపవాసదీక్షతో, గురుసేవా పరాయణురాలై, పతిభక్తి తత్పరతతో, లోక
కళ్యాణకాంక్షతో జీవితం గడిపే మా అమ్మగారే మమ్మల్ని యింతవరకూ పెంచి పెద్దచేశారు

అత్తవారింట అడుగుపెట్టింది మొదలు ఆవిడ ముఖ పద్ధ రోజు లేదు మేము అడవుల
పొలపుతూంటే కన్నీరు మున్నీరుగా శోకించింది నువ్వు హస్తినాపురం వెదుతూనే ఆవిడకు
మా అందరి అభివాదాలూ అర్పించు, అన్నాడు

రథం బయలు దేరింది

అక్కడి వారందరూ కొంతదూరం రథం వెంట నడిచి వెనుదిరిగారు

సాయం సంద్యకు వృకస్థలం చేరి అక్కడ విశ్రాంతి తీసుకుని ఉదయమే ప్రయాణం ఆరంభించాడు

ధృతరాష్ట్రుడు

వాసుదేవుడు రాయబారిగా వస్తున్న వార విని ధృతరాష్ట్రుడు పెద్దలందరినీ రావించి

దుర్యోధనా! యదువంశీయుడు వాసుదేవుడు మన క్షేమంకోరి వస్తున్నాడు ఆయనకు సముచితంగా స్వాగత సత్కారాలు జరిపించు ఆయన సంతోషిస్తే మనకు మేలు కలగగతుంది అన్నాడు

దుర్యోధనుడు రాజమర్యాదలతో అన్ని ఏర్పాట్లూ చేయించాడు వాసుదేవుడు అవేటి గ్రహించకుండా తన ప్రయాణం కామ సాగిస్తున్నాడు

ధృతరాష్ట్రుడు విదురుని పిలిచి

వాసుదేవుడు సర్వజన హృష్యాడు ఆయనకు పదహారు బంగారు రథాలనూ, ఎనిమిది ఏనుగులనూ, బంగారు కాంతలీనే మారుమంది నుందరీమణులనూ కానుకగా యిద్దా మనుకుంటున్నాను స్వాగతమర్యాదలు జరపడానికి పెద్దలూ, పిన్నలూ అందరూ వెళ్ళాలి లంత పుర అభ్యంతరాలు లేని నారీమణులందరూ ఆయనను దర్శించాలి అని చెపుతుంటే విదురుడు నవ్వి

ప్రభూ! ఇన్నిటి కంటే ప్రధానం ఆయన చెప్పినట్లు మనం నడవడం మణులతో నారీమణులతో ఆయనను వంచింది పొండవులకు శూన్యహస్తాలు చూపించాలని మీ భావం అది జరిగే వనికాదు ఎన్ని చేసినా ఆయన అర్హ్య పాద్యాలు తప్ప ఏదీ స్వీకరించడు ఆయనకు పొండవుల మీద వున్న ప్రేమను మీరు తగించ లేరు

ఇప్పటికయినా పొండవుల యందు మీరు వాత్సల్యం చూపి వారి రాజ్యభాగం వాకిస్తే ఆయన సంకృతాడు, అన్నాడు

దుర్యోధనుడు మహారాజా! రాయవారికి ఏవో సత్కారాలు చేయడం నాకు కిట్టదు ఏమిటా చెప్పినట్లు ఆయన పొండవపక్షపాతి ఈ కానుక లిచ్చి మనం వారికి భయపడుతున్నట్లు కలిపించడం నా కెంతమాత్రం రుచించదు వయిగా కళ్ళముందు కయ్యం కనిపిస్తుంటే యీ ప్రయత్నాలు క్షత్రియుడు చెయ్యవలసినవి కావు

భీష్ముడు నాయనా! ఆదర సత్కారాలకు పొంగిపోయి లొంగేవాడు కా డాయన ఆయన చెయ్యి దలుచుకున్న పని చేసి తీరకాడు వానుదేవుని నందేశానుసారం ఎవం నడవ గలిగితే ఉభయులకూ మేలు

దుర్యోధనుడు నా గొంతులో ప్రాణం ఉండగా పాండవులకు భాగం యివ్వడం కల్ల వారికి అండగావున్న వానుదేవుడు రాగానే వానిని యిక్కడ బంధిస్తాను దానితో పాండవుల ఆశలు చల్లారుతాయి

ధృతరాష్ట్రుడు ఆయన మనకు ఏ అన్యాయం చేశాడని బంధిస్తావు

భీష్ముడ ని కుమారుడు మృత్యుదేవత అలింగవం కోరి వెడుతున్నాడు కానియ్యి నువ్వుకూడా నా మాటలు వినకుండా వీని మాటలమీద విశ్వాసంతో వున్నావు ఈ పరుష వాక్కులు వినడానికి నా మనస్సు అంగీకరించడం రెడు వెడుతున్నాను, అని గృహేహ స్మృతి డయీడు

* * *

శ్రీకృష్ణుడు హస్తినాపురంలో అడుగు పెట్టేవేళకు దుర్యోధనుడు తప్ప మిగిలిన ప్రముఖులందరూ ఎదురు వెళ్ళి స్వాగతం పలికారు

రాజమార్గానికి రెండువైపులా బారులు తీరి వందిమాగధులు స్తోత్రపాఠాలు వినిపిస్తున్నారు

నగరంలోని గృహద్వారాలు, గవాక్షాలు శారీరమల సంతోష పులికిత నేత్రాలతో అలరారుతున్నాయి వీధులన్నీ నగరంలోని జనసందోహంతో క్రిక్కిరిసి వున్నాయి

అందరినీ చిరునివ్వుతో తిలకిస్తూ వానుదేవుడు సభా భవన ద్వారం ప్రవేశించాడు ధృతరాష్ట్రుడు సింహాసనం దిగి స్వాగతం పలికి, స్వర్ణాననం చూపించాడు వానుదేవుడు భీష్మ పితామహులకు అభివాదం చేసి మిగిలిన ప్రముఖులందరినీ చిరునవ్వుతో పలకరించి కూర్చున్నాడు

అతిథి మర్యాదలు సాగుతున్నాయి అందరితో బంధు మర్యాదలు సడిపాడు

విదురుని వెంట వాని గృహానికి వెళ్ళాడు విదురుడు పాండవుల యోగక్షేమాలు విచారించాడు

మధ్యాహ్న సమయాన బయలుదేరి మేనత్త కుంతిదేవిని చూడడానికి వెళ్ళాడు మేనల్లుని చూస్తూనే ఆవిడ కొంతసేపు చింతించి తన కుమారుల క్షేమ సమాచారా లడిగి

కన్నతల్లిని చూడనోచుకోని దుర్గళ వారికి కలిగింది సత్య ధర్మ విరతుడు మావాటిమానదనుడు, రాగద్వేష రహితుడు, రాజర్షి తుల్యుడు అయిన నా ధర్మరాజు ముఖ్యో కాలు ఏలడానికి అర్హుడు వాడు ఇప్పుడెలావున్నాడు, అని పేరుపేరునా ఒక్కొక్కరి యోగ క్షేమాలూ అడిగి, నకుల సహదేవు లిద్దరూ ఒక్కక్షణం కనిపించకపోతే నా గుండె బెండేలు పడేది వాడు కుశలంగా ఉన్నారా!

కృష్ణా! వీరందరి కంటె నాకు నా కోడలు మీద అనురాగం ఎక్కువ గుఱ శీల సాందర్యాలలో లమెకు సాటి రాగలవారు లేరు మహాసత్త వంశంలో జన్మించిన ఆమె తన బిడ్డలకంటె నా బిడ్డలనే ఎంతో అభిమానంగా చూసుకునేది

సదాచారాన్ని సత్ప్రవర్తననూ వినాడూ పిడిచిపెట్టని అటువంటి సాధ్వికే కష్టాలు ప్రాప్తించాయంటే విధి ఏమనాలి

ఆరాడు కురు గురు వృద్ధులున్న మహాసభలో ఆమెను ఎంత అవమానించారో, తలచుకుంటే గుండె క్రద్ద లవుతున్నది

గళ్ళడి వారందరిలో విడుదలొక్కడే సదుణ సంపన్నుడు అయిననే లోకం కీర్తిస్తుంది

నీకు తెలుసు

అయిన వారితో కలహం వచ్చింది

రాజ్యలక్ష్మిని కోలుపోయాం

నా సౌభాగ్యం ఏనాడో మాసిపోయింది

అన్నీ నేను సహించాను కాని కన్న సంతానం కంటికి దూరంగా ఉంటే భరించ లేకపోతున్నాను ఎన్నాళ్ళయింది పద్నాలుగేళ్ళు!

నువ్వు తిరిగి వెడతూనే నా బిడ్డలతో చెప్పి పరుల పంచన ప్రతకవలసి రావడం కంటె ఆడదానికి మరణం మేలు రావబిడ్డ ఏ లక్ష్యంతో సంతానాన్ని కంటుందో దాన్ని నెరవేర్చవలసిన సమయం అసన్నమయిందని చెప్పి క్షత్రియుడికి ప్రాణాల మీద తీసి వనిక రాదు వరాక్రమం ప్రదర్శించి భోగాలు సాధించాలి

మరొక్కమాట - ద్రౌపది చెప్పినట్లు చేయడం అవసరం అని మా అర్జునుడికి చెప్పి ఆమెకు జరిగిన అవమానానికి ప్రాయశ్చిత్తం జరిగి తీరాలి

పరాక్రమ సంపన్నులయిన అయిదుగురు కొడుకులు

మహాబలిష్ఠుడయిన బలరాముడు, నువ్వు, నీ కొడుకు ప్రద్యుమ్నుడు ఇందరున్నా
రాకు దుఃఖాలు తప్పలేదు అని కన్నీరు పెట్టింది

శ్రీకృష్ణుడు విచారించకు నువ్వు పుట్టిన యిల్లు మెట్టినయిల్లు సామాన్యమయినవి
కావు నీ భర్త మహావీరుడు అలానే నీ బిడ్డలు మహాయోధులు శ్రేణులను సంతోషంతో
నహించగలిగెవారు దేన్నయినా సాధిస్తారు

త్వరలోనే పాండవులు శత్రుసంహారం చేసి నీకు శాంతి పంకోషాలు కలిగిస్తారు
నిశ్చింతగా ఉండు, అని ఓదార్చి, నమస్కరించి ఎయిలు దేరాడు

బయలు దేరిన వాసుదేవుడు దుర్యోధనుని మందిరానికి వచ్చాడు అక్కడ అతిథి
మర్యాదలు స్వీకరించి, అందరి భుజలమూ అడిగాడు కొంతసేపు యిష్టాగోష్ఠి నడిపింది
దుర్యోధనుడు ఎందుభోజనానికి రమ్మని బలవంతం చేశాడు

రాయబారి తన పని వెరవేరేవరకూ ఎందు విలాసాలతో పొల్గొనరాదు పాండవుల
హితవు కోరే నేను వారి మీద ద్వేషం కలవారు పిల్లిపే విందులకు వస్తాననుకున్నావా!
మీ మహామంత్రి విదురుడున్నాడు అక్కడ ఆరగిస్తాను, అని విదురుని గృహానికి వెళ్ళి
అక్కడ విద్వంసులకు మర్యాదలు జరిపి అనంతరం విదురునితో కలిసి భోజనం చేశాడు

అనంతరం విశ్రాంతి తీసుకుంటుండగా విదురుడు

వాసుదేవా! ధర్మార్థాలతో నిమిత్తం లేని దుర్యోధనునితో ఏం మాట్లాడినా ప్రయో
జనం లేదు అనత్యాన్ని ప్రేమించే వానికి పెద్దలు చెప్పే హితవు చెవికెక్కదు పోగా
నిత్యశంకితుడు దుర్యోధనుడు

తన కర్ణుడొక్కడే సర్వశత్రు సంహారం చెయ్యగలడనే విశ్వాసం కల దుష్టునితో
నువ్వు శాంతియితంగా మాట్లాడి ప్రయోజనం లేదు

రాజ్యం, యౌవనం యీ రెండింటితో మదింపి పున్న వానితో సంప్రదింపులు జరప
డం వ్యర్థం ఎయిగా ఆ దుష్టులు నీకు హాని తలపెడతారని భయంగా ఉంది

ఈ చక్రవర్తులందరికీ ఆయువు చెల్లింది కాకుంటే దుర్యోధనుని వెంటు చేరేవారు
కాదు ఇవన్నీ నీకు తెలియనివి కావు అయినా నా విధి నేను నిర్వర్తించాలి, అన్నాడు

చిరునవ్వుతో వాసుదేవుడు ధీశాలి! వాత్సల్యం నిండిన గుండెతో తల్లిదండ్రులు
చెప్పవలసిన మాటలు చెప్పావు వివేకం కల విద్వాంసుడివ్వవలసిన సలహా యిచ్చావు

నే నెందుకు వచ్చానంటే అన్నదమ్ముల మధ్య రేగిన కలహాన్ని ఎవరించ గలిగి వుండి మాట్లాడకుండా ఉపేక్షించాననే లోక నిందకు ఆస్కారం యివ్వదలుచు కోలేదు నా మాటలు సావధానంగా వారు వివరిగితే సంధికి సమ్మతిస్తారు లేదంటే వివాహం తప్పదు, అని శయనించాడు

రాయబారం

తెల తెల వారుతూండిగా ఉభయలూ నిద్రలేచి సభా భవనానికి బయలుదేరడానికి సన్నద్ధులయారు వాసుదేవుని రథం వరుస మనోహరంగా ఉంది

దుర్యోధనుడు తన ఎనువరులతో స్వాగతం పలకడానికి వచ్చాడు శ్రీకృష్ణుడు చిరునవ్వుతో విదురుని చేయిపుచ్చుకుని రథంఎక్కించాడు అనంతరం తాను అధిరోహించాడు

సాత్వికి, కృతవర్మాది యదువంశీయులు మరొక రథం మీది బయలుదేరాయి శకుని దుర్యోధను లిద్దరూ ఒకే రథం మీద వస్తున్నారు

రథాలు బయలుదేరుతూంటే మంగళ వాద్యాలు వినిపించారు ఆయుధపాణులై సైనికపీఠులు ముందు నడుస్తున్నారు

సభాభవన ప్రాంగణంలో వేణుగానం, వీణానాదం, శంఖధ్వనాలూ, ఆహ్వానగీతులు అలపించాయి ప్రముఖులందరూ పరుసలలో నిలబడి చిరునవ్వుతో వాసుదేవునికి మర్యాద జరిపారు

సభాభవనంలో అడుగుపెట్టే వెళ భీష్మ ద్రోణాదులు ధృతరాష్ట్రుని వెంట నడిచి వాసుదేవుని లోపలకు తెచ్చారు

అదే సమయానికి అక్కడకు వచ్చిన నారద పరుసరామాది మునులందరికీ ఉచితాసనాలు వేయించుట వాసుదేవుడు భీష్ములారికి చెప్పగా క్షణాలలో ఆ ఏర్పాట్లు పూర్తి అయ్యాయి

అంతరిం వాసుదేవుడు ఆసెరుడయాకు ప్రక్కనే దుర్యోధన శిల్పిలు ఒకే అంశం అలంకరించారు అదరూ సాదా నులై రాయబారం వనడానికి ఎదురు చూస్తున్నారు

సహాసములందరి కన్నలూ వాసుదేవుని మీదనే పున్నాయి సశ్శబ్దంగా వున్నా రందరూ

అద్యోగవర్ణం

అప్పుడు గొంతు నవరించి వరాకాల మెదు గర్జనతో ఎమమయిన గిరిభిగ స్వరంతో
శ్రీకృష్ణుడు

దృతరాష్ట్ర మహారాజా! కురు పాండవులూ వారి బంధుమిత్రులూ ముఖ సంతోషా
లతో జీవయాత్ర సాగించడానికి అనుకూలమయిన గాంధీ ప్రసాదించుమని ఆడంబాన
వచ్చాను ఇంతకంటే నిఖిల జన శ్రేయస్కర మయిన లదన వీకు వేను వెరె చెప్ప వలసి
ఎవితేదు

ఈనాడు రాజ లోకంలో కురువంశీయుల కున్న కీర్తి ప్రతిష్ఠ సురెనికి కెప్పు
అందుకు ముఖ్యకారణం మారు శాస్త్ర సూర్యుడలను యధాతథంగా అనునంది ఆడంబ
వాసికితోడు దయా, ఓరిమి, పొనుభూతి పొమ్మి వ్యభాసం వ్యవహారాల్లో క్రితి మీ
వంశీయులకు సహజ గుణాలు

ఆటువంటి వంశంలో ప్రభవించిన మీరు ఎ మాత్రం అనుచుంగా ప్రవర్తించా
ఈ లోకం వేరెత్తి చూసి తిరుటుంది

మన పిల్లలు రహస్యంగా అన్యాయాలు అక్రమాలు చెల్లెళ్ళారెమో గ్రహించి
వారిని సరయిని దారిలో పెట్టడం మన విధ్యల అలాకా వాళ్ళు మన కనుల ఎదుట
మర్యాదపు వసులు చేస్తూంటే అప్పటికప్పుడే వారిని దండించి ఎద్ది చెప్పకోవాలి వీకు
తిలును

వీ కుమారులు ఇంత కాలంగా సాగించిన అన్యాయాల ఫలంగా హెరె విస్త్ర
రె నెత్తి మీద పడ నున్నది ఇప్పటికయినా నువ్వు మేముకొని వారిని వ్రెచ్చి పదాన నడక
పోతే నర్వనాశనం తప్పదు

నువ్వు తలుచుకుంటే మీ ఆశయవంశాలూ హాయా జీవి చగవు నువ్వు నీ చిత్త
ను అదుపులో పెట్టు పాండవులను వేను సరిగ్గా వడివీస్తాను

పాండురాజనందనులతో సఖ్యంగా ఉంటే వారు మీ లందరినీ మర్యాదగా
మాస్తూ రక్షించగలరు ఆ నాడు మీ వైపు కత్తి దూయగల వారుడరు లందున్న పాండ
వుల కంటే మీకే మేలు

కాదంటావా? యుద్ధం జరుగుతుంది అటూ యటూ వాకం, పీలు ఎలావం
మీకు వార్తకొని వచ్చిందిన యా వమయిలో ఎందుకీ దురంపలో చిల్లకోవడం

పాండవుల యందు పుత్రవాత్సల్యం చూపి వారి రాజ్యభాగం కాకపోతే అయిదు
 వూళ్ళిచ్చినా చాలునని ధర్మరాజు ప్రార్థిస్తున్నాడు ఈవాటి వరకూ వారికి మీవారు చేసిన
 అపమానాలూ, కలిగించిన క్షేణాలూ విస్మరించి సంధికి వారు చెయ్యి జాపు తున్నారు బాగా
 ఒలోచించి శాంతికోసం కృషి చేయండి అన్నాడు

అనంతరం నారద వరసరామ కణ్వమహర్షులు దుర్యోధనునికి హితబోధ చేశారు
 ద్వేషం కంటే శాంతం ఎంత ప్రయోజనకరమో వివరించారు

ధృతరాష్ట్రుడు ఈ సన్న్యాయతను తెలిసి చింతించాడు

కృష్ణుడు దుర్యోధనా! మన శ్రేయస్సుకోరే పెద్దల మాటలు విని నడచుకుంటే
 సుఖంగా ఉండగలము ఎవ్వయినా తెలియని వాడవువాడు మహామహుల వంశంలో
 జన్మించావు ఎద్వాంసుల నన్నదిని సర్వవిషయాలూ గ్రహించావు

దుస్సవావాసం వల్ల ఎధర్మమార్గాన పడ్డావు దానివల్ల విపత్తులు వచ్చి పడుతున్నాయి

పాండవులతో సంధి మీ అందరికీ శ్రేయమున నీ మంత్రులూ, మీ వంశ వృద్ధులూ
 చెపుతున్నారు వారి హితబోధలు పెడచెవిని పెడితే నాశనం ఎప్పుడు

పుట్టింది మొదలు పాండవులతో ద్వేషంతో ఉండి వారిని కడతేర్చాలని చూసివా
 వారు నీ యందు అభిమానంతోనే ఉన్నారు ధర్మమార్గం తప్పకుండా న్యాయంగా వారికి
 దక్కవలసిన రాజ్యం వారి కిమ్మని అడుగుతున్నారు

భీమాత్ములై కోపంతో సంగ్రామ రంగంలో ఎబడితే వారి ముందు నిలువగలవారు
 ముహూర్తాలలో లేరు అది గ్రహించ వారితో సంధి చేసుకో

భీష్ముడు నామనా! నానుదేవుడు యథార్థం చెప్పాడు అని కాదనకు అందువల్ల
 అందరికీ శ్రేయం కలుగుతుంది కన్న తల్లి దండ్రులకు కేళం కలిగించకు

ద్రోణుడు దుర్యోధనా! వానుదేవుడూ, భీష్ముడూ నీ మేలుకోరి చెప్పిన మాటలు
 సాపేధానిగా విని ఆచరించు నీమల వెంటబడి వారి ప్రియవాక్యాలు విని ఆపదలలో
 పడకు ఇంతకంటే ఎవరూ ఎవినా చెప్పలేరు

విదిరుడు మే మెవరం నీ గురించి బధవిడిడం లేదు ముసలితనం మీదివద్ద
 నీ తల్లిదండ్రులను రాబోయే ప్రమాదానికి చింతిస్తున్నాం

నీ అలోచనల వంశనాశనానికి దారి తీస్తున్నాయి నీ మాతా పితరులు రెక్కలు
 లేని ఎక్కువలై గడివలల వస్తుందిని బాధపడుతున్నాను

ఉద్వేగమున

స్థితరాష్ట్రుడు నాయనా! గండరు పెద్దలు వాడుదేవుని కొంతమందిని
నేను కూడా ఆ దారిని వదులమని చెప్పున్నాను అదే శ్రీమద్భగవద్గీత

అందరి ఉపదేశాలూ విని దర్శింపమడు

కృష్ణా! పాండవ పక్షపాతంతో సాగిన నీ ప్రపంగం నన్ను దోషగా నూపడానికి
నాకు భయం కలిగింది మీ ఎని వేలవేర్చుకొందానికి వినియోగించేలా వుంది ఇక్కడి
పెద్దలు కూడా అదే భోరణిలో ఎవ్వారు

ఎంత ఆలోచించినా నేను చేసిన వేరం ఏమిటో నాకు తెలియదు

ద్యౌతశ్రీతిగల పాండవులతో మా శకు మామ శ్రీకృష్ణ సాగించి రాజ్యం గ్రహి వరిం
రా దోషము! ఒకసారి ఓకీవా వారి రాజ్యంబంద రావత్తం చేశాం వారు మళ్ళీ
జుకు దిగింది నా నేరమా!

సర్వవాశనం అనీ భయాలక యుద్ధం ఈ ప్రాగ్రించి ఎంతలో వైద్రుయపీడలు జరిగి
కలసిందరు మా వీరవరుల ముందు చేయరలు ఎలవడలేదు ఇక వాంఛిస్తు లెక్క ఎమిటి!

వీరుడైనవాడు రణరంగంలో మిరజానికి వెనుదీయరు వర్మపాపంగా నేను వాంఛి
లకు నాదిమొన మోసన ల అయినా పదిలి పెట్టేది లేదు

శ్రీకృష్ణ వారా సంతోషం అయితే యుద్ధభూమిలో వ్రాణాలు పడితాయికి
వర్తంగా వుండు పాండవులకు చేసిన ద్రోహం ఎమిటని ఎదుగుతున్నాను వారి నిర సంత
సలు మామ ఓర్వలేక మూసువే వారింపడానికి కొదం సాగించడం ద్రోహం కాదు!

అన్నగారి భార్య అదే ఆలోచన రేకుండా ఎందువలనో ఆమెను చెసిని అనమొం
డిన దుర్భావలూ ఆక్రమాలు కావా?

వారు వసవారానికి వెడతూంటే కిర్త దుష్కాంతులతో కలిసి ఆదిన అమోహ్యం
ంకా ధర్మమరు తెవడేరా వీల పటాంపగలడా!

అంతదాకా ఎందుకు!

బాల్యంలో వారిని వారశావకాలకి పంపి లక్కబింద పిటి వాశనం చెయ్యడానికి
భకం వేయలేదూ!

వివం కలిపిని అన్నం పెట్టి పాములతో కలిపింది పెడితో త్రోయించి వీరుసెను
ంపడానికి ఎన్ని ఎత్తులు వేయలేదు ఈ విషయాలన్ని ఎవరగవి?

ఈనాడు వారి రాజ్యం వారి కివ్వననడం ఏం న్యాయం, నేడు కాకపోతే రేపు రణ రంగములో రక్త మాంసాలలో నువ్వు గిల గిల లాడే రోజున వారి రాజ్యం వారు తీసు కుంటారు

దుశ్శాసనుడు అగ్రజా! వీరి మాటలు వినపోతే యిక్కడే మసల్ని పీరు త్రాళ్ళతో బంధించే రీతిలో వున్నారు, అసగానే దుర్యోధనుడు నభ్యులంధరినీ అవమానిస్తూ వెలువలకు వెళ్ళిపోయాడు వెనువెంటనే వాని అమ్ములూ, మిత్రులూ నిష్క్రమించారు

భీష్ముడు ధృతరాష్ట్రా! వీణ్ణి రాజసింహాసనం ఎక్కించగలవు కాని దానికి తగిన సత్రివర్తన ఎక్కడనుంచి తేగలవు

శ్రీస్థిష్టుడు ఇప్పటికయినా మించిపోయింది లేదు మా మామ కంసుడు లోకకంట కుడుగా తయారవుతుంటే నేను వానిని మృత్యువుకు ఆరగింపుచేసి భోజనంకాన్ని రక్షించాను అలానే మీరు దుర్యోధన, దుశ్శాసన, శకుని కర్ణులను బంగిరించి పొండవులకు అప్పగిస్తే నిశ్చల ప్రజాక్షేమం జరుగుతుంది

మహారాజా!

వంశరక్షణార్థం వ్యక్తిని, గ్రామ శ్రేయస్సుకోసం కులాన్నీ, దేశ కల్యాణానికి గ్రామాన్నీ, ఆత్మశాంతికి భూమండలాన్నీ, ఎడిబి పెట్టాలని నీలవిదులు చెబుతున్నాడు అందుచేత మీరెంత రక్షణకోసం దుష్టులను పారద్రోలండి, అన్నాడు

అప్పుడు ధృతిరాష్ట్రుడు విదురుని ఎంపి గాంధారిని రప్పించాడు, గాంధారి రాగానే ధృతరాష్ట్రుని ఆజ్ఞానుసారం విదురుడు దుర్యోధనుని తీసుకురావడానికి వెళ్ళాడు

గాంధారి ఎవారాజా! పురుషార్థాలలో ప్రధానమయిన ధర్మార్థ పరిజ్ఞానం లేని వానిని ప్రేమగా మీరు సింహాసనార్హుని చేయబోయిర అనివేక ఫలం ఎదురవుతున్నారు

దష్టుడు, మూఢుడు, లోభి, దుస్సహాసప్రియుడు అయిన కుమారుని మీది అను రాగంతో మీ రె త చేశారు అవుల మధ్య వైరం పెరగనిచ్చారు అందువల్ల శత్రువులకు చుంకన అవుకావని ఊహించలేక పోయారు సామ దాన భేదాలు వలించనినాడు దండో పాయం స్వీకరించాలి కాని ముందుగానే దండినీతిని అనుసరించడం వివేకమా!

అంటుండగా దుర్యోధనుడు క్రోధంతో సెగలు క్రక్కుతూ వచ్చి తల్లి ముందు నిలబడ్డాడు అది గ్రహించి

నాయనా! నీ శ్రేయస్సు కోరి భీష్మ, ద్రోణ కృప, విదురాదులు చెప్పిన హితవు విని నడుచుకో ఇంద్రియాలను అదుపులో పెట్టగల శక్తిమంతులై రాజ్యపాలనకు అర్హులు పెంకి గుర్రాల్ని నింబెట్టి నడవలేని రౌతుకీ, జితేంద్రియుడు కాని రాజుకూ భేదం లేదు

పాండవులు వీరులు, జ్ఞానులు, పయిగా వారందరూ ఎకాభిప్రాయంతో ఉన్నారు

కృష్ణార్జునులు అజేయులని మన పెద్దలందరూ చెప్పుతున్నారు

నువ్వు క్రోధాన్ని విడిచి వారి రాజ్యం చారికిస్తే నీ శత్రువులను కూడా వారు సంహరించి నుఖ శాంతును ప్రసాదిస్తారు నీ రాజ్య భాగంతో నువ్వు నీ మంత్రిలూ భోగ భాగ్యాలతో ఆనందించవచ్చు

వదలూడు సంపత్తురాల వారికి కలిగించిన క్లేశాలు చాలు ఈ నాటికీ వారిని జయించే శక్తి నీకు లేదు

భీష్మ ద్రోణులు మన ఏలుబడిలో జీవిక సాగిస్తున్నారు కనక ఆ దృష్టితో యుద్ధం చేస్తారే తప్ప వారు ధర్మవిరుద్ధంగా వడుస్తారని అనుకోకు

ఎటు చూసినా పాండవులతో సంధి వీకూ నీ పరిజనానికి శ్రేయస్కరం అని మరు వకు అంది

తల్లి మాటలు కూడా చెవికెక్కుని దుర్యోధనుడి సభారంగం విడిచి మిత్రుల దగ్గరికు వెళ్ళి కృష్ణుని బంధించి యిక్కడే ఉంటే పాండవులు కోరలు పీస పాముల్లా వడి వుంటారని నిశ్చయించి, ఆ ప్రయత్నంలో సభలోకి వస్తున్నాడు ఇతరుల మనసులోని ఆర్చనలను పసిగట్టగల సాత్వకి ఆవేశంతో లేచి

మహారాజా! మండుతూన్న నిప్పును ఒడిలో మూట గట్టుకోడానికి ప్రయత్నించే పసివారి వలె నీ కుమారులు వాసుదేవుని బంధించడానికి యత్నిస్తున్నారు

అస విని విడురుడు, మహారాజా! మహామహుడైన వాసుదేవుని బంధించడానికి సంకల్పించిన వీరందరికీ మృత్యుదేవత నెత్తిమీద తాండవిస్తున్నది అన్నాడు

కృష్ణుడు చాలా సంతోషం నన్ను బంధించడానికి వచ్చే వారి శక్తి చూడాలని ఉంది దుష్కార్యాలను ఆచరించడానికి నేను విముఖంగా ఉన్నాను లెకుంటే విశ్వంకగా వీరందరినీ యివ్వడే కడతేర్చి ధర్మరాజుకు శ్రమ తప్పించే వాడిని వీరిని బంధించి పాండవుల పాదాలమీద పారవేయడం కష్టం కాదు

కాని, మహారాజా! నీ యెడట అటువంటి పని చేయడం నాకు యిష్టంలేదు రమ్మ
అంటే అన్న ఎలా బంధిస్తారో చూస్తాను, అన్నాడు

ధృతిరాష్ట్రం, విద్యుడు ఈభయలూ మందలించి దుర్యోధనుని మనసు మార్చలేక
పోయారు

శ్రీకృష్ణుడు దుర్యోధనా! ఒక్కసారి నీ కనులు విప్పి యిటు చూడు, అంటూ
అశ్వరూపం ధరించాడు

ఆ సమయంలో దివ్యకాంతులతో దేవగణాలు రుద్ర, ఆదిత్య, వసు, మహర్షి
గణాలూ పాండవయోధులూ, ప్రజాపతి గోచరించారు

అక్కడి రాజులందరికీ ఆ విద్యుద్జ్వల కాంతిని చూసే శక్తిలేక కన్నులు మూతలు
పడ్డాయి

భీష్మ, ద్రోణ, ఎదుర, సంజయులు మాత్రం వాసుదేవుని అనుగ్రహంవల్ల లరూపాన్ని
చూడగలిగారు

అది గ్రహించి ధృతిరాష్ట్రం తనకు కూడా ఆ రూపం దర్శించే అవకాశం దయ
చేయమని కోరగా కృష్ణుడు ఆయనకు నేత్రదానం చేశాడు

క్షణావ్యవధిలో అశ్వరూపాన్ని ఉపసంహరించి సాత్యకి కృతవర్మలను వెంటబెట్టు
కొని సభివీడి వెలువలికి వచ్చాడు సాత్యకి ఆదేశానుసారం దారుకుడు రథాన్ని ద్వారంలో
సిద్ధంగా ఉంచాడు ధృతిరాష్ట్రం ఆ వెలుకనే వచ్చి

కృష్ణా! నా కుమారలమీద నా అధికారం ఎలా వున్నదో చూశావు కదా! ఇంక
వా దోషం ఏమీ లేదని అంగీకరిస్తావా! అన్నాడు

ఆ మాటలు విని వాసుదేవుడు తనను సాగనంపవచ్చిన పెద్దలందరినీ చూసి

మీరంతా విన్నారు కదా! ఇంక నేను పాండవులను కలిసి అనంతర కర్తవ్యం
సాగించాలి నాకు సెలవివ్వండి, అన్నాడు

రథం కుంటిదేవి గృహం దగ్గర ఆగింది

కృష్ణుడు లోపకు వెళ్ళి సభావిశేషాలు వివరించి అత్తా! జరుగవలసింది జరుగు
తుంది వెను వెదుతున్నాను, అన్నాడు

కుంది కృష్ణా 'క్షత్రియ మౌత ఏ మహేంద్రేశంతో సంకానాన్ని కంటుందో, ఆ
 ఖ్యాన్ని నెరవేర్చవలసిన సమయం ఆసన్నమయిందని నా బిడ్డలకు చెప్ప దండ నీతిని
 క్రమంగా నిర్వహించని నాడు ప్రజలలో అధిర్వం పెరిగి అమాయకులు క్షేణిలో చిక్కు
 అంటారని వివరించు పాండురాజు పరాక్రమంతో సాధించిన రాజ్యాన్ని ఆయన కుమారులు
 ఒడే దారిలో సంపాదించాలనీ, మహాప్రేమయిన అయిదుగురు కొడుకు ఒంటి కూడా వే
 క్కడ యిలా బాధపడుతున్నాననీ మరచిపోవద్దని ఎశదం చెయ్యి, అంది

మేనత్తదగ్గర సెలవు తీసుకుని, రిధం ఎక్కుకూ మిగిలిన కురుప్రముఖులందరికీ
 డోక్కులు చెప్పి తన వెంట కర్ణుని తీసుకుని నగరం సరిహద్దులు చేరాడు

రథం ఆపాడు

కర్ణుని దగ్గరగా రమ్మన్నాడు

కర్ణహృదయం

శ్రీకృష్ణుడు కర్ణా! ఈ సమయంలో అతి ముఖ్యమైన విషయం సీతతో మాట్లాడాలని
 లిచాను చాల్యప్రభృతి నువ్వు మహానీయుల నన్నిధిలో నర్వవిద్యలూ అభ్యసించి, జ్ఞాన
 ద్ధి పొంది ధర్మవిషయాలు గ్రహించావు, నీకు తెలియని లోకధర్మం లేదు

కానీనుడు, సహౌధుడు అని కన్యాపుత్రులను పిలుస్తారని ఎరుగుదువు

పెళ్ళికాకుండా శిశువును కంటే

ఆ బాలుడు కానీ నుడు

వివాహానికి ముందు గర్భవత్తియై

భర్త యిల్లుచేరాక ప్రసవించగా

ప్రభవించిన వాడు సహౌధుడు

ఆ కన్యలను ఎవరు పెళ్ళి చేసుకుంటే వారే వీరికి తండ్రి అవుతారు

కుంతిదేవి కన్యగా ఉన్నరోజుల్లో ఆవిడ విన్న ప్రసవించింది అంటే ధర్మరాజుడు
 కు అగ్రజుడవు ఆ ఎధంగా యీ సింహాసనం వీడి

ఇప్పుడు నామాట ప్రకారం పాండవులతో చేరు చేరితే పితృవంశీయులయిన పాండ
 లు, మాతృవంశం వారయిన యాదవవంశాల వారు నీ వెనుక అండగా ఉంటారు

పాండవులూ, వారి పుత్రులూ సంతోషంతో నిన్ను సేవించడానికి ముందుకు వస్తారు
ఎంది మాగధ స్తోత్ర పారాలతో రాజభోగాలు అనుభవించగలవు

అంతేకాదు అతిలోకసుందరి ద్రౌపది నిన్ను అనురాగంతో భర్తగా స్వీకరిస్తుంది,
అన్నాడు

కర్ణుడు కృష్ణా! స్నేహభావంతో, అనురాగంతో నా క్షేమం కోరి చెప్పిన నీ
మాటలు పరమపత్యాలు, నేను కుంతిపుత్రుడననీ ఎరుగుదును కాని ఆ నాడే నన్ను
గంగలో విడిచి నాకు రాజవంశసంస్కారం లేకుండా చేసింది

నేను తమకు దొరికిన నాటినుంచి ఎంతో వాత్సల్యంతో నన్ను పెంచి యింత చేసి,
వారి పంకీయులతో నాకు వివాహం జరిపిన యీ అధిరథుడూ రాధా యీనాడు నా మీదనే
వారి ఆశలు పెట్టుకున్నారు

ధర్మశాస్త్రాలు చదివి నేను ఈ దంపతులకు ఎరలోకక్రియలు నిర్వర్తించకపోవడం
వ్యాయమా? అంతకంటే కృతముత తేదే! చూపండలం అంతా వదులుకోగలను కాని వీరి
మనస్సు కష్టపెట్టిలేను

అలానే యీ నాటివరకూ రాజభోగాలలో నన్ను సంతుప్తుని చేసే దుర్యోధనుడు
నా మీద ఆశతోనే యుద్ధానికి సిద్ధమవుతూంటే అటువంటి మిత్రునికి ద్రోహం చెయ్యలేను

పర్వోద్భావిదులూ శస్త్రాస్త్ర కోవిదులూ అయిన వీరులందరూ రణరంగంలో దూక
డానికి ఉద్యుక్తులయి వున్నారు వారందరి వీరవహారం సాగాలి ఇంతటి వీరులు అజ్ఞా
తంగా మరణించడం ఉచితంకాదు

ఈ సంగ్రామగాధను తరతరాల వ్రజలు చెప్పుకుని సంతోషించే కీర్తి దక్కనియ్యి
మాకు

యుద్ధం పూర్తి అయేవరకూ మన మధ్య సాగిన యీ సంభాషణ ఎవరికీ తెలియ
నవ్వకు ఎందుకంటే నా జన్మరహస్యం తెలిస్తే ధర్మరాజు యుద్ధానికి దిగడు

మరొక్కమాట—

ఈనాడు ఈ రాజ్యం నాకు దక్కినా మరుక్షణంలో అది దుర్యోధనునికి భారవోస్తాను
సామ్రాజ్య పాలనం ధర్మరాజు సాగించాలి కాని మా చేతులలో పడకూడదు

ముఖ్యాంశం -

ధార్మరాష్ట్రులు శత్రుయజ్ఞం ప్రారంభించారు

అది నీ అధ్వర్యంలో, అర్జునుడు హోతగా గాండివం స్రువంగా, అస్త్రమంత్రాలతో వీరుల పరాక్రమమే ఆజ్యంగా, సాగుతుంది

అభిమన్యుడు ఉద్ధాత, భీమసేనుడు ప్రస్తోత, ధర్మరాజు బ్రహ్మణ్యుడు, శంఖ భేరి వాదం సుబ్రహ్మణ్య వాదం

శత్రు శీర్షాలు పురోడాశం, రక్తం హవిష్యు, దుర్యోధనుడు యజమాని, సేనా వాహిని యజమానపత్ని, ఘటోత్కచుడు శామిత్ర కర్మ నిర్వహిస్తాడు

ఆ వాడు సభా భవనంలో దుర్యోధనాదుల ప్రీతికై నేను పాండవులను పరిహసించి కటువుగా భాషించి నందుకు నా హృదయం పశ్చాత్తాపంతో కుములుతూనే వుంది

వాటి దుష్కర్మల ఫలితంగా ఇక్కడి వారందరూ రణరంగంలో నిహతులు కాక తప్పదు భీమసేనుడు దుశ్శాసనుని రొమ్ము చీల్చి రక్తపావం చేసినవాడు, అర్జునుడు సర్వ శాత్రువ చమూ సంహారం చేసినవాడు, భీముడు దుర్యోధనుని నేల కూల్చినవాడు, ఈ సంగ్రామ యజ్ఞం పమాప్తం అవుతుంది

ఇటీవల నాకు చాలా దుస్వప్నాలు వస్తున్నాయి వాటి వర్ణనపానం కురువంశ నాశనమే

చివరి మాట విను, ఇప్పుడు వేసు కుంఠిపుత్రుడనని చెప్పకుంటే లోకులంతా ఎమను కుంటారు అర్జునునికి జంకి కర్ణుడు ఎంత వైచ్యాసికి దిగిపోయాడు అవి పరిహసించరా?

యుద్ధంలో బ్రతికితే మళ్ళీ కలుసుకుందాం, లేదా వీరస్వర్గమే అన్నాడు

శ్రీకృష్ణుడు కర్ణా! ఎంత చెప్పినా నీ పట్టుదల నీదే మీ మహారాజుతో చెప్పి అమావాస్య రానున్నది శరత్కాలం వెళ్ళి హేమంతం రానున్నది భూమి నిండుగా పంటలున్నాయి చెట్లు తీగలు ఫల పుష్ప సమృద్ధిగా వున్నాయి

ఈతి బాధలు కలిగించే ఈగలు లేవు బాటలు బురద లేకుండా గట్టి పడ్డాయి నదీ జలాలు స్వాదువు లయాయి వేడి చలి సమంగా వున్నాయి యుద్ధాని కిది మంచి కాలం

పాండవులు రణరంగానికి వచ్చి తమ పరాక్రమంతో రాజ్యం సంపాదించు కుంటారని మీ వృద్ధులందరికీ వివరించు వెళ్ళిరా, అన్నాడు

రథాలు బయలుదేరాయి

కుంతీదేవి

రాయబార విశేషాలు విన్న కుంతీదేవి హృదయం ఆందోళనతో నిండింది
దిలు ఎంత సీనమయినవి వాటికోసం బంధువుల మధ్య విరోధాలు రేగి నాశన కాండ
తుంది అంతకంటే నిర్ధనుల జీవితాలే శ్రేయస్కరం అనిపించింది

అలోచించి కర్ణుడితో తాను మాట్లాడితే ప్రయోజనం ఉండవచ్చునని భావి
సంద్యా సమయంలో బయలుదేరింది

ఆ సమయంలో కర్ణుడు గంగానదీ స్నానం చేసి సూర్యుని ఉపాసనూ ఉంటూ
గ్రహించి వదిలీరానికి సేదించింది

అప్పటికి కర్ణుడు అర్హ్యాంజలు లర్పిస్తున్నాడు

దురంగా నిలబడింది కుంతి

ఉపాసన ముగించి వెనుదిరిగి వస్తూ కుంతీదేవిని చూచి విస్మయంగా తలవ
చేతులు జోడించి

రాధేయుడను అధిరధుని కుమారుడను, కర్ణుడను అభివాదం చేసి అడుగుతున్నా
ఏ కారణం వల్ల వచ్చారో చెబితే సేవ చేస్తాను, అన్నాడు

కుంతి నాయనా! నువ్వు కుంతీ పుత్రుడవు కాని రాధేయుడవు కావు కు
భోజుని యింట పెరిగే రోజులలో నేను విన్న ప్రసవించాను సూర్యుని అనుగ్రహం
వవాజ కవచ కుండలాలతో ప్రభవించావు అది తెలియక దుష్ట ధార్తరాష్ట్రులను సేవిస్తున్నా

అర్జునుడు పరాక్రమంతో సంపాదించిన రాజ్యలక్ష్మిని కొరవులు మోసగించి అస
విస్తున్నారు పాండవులతో కలిసి యీ రాజ్యం అంతా అనుభవించే హక్కు మీది తల్లి
నంతోపాటు పట్టడం తనయుని ప్రథమ కర్తవ్యం అంది

కర్ణుడు కుంతిభోజపుత్రీ! మీరు వాస్తవం చెప్పారు కాని జన్మ ప్రభృతి
సంస్కారం భిన్నంగా సాగింది ఆనాడు మీరు ధర్మాన్ని విస్మరించి యీనాడు ధర్మో
దేశం చేస్తున్నారు

కృష్ణ సారధ్యంలో వచ్చే అర్జునునికి ఎదురు నిలవగల వీరుడు లేడు, నిజం
ఈనాడు మీ మాట ప్రకారం నేను పాండవ పక్షానికి వస్తే ఏమంటారు లోకులు
అర్జునునికి భయపడి యిలా చేశానంటారు తప్ప నిజాన్ని గుర్తించరు

యుద్ధభేరీలు మ్రోగేవేళ యీ పని జరుగుతూంటే సామాన్యులు ఎలా ఉహిస్తారమ్మా !

ఈ నాటి వరకూ వీరి ఆశ్రయంలో బ్రతికి విపత్సమయంలో వీరిని విడిస్తే కృత యుత నా నెత్తిమీద పడదా ?

మీరు వచ్చారు కవక ఒక్కమాట చెపుతున్నాను యుద్ధం ఎలానూ తప్పదు అప్పుడు నేను అర్జునుని తప్ప మిగిలిన వారెవరినీ చేత చిక్కినా సంహరించను అర్జునుడో కరుణతో ఒకరే మిగలాలి

ఎప్పుడయినా పొండవులు అయిదుగురే ! నాకు పెరివిప్పించండి అని నిష్ఠమించాడు

కుంతీదేవి నిట్టూర్చి తన భవనం చేరింది

ఇది చూర్వరంగం

సన్నాహాలు

హస్తినాపురం నుండి తిరిగి వచ్చిన రాయబారి వాసుదేవుడు ఉపప్లావ్యంలోని పొండ వలకూ వారి ఆవులకూ విశేషాలన్నీ వికడం చేసి తన శిబిరానికి వెళ్ళాడు

అంధః కరణ హినత్వాత్

నైవ రాజా పితా తప

రాజా తు పాండు రభవన్

మహాత్మా లోక విశ్రుతః

సాయం సంధ్యోపాసనలు ముగించి విశ్రాంతి తీసుకున్నాక ధర్మరాజు వాసుదేవుని రావించి

నంద నందనా ! దుర్యోధనుడు తన దుష్ట బుద్ధి పీడడని తెలుసు కురువృద్ధులు సూరీశామహులు భీష్ములు, గురువిద్యులు ద్రోణులు, మహారాజు ధృతరాష్ట్రుడు వానికి హితబోధ చెయ్యలేదా ? అని ప్రశ్నించాడు

శ్రీకృష్ణుడు ధర్మనందనా ! భీష్ములవారు చెప్పవలసినదంతాచెప్పారు ధృతరాష్ట్రుడు అంధుడు కవక రాజ్యం పొండురాజుదే అయిందనీ, అనంతరం పొండవులు రాజ్యాన్నీ ఎంతో విస్తరింప జేశారనీ వారి భాగం వారి కియ్యడం శ్రేయస్కరమనీ బోధించాడు

అనంతరం ద్రోణులు కూడా అదే యయం చెప్పి

దుర్యోధనా! పాండురాజు అన్నగారి మీద గౌరవంతో యీ రాజ్యం ఆయన అధీనంలో ఉంచి సేవించాడు కనక భీష్మలవారు చెప్పినట్లు చెయ్యి అన్నారు

ఎదురుడు కూడా ఆ మాటలే చెప్పాడు

గాంధారి పరి పరి విధాల దుర్యోధనుని ఆకార్యాలను విందించి ఎలా అయినా సంతికి వమ్మరింప జేయాలని చూసింది అర్థరాజ్యం మీ కివ్వడం వల్ల వారికి చక్కని రక్షణ ఉంటుందని చెప్పింది

రాజ్యాధికారి పాండురాజు అవీ ఆయన అనంతరం రాజ్యం పొందవులే చెందాలనీ విశదం చేశాడు, ధృతరాష్ట్రుడు

తాను వజ్జిన కుందేలుకు మూడే కాళ్ళు అనుకునే మూర్ఖుడు దుర్యోధనుడు యుద్ధానికే సిద్ధంగా ఉన్నాడు

దండనీతి తప్ప మారంలేదు కనక మనం మన వన్నాహాలు కావివ్వాలి, అన్నారు

అప్పుడు ధర్మరాజు తన సోదరులతో అవులతో సంప్రదించి ద్రుపద, విరాట, ధృష్టద్యుమ్ను, శిఖండి, పాత్యకి, చేకితాన, భీమసేనులను అక్షాహిణివతులుగా నిశ్చయించారు నర్మసేవాపతి విషయం వచ్చింది

సహదేవుడు విరాటరాజుకి వస్తుం కట్టాలన్నాడు

ద్రుపదమహారాజు వస్తుడని మోపించాడు, నకులుడు

శిఖండిని విలబెట్టాడు భీమసేనుడు

ధృష్టద్యుమ్నుని సామర్థ్యం వివరించాడు అర్జునుడు

అర్జునుని అభిప్రాయం నమంజనంగా వున్నదని వాసుదేవుడు పలకడంతో అందరూ అంగీకరించారు

సమరాంగణం

కురుక్షేత్ర సమీపాన హిరణ్య వదీతీరంలో పొండవసేన, శిబిరాలు విర్మించింది

శత్రుచికిత్స నిషణ్ణాలకూ,

వాస్తుశాస్త్రం తెలిసిన శిల్పులకూ,

సమారోచనలకు అవసరమయిన ప్రాజ్ఞకళల విద్వాంసులకూ

వేరే విడిది ఏర్పాటు చేశారు

అన్నపానాలకు సర్వసంభారాలు సమకూర్చుకున్నారు

అన్ని ఏర్పాట్లా హర్షిచేశాక ధర్మరాజు స్వయంగా అందరినీ కలిసి యోగక్షేమాలు విచారించి వచ్చాడు

దుర్యోధనుడు స్వయంగా యుద్ధవన్నాహాలు సక్రమంగా నిర్వహింపజేసి యోధులందరినీ కలిసి వారికి అన్ని సౌకర్యాలూ కలిగించినదీ లేనిదీ పరిశీలించాడు

అంకా అయోక ధర్మరాజు

వాసుదేవా! ఈ మారణహోమం జరగకూడదనే ఊహతోనే యంతకాలం యిన్ని క్షేణాలు అనుభవించాను ఇప్పుడయినా గురు బంధు వృద్ధులను సంహరించడానికి నామనస్సు అంగీకరించడం లేదు, అన్నాడు

మహారాజా! విదురుడూ, మాతృదేవి కుంతీ చెప్పిన విషయాలు వినికూడా మీరు యుద్ధానికి విముఖులు కావడం ఉచితం కాదు, అని అర్జునుడు హెచ్చరించగా వాసుదేవుడూ మిగిలిన వీరలూ దానినే సమర్థించారు

పాండవ శిబిరానికి బలరాముడు వచ్చి బంధుమరణం చూడలేనని, తీర్థయాత్రకు వెళుకున్నాననీ అన్నాడు

అలానే రుక్మిణి సోదరుడు రుక్మివచ్చి అహంకారం ప్రదర్శించి తిరిగి వెళ్ళాడు ఈ మహావీరు లిద్దరే ఆనాడు కురుక్షేత్రయుద్ధానికి దూరంగా వున్నవారు

యుద్ధం ప్రారంభించడానికి ముందు దుర్యోధనుడు శకుని, కర్ణ, దుశ్శాసనులతో సం వదించి శకుని కుమారుడైన ఉలూకుని పిలిచి, పాండవులకు సందేశం పంపాడు

ఉలూకుడు ధర్మరాజును పిలిపించి పాండవాగ్రజా! మా మహారాజు సందేశం కాంతంగా విన

నాడు జూదంలో ఓడినప్పుడు మీ ద్రౌపదికి మేము చేసిన పరాభవం మీ కెంత మాత్రం ఆవేశాన్ని కలిగించక నపుంసకులను చేసింది

ఆనాడు భీముడు చేసిన ప్రతిజ్ఞ మరచి వుండకపోతే యుద్ధభూమిలో వెరవేర్చుమను

భీష్మ ద్రోణ కర్ణులతో పోరాటం సామాన్య మనుకుంటున్నాడేమో అర్జునుడు, అలా సాగదని చెప్పి మాకు సాయపడవచ్చిన రాజుల బల పరాక్రమాలు తెలుసుకొని మరీ

రావడం మంచిది, అవి చెప్పతూ ఆర్థమని చెప్ప తిరిగి

జూదంలో వరాభిషం జరిగినప్పుడు నీ గాంధీవమూ భీముని గదాదండమూ ఏమయినాయి విరతుని నరసకాలలో ఆడపిల్లలకు జడలువేసి నాట్యం వేర్చిన మీరు, వంశావారూగా పనిచేసిన భీముడూ, మీకు తోడవచ్చే కృష్ణుడూ మాకు లెక్కకాదు బాగా ఆలోచించుకుని శాంతంగా వెనుదిరిగిపోయి ప్రాణాలు రక్షించుకోండి

భీముడు ఉబాకా! చాలా బాషించి మా ప్రతిజ్ఞలు నెరవేర్చడానికి వస్తున్నామనీ, రతనంగంలో కొరవలైతే సర్వవాశవం కాక తప్పదనీ వెళ్ళి చెప్ప, అన్నాడు

* * *

కురుపేనకు అధిపతిగా భీముని అభిషేకించారు

సేనాపతిత్వం స్వీకరించి భీముడు

వాయనా దుర్యోధనా! వాకు మీరూ, పాండవులూ సమానమే అందువల్ల యుద్ధం నీ వజ్రాన పొగించినా పాండవులు వచ్చి వేదికే వారికి శ్రేయోమార్గం బోధిస్తాను దేవదాసని లేదురు వచ్చినా నిలబెట్టగలను పాండవులను మాత్రం నేను సంహరించను, అన్నాడు

ఈవల ధర్మరాజు ధృష్టద్యుమ్నుని సర్వవైష్యాధిపతిగా అభిషేకించాడు

సేనాబలాలు

దుర్యోధనుడు భీష్మపితామహా! మీరు ఉభయ ఎడాలలోని యోధులనూ ఎరుగదురు వీరిలో ఎవరెవరు ఎంతటివారు? అని అడిగాడు

భీష్ముడు వాయనా! మనవక్షంలో మీ అన్నదమ్ములందరూ కృప ద్రోణుల క్షణంలో ఆరితేరిన రథివరులే

కృతవర్మ, శల్యుడు, భూరిశ్రవముడు, సుదక్షిణుడు, జయద్రథుడు, నీలుడు విందాను విందులు త్రిగర్తపోదరులు, బృహద్రథులు చీరందరూ అతిరథులు నీ కుమారుడూ మళ్ళా ననుని కుమారుడూ కూడా అంతటి వారే కృప, ద్రోణులను గూర్చి చెప్ప సవసరం లేదు బాహిక భగదత్తులు కూడా అంతటివారే

ప్రాణాలమీద తీపి అనే దోషం వల్ల అశ్వశ్లామను రధికుడనీ, అతిరథుడనీ చెప్పలేం, అయినా శాత్రవపేనా సంహారంలో పనుడుడే వీనితోనే సంగ్రామయజ్ఞం సమాప్తం కావాలి

జలసంధుడూ అలంబసుడూ, కడ్లుని కుమారుడూ కూడా అతిరథులే

నీ ఆశలన్నిటికీ మూలస్తంభమయిన కర్ణుడు మాత్రం అర్ధరథుడు అనగా కర్ణుడు ఆగ్రవాంతో

బంధుబలమూ, వార్ధక్యమూ, పలితశేఖాలూ పున్నంతలో నాయకత్వం సిద్ధించదు బల పీఠ సాహసాలూబేసే క్షత్రియులకు ప్రాధాన్యం సిద్ధిస్తుంది వేద, శాస్త్ర పరిజ్ఞానం పున్నవారే విప్రశ్రేష్టులు

ఈనాడు నా పీఠత్వం ఎరుగని వారెవరు! అయినా మీరు తప్ప అంచనాపేసి విభేదాలు సృష్టిస్తున్నారు అందువల్ల ఉత్సాహం సన్నగిల్లుతుంది

వెద్దల మాటలు ఎనవలసిందే కాని వార్ధక్యం ముదిరినవారు పసివారిలో సమానం అని వేత్తలు చెబుతున్నారు అయినప్పటికీ ఈ పితామహుని మాటలు లక్ష్యపెట్టనవసరం లేదు

ఏమయినా యాయనను సేనాపతిగా వరించాం ఆయన సిద్ధమించేవరకూ నేను రణరంగంలో అడుగుపెట్టను అన్నాడు

భీష్ముడు నవ్వుతూ కర్ణా! ఎందుకీ ప్రలాపాలు నా శక్తిని గూర్చి చెప్పకోవడం నా కష్టం లేదు పయిగా దాని కిది సమయం కాదు, అంటుండగా దుర్యోధనుడు తాత గారిని సమాపించి

నా శ్రేయస్సు దృష్ట్యా యీ విభేదాలు విస్మరించండి ఇక శత్రుపక్షంలో యోధుల వివరాలు చెప్పండి అన్నాడు

భీష్ముడు నాయనా! పాండవాగ్రజుడు మహారథికుడు గజబలుడు భీముడూ అంతే నకుల సహదేవులు రథికులు అభేద్యకీవసంతో, అక్షయతూణీరాలతో వానుదేవుని సారథ్యంలో వచ్చే అర్జునుని శక్తి సామర్థ్యాలు నిన్న మొన్న గోగ్రహణంలో చూశాం

ఉపపాండవులు, ఉత్తరుడు మహారథికులు అభిమన్యుడు తండ్రితో సమానుడు

సాత్యకి, యథామన్యుడు, ధృష్టద్యుమ్నుడు, ధృష్టకేతువు, భోజరాజు పుత్రులు, అతిరథులు కేకయ రాకుమారులు రథికవరులు కాశీరాజు ఎనమండుగురు రథికులకు సముడు భీమనందనుడు ఘటోత్కచుడు మహామాయా యుద్ధతంత్ర నిపుణుడు వీరు కాక యింకెందరో పాండవుల కోసం ప్రాణత్యాగం చెయ్యడానికి వున్నారు

ఒక్కమాట —

నేను స్త్రీలతో యుద్ధం చెయ్యను స్త్రీగా పుట్టి పురుషుడుగా మారిన శిఖండి వారి

పక్షంలో వున్నాడు వాడు ఎదుటవడితే నేను అన్తన న్యాసం చేస్తాను, గుంటినందనులను సంహరించనని ముందే చెప్పాను, అన్నాడు

దుర్యోధనుని కోరికమీద భీష్ముడు శిఖండితో యుద్ధం చెయ్యకపోవడానికి కారణమయిన అంబోపాఖ్యానం చెపుతున్నాడు

అంబకథ

నాయనా ! మా తండ్రి శంతనమహారాజు దివంగతు డయ్యాక నా సోదరుడు విచిత్ర వీర్యుని సింహాసనం ఎక్కించాను ఆయనకు వివాహం చెయ్యాలని నంకల్పించి కాశీరాజు కుమార్తెయిన అంబ అంబిక అంబాలికలను స్వయంవర మండపం నుండి తీసుకువచ్చాను

ఇక్కడకు ఎచ్చాక అంబ తన మనస్సు సాశ్వరాజు మీద వున్నదనీ ఆయన తనను ప్రేమించాడనీ అనగా ఆమెను పంపించి మిగిలిన యిద్దరితో వివాహం జరిపించాను

అక్కడ సాశ్వడు ఆమెను తిరిస్కరించాడు అంతతో ఆమె నా మీద పగబాస తపస్సు ప్రారంభించింది ఆ ప్రాంతంలోని వారందరూ ఆమెను పుట్టింటికే వెళ్ళమని హిత బోధ చేశారు

ఈ దశలో పుట్టినింటు అవమానం తప్ప మరేమీ జరిగదన అక్కడే దీక్షలో వుండగా హోత్రవాహనుడనే రాజు ఆమెను చూసి, భీష్ముని మీద ప్రతీకారం జరుపుకోవాలంటే మహేంద్రగిరి మీద తపస్సు సాగించే పరశురాముని దగ్గరకు వెళ్ళడం మంచిదన్నాడు

ఆ సమయానికి అక్కడకు వచ్చిన పరశురాముని శిష్యుడు అకృతవ్రణుడు ఆమె కథ విని పరశురాములవారే యిక్కడకు వస్తున్నారని చెప్పాడు

మరునా డాయన వచ్చి ఆమె గాథ విని

అమ్మాయి ! నీ కథ నా హృదయాన్ని ద్రవింపజేసింది నీ హృదయానికింత వ్యధ కలిగించిన భీష్ముని పిలిపించి నీ పాదాలమీద పడి క్షమార్పణ చేసుకోమంటాను ఎందుకంటే నే నిష్కడు వేదవేత్తల రక్షణకు తప్ప అన్తం వట్టనని శపథం చేశానన్నాడు భీష్మ సంహారముతో కాని తన బాధ తగ్గదని అంబ పదే పదే చెప్పడంతో పరశురాముడు చేసేదిలేక అంబను వెంట బెట్టుకుని వాస్తినాపుం చేరి నన్ను పిలిపించి ఆమెకు వివాహం జరిపించా లన్నాడు

నేను దర్శవార్గం విడిచి వివాహం జరిపించలేను, అని ఎంత చెప్పినా వినక యుద్ధానికి సిద్ధం కాగా కురుక్షేత్రంలో మా మధ్య హోర యుద్ధం జరిగింది

ఆభయలం దివ్యాస్త్రాలతో పోరు సాగిస్తున్నాం రోజులు నడుస్తున్నాయి ఒకనాడు వారో నేనో మిగలాలవి తీవ్రక్రోధంతో ప్రస్వాపనాత్మం సంధిస్తున్నాను

అప్పుడు నారదమహర్షి వచ్చి వారించాడు

జమదగ్ని, బుచీకుడు ఆదిగాగల వారి పితృపితామహులు వచ్చి వారించారు, మా గురువులను

అప్పుడు నన్ను అస్తవస్థాపన చేయమని ప్రబోధించారు అది ఖాత్రధర్మం కాదన్నాను పరశురాముని చేరి అస్త్రం పట్టకుండా చేశారు

నేను ఆయన పాదాలకు గురుపూజ చేశాను

ఆయన నన్ను ఆశీర్వదించి అంబకు హితవు బోధించాడు ఆమె వినకుండా నా మీద ప్రతీకారం తీర్చుకోవడానికి మళ్ళీ తపస్సుచేసి పరమశివుని వరప్రసాదంతో ద్రుపదుని యింట ఆడబిడ్డగా పుట్టి మధ్యలో పురుషాకృతి పొంది శిఖండిగా ధనుర్విద్య పొందినా ఎడట నిలబడడానికి వస్తున్నది

ఈశ్వరానుగ్రహం వల్ల అంబ ద్రుపదుని యింట ఆడబిడ్డగా పుట్టింది ఆ మహా రాజు మాత్రం ఆమెను పుత్రుని వలె పెంచుతూ అన్ని విద్యలూ నేర్పించాడు

వయసు రాగానే దశార్హదేశపు రాజు కూతురును తెచ్చి వివాహం చేశారు ఆ అమ్మాయికి తన భర్త కూడా స్త్రీయే నని తెలిసి తండ్రికి కబురు చేసింది

ఆయన దూతను పంపి తన వంత వంచింది నందుకు యుద్ధంచేసి పగ తీర్చు కుంటా నన్నాడు

ద్రుపదుడు విచారంలో పడ్డాడు

విషయం తెలుసుకుని శిఖండి అరణ్యాలకు పోయాడు

అడవిలో ఒక యక్షుని మందిరం చేరి విచారిస్తుండగా ఆ యక్షుడు అనుగ్రహించి తన పురుషరూపం ఆమెకు దయచేసి తాను స్త్రీరూపం ధరించాడు

తరువాయి కొంత కాలానికి యక్షవతి కుబేరుడు ఆ వనానికి వచ్చి తన సేవకుడైన యక్షుడు చేసిన పని విని అగ్రహంకో

పీడు శిఖండి మరణించే వరకూ యిలానే స్త్రీ రూపంతో ఉంటాడు అని శపించాడు
అది మొదలుగా శిఖండి పురుషరూపంతో నా మీద ద్వేషంతో ఉన్నాడు ఇదీ
ఆ కథ అన్నాడు భీష్ముడు

తూర్పు తెల్లవారింది

మిరుక్షేత్రం మహాయోధులతో అశ్వ గజ రథ బలాలతో అలరారుతున్నది

ఆ సమయంలో దుర్యోధనుడు తన జాతగారిని చేరి

తాతా! శత్రుసేనను మీ రెంతకాలంలో నిశ్శేషం చెయ్యగలరు, అవగా ఆ
వృద్ధుడు

నాయనా! నా శక్తితో నేను వారందరినీ ఒక నెలలో కడతేర్చగలను, అన్నాడు

దుర్యోధనుడు ద్రోణుని వైపు చూశాడు

నాయనా! వార్ధక్యం మీద పడింది అందుచేత నాకు కూడా నెలరోజులు ఎదు
తుంది, అన్నాడాయన

కృపాచార్యులు రెండు మాసాలు కావాలన్నాడు

అశ్వక్షామి ఎది రోజులు చాలుననగా కర్ణుడు అయిదు రోజులకంటె అవసరం లేదు
అన్నాడు

భీష్ముడు వచ్చి

కర్ణా! వాసుదేవుని సారధ్యంలో అర్జునుడు రణరంగంలో కనిపించనంతవరకూ
ఎవరెచ్చి మాటలు పలికినా ప్రమాదం లేదు అన్నాడు

ఇక్కడ జరిగిన యీ ప్రస్తావనలు విని ధర్మరాజు తన యోధులను పిలిచి వారి
వారి శక్తి ఎంతటిదని అడిగాడు

అర్జునుడు అగ్రజా! వారందరినీ నిమేష యాత్రంలో నశింపజేయగల పాపవృత్తా
త్తం వా దగ్గర ఉన్నది

పరమశివుడు దీనిని ప్రళయ సమయంలో కాని ప్రయోగించడు ఆయన నాకు
దీనిని అనుగ్రహిస్తూ,

నామాన్యులపై యీ దివ్యాత్మం ప్రయోగించరాదు, అన్నాడు

అయినా మన సేనలోని శిఖండి, భృష్మద్యుమ్న పాత్యకి, భీమ వగు సహజేష, యుధామన్యు ఉత్తమేజ, విరాట ద్రువదురు, భిష్మ ద్రోణుల కంటే ఉత్తముల కాదు.

అందాకా దేనికి మీరు అగ్రహించి కన్నులు ఎర్రజేస్తే లోకము నష్టమగుట అన్నాడు

విజయమో -

వీర మరణమో

మరొకదారి మనకులేదు, అది దృఢసంకల్పంతో కూడా ఎవరైనా ఖేత్రంలో మహాకాన్సాహంతో అడుగు పెడుతున్నాయి

అక్కడకు చేరిన వైశ్యులకూ, వేశ్యులకూ, గూఢచారులకూ పక్షములకి సౌకర్యాలూ స్వయంగా కల్పించారు దుర్యోధనుడు

యుద్ధభేరి మ్రోగమప్పిది, అది వైశంపాయనుడు జరిపేము సహారము ఇంద్రోపర్వం ఎదిగించాడు

ఇది ఉద్యోగము

అనన్య శ్చింతయంతో మాం
యే జనాః పర్యుపాసతే
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం
యోగక్షేమం వహోమ్యహం

భీష్మ పర్వం

జం దు లో

యుద్ధవంరంభం

భూగోళవివరణ

పం|గ్రామసత్వాహం

భగవద్గీత

యుద్ధప్రారంభం

శరతల్పం

యుద్ధసంరంభం

జయకొంట్లై కురు - పాండవులు ఓరుక్షేత్రంలో నిలిచారు ధనుర్వేదవిదులూ, యుద్ధకంఠనిపుణులూ అయిన మహాయోధులు తమ తమ సేనలను నడిపిస్తున్నారు బాలదూ శతవృద్ధులూ తప్ప యువజనులందరూ ఆ ప్రదేశానికి చేరారు ఉభయపక్షాలవారూ తమ తమ సేనలను గుర్తుపట్టడానికి పీలుగా చిహ్నాలు నిర్ణయించుకున్నారు

తమ్ములందరూ పరిచెప్పించి ఉండగా దుర్యోధనుడు రథంమీద శ్వేత ష్ట్రత ఛాయ లలో వెలుగొందుతూంటే చూచిన పాంచాల సేనలకు యుద్ధ వాంఛ బాగా రేగింది

కృష్ణ సారథ్యంలో పెట్టి రథంమీద కపిధ్వజానీచి, అర్జునురీ చూసిన సుయోధనుడు తన సేనలకు మరింత ఉత్సాహం కలిగించాడు భేరీభాంకారాలూ, శంఖధ్వనాలూ ఆకా గాన్ని బదిరీభూతం చేస్తున్నాయి

ఒక్కసారి ప్రపంచ వాయువు వీచి భూశిరో వింపేసింది ఆకాశం మేఘా వృత మయింది ఆ సమయంలో ఇరు పక్షాల సేనలనూ చూస్తుంటే రెండు మహా సముద్రాల ఒక దాని నొకటి ఉత్తుంగ తరంగాలతో ధీకొంటున్నట్లున్నాయి

సంధ్యా సమయం కాగానే యుద్ధం అపువెయ్యాలనీ, యుద్ధవిరామంలో ఒకరి నొకరు ద్వేషపాపంతో చూసుకోరాదనీ, అశ్వరక్షకులనూ, భారవాహులనూ, యుద్ధవాద్యాలు మ్రోగించేవారినీ ఎంపారించరాదనీ, రధికులు రథికులతో, ఆశ్వకులు ఆశ్వకులతో, గజబలం గజబలంతో, పదాతులు పదాతులతో యుద్ధం సాగించాలనీ, వాగ్యుద్ధం కోరేవారిపై శస్త్రా స్త్రాలు ప్రయోగించరాదనీ, శత్రువు బలమూ, ఉత్సాహమూ చూడకుండా కత్తి దుయ్య రాదనీ అలసినవానినీ, పలాయనం సాగించేవానినీ, అత్త, శత్రు కవచాలు చేదించబడిన వానినీ సంహరించరాదనీ నియమాలు చేసుకున్నారు ధర్మమార్గం పీడకుండా యుద్ధనీతిని విడవాడకుండా సాగాలనీ నిశ్చయించుకున్నారు

ఈ విధంగా కురుక్షేత్రం యుద్ధోన్మత్తలయిన మహా యోధులతో ఎండిన వార్త వివస నత్యవశి నందనుడు, వ్యాసమహర్షి హస్తినాపురంలో ధృతరాష్ట్రుని చేరి -

నాయనా! ఏది జరగకూడ దనుకున్నామో అదే నన్నద్దమయింది అంతటా నాశన పూచనలే కనిపిస్తున్నాయి ఉదయ, సాయం సంద్యలలో మార్పుని చుట్టూ కబంధ దేహాలు తిరుగుతున్నాయి లోహిత, కృష్ణ మండలాలు గోచరిస్తున్నాయి కార్తికపూర్ణిమ నాడు ఆకాశం నిర్మలంగా ఉన్నా, చంద్రమండలం తేజోహీనంగా ఉంది, పున్న కాంతి

కూడా అగ్నిగోళంలా వున్నదే కాని తెల్లదనమూ, చల్లదనమూ లేదు మనిషి మ్రోగించ నవ సరం లేకుండా రణదుండుభులు మ్రోగుతున్నాయి కోశల కూత చెవికి కటువుగా విన వస్తున్నది మేఘాలు రక్తమాంసాలు నర్దిస్తున్నాయి ఉదయనమయంలో మిడుతలదండులు సాగుతున్నాయి అరుంధతీ నక్షత్రం వసిష్ఠుని అతిక్రమిస్తున్నది రోహిణి నక్షత్రాన్ని శని పీడిస్తున్నాడు కేతువు చిత్రానక్షత్రం నుండి వెనుదిరిగి స్వాతిలో ప్రవేశిస్తున్నాడు రాహువు వదే వదే సూర్యుని మింగజాస్తున్నాడు పుష్యమి తారను అక్రమించి ధూమకేతువు అక్కడే అగిపోయింది కుజాడు వక్రించి మఖావ్రవేశం చేశాడు గురుడు శ్రవణంలో వున్నాడు శుక్రుడు పూర్వాభాద్రలో, శని పూర్వఫల్గుణిలో వున్నారు

నాయనా! అవు కడుపున గాడిదపిల్ల పడుతున్నది గోగణాలు తలలువంచి రోదిస్తున్నాయి గుర్రాలు, ఆవుదూడలనూ, కుక్కలు సక్కపిలలనూ పెడుతున్నాయి గ్రద్దల తలలమీద కొమ్ములు మొలుపున్నాయి పెద్ద పెద్ద చెట్లమీద కలువపూలు వికసిస్తున్నాయి భూమి కంపిస్తున్నది అవుల పొడగులనుండి రక్తధారలు స్రవిస్తున్నాయి పక్షులన్నీ ఆర్తనాదాలు చేస్తున్నాయి కన్నతల్లినే కొడుకులు కామిస్తున్నారు

వస్త్రీమండలం కాంతి హీనంగా వుంది త్రయోదశివాడే సూర్య గ్రహణం వస్తున్నది అశ్విన్యాది రేవతివర్కంతం తొమ్మిదేసి నక్షత్రాలను మూడు భాగాలు చేసి మొదటిదానిని అశ్వపతి చత్రమనీ, రెండవదానిని గజపతి చత్రమనీ, మూడవదానిని నరపతి చత్రమనీ వ్యవహరిస్తారు వీటిని పాపగ్రహాలు అచ్చాదిస్తే క్షత్రియ వీర నాశనం జరుగుతుందని వేత్తలు చెపుతున్నారు సాధారణంగా ఒక తిథి ఏవ్యమయితే పద్నాలుగున అమావాస్య వచ్చినట్లే, తిదివృద్ధి అయితే పదహారున అమావాస్య వస్తుంది అలా వృద్ధి జరిగిన మాసంలో పద మూడవనాడు గ్రహణం వస్తున్నది పదమూడురోజుల వ్యవధిలో సూర్య చంద్రగ్రహణాలు రావడం యంతవరకూ జరుగలేదు సముద్రపునీరు ఎర్రగా మారుతున్నది మాతుల్లో సురుగు పడుతున్నది సముద్రుడు చెలియలికట్ట దాటబోతున్నాడు ఇవన్నీ ఉపద్రవసూచకాలే

తెల్లవారితే కురుక్షేత్రంలో మారణహోళామం ప్రారంభం కానున్నది మవ్యు గట్టిగా హనుకుంటే ఈ ప్రమాదం తప్పవుతుంది ధర్మమార్గాన నీ కొడుకులు నడిచేటట్లు చూడు పాపపంకిలంలోకి నీతోపాటు వీరందరినీ లాక్కుపోకు పాండవులు కోరినట్లు వారి రాజ్య భాగం వారికిచ్చి సుఖంగా ఉండు, అన్నాడు

అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు మహర్షీ! నువ్వు వాస్తవమే చెప్పావు నాయందు ప్రసన్న భావంతో వుండు నా కొడుకులు నామాట వినే దశ దాటిపోయింది నా బుద్ధి ధర్మాన్నే

ఆశ్రయించి వుంది ఒక్కమాట చెప్పి! యుద్ధంలో విజయం చేకూరే వారికి గోచరించే భూభావాలేమిటి - అన్నాడు

నాయనా! పొగలు క్రమంగా అగ్నిజ్వాలలు ఏర్పడతాయి దక్షిణావర్తంగా ప్రదక్షిణిస్తాయంటాయి అగ్ని కుండంలో వెల్లే ఆజ్ఞాపాలులు సువాసనలతో కొంపతాయి చిలకలూ, గోరువంకలూ కలసినంతలో ఎవరైనా తిరుగుతాయో వారిచే విషయం క్లిష్టమవుతుంది మత్తెబ్బల ఘోరాలూ గుర్రాల ఎకిరింపులూ ఎర్రబర్రం ఎసివంచే వక్షం జయ శ్రీని అన్వయిస్తుంది సనాసంఖ్య ఎంతగా ఉన్నా, ఉత్సాహా, సాహసాల తేజోతో ఎరాజయం తప్పదు అసలు సామ, దానాలతో విజయం సాందరిం ఉత్తమమార్గం, భేదనీతి ఉన్నదే అది మధ్యమం, యుద్ధం ఎప్పుడూ అధమమార్గమే జన యుద్ధంలో జయపయాలను ధర్మం ఎర్జయిస్తుంది అంతే అవి వ్యాసుడు క్షణం అగి, మళ్ళీ నాయనా! మారణ హోమం మారాలనే కోరిక ఎల్లప్పుడూ ? - అ అడిగాడు

దృతరాష్ట్రుడు తన పుత్ర పాత్రల మేరం చూడలేనన్నాడు అయితే ఎప్పటికప్పుడు యుద్ధవిశేషాలన్నీ నీకు సంజయూడు ఎనలసాకు యుద్ధ వేళల ఎవరి మనసులు ఎలా నడుచున్నది గ్రహించే శక్తి కూడా వానికే అనుగ్రహిస్తున్నాను - అని ఆయన నిష్క్రమించాడు

భూగోళ వివరాలు

అప్పుడు దృతరాష్ట్రుడు - సంజయూ ఈ రాజులందరూ నిరంకుశం పోరాటం నాగించేదే ఈ భూమికోసం కదా ఈ భూగోళంలో ఏ ఏ విషయాలున్నాయనీ, ఏ విశేషాలున్నాయనీ మీరు చావుకే తెలియించి యుద్ధాలు సాగిస్తారో చెప్ప - అనిగా సంజయుడు

మహారాజా! ఈ భూమి మీది ప్రాణికోటి వన్యజాలమూ అంతా పంచభూత తృక మయిగది ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము భూమి అనేది దీని క్రమం ఇంకాలో జంగమాలనీ స్థావరాలనీ మళ్ళీ యివి రెండు విధాలు అంధజ, స్వేదజ జరాయుజాలని జంగమ ప్రాణికోటి మూడురకాలు జరాయుజాలలో ఎళ్ళీ గ్రామాలలో వుండేవి ఎదు, అరణ్యాలలో వుండేవి ఏడు అవు, మేక, గొర్రె గుర్రం, గాడిద కుక్క ము.పి - ఇవి గ్రామప్రాణులు సింహ, వ్యాఘ్ర, వరాహ, మహిష గజ భిక్షుక, వానరీతులు అరణ్యానికి చెందినవి ఈ భూమిని పాలించేవారే వీటన్నిటి! అధికారులు అప్పట్లు స్థావరాల విషయం చెట్లు, పొదలు, లతలు, త్వక్సారాలు గడ్డిజాతులు అవి అయిదు విధాలు

అవి పడునాలుగు, ఇవి అయిదూ పీటితో పంచమహాభూతాలనూ కలిపితే యిరువది నాలుగు ఈ యిరువది నాలుగు మహా భూతాలనూ గాయత్రీ మహా మంత్రాక్షరా లంటున్నారట

ఇక ఎంపి భూతాలలో - శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధాలు గుణాలు, భూమికి అయిదుగుణాలూ వున్నాయి నీటికి గంధ గుణంలేదు అగ్నిలో శబ్ద, స్పర్శ, రూపాలే వున్నాయి గాలికి శబ్ద, స్పర్శలూ ఆకాశానికి శబ్దమూ వున్నాయి సాధారణంగా ఈ అయిదూ విడివిడిగా వుంటాయి విషమ పరిస్థితిలోనే యివి కలుస్తాయి అప్పుడే ప్రాణికోటి ఆవిర్భవిస్తుంది అది తిపోయినప్పుడు యీ ప్రాణి నష్టమవుతుంది ఇదే స్థితి క్రిమిం

మహారాజా ! ఈ ప్రపంచానికి మధ్యభాగంలో మేరు పర్వత మున్నది ఎనబెనాలుగు యోజనాల ఎత్తున, పదహారువేల యోజనాల కైవారంతో వున్న దానిచుట్టూ భద్రాశ్వ, కేటా మాల జంబుద్వీపాలున్నాయి ఆ వ్రాంతాలను ఒకనాడు గర్భతత్తుకు కుమారులు ముమ్మడి బుడు పచ్చాడు ఆకాశంలో బంగారు రెక్కలతో ఎగిరే కాకులు కనిపించాయి ఇది అక్కడ ఉత్తమ మధ్యమాధమ భేదిం లేకుండా అన్ని సమానంగానే వున్నట్టు కనిపించి, తన కిక్కడ వివారించడం యిష్టంలేక వెళ్ళిపోయాడు

అటువంటి సర్వ సమానత్వం అక్కడ అన్ని ప్రాణులలోనూ ఎల్లది మూర్ఖ, చంద్ర, తారాగ్రహాలన్నీ దానిచుట్టూ ప్రదక్షిణం చేస్తాయి ఆ కొంత శిఖరాలమీద దేవ, దానవ, గంధర్వాది గణాలు విహరిస్తుంటాయి కుబేరుని సంపద అంతా మేలుపులో నాలుగో వంతు ఆయన సమీపంలో పదహారోభాగం మానవజాతికి లభించింది మేరు లో పశ్చిమంగా కేతుమాల ద్వీపం దగ్గర జంబూఖండంలోని మానవులు పదివేల సంవత్సరాలు ఆయుర్ధాయంతో బంగారుకాంతిగల దేహాలతో వుంటారు గంధమాధన సమీపంలోని ప్రాణులు పదికొండు వేల సంవత్సరాలు జీవిస్తాయి కైలాసంగా పేరుపడ్డ హేమ కూటంమీద కుమేరుడుంటాడు ఆయనను ఉతరంగా మైవాకమూ, హిరణ్య శృంగమూ, దాని సమీపంలో బింద సరము వున్నాయి ఇక్కడే భగీరథుడు గంగకోసం తపస్సు చేశాడు

నీలగిరికి దక్షిణంగా సుదర్శనం అనే పేరుతో విఖ్యాతమైన జంబూవృక్షం వున్నది దానివల్లనే దీనికి జంబూద్వీపం అనే పేరు వచ్చింది ఈ జంబూఫల రసం వుచ్చుకున్న వారికి ఆయురారోగ్యాలు పుట్టి పొందుతాయి

ఇక ఈ భారతవర్షం ఉన్నదే దీన్ని పృథువు, ఇక్ష్వాకువు, యంబూతి, మాంధాతి, అంబరీషుడు, శబీ, పురుంద్రుడు, దిలీపుడు, గాధి అదిగాగల వారెందరో పాలించారు ఇక్కడే మలయ మహేంద్ర, సహ్యా, శక్తిమంత, ఋక్షవంత, వింధ్య గంధమాదనాది

అనంభాక్ పర్వత శ్రేణు లున్నాయి గంగా, సింధు, నరస్వతీ, గోదావరీ, యమున, నర్మద, వాహుదీ, శతద్రు, చంద్రభాగ, కృష్ణ, మేఘవతీ, కావేరీ, శతబల ఆదిగాగల నదులెన్నో పున్నాయి జనపదాలు చెక్కు మిక్కిలిగా పున్నాయి

రాష్ట్రలోకమంతా ఈ భూమండలం కోసం పోరాటం సాగిస్తున్నది కృతయుగంలో అప్పుడు వాలుగువేల సంవత్సరాలు, త్రేతాయుగంలో మూడువేల అబ్బు, ద్వాపరంలో రెండువేల వర్షాలూ జీవిస్తాడు కలియుగంలో మనఃపి ఆయుర్దాయానికి ఒక లెక్కలేదు గింపులనే కొందరు మరణిస్తారు కొందరు భూమిమీద పడిన క్షణ లలో ఊపరి విడిచేస్తారు కొందరు నూరేళ్ళు దాటి బ్రతకవచ్చు కృతయుగంలో సత్య వ్రత పరాయణులూ, బలిష్ఠులూ, గుణవంతులూ ఉద్భవిస్తారు వారి సంతానం వేలసంఖ్యలో వుంటుంది త్రేతాయుగంలో మానధనులూ, ధార్మికులూ, పౌరుషశీవనులూ వుంటారు ద్వాపరంలో అన్నివర్ణాల వారు యుద్ధ వాంఛతో జీవిస్తారు కలి యుగంలో అల్ప బలులూ ఆవేశ వారితులూ, అసత్య వాదులూ, లోప గ్రస్త స్వాధ్యాయులూ ప్రభవిస్తారు దుర్బిషానులు ఎక్కువగా వుంటారు ఈర్ష్య వారికిప్పులక్షణం వీరిలో లేని దోషాలు లేవు ద్వాపరంలోనే ఈ దోషాలు కొంత పొడసూపుతాయి వాటి విశ్మంఖల విజ్ఞంభణ కలియుగంలో కనిపిస్తుంది — అని వివరించి సంజయుడు యుద్ధఘామికి చెళ్ళాడు

యుద్ధఘామినుండి ఒకవాడు తిరిగి వచ్చిన సంజయుడు, దీనవదనంతో గద్గద స్వరంతో —

మహారాజా! హిమాచలం వలె స్థిరమయిన ధీశక్తి గల, సమ ద్రుమంత గంభీర మయిన హృదయంల, భూదేవకున్నంత ఓర్పుగల, పరపరాముని వంటి ధనుర్ధరుని నిలపిన యోధపింహుడు భీష్మాచార్యులు శరతల్పంమీద పున్నాడు మృగరాజును చూసినంతలోనే పూయనం సాగించే ఆత్మలమంద వలె ఈ భీష్ములవారిని చూసి పొండివసేనలు చెల్లాచెద రయ్యే ఆలా ఆయన పదిరోజులు యు సేనకు రక్షణకుగా పున్నాడు వేలమంది యోధు లను ఆలనకు లేకుండా నేల కూల్చిన ఆ మహావీరుడు ఝంఝూ మారుతంలో మహా ప్రిక్షంలా యుద్ధఘామిలో నేలకూలాడు మీ రింతవరకూ సాగించిన కపట వ్యవహారమే దీనికీ కారణం, కాదంటారా! ఆలోచించండి! పాంఛ లుడయిన శిఖండి చేతులలో ఆయన పడిపోయాడు - అని తలవాల్చుకున్నాడు

అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు — సంజయా! ఏనన్నావు! మహాజ్ఞాని, ధనుర్వేద ఎదుడూ, పిరాగ్రేనరుడూ, పరుశరామ శిష్యుడూ కురుకులభూషణుడు నేలకూలినాడంటే నా హృదయం

సంతాపంతో కుమలి పోతన్నది ఆయన యుద్ధ భూమిలో మార్క సమ తేజంతో నిలబడితే శత్రువులు చీకటిరేకలవలె పలాయనం పరించాలె

యుద్ధసమయన నేనాగ్రభాగంలో ఎవరున్నారు? ఆయన వెంట వున్న వారెవరు? పార్శ్వరక్షకు లెవరు? అస్తాచార్యుడయిన ద్రోణుల వారుండగా కృపాచార్యుల సమక్షంలో భీష్ములవారు శిఖండి చేతులతో నేలకూలడమా! అంటే శస్త్రాస్త్రాలూ, దీశక్తి, త్యాగబుద్ధి వేచి కాలాల్ని జయించలేవనీ కాలమే బలీయమయినదనీ విశ్వసించక తప్పదు ఈ క్షణాల వరకూ ఆయనమీదనే నా ఆశలన్నీ వున్నాయి ఇంక నాకు విజయంమీద ఆశ లేదు నా హృదయాని కింక శాంతిలేదు అసలూ పవీరిజాలూ జరిగిన యుద్ధంలో ఆయన ఏ ఏ వ్యూహాలు పన్నివాడో, యోధు లెవరెవరు మరణించారో అన్నీ వివరంగా చెప్పి అన్నాడు

మహారాజా! మీరు భావించినట్లు కాలం ఎలీయమయినది దాని ప్రేరణతోనే యీ మానవ సంఘం నడుస్తున్నది ఇప్పుడు ఏ ఒక్కరిని దోషులుగా భావించ నవసరిం లేదు వ్యాసుల వారు అనుగ్రహించిన దివ్య దృష్టితో నేను ఎక్కడ వున్నా యుద్ధరంగంలో ఏ మూల ఏం జరిగిందో ఎవరి మనస్సులు ఏ రీతిలో సాగినదీ గ్రహించ గలిగినాను అదంతా తమక వివరిస్తాను

తెల తెలవారుతుండగానే శంఖ, భేరీధ్వనాలు మిన్ను ముట్టాయి రథ గజ, తురిగ దళాలు యుద్ధాలంకరణ పూర్తిచేసుకుంటున్నాయి వీరుల సింహ గర్జనలు అశ్వాలు హేషారవాలు, మత్తేభ ఘోకారాలు, మహోత్సాహంగా పేనలను నడుపు తున్నాయి కురుక్షేత్రం రణరంగం కాక ఒక సంగ్రామ నగరితోభతో వుంది మన పదకొండు అక్షాహిణిల సేనల అగ్రభాగంలో భీష్ములవారు నిలబడ్డారు రజతమయరథం దానికి పూర్వం అశ్వాలు ధ్వజ కాకులతో వున్నాయి ఆయన తలపాగా కూడా శ్వేతవర్ణంతోనే భాసిస్తున్నది ఆయన రథధ్వజం కాళచిహ్నమై గగనసీమలో ధగధగ లీనుతున్నది చంద్రమండలంలా వున్నా డాయన

ఆ సమయంలో సుయోధనుడు దుశ్శాసనుని పిలిచి సోదరా! మనమిప్పుడు పితా మహులను రక్షించు కోవాలి యోధులందరూ ఆయనను పరివేష్టించి వుండాలి ఒక్క శిఖండిని మాత్రమే ఆయన చూడడు ఈ విషయం మనం విన్నవించి, ప్రమత్తుల మయితే నిర్లక్ష్యంగా వున్న, సింహాన్ని కుండలు పరాభూతిం చేసినట్లు ఈ మహావీరుడు శిఖండి చేతులతో పడి పోతాడు - అని హెచ్చరించాడు

అంతా సిద్ధమయ్యాక గాంగేయుడు —

క్షత్రియవీరులారా! మనందరికీ స్వర్గద్వారాలు తెరచి ఉంచుతారు శౌర్య ధైర్యాలు ప్రదర్శించి మన తండ్రి, తాతలు ఈ వీరధర్మానుయాయులై ప్రహ్లా లోకాలు చేరారు మనమూ ఆ దారినే నడవాలి రోగ పీడతో మంచాలమీద కృశించి నశించడం క్షత్రియుడికి ఉచితం కాదు రణరంగంలోనే అంతిమ శ్వాస ఇక మీ మీ ధైర్య సాహసాలు ప్రదర్శించండి అని ప్రబోధించాడు

మహారాజా! ఉదయసూర్యుని కాంతులే చండ ప్రచండంగా సోకుతున్నాయి నక్కలూ, కాకులూ అమంగళధ్వారాలు చేస్తున్నాయి ఎటుచూచినా మంచ జాతికి మహా విపత్తు రానున్న లక్షణాలే కనిపిస్తున్నాయి

అటూ, యటూ దుశ్శాపన, దుర్విషహ, దుర్ముఖ, దుష్స్వహ, వివింశతి, వికర్ణ, చిత్రసేన, సత్యవ్రత, పురుషిత్ర, భూరిత్రవ, జయ, శలాదులు యరవైవేల సైన్యంతో భీష్మునివెంట పున్నారు అభిషాహ, శూరసేన, ఎసాతి, శాల్వ, త్రిగర్త కేకయ, సావిర దేశ ల అధిపతులూ, వారి రథ ఎలమూ పితావ పసు రక్షణలో వున్నాయి రథ చక్రరక్ష కులూ, గజవాదరక్షకులూ, పదాతిదళమూ వేలసంఖ్యలో ఆయన వెంట వున్నది

అప్పు డాయన ద్రోణ, కృప, బాహ్లిక, అశ్వత్థామలతో సప్రదింది సర్వతోముఖ హ్యహాన్ని వన్నాడు గజబలం అంగంగా, రాజలోకం శరన్నుగా, అశ్వకదళం రెక్కలుగా రూపొందించాడు

కర్ణుడూ, రావి బంధుగణమూ రణరంగానికి దూరంగా పుండిపోయింది — అని సంజయుడు చెప్పగా

దృతిరాష్ట్రుడు సంజయా! భీష్ములవారు వన్నిన హ్యహాన్ని ఛేదించడానికి ధర్మ రాజు వన్నిన ప్రతిహ్యహం ఎలా వుంది, అని అడిగాడు

మహారాజా! ఆ సమయంలో ధర్మరాజు అర్జునుని పిలిచి తమ్ముడూ! శత్రుసేన అధికసంఖ్యలో వున్నప్పుడు మనసేన స్వల్పంగా వుంది కనుక సూచీహ్యహంలో పుండాల్ని బృహస్పతి మతం అందుచేత మనసేనను అలా నడిపించు, అవగా అర్జునుడు

ధర్మవందనా! మనం వజ్రహ్యహం వన్నాల్సిప్పుడు అది శత్రుదుర్భేద్యంగా సాగుతుంది భీమసేనుడు అగ్రభాగంలో వుంటాడు సింహాన్ని చూసిన అల్పమృగాలవలె భీమసేనుని చూసి కొరవసేన చెల్లాచెద రవుతుంది లోహ మయమున గదాదండంతో భీమ సేనుడు భీకర గర్జనలు చేస్తూ సాగుతుంటే గజగజలాడుతాయి వారి సేనలు — అంటూ

వ్యాపారాన్ని ఆరంభించాడు భీముడు అగ్రభాగంలో నిలిచేసరికి వారిందిరి ఈ వామో మిన్నముట్టంది నకుల, నహదేవులు పార్శ్వరక్షకులుగా, విరాటరాజు ఆక్షాపి సెనతో వెనుకనే వున్నారు ధృష్టద్యుమ్నుడు తన పాంచాలయోధులతో ప్రభుద్రగణిణి ప్రియంబకీ రక్షకుడుగా వస్తున్నాడు వీరి వెనుక అర్జున సహాయంతో 3000 మహా సాహసో వస్తున్నాడు ఆ వెనుక సాత్యకి, యుధామన్యుషా, వారిమెరు మిగిలు పేరా వామో నిలిచింది

అందరూ వ్రాత కాలంలో సంవత్సరం ఇవే సింహ పచ్చాడు ఆకాశంలో మేష లేకుండా వాన, దానివెంట గాలి సాగివచ్చాయి ఎక్కసారి అంధకారం వ్యాపించి పూర్వంలో ఒక ఉక్కు సూర్య మండలాన్ని ఢీకొని చెల్లాచెదరయి వడింది అంత సూర్యకాంతి క్షీణించింది అన్ని దిక్కుల నుండి పిక్షగుంధ్యులు వ్యాపించాయి-అంటు దగా ధృతిరాషుడు

సంజయా! ఆ సుప్రభాతవేళ మన సేనలు ఆనందంగా వున్నాయా? వారి సైకుల ముఖాలలో ఆనందం ఇత్యాహం గోచరించిందా? అని అడిగాడు

మహారా! మనసేన దైత్యసేనాసమూహంలా వుంటే, వారి బలం దేకసేన పుంది వారికందే మనది సంఖ్యలో చాలా పెద్దది మన సేనా సాగరాన్ని చూచిన విరాజు అర్జున! పితామహుల రక్షణలో అసంఖ్యాక బలంతో ఏచ్చే ప్రతిక్షాన్ని ముం ఎదుర్కొనగలమా - అనడంతో

అల్లుడు ధర్మనందినా! ఇదివరలో ఒకవాడు అసురులు అసంఖ్యాకబలం దేవతలను ఢీకొనవచ్చునపుడు దేవేంద్రుడు భయ భీతుడై చతుర్ముఖ ప్రజాపతి శరణువేడు ఆయన

దేవేంద్రా! బు, వీర్య, పరాక్రమ, సంఖ్యావలాలు విజయ కారణాలు కాన ధర్మం సత్యం, ఇత్యాహం యవీ విజయసాధనకు అవశ్యాలు, అన్నాడు వాటితో ఆసురీ శక్తిని అమరేంద్రుడు జయించాడు మరొక్క ఎవయం వుంది అనంత గుణ సమం తుడు వానదేవుడు ఆయనవెంట ఎజయలక్ష్మి వుంటుంది ఆయన మనకందగా ఎంతా అది చాలు - అన్నాడు

మహారాజా! గాంధీవం ధరించి, అక్షయతూణీరాలతో వచ్చిన అర్జునుడు సజ్జితంభ అధిరోహించాడు నవ్వు రాజిల్లెడి మోముతో దేవకీ నందనుడు గుర్రాలను అడ్డువుతో పుండానికి కళ్ళాలు బిగించాడు

నునపక్షంలో భీష్మలవారూ, వారిపక్షంలో భీమసేనుడూ సెనాముఖంలో ఎలిచారని చెప్పాను గదా!

ఆ సమయంలో వాసుదేవుడు అర్జునునితో

శిరీషీ! క్రతుసంహార కాంక్షతోవున్న నువ్వు ఒక్కసారి ఆ పరాశక్తిని ధ్యానించు
ఆ ఆదిశక్తి విజయరూపిణి అనగానే అర్జునుడు, అర్థసిమీలితి నేత్రుడై

నమస్తే సిద్ధసేనాని ఆర్యే మందారవాహిని

కుమారి కాళి కాపాలి కపిలే కృష్ణపింగళి

ఎదికాళి శమస్తుభ్యం మహాకాళి నమోస్తు తే

చండీ చండే నమస్తుభ్యం తారిణి వరవర్ణిని

కాత్యాయిని మహాభాగే కరాళి వియే జయే

శిఖి పింఛ ధ్వజధరే వానాభరణ భూషితే

వేదశ్రుతి మహాపుణ్యే బ్రహ్మణ్యే జాతవేదసి

జంబూకటక చైత్యేషు నిత్యం సన్నహితాలయే

స్వాహాకారః స్వధాచైవ కళా కాష్ఠా సరస్వతీ

సావిత్రి వేదమాతావ తథా వేదాంత ఉచ్యతే

స్తుతాని త్వం మహాదేవి ఎశుద్దేవాంతరాత్మనా

జయో భవతు మే నిత్యం త్వత్ప్రసాదాద్రణాజిరే

అలి దుర్గమ స్తుతించాడు

భగవద్గీత

ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! ఉభయపక్షాలూ యుద్ధ సన్నద్ధ మయి నిలిచాయి అప్పుడు నుయో ధనుడు ద్రోణాచార్యులను సమీపించి -

అచార్యా! పాండవసేన మీ శిష్యుడయిన ధిష్ణమ్యముని నాయకత్వంలో నిర్భయంగా నిలిచింది భీమార్జునులతో సములయిన విరాట, ద్రుపద, చేకితాన, ధృష్టకేతు, శైబ్య కుంతిభోజులూ, యుధామన్యువూ, ఉత్తమౌజుడూ, అభిమన్యుడూ, ఉపపాండవులూ మహారథికులే ఇక మన సేనలో మీరూ, పితామహులూ, కృపాచార్యులూ, కర్ణుడూ,

అశ్వత్థామా ఎద్దుడూ బూరిగనుడూ పున్నరు మీరంతా నా కోసం ప్రాణమిం
త్యాగం చెయ్యడానికే సిద్ధంగా వున్నవారే ఇతే మనమందరం ఇప్పుడు భీష్ములప
సంక్షింఛుకోవాలి అ, అలాగే అడగా భీష్ములు శంఖం పూరించారు అంతతో మన దే
లందరూ శంఖ భేరిద్దావా లారంభించారు

తెలగ గుర్రాలను పూన్చిన రథంమీద వచ్చే కృష్ణార్జునులు పాంచజన్య దేవు
లను పూరించారు భీమసేనుడు పాండవ శంఖాన్ని సేకుల సహదేవులు సుమోష
పుష్పకామా వాడంచాం అంతతో వారి పక్షాన గల యోధులందరి శంఖ భావా
మిస్తున్నట్లయి అప్పుడు ఎద్దునుడు - మాధవా! మన రథాన్ని ఉభయసేనా మధ్య
లను ఒక్కసారి శత్రుసేనలో ఎవరెవరున్నారో చూస్తాను - అన్నాడు

ఎదురుగా పితృసములూ ఓతామహులూ, అచార్యులూ, వేనమామలూ, సీ
రులూ, పుత్రతుల్యలూ, పాత్రులూ, స్నేహితులూ కనిపించడంతో కన్నుల నీరు తిరిగి

కృష్ణా! వీరిని చూసాంటే నా శరీరం గగుర్పాటుతో కంపిస్తున్నది నాలుక పి
కడుతున్నది మనస్సు వికలమవుతోంది గాండీవం చెయ్యి జారుతోంది బంధు, సోద
సుహృద్భావాన్ని సంహరించ విజయం పొంది, రాజ్యభోగాలు అనుభవించా లనిపించడంతో
ఓతామహుల, అచార్యులు, సోదరులు, స్నేహితులు వీరితోనా యుద్ధం నా మనస్సం
రించడం లేదు నేను గాండీవం సంధించను వారే ఎన్ను సంహరిస్తే నిశ్చింతగా ప్రాణా
విడుస్తాను - అని ధనుర్భావాలు ఎదిలి రథం మీద కూలబడ్డారు

అప్పుడు నానుదేవుడు పార్థా! ఈ సమయంలో నీ మనస్సుని ఈ కశ్మలభావా
లలా అవరించాయి? అపకీర్తికరమూ, అనార్యులకు కలుగవలసింది నీ వంటివాడికి ఈ
రాకూడదు పొరుగుపంతుల చాయలోకి రాకూడం క్షుద్రవయిన హృదయ దౌర్బల్యా
విడిచి నిలబడు, లే లుగగా అరునుడు - కృష్ణా! అచార్యులనూ, పితామహులనూ
సంహరించి యీ నెత్తురుకూడు తినడం కంటే భిక్షులనం మేలనిపిస్తున్నది ఇప్పుడు నా
ధర్మమేదో అధర్మమేదో తెలియడం లేదు గుర్తుగా కర్తవ్యం ఉపదేశించు, అన్నాడు

అప్పుడు నానుదేవుడు పకాలున వచ్చి - అశోక్మలకోసం శోకిస్తున్నావు ఏమే
ప్రజ్ఞావాదాలు చేస్తున్నావు విజ్ఞతకలవారు చెయ్యవలసిన పనికాదు ఇప్పుడు నువ్వ
చూస్తూన్న పీఠందరూ యిదివరలో పున్నారు ఇప్పుడూ పున్నారు ఇకముందూ ఉంటారే
దేహధారికి బాల్య కొమార, యౌవనాలవలె మరో దేహం కూడా ప్రాప్తిస్తుంది

ధీమంతులు ఈ పరిణామాన్ని గుర్తించరు శీతోష్ణాలు, సుఖ దుఃఖాలు యివన్నీ జీవునికి సంబంధించినవి కావు ఈ దేహములు వాటికి కలిగే సుఖ దుఃఖాలు యివన్నీ అసత్పదార్థాలు సత్పదార్థం ఆత్మ ఒక్కటే అదే సద్రూప బ్రహ్మ

ఈ జగత్తంతా సద్రూప బ్రహ్మ వ్యాప్తమే అందుచేత బ్రహ్మ రూపమయిన ఆత్మకు నాశనం ఉండదు

నైనం చిందంతి శస్త్రాణి నైనం దవాతి పావకః
నచైనం క్షేదయం త్యాపో న శోషయతి మారుతః ।
జాతస్య హి ద్రువో మృత్యుః ద్రువం జన్మ మృతస్య చ
అస్యక్తాదీని భూతాని వ్యక్తా భాని బారిత ।
అవ్యక్త నిధవాన్యేవ తత్ర కా పరిచేవనా ।
వాసాంసి జీర్ణాని యథా విహాయ నవాని గృహ్లాతి నరో ఒపరాణి
తథా శరీరాణి యహాయ జీర్ణా వ్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహీ ।

అస్త్రశస్త్రాల చేరించలేదీ అగ్ని దహించలేనదీ, నీటివల్ల అర్చం కానిది, గాలి వల్ల ఎండిపోదీ ఆత్మ

ఈ భూతిమయ దేహం అంటూవా! అదిగో ఈ ఎంచుభూతాలు లేవు మధ్యలో వచ్చాయి మళ్ళీ పాతాయి వాటి కోసం పరిదేవన దేనికి? చిరిగిపెట్టరు విడిచి మంచి వస్త్రం ధరించినట్లే ప్రాణి జీర్ణ దేహం విడచి మరో శరీరాన్ని ధరిస్తుంది ఇంక ఈ ప్రపంచములో జనన - మరణాలు ఒకదాని వెంట ఒకటి వస్తూనే వుంటాయి అందుకోసం ప్రాజ్ఞుడయిన వాడు విచారించకూడదు అందుచేత విజయా! -

హతో! వా ప్రాప్స్యసే స్వర్గం జిత్యా వా భోక్త్యసే మహిం ।
తస్మా దుత్తిష్ఠ కౌంతేయ! యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః ॥

ఈ సమయంలో నువ్వు యుద్ధసంకల్పం ఎడిచ పెట్టకు ఇందులో మరణిస్తే పీష్వరం జయిస్తే భూమండలం పర్వభోగాలతో నీ కాళ్ళ ముందు వుంటుంది కృత నిశ్చయంతో లేచి నిలబడు జయాపజయాలకూ సుఖ దుఃఖాలకూ, ఉత్సాహ విషాదాల పొందకుండా ఆత్మ జ్ఞానంతో సంతుష్టుడైన వాడే స్థితప్రజ్ఞుడు - అనగా, అర్జునుడు - మాధవా! స్థితప్రజ్ఞుల లక్షణాలేమిటి - అని అడిగాడు

కాంతేయ ! దుఃఖ సన్నివేశాలు మాదపక్షా కలతవెంటల మనస్సు కలవాఁ
సుఖ సంతోషాలను చాచిస్తూ, తాపత్రయ పడనివాడూ క్రోధమూ, భయమూ, అనురాగం
లేనవాడూ ఇంద్రియాలకు లొంగకుండా, వాటల తన అధినలో ఎంచుకొనే వాడే స్థితప్రజ్ఞ

ధ్యాయతో విషయాన్ పుంసః నంగ సేమా పజాయతే ।

సంగా త్పంజాయతే కామ కామాత్ క్రోధోఽభిజాయతే ॥

క్రోధా దృవతి సమ్మోహా సమ్మోహాత్ స్మృతి విభ్రమ ।

స్మృతిభ్రంశా దృద్ధినాశో బుద్ధివాశాత్ ప్రణశ్యతి ॥

నిర్గుత్యం పాంచభౌతిక విషయాలనే మననం చేసుకునే అభ్యాసంవల్ల వాటిని
ఆనంది పడుతుంది అక్కడ కోరిక ఉద్భవిస్తుంది దాని వెంట క్రోధం ఉద్భవిస్తుంది క్రో
ధశమయిన మనస్సు అవివేకంలో పడుతుంది అప్పుడు స్మృతినికెచి బుద్ధిహీనత ప్రాప్తిస్తుం
లదే మనిషికి నాశనం అందుచేత మనస్సును భౌతిక విషయాలకు లొంగ నివ్వకూడ

విర్మమో, అరహంకార స శాంతి మధిగచ్ఛతి

అహంకార, మమకార భూన్యడికి శాంతి లభిస్తుంది — అని చెప్పగా, అర్జునుడు

మాదవా ! నా మనస్సు మరీ సంధిగ్ధలో పడుతున్నది కర్మకంటె జ్ఞానమే శ్రే
మంటూ నన్ను యీ ఘోరకీర్మకు ఎందుకు ప్రేరేపిస్తున్నావు - అని అడిగాడు

గాండివీ ! జ్ఞానార్హులకు జ్ఞాన యోగమూ, నిష్కామ యోగులకు కర్మమార్గమూ స
దేశించాను

అన్నా దృవంతి భూతాని పర్జన్యా దన్న సంభవః ।

యజ్ఞా దృవతి పర్జన్యో యజ్ఞః కర్మ సముద్భవ ॥

కర్మ బ్రహ్మాదృవం విద్ధి బ్రహ్మాక్షర సముద్భవం ।

తస్మా తస్య గతం బ్రహ్మ నిత్యం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితమ్ ।

అన్నం వల్ల ప్రాణికోటి పుడుతున్నది అన్నం వర్షం వల్ల కలుగుతున్నది వానరు
యజ్ఞాలవల్ల కురుప్తాయి వాటికి కర్మ మూలం కర్మకు వేదం మాతృస్థానం అది అక్షర
సముద్భవం పర్యవసానంగా అక్షరరూపమయిన వేదం (బ్రహ్మ) యజ్ఞాలలో ప్రత్యక్షితమయి
పుండుంది అది కర్మ చక్రాన్ని నడుపుతుంది ఫలాపేక్ష లేకుండా కర్మ చెయ్యడమే మోక్ష
హేతువు జనకాది చక్రవర్తులు కూడా ఈ కర్మ మార్గాన్ని విడవకుండానే జ్ఞానలయార్డు

శివులయిన వారు ' దారిని వెడతారో యితరులు ఆ దారినే అనుసరిస్తారు చారు
సెను దానినే ప్రమాణంగా గ్రహిస్తారు అందుచేతనే వాకు కావలసినదేమీ లేకబాయినా
కం కర్మభ్రష్టం కాకుండా ఉండడం కోసం కర్మలు అవరిస్తున్నాను స్వధర్మాన్ని అనుస
స్తూ ప్రాణాలు కోల్పోయినా శ్రేయస్కరమే కాని, యితరుల ధర్మాన్ని ఆచరించడం చాలా
పమాదకరమయింది

అర్జునా! వ్రాతీసకాలంలో సూర్యుడికి బోధించిన జ్ఞానమార్గం నీకు చెప్పబోతున్నాను
నిన్ను సూర్యుడు మనుషుకీ, మనువు ఇక్ష్వాకునకీ ఉదేశించారు - అనగా

మాధవా! నేటి పాదవయిన నవ్వు సూర్యభగవానుడికి ఎవాడో ఉపదేశించానంటు
న్నావు - అంటూండగా వానుదేవుడు నివ్వి - పార్థా! మనకు ఎప్పుడకీ ఎన్నో ఎన్నులు
గలించాయి అయితే ఆ విషయం నీకు తెలీదు నాకు జనన మగవాని లేకపోయినా నా
మాయతో నేను జగ్గిస్తుంటాను

యదా యదాహి ధర్మస్య గ్లాని ర్భవతి భారత !

అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదా త్మానం నృజాప్య మామ్ ॥

పరిత్రాణాయ నాధూనాం వినాశాయ చ దుష్కృతామ్ ।

ధర్మ సంస్థాపనార్థాయ సంపవామి యుగే యుగే ॥

ధర్మగ్లాని జరిగినప్పుడల్లా నేను అవతరించి, అధర్మాన్ని అణగార్చి ధర్మోద్ధరిణ
చేయింటాను సత్పురుషరక్షణకూ దుష్టశిక్షణకూ ధర్మసంస్థాపనకూ నేను అవతరిస్తుంటాను

ఇక రాగ ద్వేషాలను జయించి, మాత్సర్యరహితులై తాము సాగించే కార్యాలు
హించినా పరిణవకపోయినా పట్టించు కోకుండా ఉండేవారు బంధంలో పడరు అలా
ఉంటూ ఇంద్రియాలను జయించిన వారు జ్ఞానులవుతారు అందుచేతనే అజ్ఞాన సంహారం
జ్ఞానభ్రష్టంతో చేరించి ఫలాపేక్ష లేకుండా కర్మ చెయ్యి - అన్నాడు

అప్పుడు అర్జునుడు - కృష్ణా! కర్మత్యాగం, కర్మానుష్ఠానం అంటు రెండూ చెప్ప
తున్నావు ఏమిటిది - అనగా

కొంతేమా! కర్మపరిత్యాగమూ నిష్కామ కర్మానుష్ఠానమూ రెండూ ఉత్తమ
మార్గాలే అయితే రెండవదే అనేకులకు అనుసరణీయం జ్ఞానయోగి పొందే ఫలాన్నే కర్మ
యోగిగూడ పొందుతాడు జ్ఞానికీ, నిష్కామంగా కర్మసాగించే వాడికీ, భేదం లేదు ఎం
కంటే ఉభయలూ సమాన ఫలమే పొందుతారు

నిరంతరం బ్రహ్మమందే దృష్టినిలిపి, మోహాలకు లొంగనవాడు బ్రహ్మపరిపాదుతాడు బాహ్యవిషయాలపై ఆలోచనలు పోనివ్వక భూమధ్యంలో దృష్టి ఎకాగ్రం చేసుకో, బుద్ధులనూ, ఇంద్రియాలనూ స్వాధీనం చేసుకున్న జ్ఞానికి మోక్షం కరతలామలకమట్టిసి, బంగారాన్నీ, సమానంగా మాడగలవాడు జితేంద్రియుడై యోగారూడు దపుతాడు

వాసుదేవుడు గీతోపదేశం కొనిపిస్తూ —

సార్థా! ఆత్మజ్ఞానం కోరేవాడు వెయ్యిమందిలో ఒకడుంటాడు వారిలో ఏ ఒక నన్ను తెలుసుకో గలుగుతాడు భూమి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము మనసు బుద్ధి, అహంకారము అనే ఎనిమిది రూపాలలో మాయ కనిపిస్తూ ఉంటుంది అదే సరిసా బంధహేలువు

తద్విన్ననూ, శ్రేష్ఠమూ, అయిన నా శక్తి జీవరూపంలో వున్న ఈ జగత్తు ధరిస్తున్నది దారంబో పూసల వలె ఈ జగత్తు నా మీద ఆధార పడింది జలమందు రిస్యరూపంలో, సూర్య చంద్రులలో కాంతిగా, వేదాలలో ప్రణావంగా, ఆకాశంలో శబ్దంగా వానపునలో పురుషకారంగా, భూమిలో గంధరూపంగా, అగ్నియందు తేజస్సుగా, జీవకోటికి ప్రాణవాయువుగా వున్నది నేనే సత్త్వ, రజ, ప్రమాగుణాలు నేనే ఇవి గ్రహించిన వాడు బ్రహ్మ జ్ఞాని యోగ మాయా వృత్తుడనై నేను ఈ లోకానికి కనిపించకుండా ఉంటాను

ఇంద్రియ నిగ్రహంతో నవద్వారాలూ బంధించి, మనస్సును హృదయాన్నీ నిలిపింది, ప్రాణాన్ని సహస్రారంలో నిలిపి, ధ్యానయోగంలో నన్నే స్మరిస్తూ ఓంకారోవాసనతో జీవితం సాగించేవాడు నన్ను పొందుతాడు ఇక వానికి పునర్జన్మ లేదు ఈ భూతకొరి ఎన్నోమారులు ప్రభవించి లయ మవుతూంటుంది వీటికి అతీతమైంది పరబ్రహ్మం యోగ భ్యాసం చేసేవాడు ఏ కర్మలూ చెయ్యకండానే ఈ బ్రహ్మపదం పొందగలడు

సర్వత్రా వ్యాపించి, సంవరించే వాయువు ఆకాశంలో వున్న దానిని అంటునట్టు ఈ జగత్తంతా వ్యాపించివున్న నాకు దానితో ఏ బంధమూలేదు ప్రళయ సమయంలో ఇవన్నీ నాలో లయమవుతాయి ఈ విషయం తెలిసిన బ్రహ్మజ్ఞానులు నన్నే ఆశ్రయస్తారు అజ్ఞానులు ఈ విషయాన్ని గ్రహించలేక మోహ సాశ బద్ధులై తామన, రాజన స్వభావాలతో నన్ను అపహసిస్తారు

పత్రో పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి ।

తద హం భక్తుపహృతం అన్నామి ప్రయతాత్మనః ॥

యత్కరోషి యదీక్షాసి యజ్ఞహోషి దదాసి యత్ ।
 యత్తపస్యసి కౌంతేయ ! తత్కురుష్వ మదర్పణమ్ ।
 అనన్యా శ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే ।
 తేహం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం పహన్యహమ్ ।

ఇతర ఎంతలేమిలేకుండా వన్నే ఉపాసిస్తూ భక్తితో పత్రమో, పుష్పమో, ఫలమో, లమో, నాశ్చింతేవారి శ్లోకం నేనే చూస్తాను మువ్వు చేసే పనినీ, తిక్కే హోదానీ, నేనే హోదాని దానానీ తపస్సునూ నాకే అర్పించు అప్పుడు నన్ను చేరాలి అర్వభూతాలయందూ నాకు సమభావమే వుంది

నేనే విష్ణువును, సూర్యుడను, చంద్రుడను

వేదానాం నామవేదోఽస్మి దేవానా మస్మి వానవః ।

ఇంద్రియాణాం మనశ్చాస్మి భూతావా మస్మి చేతనా ।

ఇంతదేనికి! స్థావర జంగమాత్మక టాకకోటి అంతా నేనే నాలేన ఎక్కడెక్కడో ఈ సర్వప్రపంచం నిండి ఉన్నది అంటుండగా

కిరీటి, మాధవా! నీ మాటలు వింటూంటే నా మోహాధికారం పటాపంచలయి ది ఒక్కసారి నీ స్వరూపంతో నాకు సాక్షాత్కరించు అన్నాడు

అర్జునా! చూడు, ఈ నిఖిల ప్రపంచాన్నీ నాలో చూడడానికి నీకు దివ్యదృష్టి అనుగ్రహిస్తున్నాను నీ చర్మచక్షువులకు ఆ శక్తిలేదు - అని విశ్వరూపం ధరించాడు వాసుదేవుడు

అనేక వక్త్రనయనం అవేకాద్భుతదర్శనం ।

అనేక దివ్యాభరణం దివ్యా నే కోద్యతా యుధమ్ ।

దివ్య మాల్యాంబర ధరం దివ్య గంధానులేపవమ్ ।

సర్వాశ్చర్యమయం దేవం అనంతం విశ్రోముఖమ్ ।

యథానదీనాం బహవోఽంబువేగా సముద్రమే వాభిముఖా ద్రవంతి ।

తథా తవా మీ నరలోకవీరా విశంతి వక్త్రా ఇభి విజ్జ్వలంతి ।

మాధవా! నీ అద్భుతరూప దర్శనంతో నా హృదయం ఆహ్లాదమయంగా వుంది

ఎవో ప్రవాహంతో పాగే ఎదులన్నీ సముద్రాభి ముఖంగా వచ్చేటట్లు, వీరవరేణ్యు లందరూ నీ ప్రస్థలికాగ్ని నద్యశ ముఖంతో పడిపోతున్నారు - అన్నాడు అర్జునుడు

తిస్మా త్వ ముత్తియ యో లభస్య జిత్యా శత్రూన్ భుక్ష్య రాజ్యం సమ్మృద్ధమ్ ।
ఘృతై వైచి నిహతాః పూర్వ మేవ నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసా చిన్ ॥

అందుచేత - అర్జునా! లెచి నిలబడి శత్రుసంహార చేసీ, విజయశ్రీ విరాజితుడవై రాజ్యభోగా ఎనుభవించు - పీఠం దరిసీ నే ఎదివరకే సంహరించాను - అని వానుదేవుడు అంటా

అర్జునుడు, వ్యాపీకేశా! ఇంక ఈ విశ్వరూపాన్ని ఉపసంహరించి, దేవతీ అందన రూపంతో నన్ను అనుగ్రహించు - అని చేతులు జోడించాడు

వానుదేవుడు విశ్వరూపాన్ని ఉపసంహరించి, చిరునవ్వుతో అర్జునుని వైపు తిరిగాడు

మాధవా! ఎరింతరం నీ గుణ రూపాలను ఆరాధించే భక్తి శ్రేష్ఠమా? అతిండ్రియమూ అశిన శమూ అయిన బ్రహ్మజ్ఞానం ఉత్తమమా? అని అడుగగా - వానుదేవుడు

పార్థా! ఎరింతరం నా యందే మనను నిలిపి నా రూపాన్ని ఆరాధించడం ఉత్తమమే సర్వవ్యాపకమూ, మాయా తీతమూ, నిత్యనిత్యమూ, శాశ్వతమూ, నిర్గుణమూ, అయిన పర బ్రహ్మయ ఇహోపచేదాల కూడా సన్నే చేరుతున్నారు

దేహాభిమానో ఈ ఉపాసన సాధ్యంకాదు ఏకాగ్రదృష్టితో నన్ను ధ్యానించే వారిని సంహరి సాగరం ఎరిడి నేనే తిరిపజేస్తాను - ఒక సం కంటి ధ్యానం ఉత్తమం అంత కంటే కర్మ ఫలాపేక్ష లేంపోవడం శ్రేష్ఠం త్యాగంవల్ల శాంతి వర్పడుతుంది

అర్జును ఖ రాగ ద్వేషాలకు అతీతుడై ఓరిమితో అనంద చిత్తంతో నిర్మల హృద యంతో నన్నే స్మరించేవారిని నేను ఉద్ధరిస్తాను - చిత్త వైకల్యం లేకుండా నిష్కామ కర్మ చేసేవాడు నాకు ఎరుమ ప్రీయుడు

యో న హృష్యతి న ద్వేషి న శోచతి న కాంక్షతి ।

శుభాఖం ఎరిత్యాగీ ఎ క్తిమాన్ యి స్స మే ప్రియ ॥

అన్నాడు

అప్పుడు అర్జునుడు, మాధవా! ప్రకృతీ - పురుషుడూ, క్షేత్రమూ - క్షేత్రజ్ఞుడు , జ్ఞానమూ, జ్ఞేయమూ అంటుంటారు ఏమిటిదంతా అనగా

వాసుదేవుడు, పార్థా! ఈ దేహమే క్షేత్రం దీన్ని తెలుసుకున్నవాడే క్షేత్రజ్ఞుడు. ఈ ఈవిషయమై అనేకులు అనేక భావనలు చేశారు వంచభూతాలూ, అహంకారమూ, బుద్ధి, కర్మేంద్రియ ఎంచకమూ, జ్ఞానేంద్రియ ఎంచకమూ, మనస్సు, శబ్ద స్పర్శ రస, రూప గంధాలూ, చేతన ధారణాశక్తి ఇవన్నీ క్షేత్రం, గర్వాభిమానాలు లేకుండా క్షమా శీలంతో, అహింసాపరుడై ఆత్మ నిగ్రహంతో, పవిత్ర గురుసేవాపరాయణుడై భార్య, పుత్ర, గృహ రామాదులందు మమకారాలు లేకుండా, ఆత్మజ్ఞానతో అంతరంగం నన్నే స్మరించేవాడు జ్ఞాని ఇవే! లేవివాడు అజ్ఞాని

యీవ తస్మంజాయతే కించిత్ సత్త్వం స్థావర జంగమమ్ |

క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞ సంయోగాత్ తద్విద్ధి భరతర్షభ ! ||

స్థావర, జంగమాత్మకమయిన ఈ ప్రపంచం అంతా క్షేత్ర, క్షేత్రజ్ఞ సంయోగఫలమే ఈ క్షేత్ర, క్షేత్రజ్ఞ భేదాన్ని, మాయనుండి బయటపడే దానిని జ్ఞాననేత్రంతో గ్రహించాలి

సత్త్వ రజ, ప్రమా, గుణ స్మకమయిన మాయా ప్రకృతిలో క్షేత్ర బీజాన్ని ప్రవేశ పెడతాను అప్పుడీ సృష్టి అంతా సాగుతుంది అందుచేత సర్వాపి ప్రకృతి, మాత కాగా నేను తండ్రి సత్తుత్వాను ఈ గుణ త్రయంలో సత్త్వం ఉన్నదే - అది సుఖాలపై జ్ఞానంపై ఆసక్తి కలిగించి ఆత్మను బంధిస్తే రజోగుణం సంసారబంధాన్ని బిగిస్తుంది తమోగుణం అపవేకాన్ని ఆవరించి జేన పరాకునూ, సోమరితనాన్నీ, నిద్రనూ ప్రసాదిస్తుంది ఈ గుణ క్రయాన్ని పారద్రోలినవాడు ప్రకాశ, ప్రవృత్తి, మోహ దూరు ఉపకాడు

సత్త్వా తస్మంజాయతే జ్ఞానం రజసో లోభ ఏష చ |

ప్రమాద మోహా తమసో ఛవతోఽజ్ఞాన మేష చ |

ధర్మాధర్మరూప కర్మల వేళ్ళుగా సత్త్వ, రజ, ప్రమా గుణా కోమ్ములుగా, ఇంద్రియ వాంఛలే చురుకులుగా, వేదాలే ఆకులుగా ఉన్న సంసార మనే అశ్వత్థ వృక్షాన్ని వైర గ్గ మన అస్త్రంతో ఛేదించాలి

ఈ సృష్టి అంతా క్షరమూ, అక్షరమూ అని రెండు విధాలుగా ఉంటుంది ప్రకృతి వికారంవల్ల పుట్టేదంతా సశించేదే కనక అదిక్షరం అవిశాసన మయిన జీవం అక్షరం క్షరమయిన సంసారాన్నీ, అక్షరమయిన మాయాజాలాన్నీ అంటి ముట్టని అతీత పర బ్రహ్మాన్ని నేను

అభయం సత్త్వ సంశుద్ధిః జ్ఞాన యోగ వ్యవస్థితిః |

దానం దమశ్చ యజ్ఞశ్చ స్వాధ్యాయ స్తప ఆర్జవమ్ ||

తేజః క్షయా ధృతి శ్శౌచ మద్రోహౌ నాతిమానితా ।

ఏవంతి స పదం దైవీ మఖజాతస్య భారత ।

అర్భయై ఏ కలుష భావమూ లేకుండా ఆత్మ జ్ఞానంతో పుండడం గొందియ నిగ్ర వామూ, దానమూ, వేద ిర్మాచరణమూ, వేదాధ్యయనమూ తపస్సు బ్రహ్మ యజ్ఞమూ, సత్యవాక్యాలనూ, అహింసాచృష్టి, కోపం లేక పోవడమూ, జాదార్యమూ, దోష దృష్టిరాహిత్యమూ, భూతదయ, లోభ హింస, మరళ స్వభావమూ, చ చు మనస్కుడు కాకుండడం ఓరిమీ తేజస్సూ సైల్లమూ జాహ్నీభ్యంతం శుచీ, పరద్రోహచింతనా రాహిత్యమూ ఇవన్నీ దైవీగుణాల

ఇం సత్యాన్నీ సదాచారాన్నీ శుచ్యాన్నీ విడిచినవాడూ, ధర్మాధర్మాలను లెక్క చెయ్యనివాడూ, ఈ స్వత్వ స్రష్ట ఎవడూలేడు, శ్రీ - పురుష సంయోగమే దీనికి కారణ ఎన్నీ ప్రచారం చేసేవాడూ, అవాంకార, దురభిమానాలతో అవివేకంగా దురాచార, దుస్సంకల్పాలతో సాగేవాడూ, కామ క్రోధాదులకు లొంగినవాడూ అక్రమ ధనార్జన పరుడూ పీరించడూ ఆసురీస్వభావుల పరు పదే పదే అవే గుణాలతో అనేక జన్మలు ఎతు తూంటారు నాత్రిమిం దైవీశక్తులను ఆరాధిస్తారు రాజస్వభావులు యక్ష, రాక్షసారాధన చేస్తే, తామనుం మాత్ర ప్రేత సేవచేస్తారు యాము దానమూ ఉపస్స చితశుద్ధి కోసం సాగి చాలి వాటిని నిష్కామంగా సాగించాలి

సర్వైర్మాన్ పరిత్యజ్య యా మేకం శరణం వ్రజ ।

అహం త్వా నర్వ పాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మాశుచః ।

అర్కసంబలనూ, కర్మఫలాన్నీ నాకే అర్పించి ఎన్నే శరణుపొందు నిన్ను నర్వపాప విముక్తుణ్ణి చేసి మోక్షం ఇస్తాను వివారించకు అని బోధించాడు

అర్జునుడు ఈ ఉపదేశంతో స్వస్థ చిత్తుడై గాంధీవం ధరించి నిలబడ్డాడు

ఇది గీతాసారము

యత్ర యోగీశ్వరః కృష్ణో యత్ర పార్థో ధనుర్ధరః ।

తత్ర శ్రీః విజయో భూతి ధ్రువానీతి ర్మతి ర్మమ ॥

యుద్ధప్రారంభం

మహారాజా ! పొండవసేనాముఖంలో గాండివం ధరించి నిలిచిన అర్జునుని చూడ గనే అతని వెనుక నిలిచిన యోధులందరూ నింహనాదాలు చెబారు మహావిరుల శంఖ ధ్వనాలు, శంఖ భేరి, క్రకచ, గోముఖ, వారసింహాది యుద్ధవాద్యాలు మిన్నముట్టాయి ఆ సంగ్రామాన్ని చూడడానికి దేవ, గంధర్వ, సిద్ధ, చారణ గణాలు ఆకాశంలో నిలిచాయి

ఆ సమయంలో ధర్మరాజు తన కవచం విప్పి, అయుధాలను రథం మీద వుంచి, క్రిందికి దిగి శత్రు సేనాముఖంగా అడుగులు వెయ్యడం చూసి మిగిలిన సోదరులూ, కృష్ణడూ ఆయనను అనుసరించారు

అప్పుడు భీముడూ, నవాదేవుడూ - అగ్రజా ! ఎమిటిది ! ఇప్పుటి వడక ఎక్కడికి? అని అడిగారు

ధర్మరాజు వారివైపునూ చూడకుండా ముందుకు సాగుతూంటే, కృష్ణుడు చిరు నవ్వుతో - అర్జునా ! భీష్మ, ద్రోణ, కృప, శల్యులు మీకు హజ్యగురు స్థానీయులు అటు వంటి వారి ఆదేశం పొందకుండా యుద్ధానికి దిగడం శాస్త్ర సమ్మతం కాదు, కనుక ధర్మ జుడు ఆ ఆచారాన్ని పాటిస్తున్నాడు అని చెప్పాడు

ఆ విషయం తెలియకుండా - ఉభయ పక్షాలలోని క్షత్రియ పీఠులు కొండలు, యుద్ధానికి ధయపత్తి, క్షత్రియ వంశానికి కళంకం తెచ్చేపని ధర్మరాజు చెస్తున్నాడని హేళన గ్రారంభించారు, మనవారి ఉత్సాహానికి పట్టపగ్గా లేవు

అలా వచ్చి పాదాలకు నమస్కరించే ధర్మరాజును దగ్గరగా తీసుకొని భీష్ములవారు నాయనా ! వాకు చాలా సంతోషంగా వుంది నేను యుద్ధానికి అనుమతి ఇస్తున్నాను నీకు ఎరాజయం లేదు

అర్థస్య యరుషో దాస దాస స్త్యర్థో న కన్యచిత్ -

ఎక్కడయినా మనిషి లక్ష్మికి దాసుడవుతున్నాడే కాని, లక్ష్మి ఎవరికీ దాసిత్వం చెయ్యలేదు వేటివరకూ నేను వీరి పోషణలో వున్నాను కనుక ఈ పక్షంలో పోరాడు తున్నాను - అన్నాడు

ఆయన ఆశీస్సులతో ధర్మరాజు ముందుకు సాగి ద్రోణాచార్యులకూ, కృపాచార్యులకూ, శల్యునికి నమస్కరించి వారి ఆశీర్వాదాలు పొంది తిరిగి వచ్చాడు

ఈ మధ్యనొ కృష్ణుడు, యుద్ధం చూడ వచ్చిన ప్రేక్షకులలో వున్న కర్ణుని సమీపి
రాదేయా! భీష్ములవారు నేలకూలే ఎరకూ నువ్వు మా పక్షంలో ఎండి పోరాడవచ్చు గా
అవగా కర్ణుడు

ఎందుకయ్యా ఈ కిక్కిరింపు! సుయోధనునికి అప్రియమయిన పని ఒక్కటి
చెయ్యను - అన్నాడు

తిరిగివస్తూ ధర్మరాజు ఉభయపక్షాలను చూసి

యుద్ధం ప్రారంభం కానున్న ఈ సమయంలో ఎవరయినా అటువారు యిటు క
యిటువారు అటుకాని వెళ్ళదలచుకుంటే ఎవరికీ అభ్యంతరం లేదన్నాడు

అప్పుడు యుయుత్సుడు మన పక్షంనుండి వారివయిపు వెళ్ళిపోయాడు వ
వానికి స్వాగతమిచ్చారు

ధర్మరాజు తన రథం ఎక్కాడు అంతలో మరొక్కమారు రథాధ్వనాలు రేగా
ప్రచండవాయువులో వృక్షాలవలె ఊగిసలాడుతూ సేనలు సాగుతున్నాయి ప్రళయకాలం
సముద్రం ఘోషిస్తున్నట్లు వారి కోలాహలం వినవస్తున్నది

మత్తేభ ఘోకారాలు, జాత్యశ్వాల హేషారవాలు, పదాతుల పాద ఘట్టనాలు, మ
యోధుల శంఖ ధ్వానాలూ, ఏనుగుల, గుర్రాల మెడలలోని ఘంటా ధ్వానాలూ కురుక్షేత్రా
చుట్టుముట్టాయి

కాలదండం వంటి ధనుస్సును చేబట్టి నిలిచిన భీష్మాచార్యుల రథం ఎదురువస్తూ
గాండివం సంధించి అర్జునుడు తన రథాన్ని ఆయనకు ఎదురు నడిపించాడు

కృతవర్మకు ఎదురుగా సాత్యకి, బృహద్యలుని ముందు అభిమన్యుడు, మన య
రాజుకి అభిముఖంగా భీముసేనుడు, దుశ్శాసనుని సమక్షంలో ఎక్కడూ దుర్ముఖు
పోరాటానికి నవాడేవుడూ, శల్యుని ఎదుట ధర్మరాజూ, ఆచార్య ద్రోణులకు ఎదురు
ధృష్టద్యుమ్నుడూ, బాహ్నునితో యుద్ధానికి ధృష్టకేతువూ, అలంబునునిమీదికి ఘటోత్తచుడ
అశ్వత్థామ కెదురుగా శిఖండి, సైంధవుని ముందు ద్రుపదుడూ, శకుని మీదకు ద్రౌ
నందనుడు ప్రతివింధ్యుడూ యిలా సంగ్రామరంగస్థలంలో రణక్రీడ ఆరంభ మయిం
భయానకంగా వున్న రమణీయంగా వుంది

పదాతులు పదాతులనూ, గజబలం గజబలాన్నీ తురగదళం తురగదళాన్నీ, క
కులురథికులనూ ఎదుర్కొనడం మానే ఒకే రథికుడూ, ఒకే పదాతీ, ఒకే తురగారూఢుడ
పోరుతున్న భ్రమ కలిగింది

క్రమంగా సూర్యుడు వడినెత్తికి వచ్చాడు అప్పటికి యుద్ధతీవ్రత హెచ్చింది వంగిన మొనలతో వున్న బాణాలను విడుస్తూ, భీష్మాచార్యుడు శత్రు సేనా సమూహాన్ని బిందర వందర చేస్తున్నాడు ఆయన వాడి బాణాల దెబ్బ తిచ్చి మత్తేహాలు ఆతాకిడికి ఆగ లేక వివరీతంగా రోదిస్తున్నాయి ఆప్పటి కాయన ఎదురుగా కాళి చేది, కరుష, పాంచాల దేశ యోధు లున్నారు ఆయన రణ నృత్యం చేస్తున్నాడు అది చూసి అభిమన్యుడు ఆయనకు ఎదురు వచ్చాడు

ఆ సమయానికి కృతవర్మ, కృపాచార్యుడూ, శల్యుడూ, వివీంశతి, దుర్యుధుడూ అక్కడకు వచ్చారు అభిమన్యుడు ఒక బాణంతో కృతవర్మనూ, ఆయుధ బాణాలతో శల్యునీ, బాణవరంపరతో భీష్మునీ, చికాకువరుసూనే కృపాచార్యుని ధనుస్సును రెండుముక్కలు చేశాడు ఆ వీరవరుడు చక్రంలా తిరుగుతూ, చేతిలోని ధనుస్సును చక్రాకృతిలో నడుపుతున్నాడు చూస్తూండగానే భీష్ముని రథవక్రరక్షకులు నేలకూలారు భీష్ముని బాణాలు అభిమన్యుని సారథిని నేలకూల్చాయి అంతలో ఆయన రథధ్వజం నేలకూలడం చూసిన మనసేసలు కోలాహలం ప్రారంభించాయి

అభిమన్యుని విజృంభణ చూసి భీమసేనుడు సంహగరణ చేశాడు అదివిని సాత్యక్ భీమసేనునితో అభిమన్యునికి రక్షగా వచ్చాడు విరాట, ధృష్టద్యుమ్నులు కూడా అక్కడకు చేరారు సితామహాడు సాత్యక్కినీ, ధృష్టద్యుమ్నునీ వేధించి భీముని రథధ్వజాన్ని ఖండించాడు భీమునికి క్రోధం హెచ్చి, కృపాచార్యుని కృతవర్మనూ, భీష్మునీ శర ఎత్తుతో ముంచాడు

తొండాన్ని ముడిచి నోట్లోపుంచుకొని తీవ్రవేగంతో వచ్చే మత్తేహంమీద ఉన్న ఉత్తరుడు శల్యుని ఎదుర్కొన్నాడు శల్యుని బాణాలు తగిలి మరీ రెచ్చెపోయిన ఆమదపు జేనుగు శల్యుని నిధాగ్వాలను తుత్తులయ్యి వేసింది అప్పుడు శల్యుడు వదిలిన లోహ నిర్మితమయిన శక్తి ఉత్తరుని కవచాన్ని చేదించింది ఉత్తరుడు స్పృహ కోల్పోయాడు

అదే అదనని శల్యుడు దాని తొండాన్ని ఖండించడంతో అది విలవిల తన్నుకు నేలకూలింది ఆ సమయంలోనే శల్యుడు తనకు సమీపంలో వున్న కృతవర్మ రథంమీదికి నడిచాడు ఉత్తరుని సోదరు డిదంతా చూసి ఆకర్ణాంతం లాగిన బాణం విడిచాడు అప్పు టికే బృహదృల, జయత్సేన, రుక్మధర, వింవానువింద, సుదక్షిణ, సైంధవులు శల్యుని రక్షణకు చేరారు వారి ధనుస్సులు మెరుపుతీగల్లా మెరుస్తున్నాయి

వర్షాకాల ప్రారంభసమయంలో వడే వానలా వారు విడిచే బాణాలు తనమీదకు రాకుండానే వారి ధనుస్సులను తుత్తునియలు చేశాడు శ్వేతుడు ఆ యోధుడు భల్లం వినర

డంతో మన రుక్మరథుడు మూర్ఛపోయాడు అయితే సారది అప్రమత్తంగా వుండడంవ రధాన్ని మరలించేశాడు అప్పటికి భీష్మాచార్యులు, దుర్యోధనునితో శల్యుని రక్షణ వచ్చాడు ఈశ్వేతుని వెంట శబండి రక్షకుడుగా వచ్చాడు

భీష్మాచార్యులు విడిచే బాణాలు సోకి శత్రుసైనికుల శీర్షాలు నేలరాలి పొరుతున్నాయి కవచాలంకృతమయిన గజదళం వజ్రపు దెబ్బతిన్న కొండల్లా పడుతున్నది గుర్రాలు పె దిరిగి రథాలను ఈడ్చుకు పోతున్నాయి తుములయుద్ధం ఆరంభమయింది రణరంగం ధూ ధూసరితం అయి ఒకరికొకరు కనిపించడం లేదు ధనుష్టంకారాలూ, సింహ నాదాలూ మూత్రిం వినవస్తున్నాయి ఆ సమయంలో ప్రతిపక్షంలో శ్వేతుడు నాగించే సీర విహారాన్ని నిలిపి నిలి నది పితామహులొక్కరే ఆయన మత్త గజేంద్రంలా విహరిస్తుంటే పాండవ సేన పలాయన సాగిస్తున్నది అయితే శ్వేతుడు ఆయన కెదురు నిలిచి ఆ సమాధాన్ని నివారించాడు

అలా కొంతసేపు యుద్ధం సాగించి, భీష్ముడు వెనుదిరగడంతో మనవారు హావ రవాలు ఆరంభించారు వారు హర్షధ్వానాలు చేశారు ఇవేమీ లక్ష్యపెట్టకుండా ఆయన కొంత విశ్రాంతి తీసుకుని యుద్ధభూమికి తిరిగివస్తూనే శ్వేతునికి ఎదురు వెళ్ళాడు అప్పుడ సాగిన యుద్ధంలో అక్షణానికి అక్షణం పితామహుడు నేలకూలుకాడనే భయమే ఆయన చేతిలోని రెండు మూడు ధనుస్సులను శ్వేతుడు ఖండించాడు అప్పుడు నిశితఫల్లాలకై వాని సారదిపీ, గుర్రాలనూ నేలకూల్చాడు, పితామహుడు

మహాపాగ్రమయిన శక్తిని సంధించి ఎడిచాడు - శ్వేతుడు అది కుబుసం విడిచి కోడెత్రాచులా వస్తుంటే మనవారందరూ హాహారవాలు చేశారు కానీ అచంచలంగా నిలి గాంగేయుడు తొమ్మిది బాణాలతో దాని తుత్తనియలు చేశాడు గదాధరడయిన శ్వేతుడు భీష్ముని మాదికి లంఘించే సమయంలో యాయన రథం దిగేశాడు వాడు ఎసిరిన గదాదండ మన సేనానాయకుని రధాన్ని అడ్డాలతో, సారధితో చూర్ణం చేసింది

గాంగేయుని క్రోధం పెరిగింది ఆయన తీవ్రశరం సంధించి, అభిమంత్రించి ఎడి చాడు సాయంవేళ పశ్చిమసముద్రంలో సూర్యుడు మునిగిపోయేట్లు శ్వేతుడు తేజోహీనుడ భూమిమీద పడ్డాడు మనవారు భేరిధ్వనులతో నాట్యం చేశారు వారి బలంలోని మహ రధికులు కూడా కంపించ పోయారు కృష్ణుడు రధాన్ని వెనుకకు త్రిప్పాడు కొంతసేప అటూ, యిటూ గర్జనలే తప్ప యుద్ధం లేదు

అంతలోనే ఉభయ సేనలూ యుద్ధోన్ముఖులయ్యాయి మద్రరాజయిన శల్యునితో శంఖుడు తిలపడ్డాడు శల్యుడు గిదాదండం విడిచి వాని గుర్రాలను నేలకూల్చాడు పో

లేని విప్రులూ వెలుగుతున్నా డాయన శంఖుడు అర్జునుని రథంమీద చేరడంతో భీష్మా
చార్యులు ద్రుపదుని మీదికి నడిచాడు పాండవసేన యిటు కన్నెత్తి చూడలేక పోతున్నది

వలిగాలిలో గోవులవలె, సింహ ఎహారవేళ లేళ్ళవలె పాండవులు భయభ్రాంతు
లవుతున్నారు భీష్ముడు విడిచే బాణాలు ఒక రాచబాటలా కనిపిస్తున్నాయి అనున బాణం
సంధించి ఒక్కొక్క యోధుని పేరుపెట్టి పిలిచి, విడుదలంబే వాడు వేల కూలుతున్నాడు

ఆయన వీరసంహారక్రీడ సాగిస్తుండగా సూర్యుడు పడమటి కొండకు చేరాడు చీకటి
రేకలు విజృంభించే వేళ యుద్ధం అపి ఎవరి శిబిరాలకు వారు చేశారు ఇది మొదటిరోజు
యుగ్వక్రమం

మొదటిరోజు యుద్ధం మనవారికి చాలా అనందాన్ని కలిగించింది వారికి అవమాన
కరిమూ, విషాద జనకమూ అయింది ఆ రాత్రి ప్రొద్దు పోయాక ధర్మరాజు తన మహారథి
కుల సమావేశంలో -

భీష్మపితామహుని వీరవిహారానికి ఎదురు నిలిచేవారు కనిపించడం లేదు ఈమహా
రాష్ట్రీ, వీరసింహాలనూ ఆయన కత్తికి ఎరగా విడవడంకంటే, యుద్ధం విరిమించి శాంతంగా
అడవులకు వెళ్ళడం మంచిదనిపిస్తుంది ఒక్కభీముడు తప్ప మనవారెవరూ సావాసించడమే
లేదు అర్జునుడు కూడా ఉపేక్షిస్తున్నట్టే వుంది, అని శోక సంతప్త చిత్తుడు కాగా -
వాసుదేవుడు

ధర్మనందనా! నీ కి భావం కలగ వలసింది కాదు, నీ సోదరులతోపాటు ఈ మహా
రాజులందరూ నీ సేవకోసం సన్నద్ధులయి వున్నారు శిఖండి చాలు భీష్ముని నిలబెట్టి కడతేర్చ
డానికి ఇక సర్వసేనాని ధృష్టద్యుమ్నుడు కూడా శాత్రవసంహార దీక్షాకంకణం ధరించి
వున్నాడు నువ్వు నిర్భయంగా వుండు - అని ఆశ్వాసన యిచ్చాడు

అప్పుడు ధర్మరాజు సేనాపతి! దేవాసుర సంగ్రామవేళ బృహస్పతి క్రౌంచ
వ్యూహంతో దేవేంద్రుని నడిపించి విజయం సాధించాడు ఇప్పుడు ఉభయ పక్షాలకు
ఆశ్చర్యం కలిగేటట్లు నువ్వు ఆ వ్యూహం విర్మించి మన సేనను నడుపు అన్నాడు

రెండవరోజు

తెల తెల వారుతుండగా పాండవ సేనాగ్ర భాగంలో అర్జునుని రథం, ఆ రథం
మీద కపిధ్వజం వారి వారందరికీ ఉత్సాహాన్ని కలిగిస్తూ సాగుతున్నది

ధృష్టద్యుమ్నుడు క్రొంచపూహం ఎన్నాడు దానికి శిరస్థానంలో ద్రుపదుడు సేన సమేంకం ఎన్నాడు కంఠభోజ దృష్టకేతువులు వేత్ర స్థానాలుగా వున్నారు కంఠదేశంలో దశార్థ, అమావ, శరాత్రి గణాలు విలిచాయి పౌండ్ర, పౌరవ, సహద, పాటచ్చర సేనలతో ధీమరూఢ ఉచ్చభాగంలో వున్నాడు భీమసేను డొకవంక, ధృష్టద్యుమ్ను డొకవంక రెక్కలుగా ఎన్నాడు వారి ననుసరించి పదివేలమంది యోధులు వస్తున్నారు అభిమన్యుడ దరద, హరుత, ధేనుక, పాండ్య, చోళ, తంగణ దళాలతో దక్షిణ భాగాన మాళవ, శబర వత్స దేశాల వారితో సకుల సహదేవుని వామ పక్షాన వస్తున్నారు కేకయ రాకుమారి సహితులై విరాటుడు జఘన భాగంలో రాగా ముప్పదివేల రథబలంతో కాశీ, శైవ్య నరేఖుల వాసికి రక్షగా వస్తున్నారు పూహమంతకూ అర్జునుడు రక్షకుడుగా వున్నాడు

ఆ పూవాన్ని చూసి మీ కుమారుడు తన యోధులతో భీష్మపితామహుని నాంకత్వంలో మనం ముందడుగు పాగి, భీమసేనుల అండతో వచ్చేవారిని ఎన్నంకోచంగా ఓడించి అయితే వారు వచ్చిన పూవాచ్యేదానికి యోగ్యమయిన పూహాన్ని నిర్మించాలి అనగా వారింటూ భీష్ములవారి వెంట నడిచారు ఆయనను అనుసరించి ద్రోణాచార్యులూ ఆయన వెంట నానా దేశాల చక్రవర్తులూ మహాత్మాహంతో సాగుతున్నారు

ఉభయ సేనలూ శంఖ ధ్యానాలతో ధనష్టంకరం చేశాయి బంగారు రెక్కలు కట్టి బాణాలు లటూ, జటూ వట్టులుంపులా ఎవరిస్తున్నాయి

ధనుస్సును సందించి విరాట, భీమసేన, సాత్యకి, ధృష్టద్యుమ్ను, భీమసేనులతో అభిమన్యుని కూడా బాణవర్షంలో ముంచితున్నాడు భీష్ముడు అది చూసి అర్జునుడు

కృష్ణా! ఈ యుద్ధంలో యీ వృద్ధయోధుడు మన సేనావాహినిని అపోశనం ఎక్కి టట్టు కనిపిస్తున్నది ముందుగా మన రథాన్ని ఆయన వైపు నడుపు, అన్నాడు

భీష్మ, ద్రోణ, కృప శల్య జయద్రథ, శకుని, వికర్ణులు అర్జునునితో తల ఎడ్డారు అది చూసి విరాట సాత్యకి, ధృష్టద్యుమ్నులూ, అభిమన్యుడూ, ద్రౌపదివందనులూ వారి కెదురు వచ్చారు

పితామహుడు విడిచే బాణాలను అర్జునుడు చిన్నాభిన్నం చేస్తుంటే, ఆ యోధుని బాణవర్షాన్ని ఈయన చెల్లాచెదురు చేస్తున్నాడు

యుద్ధం తీవ్రమయ్యేకడికి భీష్మ డెటు వున్నాడో తెలియడం లేదు కాళధ్వజాన్ని ఈయన కపిధ్వజ స్త్రీ మూసి ఎవరు ఎవరో తెలుసుకోవలసి వస్తున్నది రణక్షేత్రంలో పితా

మహానుజా బాణాలను విత్తనాలుగా చల్లుతుంటే, విత్తనంగింజ నిలవనంత తీవ్రంగా అర్జునుడు శరవర్షం కురుస్తున్నాడు. వీరికి కొంచెం దూరంలో ద్రోణాచార్యులూ, ధృష్టద్యుమ్నుడూ ఒకరితో ఒకరు పోరుతున్నారు. ఆచార్యుని వాణిబాణాలు వారి రథసారథిని నేలకూల్చడంతో అతడు మరింత కుపితుడై 'ఆచార్యా, నిలు' అంటూ శరవరంపర గుప్పించాడు.

ఆచార్యులకు క్రోధం పెరిగింది. అది చూసి ధృష్టద్యుమ్నుడు మరింత మోడికి రాగా, ఆచార్యుడు విశిష్టశరం సంధించే సరికి హాహారవాలు చెలరేగాయి. దాన్ని దారిలోనే ఖండించాడు ధృష్టద్యుమ్నుడు. లోహనిర్మిత గదాదండం విసిరాడు పాంచాలయోధుడు. అది దారిలోనే తుక్కునయి అయింది. ఆచార్యుని బాణాలకు చిక్కి, వా రుభయునూ నిండుగా పూసిన అశోకవృక్షాల్లా పున్నారు, శరీరాలు గాయాలతో నిండి.

అప్పటికి భీమసేనుడు అక్కడకు చేరాడు. ఆచార్యునికి రక్షగా కళింగసేనలువచ్చి భీముని ఎదుర్కొన్నాయి.

యద్ధిభూమి అంతా రక్తంతో తడిసిపోయింది. మన కళింగ సేనలతో నిలవలేక వారి చేది సైన్యం పలాయనం పరిచింది. అంతలో భీముని గుర్రాలు నేలకూలాయి. భీమ సేనుడు గద విసిరాడు. రథ ధ్వజంతో సారథితో, కళింగ రాకుమారుడు పడిపోయాడు.

భీమసేనుడు ఉన్నతగణలూ విహరిస్తూ బ్రాంత, ఉద్రాంత, ఆనిధ, ఆప్లత, ప్రప్రత, ప్లత, సంపాత, సముదీర్ణవిదాల హస్తలాఘవం ప్రదర్శిస్తూ మనవారిని పిప్పి పిప్పి చేస్తున్నాడు. ఆ సమయంలో రెండువేల మంది కళింగయోధులు నేలకూలారు. భీమసేనుడు గదాదండంతో విహరిస్తుంటే మన గజబలం ప్రపంచవాయువుతో చెల్లాచెదరయే మేఘాలవలె వుంది. అవి పిచ్చెత్తినట్టు పలాయనం సాగిస్తుంటే వాటి కాళ్ళ కింద పడి మన సైనికులు విలవిల తన్నుకుంటున్నారు. శిఖండి ప్రభృతి మహారథికుల భీమునికి తోడు వచ్చారు. సాత్యకి కూడా అక్కడకు చేరాడు.

కళింగసైనికుల రక్తం ఒక నదిలా ప్రవహిస్తున్నది. భీముడు తమపాలిట యమధర్మ రాజులూ కనిపించడంతో వారందరూ గగ్గోలు పడ్డారు. అది చూసి భీష్మాచార్యులు అటు రథం నడిపి భీముని రథానికి పూన్చిన గుర్రాలను నేలకూల్చాడు. భీముడు గదాదండంతో రథంమీది నుండి క్రిందికి దూకేశాడు. ఆ సమయంలో సాత్యకి విడిచిన బాణాలు భీష్ముని రథసారథిని బలిగొన్నాయి. అంతలో గుర్రాలు రథాన్ని రజరంగంచుండి వెనుకకు లాక్కు పోయాయి.

కళింగరాజుయిన భానుమంబుడూ, రాక్షసులగు కేతుమంతుడూ, పీరివర వజ్రదేవుడూ అసంఖ్యాక సేనతో ఆ యుద్ధంలో మరణించారు

ధృష్టద్యుమ్నుడు అసహాయహరుడై కృప శల్య, అశ్వత్థామలతో యుద్ధం ఆ భించాడు అతడు విడిచిన బాణాలు ద్రోణపుత్రుని అశ్వాలను నేలకూల్చాయి అశ్వత్థా శల్యుని రథంమీదికి నడిచి ధృష్టద్యుమ్నునిపై బాణవర్షం కురిపించాడు అప్పటికి మన్యుడు అక్కడకు చేరాడు అది చూసి దుర్యోధనుని కొడుకు లక్ష్మణకుమారు అభిమన్యునికి ఎదురు వచ్చాడు వారి మధ్య జరిగిన యుద్ధంతో ముడుగు అభిమను ధనుస్సును నీ మనుమడు ఖండించాడు

అంతి తో అభిమన్యుడు మరో ధనుస్సును గ్రహించి విజృంభించాడు లక్ష్మ కుమారుడు ఊపిరి నలుపుకోలేక పోతినాడు అంతలో దుర్యోధనుడు మరి కొండ రాజులతో వానికి సాయంగా వచ్చాడు ఇందరూ అభిమన్యుని చుట్టుముట్టడంతో అర్జు డుడు వచ్చాడు

అప్పుడు అర్జునుడు విడిచిన బాణాలతో ఆకళం మూసుకు పోయింది సూర్య ణాలు భూమి మీద పడిడం లేదు భీష్మ ద్రోణాది ప్రముఖు లందరూ వాని కెదురు చారు అర్జునుడు ప్రళయ భీకర రూపంతో విజృంభిస్తుంటే కొరవసేన వికావిక లవుతున్న అప్పటికి సూర్యుడు అస్తగిరి చేరుతున్నాడు అది చూసి ద్రోణాచార్యులు భీష్మునితో ఆరా మన వారిని ఏ దశకు తేవాలో ఆ దశకు తెచ్చాడు అర్జునుడు ఇప్పుడింక రణరంగం నిలవలేము సూర్యాస్తమయం కూడా అవుతున్నది మనవారూ అలసి పున్నారు యుద్ధ ఈ రోజుకు అప్పుడా అనగా భీష్ముడు యుద్ధ విరామం ప్రకటించాడు

సోమక, పాంచాలసేనలు అర్జునుని అభినందిస్తూ, విజయశంఖ ధ్వజాలతో రాల వయపు సాగాయి

మూడవ రోజు

సంజయా ! మూడవరోజు యుద్ధం శేషమేమిటి? అని ధృతరాష్ట్రుడు అడుగగా

మహారాజా ! తెల తెలవారుతుండగా భీష్ముడు తన సేనను గరుడహృదంలో మో రించాడు ద్రోణాచార్యులు, కృతవర్మ నేత్రస్థానాలలో, కృపాచార్యుడూ, అశ్వత్థామ కీ భాగంలో, భూరిశ్రవన, శల శల్య, భగదత్త, జయద్రథులు కంఠసీమలో, సోద సహితుడై దుర్యోధనుడు పృష్ఠభాగంలో, విందానువిందలూ, కాంభోజ, శూరసే

శందేయోధులూ ఎచ్చుభాగంకో, మగిధ కళింగయాధులు దక్షిణవక్షంలో, కరూష నిసింభాది దేశాల యోధులు వామవక్షంలో నిలువగా నానికాభాగాన స్మృతే ఎలవడం చూసి, అరుచుడు తమ సేనానిచే అర్థచంద్రపూహం పన్నించాడు

దక్షిణ దిశలో భీమసేనుడు మహారథిశలతో నిలిచాడు వామవక్షాన అర్జునుడే నిలబడ్డాడు బ్రహ్మసేన యమునివలె పార్థుడు మనసేనను సంహరిస్తున్నాడు

రిదిగడు రథమొది మండి ఎదురుగాపున్న ఏనుగుమొదికి లంఘించి, వావటివాని శిరస్సునుపట్టి పడగొట్టి తల నిర్మూలకున్నాడు ఒక్కొక్కటి పదాతులే గజబలాన్ని సంహరిస్తున్నారు కొద్దిమందియల సమయంలోనే రణరంగం రక్తంతో తడిసిపోయింది

పూ, ద్రోణ శల్య శకుని సైంధవ ప్రముఖులు పాండవ వ్యాహున్ని చిన్నా భిష్ము చెస్తున్నాయి అటునుంచి భీమసేనడూ, చేతాచుడూ, సాత్యకీ, ఘటోత్కచుడూ ద్రౌపదీ వందలలూ మన మొదటి ఎదుర్కొస్తున్నారు ఆ యుద్ధం దేవ దానవ సంగ్రామాన్ని తలపిస్తున్నది

ఘటోత్కచునితో మయోధనుడే తలపడ్డాడు సాత్యకీ, అభిమన్యులూ శకునిమీద సాగిస్తున్నారు

అర్జునుడు మనవంక నున్న చక్రవర్తులమీద తలపడ్డాడు

అప్పుడు ఘటోత్కచుని ధాటికి నిలవలేక దుర్యోధనుడు రథంమీద కూంబడ్డాడు అది చూసి సారది రథాన్ని మరలించేశాడు అంతతో ఆ వెనుక సేనలు ఎలయనం చేశాయి అది చూసిన భీష్మ ద్రోణులకు తీవ్రకోపం కలిగింది వారు మన సేనలకు ఉల్పాహం కలిగినూ ముందుకు నడుపుతూండగా మయోధనుడు మూర్ఛ తేరుకున్నాడు ఆచార్య పితామహులను నమోపించి - మీ రుభయలూ వుండగా మన సేనలు చెల్లాచెదురు కాకూడదు మీ ఉపేక్షకు కారణం తెలీడం లేదు - అనడంతో బిప్పుడు

నాయనా! పాండవులపై విజయం దేవతలకే అసాధ్యం అయినా నా ఎరాక్రిమం ప్రదర్శిస్తాను చూడు - అంటూ విజృంభించాడు ఆయనవెంట నీ కుమారులందరూ రక్షగా నాగుతున్నారు

అప్పు డాయన నడివిన యుద్ధంలో ఏనుగులు రాళ్ళగుట్టల్లా పడుతున్నాయి తలు తెగిన సైనికులు విలపల తన్నుకుంటూ మరణిస్తున్నారు రక్తప్రవాహంతో, మాంసపంకంతో నిండింది రణరంగం చెల్లాచెదురుగా పడ్డ కవచ, శిరస్థానకాంతులతో నక్షత్రశోభితమయిన

శారదాకాళిలా వుంది రోజూమి వారిసేన బయట్రాంతమై కవచాలు తీసేసి జుట్టు బోసుకొని రోదిస్తూండగా చూశాడు అర్జునుడు

అప్పుడు కృష్ణుడు అర్జునా! మోర బీకర వదనగవ్వారం తెరుచుకు వచ్చే ముదేవతలా వున్న భీష్ముని చూస్తున్నావు కదా! ఇప్పుడు నువ్వే మనవారికి రక్ష - అరణ్యాన్ని ఆయనవైపు నడిపించాడు అప్పటికి వారి సేనలకు ధైర్యం చిక్కింది

పితామహుడు కురిపించే బాణవర్షంలో అర్జునుని రథం కనిపించడం లేదు అ. అర్జునుడు విడిచిన బాణం భీష్ముని ధనుస్సును రెండుముక్కలు చేసింది ఆయన వధనుస్సును గ్రహించాడు అదీ విరిగింది పితామహుడికి అర్జునుని హస్తకౌశలం అనందకలిగించింది మరొక ధనుస్సును చేబూచి సారధ్యం సాగిస్తున్న కృష్ణుని వేధించాడా

ద్రోణ, కృతవర్మలూ, జయద్రథుడూ, కృపాచార్యుడూ, మరెందరూ ఆరిమిడికి రావడం చూసి సాత్యకి వారి కెదురు నిలిచాడు

చక్రధారి

ఓ మహావీరులారా! మీరంతా ఘాతవిరుద్ధంగా పోరాటానికి సావాసిస్తున్నారు అధర్మాన్ని ఆపండి, అని సాత్యకి అంటూండగా అటు భీష్ముడు మహోర్ధ్వత గా సంహారం సాగించడం చూసి, కృష్ణుడు

సాత్యకి! వీరెవరికీ మన మాటలు రుచించవు ఇదిగో నేను రణరంగంలో శిల్పిన్నాను అంటూ చక్రధారియై రథం దిగేశాడు గాలితరంగాలలో తేలియాడే పీబరంతో ఆయన విద్యున్నాలామధ్యంలో మేఘంలా ఉన్నాడు ఆయన చేతిలోని సుదరసహస్త దళ పద్మంలా వున్నది ఆయన నాభిదేశం ప్రాతర్వేళ ప్రకాశించే సూర్యబింబు వున్నది కుప్పించి ఎగసిన కుండలంబులకాంతి గగనభాగమైల్ల గప్పికొనగ అమహాపీ! వస్తూంటే మన పితామహుడు చిరునవ్వుతో, ధనుస్సుకు బాణం సంధించి, ఆకర్ణాంతం.

ఏహ్యహి దేవేశ! జగన్నివాన!

స మోస్తుతే శార్ఙ్గదాసిపాణి!.

దేవదేవా! ఈ రణరంగంలో నీ చక్రధారలలో దేహయాత్ర చాలించడం క అదృష్టం లేదు రా రా — అంటున్నాడు

అర్జునుడు పరుగు, పరుగున కృష్ణుని చేరి, పాదాలు పట్టి మాధవా! ఏమిటిది! నీ పాదాలపట్టి చెప్పతున్నాను నేను నా సర్వశక్తులూ వినియోగించి యుద్ధం చేస్తాను ఈ యోధులందరినీ సంహరిస్తాను, అనడంతో -

వాసుదేవుడు వెనుదిరిగి, రథమెక్కి కళ్ళాలు చేబూని, ఒక్కసారి పాంచజన్యం పూరించడంలో వారి సేనలకు మహాకాశాహం కలిగింది

పోరు మొరమయింది అటూ, ఇటూ యోధులందరూ విజృంభించారు ఆ సమయంలో రణరంగం వైతరణీపదిలా పుంది అప్పుడు అర్జునుడు విడిచిన ఐంద్రావ్రుం మన సేనను చీకాకు చేస్తున్నది మూర్ఖుడు * వ్తగిరి చేరాడు సేనలు శిబిరాలకు చేరాయి

ఇది మూడవనాటి యుద్ధం

మహారాజా !

తెల తెల వారుతూండగా పితామహుడు మన సేనలను వ్యాళవ్యాహంలో నిలిపాడు ఆ వ్యాహంలో మన సేన బహు నిగూఢంగా పుంటుంది సైన్యం ఎంత పున్నదో అందులో స్రుముఖు లెవరున్నారో, ఎక్కడున్నారో తెలీదు అటువంటి ఎత్తుగడతో మనవారు నిలవడం చూశారు అర్జునుడు

రథాన్ని ముందుకు నడిపాడు వాసుదేవుడు వారి సనుసరించి కాలుగువేల ఏనుగులు వస్తున్నాయి చేది, పాంచాలపీరులు మహాకాశాహంలో పున్నారు

అర్జునుని కెదురునడిచే భీష్మునివెంట కృప, ద్రోణ, శల్య, ఎవింశత, దుర్యోధను, భూరిశ్రవను లున్నారు అర్జునునికంటే ముందుగా అభిమన్యుడు భీష్ముని ఎదుర్కొన్నాడు అయితే యీ బాలపీరునిమీద పితామహుని దృష్టి లేనేలేదు ఆయన అర్జునునివైపు నడుపుతున్నాడు రథాన్ని అది గమనించి అర్జునుడు తాతగారిమీదికి వాడిబాణాలు నడిపాడు ఆయన అన్నిటిని దారిలోనే ఖండిస్తున్నాడు వారు సాగించే యుద్ధం భూపరులకు అనంతం కలిగిస్తున్నది

అశ్వత్థామతో భూరిశ్రవనుడూ, చిత్రసేనుడూ కలిసి అభిమన్యుని కెదురు వెళ్ళారు హస్తూపువంలో, లక్ష్మ్యభేదవంలో, పరాక్రమ ప్రదర్శనంలో, అత్రు ప్రయోగంలో అభిమన్యుని కొళలం ప్రేక్షకులకు ఆనందజనకంకాగా, మనపక్షం వారికి బాధాకరంగా పరిణమించింది కుమారుని యుద్ధనైపుణ్యం చూచి అర్జునుడు మహానందంతో సింహనాదం చేశాడు శల్యుడు శరపర్షం కురిపిస్తుంటే ఆ ధనుస్సును ఖండించాడు అభిమన్యుడు

గంత్ ౨ ర్దును కె రిపాగే కృపాచార్యుని ఎదిర్కొని ధృష్టద్యుమ్నుడే
ధన్యువా రిధాన్వాలనా నేలకూర్చాడు అని చెప్పేతూండగా,

అపూర్ణాక్షుడు సంజయా ! ఎరివకారం కంటె దైవం ఎలీయమని ఎరు
మ మాయి అసంఖ్యాకంగా నేలకూలడానికి యిదే హేతువు సరే! తరువాయి కథ
అన్నాడు

మహారాజు ! అప్పుడు శబ్దము ఎదురెరగా ధృష్టద్యుమ్నుడు వానితో తలక
దుర్మోదముడు కూడా ఎచ్చు వారి సేనాపతిని ఎదురుతున్నాడు భీమసేనుడు గదా
వైకెత్తి కే ఒక్క ఖంబు ఎప్పు కైలాసగిరిలా దుర్మోదమునివెపు వస్తున్నాడు మనగ
దుర్మోదమునికె అంకితం చెల్లింది అదిమాట భీమసేనుడు గదాదండంతో క్రింది
భిక్షులంగా గర్జించి విహారం అందించాడు వానికి సహారంగా, వసుల, సహదే
అభిరుద్ధుడొ పచ్చాడు

గాల ఎడిచె ఎల్లాయుధాలు ఎనగులొనాది పీరుల శిరస్సులను ఎగురగొడు
మిగిలి ఆకారాలు వివరలుతెగిన చెట్లవలె కనిపిస్తున్నాయి అప్పుడు విచ్చిన ధృష్టద్యుం
మని ఎమగులను చిత్తచెప్పున్నాడు

అప్పుడు మగధరాజు తన మత్తేభాన్ని అభిమన్యుని మీదికి నడిపాడు ఒక
బాణంతో ఆ మత్తగజాన్ని నేలకూర్చాడు అయినా మాగధుడు నిశ్చలంగా నిలబడ
మరొక్క ఎత్తెం విడిచి వాని శిరస్సు ఖండించాడు

ఇక భీమ గదా మాతాలకు మన గజ బలం చెల్లాచెంఱు తున్నది క
దీలతాలు ఎదిగిపోయాయి కొన్నిటి తొండాలు ఊడిపోయాయి కొన్నిటి కుంభిన్లుల
లయాయి అటూ ఇటూ ఊగిపోతూ భయానక భీత్కారాలతో కొండల్లా పడుతున్నా
అప్పుడు మన గజబలం అలజశి మనవారికే ప్రాణనంకటం అయింది గదా దండంతో
భీమసేనుడు శూం పాణియైన రుద్రనివలె కనిపిస్తున్నాడు

ఆ పరివిహారాన్ని అవధానికి భీముడు స్వయంగా పచ్చాడు ఆయన శర
కురిపిస్తున్నా భీముడు నిర్లక్ష్యంగా పోరుతూనే వున్నాడు వానికి సాయపడపచ్చిన సా
అలంబునుడు డీకొన్నాడు సాత్యకి ధాటికి అలంబునుడు అలసిపోగా, భూరిశ్రవనుడు
సాయం వచ్చాడు

ఇటు వీ కొడుకులందరూ భీమసేనుని మీదికి తీవ్రకోపంతో రాగా ఆ రె
డాక్కడూ వారిని హింసిస్తున్నాడు

వారు తీవ్రం కాగా, భీమసేనుడు తన సారదితో, ౨౩^వకా! వీరు నన్ను తుద ముట్టివాలనుకుంటున్నారు వీరికి కాలం మూడింది నా పధానంగా ఉండు, వీరిందరి సృష్ట్యూ నీ కళ్ళతో చూస్తావు - అన్నాడు

దుర్యోధనుడు ఆ సారధిని వేధించడంతో భీముడు మరింత కోపంతో మన వాని ధనుస్సు బండించాడు మరొక ధనుస్సుతో నీ కుమారుడు వాడి బాణాలు గుప్పించగా అల చిముని వక్షస్థలాన్ని వేధించగా దున్నహమి రథంమీద కూలబడ్డాడు అది చూసి అభిమన్యుడు దుర్యోధనుని ఎలువరించి ప్రక్కగ ఉన్న కల్యునీకి కూడా అడ్డు తగిలాడు ఆ వ్యవధిలో భీముడు తేరుకుని విజృంభించాడు

పరుసయిన నాంకాగ్రంతో సాగే గరుడుడు పక్షి సమూహంలో ప్రవేశించినట్లు, పశువుల మందలో తోడేలు ఎవారిం చేటటు భీముడు మనసేనమీద విరుచుకు పడ్డాడు నీ కొడుకులు పరుసలుగురు వాని బాణాలకు ఆహుతి అయ్యారు అది చూసి భీష్ముడూ, వాని వెంట మత్తేభం మీద భగదత్తుడూ వచ్చారు అభిమన్యుడు భగదత్తుని మత్తేభాన్ని వాడి బాణాలతో హింసించాడు అది రిక్షధారలు ప్రసవించి లక్ష్యపెట్టకుండా ముందుకు వస్తూనే వుంది మూర్ఖుని ఆరుణకిరణాలు సోకిన నల్లమబ్బులా వుంది అది అలానే ముందుకు వస్తూంటే పాండవసేన కకావికలమంది అప్పుడు భగదత్తుడు విడిచిన బాణం భీమసేనుని తీవ్రంగా వేధించింది భీముడు మళ్ళీ మూర్ఛపోయాడు అంతలో భగదత్తుడు సింహ గర్జన చేయగా ఘటోత్కచుడు తన అనుచరులతో భగదత్తుని మీదికి వచ్చాడు ఆ అనుచ సమూహంలో ఉన్న ఏనుగులన్నీ నాలుగుదంజాలం వాటితో గోరు దున్నువామైంది సాయంకాలం అవుతోంది అది గమనించి ద్రోణునితో భీష్ముడు - ఆచార్య! ఈ సంధ్యా సమయం అనురులకు అనుకూల మయినది కనుక యుద్ధం విరమించండి - అన్నాడు

మరునాడు మనసేన మకరవ్యూహంలో ఎలువగా వారు శ్వేతవ్యూహం పన్నాలు ఆ వ్యూహంలో భీమసేనుడు ముందున్నాడు, నేత్రాలుగా ౩౦ండి, ధృష్టద్యుమ్నుడు వున్నారు సాత్యకి శీర్ష స్థానంలో వున్నాడు కంఠ భాగాన అర్జునుడూ, అక్షాహిణి సేనతో వామ పక్షాన ద్రుపదుడూ మరొక అక్షాహిణితో దక్షిణాన కేశయుడూ, ఉపవాండివులతో అభిమన్యుడూ పృష్ఠభాగాన ఆ వెనుక నకుల పహదేవులతో ధర్మరాజూ వున్నారు

మత్తేభ ఘోకారాలు, జాత్యశ్వ హేమారావాలు యోధినింబా గర్జనలు, ధనుష్టంకారాలు, రణ భేరి ధ్వానాలు వీటితో భూమ్యాకాశాలు దద్దరిల్లుతున్నాయి బీముని కెదురుగా భీష్ములవారున్నారు వారిమధ్య సాగిన సంగ్రామంలో పాండవ సైంకులు అసంఖ్యా

కంగా నేలకూలారు నాడు మన పితామహుడు మధ్యందిన మూర్తాండ సదృశంగా విజృంభిస్తున్నాడు మత్తేభాలు తమకొండాలు ఎత్తిపెట్టి రథ పతాకాలను విరిచి, రదికుల కేశాలు చుట్టబెట్టి నేలకీడుస్తున్నాయి

అలా పాగే యుద్ధంలో ఒకనాడు భీముడు రథం దిగి మనసేనతో ఎరుచుకుపడ్డా! సోదరులతో దుర్యోధనుడు వాని కెదురు నిలిచాడు

బాణాలు నుడి గుండాలుగా, రక్తం ప్రవాహ జలంగా, ఏనుగులు ద్వీపాలు! గుర్రాలు కెరటాలుగా, రథాలు నౌకలుగా, రణరంగం పొగరలూ వుంది భీముడు విజృంభిస్తూ ఆగలేక దుర్యోధనుడు మూర్ఛితుడయ్యాడు అయుద్ధంలో మన సైనికులెంద మరణించారు రక్తంతో తడియని పీరుడు లేడు

ఆ అరువాయి జరిగిన యుద్ధంలో భగదత్త-భీమసేనులకూ, భీష్మ - అభిమన్యులకూ జరిగిన పోరు అత్యంతాశ్చర్యం కలిగించింది అర్జునునికి నాగకన్య ఉలాచి వల్ల కలిగి జరావంతుడు నిహతుడయ్యా వారితో ఘటోత్కచుడు తీవ్ర కుపితుడై సంహారకాంక్ష పాగిస్తున్నాడు

ఎలా అయిన ఘటోత్కచుని సంహరించాలని వారంతా హునుకున్నారు ముఖ్యం భగదత్తుడు ఘటోత్కచునితో తలపడ్డప్పుడు అది చూడముచ్చటగా వుంది

ఆ రోజున దుర్యోధనుడు కర్ణుని పిలిచి, మిత్రమా! నువ్వు రణరంగానికి రాకపో మనవారికి ధైర్యం చాలడం లేదనిగా, కర్ణుడు తన శపథాన్ని త్రిప్పకో లేనన్నాడు

మరునాటి సంగ్రామంలో భీష్మ పితామహుని ధాటి పొండవసేనను బీకాకు వరు న్నది హాహరవాలు రేగుతున్నాయి గజబలం, అశ్వకదళం నేల పాలవుతున్నది కృష్ణుని రథాన్ని భీష్ముని కెదురుగా నడిపించాడు వారి మధ్య సమ యుద్ధం పొగింది అది చూ వానుచేపుడు రథం దిగి, భీష్మ సంహారానికి వస్తున్నాడు అది చూసి, అర్జునుడు త్వ త్వరగా వచ్చి కృష్ణుని పట్టుకుని

బావా! ఏమిటిది! నువ్వు తిరిగిరా, ఈ సేనాపతిని వేసు కడ తేరుస్తాను-అన్నాడు కృష్ణుడు తిరిగి సారథ్యం పొగిస్తున్నాడు

పితామహుడు మరింత క్రోధంతో విజృంభిస్తున్నాడు ఆ రోజున ఆయన పొండ సేనా వనాన్ని దావాగ్నిలా చుట్టుముట్టాడు ఆయన బాణపు దెబ్బతినని యోధుడు లేర నాడు అంతలో ప్రదోషకాలం కాగా సేనలు శిబిరాలు చేరాయి

ఆ రాత్రి ధర్మరాజు -

కృష్ణా! ఈ పితామహుడు తక్షకునివలె విషాగ్ని జ్వాలలు కురిపిస్తున్నాడు ఈయనను ఎదుర్కోవడం మా తరిం కాదు - అనడంతో వాసుదేవుడు

ధర్మనందనా! భీష్మపితామహుని మరణంతో విజయం మనదే అల నువ్వనుకుంటే, రేపు నేనే ఆ పని చేస్తాను అయితే అది మీకు కీర్తికరం కాదే! అన్నాడు

అనంతరం చాలసేపు మంత్రాంగం సాగించి, పితామహుని దగ్గరికే వెళ్ళి, ఆయన పాదాలకు నమస్కరించి, తాతా! మాకు విజయమార్గం చెప్ప - అన్నాడు

అప్పుడు భీష్ముడు - నాయనా! రణరంగంలో కవచం విప్పి అస్త్రశస్త్రాలు వదలిన వానితో నేను యుద్ధం చెయ్యను స్త్రీలతో యుద్ధం చెయ్యను నీచునిమీద బాణం పంపించను అమంగళ సూచక రథధ్వజం వున్నవాడితో యుద్ధం చెయ్యను ఈ లక్షణాలన్నీ వున్న శిఖండిని ముందుపెట్టి నన్ను ఓడించండి అన్నాడు అప్పుడూ ఆయనకు మరోమారు పాదాభివాదం చేసి, ఆశీర్వాదాలు పొంది వచ్చారు

శరతల్పం

తెల తెలవారుతున్నది

యోధులందరూ మహోత్సాహంతో రంగస్థలం మీద ప్రవేశించారు పోయి ప్రారంభమయింది వాటి యుద్ధంలో అటూ ఇటూ అసంఖ్యాకంగా మారణపాపం సాగింది

శిఖండిని ముందుంచుకొని అర్జునుడు వచ్చాడు ఒకవంక భీమసేనుడు, మరొక వంక పాత్యకీ, నకుల సహదేవులూ, సృంజయ పాండవవీరులు వారి వీరవిహారం మన సేనలను చెల్లాచెదురు చేస్తున్నది పితామహుని ధనుస్సు నిరింతరం మండలాకృతిలో గోచరిస్తున్నది ఆయన మీదికి శిఖండి వాడి, వాడి బాణాలు విడుస్తున్నా ఆయన వాణ్ణి లక్ష్య పెట్టడం లేదు

అంతలో గాండివ జ్యోవల్లీరవం ఉభయసేనలనూ భయభ్రాంతులను చేసింది వానికి తోడు భీముని సింహగర్జనలు, అటు ధృష్టద్యుమ్నుడూ, ఘటోత్కచుడూ ఎదురులేని ప్రచండ వాయువువలె విక్రమిస్తున్నారు

ఆ సమయంలో సుయోధనుడు - తాతా! నా ఆశలన్నీ మీ మీదవే వున్నాయి మీరు ఉదాసీనంగా కనిపిస్తున్నారు - అనగా, ఆయన

నాయనా, రోజుకి పదివేలమంది యోధులు నా వంతు అంతులో లోటు జరగడం లేదే! ఎన్నడు

నీ కొడుకులందరూ ఆయన రక్షణకు వచ్చారు వారి యోధులు ఆయనను చుట్టు ముట్టారు దుశ్శాసనుడు అర్జునుని కెదురు వెళ్ళాడు వాని రథ, ధనుస్సుల చిగ్గం చేశాడు పర్థుడు అంతలో దుశ్శాసనుడు గాంగేయుని రథంమీదికి వెళ్ళాడు

సాత్యకిని అలంబునుడు ఎదుర్కొన్నాడు అంతలో భగదత్తుడు సాత్యకిని ఆహ్వానించాడు కాంభోజనరపాలుడు అభిమన్యుని ఎదుర్కొన్నాడు అశ్వత్థామ విరాటరాజుతో, సహదేవుడు కృపాచర్యునితో, వికర్ణుడు నకులునితో యిలా పోరు ఘోరమయింది

పొద్దు పెరిగింది ఆ సమయంలో భీష్ముడు సుయోధనా! ఈనాడు అర్జునుడు ఈ కురువృద్ధుల కడతేర్చే సంతర్పంలో ఉన్నాడు నా ధనుస్సు కంపిస్తున్నది బాణాలు నరిగా చేతికి రావడం లేదు ఈ దుర్నిమిత్తాలు అని ఆగాడు

దానతో నీ కొడుకులు అప్రమత్తులై పీష్మరక్షణలో నిలిచారు పితామహుడకూడా ఉప్పొంగే సముద్రంవలె పొండవ తటాన్ని ముంచెత్తుతూనే ఉన్నాడు

అశ్వత్థామను సాత్యకి, దుర్యోధనుని అభిమన్యుడూ, జయద్రథుని విరాటుడూ, శల్యుని ధర్మరాజూ ఎదుర్కొన్నారు మన గజబలం భీముని కెదురు పరుల సింహగర్జనలతో, వీనుగుల, గుర్రాల, రథాల దూకుడుకు రేగిన ధూళితో గిండింది రిణ్ణులీ

రథమే అగ్ని శాలగా, ధనుస్సు జ్వాలగా, ఖడ్గ బాణ, వరకు, పట్టిసాయుధాలు ఇంధనాలుగా భీష్ముడు దవాన కాండ సాగిస్తున్నాడు

అటు అర్జున విహారంలో మనసేనలు చెల్లాచెదరవుత్తున్న ఎన సంజయుడు అంటూండగా ధృతరాష్ట్రుడు సంజయా! ప్రతిపక్షం అలా విజృంభిస్తుంటే కురువృద్ధుడు తిని ప్రకాపాన్ని ప్రకటించలేదు! శిఖండి రథం ముక్కలు ముక్కలు కాలేవా! ధనుస్సు చిన్నాభిన్నం కాలేదు! అని ప్రశ్నించగా

మహారాజా! భీష్ములవారు దావాగ్నిలా పొండవారణ్యాన్ని ధ్వంసం చేస్తూనే ఉన్నారు ఆయనకు ఎదురు రావడానికి ఎవరూ సాహసించలేక పోతున్నారు శత్రువులకు ఆయన యువధర్మరాజులా కనిపిస్తున్నాడు

తన సేన చెల్లాచెదరవుతూంటే అర్జునుడు తీవ్రక్రోధంతో, సింహగర్జనచేసి గాండివ ధనుష్టంకారం చేశాడు ఘటోత్కచుడూ, దృష్టద్యుమ్నుడూ తీవ్రంగా ఎక్రమించి మును

సెనను యమనదనానికి పంపుతూంటే చూచిన దుర్యోధనుడు -

తాతా ! మీమీద ఆశలు పెంచుకున్న మాకు ఉత్సాహం కలిగిస్తూ, మీరు శత్రు వాహినీని నిరోధించాలి - అని ప్రార్థించాడు

ఆయన మరింత క్రోధంతో ముందుకు సాగుతూంటే సాత్యకి ఎదురు వచ్చాడు సాత్యకిని అలంబునుడు ఎదుర్కొన్నాడు మరొకవంక ద్రోణాచార్యుడు పాండవసేనను ఉచకోతికొస్తూ, ఒక్కసారి భీష్మనిచూసి, పక్కగా వున్న అశ్వశ్తామతో,

నాయనా ! ఈ రోజు నవ్వసాచి తీరు చూస్తూంటే కురు వృద్ధుని నేలకూల్చే వరకూ విశ్రమించేలా లేడు దానికి సూచనగా నాకు దుర్నిమిత్రాలు గోచరిస్తున్నాయి అర్జునుడు మహాబలివృధే కాక సహన శక్తిగల మనస్వి వాడు స్థిర చిత్తంతో వస్తున్నాడంటే ఈరోజు మహాపదార్థవం తప్పదన్న మాటే అందుచేత నువ్వు ఆచార్యులకు రక్షణలో వుండు చాలా అప్రమత్తంగా వుండాలి - అన్నాడు

శిఖండిని ముందుంచుకుని గాండిఎ రానే వచ్చాడు అర్జునుడు బాణాల వల పన్నాడు అందులో మనసేనలు చేపల్లా పడుతున్నాయి ఆచార్య ద్రోణులూ, అశ్వశ్తామూ కూడా పితామహుని దగ్గరే వున్నారు దుర్యోధనునితో సహా అతని సోదరులు తాతగారికి రక్షకశ్రేణిలో నిలిచారు

ఆభిమన్యుడు దుర్యోధనుని కెదురు నిలిచాడు అశ్వశ్తామ సాత్యకిని నిలబెట్టాడు ద్రోణునితో దృష్టదుర్ముడు పోరాడుతున్నాడు

శిఖండి తీవ్రంగా బాణాలతో భీష్మని హింసిస్తున్నాడు ఆయన కన్నులలో విష్ణు లింగాలు రేగు తున్నాయి ఒక్క బాణం కూడా ఆయన శిఖండిపై విడవడం లేదు ఆ సమయంలో

కృష్ణుడు గాండివీ ! ఆయన మారణహోమం సాగించే సమయంలోనే నువ్వు ఆ యోధుని సంహరించి కీర్తి కాంతను వరించు-అనగా అర్జునుడు ధనుర్వర్షంతో పితామహుని ముంచెత్తాడు

శిఖండి ఆయన ధనుస్సు ముక్కలు చేశాడు ఆయన కవచం తెగిపోయింది శరీరం తూట్లు పడుతున్నది తొమ్మిది వాడి బాణాలు ఒక్కసారి విడిచాడు శిఖండి ఆయన వక్ష స్థంమీద నాటుకున్నాయవి, కాని ఆయన పర్వతంలా అచంచలంగా నిలబడ్డాడు మరొక మారు బాణాలు విడిచాడు తూట్లుపడుతున్నది ఆయన దేహం అయినా శిఖండిని చూడ కుండా టుకర యోధులను నిరోధిస్తూ పక్కచే వున్న దుశ్శాసనునితో -

నాయనా ! ఈ వాడి బాణాలు గాండిఎం నుండి వస్తున్నట్లున్నాయి, లేకపోతే యింక బాధ కలిగేది కాదు - అన్నాడు

సూర్యుడింకా అస్తమించ లేదు అస్తాద్రికి అంతింత ఎడంలో వుండగా హాహారాలు మిన్ను ముట్టాయి ఆయన నేల కూలాడు శరీరమంతా బాణాలు నాటి వుండడంవల్ల ఆయన దేహం మామికి తగుల కుండా, ఆ బాణాలే శయ్యగా వేరిగాడు మన సేనలు హాహారాలు చేయగా, శత్రువులు హర్ష ధ్వనాలు చేశారు

అందరూ శస్త్రాస్త్రాలు విడిచేశారు నీ కొడుకులే కాదు, అటు వారున్నూ విచార పాగరంలో మునిగారు అందరూ ఆయన చుట్టూ చేరి తలలు వంచి నిలబడ్డారు, అప్పుడు భీష్ముడు—

నానా ! ఈ దక్షిణాయనం నడిచి ఉత్తరాయణం వచ్చేవరకూ నే నిలానే వుండాలి ప్రస్తుతం ఈ అంశశయ్య నాకు సుఖంగా వుంది అయితే తలకింద తలగడ కూడ అని అంటూండగా సవ్యసాచి, బాణాలతోనే తలగడా అమరించాడు

అప్పటికి శల్యతంత్రుల ఎరిగిన చికిత్సకులు రాగా, ఆయన —

నాయనా ! సుయోధనా ! ఈ వైద్యులతో మనకు పనిలేదు ఈ బాణాలు ఇలానే వుండనిచ్చి, నేను కన్ను మూశాక పీటితోనే నన్ను దహనం చెయ్యండి—అన్నాడు

రాత్రి పొడు పోయింది

తెల్లవారుత్తుగా, అందరూ చూడరాగా - భీష్ముడు, నాయనా ! దాహబాధ విపరీతంగా వున్నది నాకు దివ్యజలాలు కావాలి-అనగా అర్జునుడు భీష్ముని దక్షిణ వార్షాన భూమిలోకి వర్షవ్యాప్తం వంధించాడు జల ధారలు వై కుబికి దావా శాంతి కలిగించాయి అది చూపి, దుర్యోధనునికి మరోసారి హిత బోధ చేశాడాయన - అందరూ వెళ్ళాక కర్ణుడు రాగా —

నాయనా ! ప్రారబ్ధం పురుషకారం కంటే బలీయమైనది సరే, నువ్వు కౌంతేయుడ వని ఎరుగుదును కనుక వారితో కలిసి ఈ యుద్ధం ఆపు, అవగా,

పితామహా ! ఇప్పుడింక ఈ సంగ్రామం ఆగడం న్యాయం కాదు, అన్నాడు, కర్ణుడు

చిట్టార్చి విక్రాంతి తీసుకున్నాడు, భీష్మపితామహుడు ఉత్తరాయణం కోసం ఎదురు చూస్తూ, అని వైశంపాయనుడు భీష్మవర్షం ముగించాడు

ఇది భీష్మవర్షం

ద్రోణ పర్వం

ఇం దు లో

సేనాపతి

పద్మవ్యాహం

పైంధవ వధ

ఘటోత్కచుడు

ద్రోణవధ

సేనాపతి

కురుక్షేత్రంలోని తన శిబిరం నుండి తిరిగివచ్చిన సంజయుడు

మహారాజా! పితామహుడు అంపశయ్య అలంకరించడంతో మన సేనలకు గుండె వగిలి కర్ణా! కర్ణా! రక్షించు అంటూ ఆర్తనాదాలు చేశారు రాధేయుడు రంగానికి వచ్చి పితామహుని వంటి మేరువు కూలిపోయినందుకు యితసేపు విచారించి తనను తానే ఓదార్చు కొని మీరు నిర్భయంగా ముందుకు సాగండి నా శక్తితో పాండవ బలాన్ని పరాభూతం చేయ్యడమో లేక భీష్ముని అనుసరించడమో తప్ప మార్గాంతరం లేదు మీ రందరూ యుద్ధ సన్నాహాలు కానివ్వండి - అని తన రథాన్ని భీష్మ పితామహుని దగ్గరకు నడిపించి ఆయనను చూసేనరికి పొంగి పొంగి ఇంకిపోయిన సముద్రంలా, రెక్కలు విరిగిన మైనాకంలా భూమిమీద పడ్డ గరుత్మంతునిలా కనపడడంతో కన్నుల నీరు కమ్మింది కర్ణునికి

కప్పీరు ఒత్తుకుంటూ, వణుకుతూన్న పాదాలతో వెళ్ళి ఆ మహా యోధునికి సాష్టాంగ పడి నమస్కరించి -

తాతా! బాజాలే నాలుకగా అర్జునుడనే అగ్నికి సారథ్యమే గాలి పూవుగా కృష్ణుడనే వాయువు తోడయి ఈ కౌరవ కానవాన్ని మంట పెడుతూంటే, ఆయన దేవదత్తం ఒత్తుతూ గాండివ ధనుష్పాకారం చేస్తుంటే, ఈయన పాంచజన్యం పూరిస్తూంటే మా కెవరు దిక్కు అని దీనంగా నిలబడగా, భీష్ముడు ఆదర హాసంతో కన్నులు విస్తారించి చూశాడు

అప్పుడు కర్ణుడు

మహావీరుడా! నువ్వు అనుజ్ఞ యిస్తే నేను వెళ్ళి బరి మీద వున్న కోడె త్రాచును మంత్రంతో బంధించినట్లు నా శస్త్రాస్త్రాలతో అర్జునుని గర్వం అణగారుస్తాను

అన విని భీష్ముడు కర్ణా! సముద్ర సమ గంభీరుడవయిన నిన్నుకూడి కౌరవ నదులు ఎంతో ఘనంగా బానిసైయి రక్త బాంధవ్యం కంటి స్నేహం, సత్సాంగత్వం బలీయమయిన వని నే నెరుగుదును నీ పరాక్రమంతోనే కదా విదేహ, పాండ్ర దేశాధిపతులను జయించి, దుర్యోధనునికి అధిపతులను చేశావు నీ రక్షణలో మనవారందరూ సుఖ సంతోషాలు పొందు తారు వారి విజయం కోసం ప్రయత్నించు అని ఉత్సాహ వాక్యాలు పలికి, కర్ణా! దుర్యోధ నాదుల వలె నువ్వు నాకు పౌత్రసముడివి వారిమీద వున్న ప్రేమ నీ మీదా వున్నది అని నెలవిచ్చాడు

కర్ణుడు మరొక్కమాటు ఆ సేనాపతి పాదాలకు అభివాదం చేసి, తిరిగి వచ్చాడు

తిరిగి వచ్చిన కర్డుని ముఖంలో “కయ్యప్ప వేడుక” కవిపించగానే కొరవ జ్యేష్ఠుడు మహాత్మాహంతో కర్ణా! నిన్నటి వరకూ పితామహుని ధైర్య కవచంలో మనసేన నిశ్చింతగా వుంది ఇప్పుడిక మన సేనాపతిగా తగిన వారెవరు? అన్నాడు

ప్రభూ! మన పక్షంలో సేనాపతిత్వానికి అర్హత లేనివాడు లేడు అయితే ఎవరిని సేనాపతిగా వరిస్తే తమకంటే వారి ఆధిక్యం ఎమిటని మిగిలినవారు ఆగ్రహపాదగులుకారో అటువంటి ఉత్తముని స్వీకరించాలి ఈనాడు ధనురాచార్యుడు ఆ గదవికి అర్హుడు అని కర్ణుడనగానే పెద్దలతో కలిసి, దుర్యోధనుడు ద్రోణాచార్యుని చేరి

ఆచార్య! పితామహుల అనంతరం ఈ సేనా భారం మీరు వహించాలి మీ కంటే ఈ పదవికి అర్హులులేరు అని అంజలి బంధంతో అర్పించగా ద్రోణాచార్యులు ముందు వెనుక లాలోచించి అంగీకరించాడు

బంగారు లంకంతో ఎవిత్ర నదీ జలాలు తెప్పించి వేద విదుల అశ్వినాభులతో ఆయనను సేనా పతిగా అభిషేకించారు కర్ణ ప్రముఖ యోధులు శంఖ నాదాలు చేశారు ఆ మహాయోధులు ఉత్సాహంతో వెంట రాగా ఆయన రణ రంగంలో అయిదు రోజులు తన శస్త్రాస్త్రకోశాలం ప్రదర్శించాడు ఆ యుద్ధంలో మహా యోధు లెందరో నేల కూలినారు ఒక అక్షాహిణి సైన్యం యమ సదనం చేరింది

ఎం చెప్పను మహారాజా! ద్రుపదనందనుడు ధృష్టద్యుమ్నుడు ఆచార్యుని పీఠస్వర్గం చేర్చాడు అనంతో ధృతరాష్ట్రుడు కొంతసేపు దుఃఖించి గుండెలు బిగబట్టి —

సంజయా! మేరువు ఎరిగిందన్నా, సూర్యుడు ఆకాశం నుంచి భూమిలో కూరిబడ్డా డన్నా నముద్రాలు వీటిమక్కు లేకుండా యింకీ పోయాయని చెప్పినా ఆశ్చర్యంలేదు కాని ధనురాచార్యుడు నేలకూలినాడంటే నమ్మలేకుండా వున్నాను

సరే ఆచార్యుల సేనాపతిగా చేసి సాగించిన సంగ్రామంలో జరిగిన విశేషాలు వివరించు అన్నాడు

ప్రభూ! ఆయన సేనాపతి కాగానే ఏం కావాలో కోరుకోమన్నాడు దుర్యోధనుని

ఆచార్య! ధర్మరాజుని సజీవంగా బంధించి తీసుకు రండి, అంతే చాలు అన్నాడు

వాయనా! యుద్ధంలో అయినా ఆ ధర్మాత్ముని సంహరించమని నువ్వు కోరలేదంటే విజంగా పొండవ జ్యేష్ఠుడు అజాతశత్రువే అయితే వాయనా! ఇటువంటి కోరిక కోరు తున్నావే అలా వారిని ఓడించి వారి రాజభాగం వారి కిద్దా మనుకుంటున్నావా! అని చిరునవ్వుతో అడిగాడు ఆచార్యుడు

అచార్యా! ధర్మరాజును సంహరిస్తే ఆ దుఃఖ హృదయంతో విపరీతకోధుడై అర్జునుడు మా వంశాన్ని వాశనం చేస్తాడు, కాక అర్జునునే వేలకూలిస్తే కృష్ణుడు చక్ర ధారియై మృందరినీ కూల్చి ఈ రాజ్యాన్ని కుంతిదేవికి ధారవోస్తాడు అందుచేత ధర్మరాజును బంధించి తెస్తే ఆయనతో మరొక్కమారు జూదం ఆడి మళ్ళీ లరణ్యవాసం అని చిరు నవ్వు నవ్వాడు శుర్యోధనుడు

నాయనా! నా ప్రతిజ్ఞానుసారం నువ్వు కోరిన పరం నెరవేర్చాలి నరే, అర్జునుడు ఎదురు వస్తే మాత్రం అది నా సాధ్యం కాదు, వాడు ఏమరి వున్నాడో, పాంచాలసేన ఎంత ఎదురుగా వున్నా నిశ్చింతగా ధర్మరాజును నీ ముందు ఎండిగా వుంచుతాను — అన్నాడు

ఈ వార్త పొందవ ప్సంధావారంలో తెలియగానే ధర్మరాజు అర్జునుని పిలిపించి ఆచార్యుని ప్రతిజ్ఞ వివరించి, ఒక్క క్షణమయినా యుద్ధ భూమిలో తనను విడిచి వుండరాదనీ ఆ విధంగా దుర్యోధనుని సంకల్పం విఫలం చెయ్యాలనీ అన్నాడు అప్పుడు అర్జునుడు తన కంఠంలో ప్రాణం వుండగా ధర్మరాజుని బంధించడం ఏ ప్రాణికి సాధ్యం కాదన్నాడు

తెల్లవారగానే అందరూ రణరంగానికి మహోత్సాహంతో వచ్చారు పొండవ సేన క్రొంద హ్యూహంలో ఉంది శకట హ్యూహం వన్నారు కొరవులు

అటు కర్ణుడూ, ఇటు అర్జునుడూ మహోత్సాహంతో తమ సేనలకు ఉద్దేశం కలి గిస్తున్నారు వారిద్దరూ వ్రవంగ మూర్ఖులవలె వెలుగు తున్నారు

నాటి యుద్ధం ప్రారంభమయిన కొద్ది క్షణాలలో ఆచార్య ద్రోణులు విజృంభించారు ఆయన రథం అతి విచిత్రంగా సాగుతున్నది అది ఎటు చూస్తే అదే కనిపిస్తున్నది ప్రతి వ్యక్తికి ద్రోణ రథం తమ కెదురుగా వున్నట్లే అనిపిస్తున్నది తల వెరిసిన ఆ వృద్ధ యోధుని కెదురుగా అర్జునుడూ, ధృష్టద్యుమ్నుడూ నిలబడ్డారు శకుని ఎదుట సహదేవు డున్నాడు ఆ వంక అనురయోధుడు అలంబునుడు ముపజ్జాన పరాక్రమిహుంటే వారివంక ఘటోత్క చుడు ప్రతిఘటిస్తున్నాడు

నిరాటరాజుతో కర్ణుడూ, భగదత్తునితో ద్రుపదుడూ, సైంధవునితో అభిమన్యుడూ తమ తమ శస్త్రోత్పవ్యాకౌశలం ప్రదర్శిస్తున్నారు అప్పుడు మన సైంధవుడు అభిమన్యుని దెబ్బ తిని ఊపిరి నలుపుకోలేక పిక్కబలం చూపడంతో వారి పక్షంవారు ఆ కుమరయో ధుని ప్రశంసిస్తూ సింహ నాదాలు చేశారు అది మనవారికి అపమానం అయింది అప్పుడు శల్యుడు అభిమన్యునికి ఎదురు వడిచి, గదా దండం గిరగిర త్రిప్పాడు, అని సంజయుడు గుక్క తిప్పకుంటుండగా

ధృతరాష్ట్రుడు సంజయా ! తరతరాల ప్రజలు నోరూర చెప్పుకుని చెవులూర విన వలసిన యుద్ధం యిది చెప్ప, చెప్ప ఇంత విచిత్ర సంగ్రామ శ్రీతి ఇంతకు ముందెవరూ సాగించి వుండరు ఇక ముందు సాగుతుందనే నమ్మకమూ లేదు, అనంతర కథ కానియ్యి, అని హెచ్చరించాడు

సంజయుడు గొంతు సవరించి, ప్రభూ ! ఆ సమయంలో శల్యునితో భీమసేనుడు నడిపిన గదాయుద్ధం అత్యంత ఆశ్చర్యకర మయినది ఒకరి గదను ఒకరి గద తాకుతూంటే మెరుపులు పుట్టాయి ఆ ధ్వని పిడుగుల ధ్వనిని మించింది వారు చక్ర భ్రమణం చేస్తూంటే ఆ పద మాతానికి భూమి దద్దరిల్లింది ఆ ఉద్రేకంలో వారు ధుయులూ భీష్మ పోరాటం సాగించి, ఒకానొక స్త్రణంలో యుద్ధరూ నేలమీద పడ్డారు అంతవరకూ వారి పోరు చూసే వారికి భయం కలిగి, కొయ్యబారి పోయారు అంతలో కృతవర్మ అక్కడకువెచ్చి మనశల్యుని లేవవెత్తి తీసుకు వెళ్ళాడు అప్పటికి భీముడు తెరుకున గద పైకెత్తి లేచాడు అతన్ని చూస్తూనే మీ కొడుకులు బాణాలు ఎంధించారు నకుల, సహదేవులు భీముని కిరు వంకలా నిలిచారు భీముడు ప్రచండ వాయువులా విజృంభించగా, మనసేన తామర రేకుల్లా ఎగిరి పోయింది ఆ తాకిడిని ఎదుర్కొని నిలిచినవాడు వృషసేనుడు (కర్ణకుడు) ఆ వీరుని కెదురుగా నకులుని కొడుకు శతానీతుడు మింబడి, వాని రిథ కేతనావ్నీ, బాణాసనావ్నీ విరగ గొట్టాడు ఆ సమయంలో కర్ణ, కృప, ద్రోణ, అశ్వత్థామ, ధృష్టద్యుమ్న, భీమ విరాటులు సప్త సూర్యులవలె వెలుగుతూ యుద్ధం చేస్తున్నారు

మనసేనలు వారి ధాటికి విలువలేక వెనుదిరగ బోతుండగా ఆచార్య ద్రోణులు మనవారికి ధైర్యం పుసుతూ ధనుష్షంకారం చేశారు, చేస్తూనే - సారధీ ! ఈ చేతుల ఊట వదిలేటట్లు ఒక్కసారి ప్రతివస్తులను చెండాడుతాను నడిపించు రథాన్ని, అంటున్నప్పు డాయన పొంగుతున్న సముద్రంలా పున్నారు పాండవాగ్రజుని చక్ర రక్షకుడు నుకుమారు డనేవాడు ఆయనను కదలకుండా వెయ్యబోయాడు కాని ఆచార్యుని ముందు వాడు ఆగగలడా !

ఆచార్యుడు అడ్డు వచ్చిన వారందరినీ పరాజితులను చేస్తూ ధర్మరాజు మోదికి సాగించాడు, రథాన్ని ఆయన కన్నులు చింత నిప్పులు కురుస్తున్నాయి ఆ నిప్పులు మన సేనకు అమృత శీతలంగా వుంటే, వారికి కాలకూట విషంగా సోకుతున్నాయి ఆయనకు, ధర్మరాజును బంధించడానికి ఇక ఎన్నోక్షణాలు పట్టదనే అనిపించింది అనిపించిన స్త్రణంలో అర్జును డక్కడ ప్రత్యక్షమయ్యాడు

వారి మధ్య సాగిన భీకర సంగ్రామంలో నడిచిన వాడి బాణాల తాకిడికి రాలిన కపాలాలు రాళ్ళవలె, మేదోమాంసాలు బురదవలె, ఎముకల పొడి ఇసుకవలె, రక్తమే ప్రవాహ జలంగా ఆ ప్రాంతమంతా ఒకనదిలా కనిపించింది అంతలో నూర్పుడు ఎడమటి కొండకు చేరాడు నియమానుసారం నాటికి యుద్ధం ఆగింది

తెల తెలవారుతుండగా ఉభయపక్షాల బలాలూ యుద్ధ రంగానికి బయలుదేరే వేళ ద్రోణాచార్యులు

దుర్యోధనా! అర్జునుడు ఎదురుగా వున్నంతకాలం ధర్మరాజును బంధించలేనని ముందే చెప్పాను నీకు అందుజేత ప్రయత్నించి అర్జునుని నా ఎదుటకు రాకుండా చెయ్య గలిగితే నీ కోరిక వెరవేరుతుంది అనగా త్రిగర్తదేశ ప్రభువు సుశర్మ

సుయోధనా! మా మీద విశ్వాసం వుంచు ఈచాడు మా సంకప్తక గణమో అర్జు నుడో తేలిపోవాలి మా ప్రతాపం చూడు - అన్నాడు

అనుకున్న ప్రకారం సుశర్మ దక్షిణ దిక్కుగా పొగుతూ సవ్యసాచిని యుద్ధానికి రమ్మన్నాడు అర్జునుడు ధర్మరాజుని చేరి అగ్రజా! వీరుడు యుద్ధానికి పిలిస్తే రానడం కంటే అపకీర్తి లేదు ఇదిగో ఈ పాంచాల యోధుడు సత్యజిత్తు మోక్ష రక్షగా నిలుస్తాడు ఈయన కంఠంలో ఊపిరి వుండగా ఆచార్యులు మిమ్ము బంధించ లేరు విధి వికటించి, ఈ వీరుడు నేలకూలితే మాత్రం మీరు క్షణంకూడా యుద్ధ భూమిలో నిలువవద్దు - అని ఆయన అనుమతి పొంది రథాన్ని తోలించాడు

ఆచార్యుడు పద్మహ్యాహం పన్నీ ముఖ ద్వారంలో నిలబడ్డాడు అప్పుడు ధృష్ట ద్యుమ్నుడు మండలార్థ హ్యాహం పన్నీ శంఖనాదం చేశాడు ఎదురుగా ధృష్టద్యుమ్నుడే సిద్ధ మయినరికి అపశకునంగా భావించాడు ద్రోణాచార్యులు

అక్కడ అర్జునుడు ఆకలిగొన్న సింహంలా త్రిగర్తసేనా హరిణ మండలం మీదికి పొగుతూ దేవ దత్తం పూరించాడు ఆ మహా యోధునితో వారు ఎంతోసేపు ఆగలేక వెన్ను చూపుతూ నారాయణ గోపాలక గణాన్ని శరణు వేడారు తెల్లని మేఘంలో పొగే విమానంలా తీవ్ర వేగంతో రథం నడుపుతున్నాడు కృష్ణుడు

నారాయణ గోపాలక గణం అర్జునునితో కృష్ణునికూడా నేలకూల్చే ప్థిర సంకల్పంతో బాణవర్షం కురిపించగా ఈ గణాలు శస్త్రాలతో కడతేరేవి కావని తృప్తప్రజాపతి యిచ్చిన ఆశ్రయ అభిమంత్రించి ప్రయోగించాడు అంతతో గోపాలక గణంలో అందరికీ తమ ఎదుటి వాడు అర్జునుడనే అపొహ కలిగి ఒకరినొకరు బండించుకు మరణించారు

అప్పటికి తేరుకున్న సంకల్పములు అర్జునుని చుట్టుముట్టి తమ వాటి బాణాలతో కృష్ణుని తీవ్రంగా గాయమునూర్చుంటే ఆయన అర్జునా! నన్ను రక్షించ, రక్షించు అని అర్జునావాదు చేశాడు

సవ్యసాచి సవ్యతూ బాణ వర్షం కురిపించి వారందరినీ నేల పాలు చేశాడు ఇలా ఇక్కడ కృష్ణార్జునులు సంగర క్రిత సాగిస్తూంటే అక్కడ ధర్మరాజుని బంధించే యత్నంలో మన వారందరూ అప్రమత్తులై ఉన్నాము

పద్మ హ్యూహం

ద్రోణాచార్యుల కెదురుపచ్చే దృష్టద్యుమ్నుని నిరోధిస్తూ మీ క మూడు దుర్ముఖుడు నిలిచాడు అలా దుర్ముఖుడు ఎదుర్కొనడంతో వారు మూడుకు వచ్చారు పంకు సమరం సాగించి రేగిన ధూళికి సూర్య మండలం కప్ప బడింది

పాండవ పాంచాల సేనలు ఎంతగా సాహసించినా ద్రోణాచార్యుని వైపు అడుగు ముందుకు వెయ్యలేకపోతున్నాయి అప్పుడు ధర్మరాజు అభిమన్యుని సహాపించి

నాయనా! ఆచార్యులు పన్నిన ఈ పద్మహ్యూహంలో ప్రవేశించే విద్య కృష్ణార్జునులకూ, ప్రద్యుమ్నునికీ, సీతా తప్ప మరెవరికీ తెలియదు అందుచేత నువ్వు ముందుదారి ఎక్కడున్నావోనే మే మంకా నిన్ను అనుసరించి శత్రు సహారం సాగిస్తాము - అన్నాడు

అనగా అభిమన్యుడు ప్రభూ! నేను నిశ్శంకగా హ్యూహం చేదిస్తాను అయితే పితృపాదులు నాకు ప్రవేశవిధానమే బోధించారు కానీ వివక్ష వస్తే ఆ హ్యూహం నుండి బైట పడడం చెప్పలేదు అయినా ఇప్పుడా ప్రసక్తిలేదు ఇదిగో నారథాన్ని అటే నడిపిస్తాను, అని సారథివైపు తిరిగి ఉన్నానీ తీవ్ర వేగంతో హ్యూహ ముఖ ద్వారం చేర్చమని అజ్ఞాపించాడు

వడివడిగా నుడులతో ప్రవహించే గంగానది సముద్రంలో ప్రవేశించి నిట్టయింది అభిమన్యుడు కౌరవ సేనలో ప్రవేశించడంతో కౌరవ సేనలోని మహా యోధు లెవరూ వాని రథ వేగాన్ని నిరోధించలేక పోయారు

అప్పుడు సాగిన యుద్ధంలో గరుత్మంతుడు అయిదుతలల సామును బీల్చి యిక్కలు చేసినట్లు మన కురు సేనలను ఆ యువవీరుడు చెండాడాడు వాని నిలబెట్టుడానికి ఎచ్చిన శత్రువుల ఎవలుడయ్యాడు ఆ వీరునికి ఎదురుపచ్చిన వారిలో ఎంతికి బయటపడ్డవారు అరుచే రణ భూమి అనే సరోవరంలో యోధ వరుల శిరస్సులు పడ్డూలవలె ఉన్నాయి మణి రక్తు కాంతులనే కిరీటాలు కల రాజుల శీర్షాలు మరి శోభామయంగా ఉన్నాయి

ఆ దృశ్యాన్ని చూసిన ఆచార్య బ్రాహ్మణులు కృపాచార్యులతో మాడండి ఈ బాల యాధుడీ పరాక్రమం బంతులాలలా ఉంది వాడికి రణరంగంలో శత్రు సహాయం ఎంత కోశలం ప్రదర్శిస్తున్నాడో! ప్రగల్భాలు పలికిన మన యోధులెవరూ వానిమీద పరివ్రాత పోతున్నారు ప్రళయ కాలంలో రుద్రుడూ, అసురసంహారవేళ కుమారస్వామి యీ పుండ్ర వారేమో, చిరునవ్వు చెక్కుచెదరకుండా చేస్తున్నాడు యుద్ధం - అని ప్రశంసించాడు

అది విన్నాడు మీ పెద్దకొడుగు విని తనమట్టు పన్న యోధులందరినీ చూస్తూ ఆచార్యులవారు శిష్యవాత్సల్యం అట్టునుడి మీదనే కాక అభిమన్యుని మీద కూడా చూపు తున్నారు కాకుంటే వారికి ఈ యువపీరు డొక లెక్కయో! నడవండి మన ముందు పని నాడి శిరస్సు బాడిగాం అన్నాడు

అప్పుడు దుశ్శాసనుడు అగ్రణీ ఆ ఎని నామీన పెట్టి అని రథాన్ని ఆల మన్యుని వైపు నడిపించాడు యోధులందరూ అటే సాగారు

పురప్ర, వత్సదంత, విపార, అర్ధచంద్ర బాణాలు అభిమన్యుని ధనుస్సు నుండి పస్తూంటే మనవారు కటకటాడుతున్నారు సూర్య కిరణాలు ప్రబలవంతా వ్యాపించి ఉన్న ఆ పీరుడు విడిచే బాణాలు రణరంగం అంతా గోచరిస్తున్నాయి

మృదంగ, దుందుభి, క్రకచ భేరినాదాలు మ్రోగుతున్నాయి మహావీరుని సహ గర్జనలు, హయ హేషలు, మత్తేభ ఘోరకాలు, ధనుష్టంకాలు, శంఖధ్వజాలు ధోరణి తరాలు దద్దరిల్లుతున్నాయి

ఎదురువచ్చిన దుశ్శాసనుని ధనుస్సు రెండు ముక్కలు చెసి అభిమన్యుడు దుశ్శా సనా! విమయింది నీ పీఠప్రతాపం విఘ్నాలూ విరూపా పలుకుతూ ప్రగల్భం పెంచడం కాదు యుద్ధం జూదంలో మోసగించగలవు కాని రణరంగంలో పొగదది నువ్వే! అన్యాయాలకు అక్రమాలకూ అఘాయిత్యాలకూ అంతం వస్తున్నది - అని విప్పకూ బాణం విడిచాడు

ఆ వేగానికి దుశ్శాసనుడు మూర్ఛపోయాడు అది చూసి దుర్యోధనుడు కర్ణ వైపు చూడగా ఆ మహావీరుడు అభిమన్యునికి ఎదురు వెళ్ళాడు దుశ్శాసనుని రిపించి రంగానికి దూరంగా పొగింది

క్షణాల వ్యవధిలో కర్ణుని ధనుస్సు రెండు ముక్కలు కావడంతో వాని పోడినట్టే అభిమన్యుడు పోరు సాగించి పొండవపీరుని రథద్వజాల్ని చక్రాల్ని పెట్టింది కొంచెం

గాయపరవడంతో కుపితుడై అభిమన్యుడు నారి సారించి విడిచిన బాణం మనయే శిరస్సును వేలమీద పెట్టింది అప్పటికే కర్ణుడు అలసి రిణ రంగానికి దూరంగా వెళ్ళ కర్ణుడే అలా కావడంతో మన వారికి ధైర్యం సన్నగిల్లింది అభిమన్యుని బాణాలు మిగిలినదంటూ వస్తున్నాయి ముందు వేసవికి ఎండిన అడవిలో నిష్పవర్ష పడి మంట బెరిగి అభిమన్యుని బాణాలు మన సేనను కాలుస్తున్నాయి

ఆ సమయంలో పీరుడు దేవేంద్రునివలె వున్నాడు దేవసేనను నడిపిన కు స్వామీ వున్నాడు అని సంజయుడు చెప్తుంటే ధృతరాష్ట్రుడు సంజయ! ఆ యో ఓక్కడే కనిపిస్తున్నాడు, మిగిలినవారు ఏమయినట్లు? అన్నాడు

ధర్మజ, భీమ, నకుల, సహదేవులు యితర యోధులతో వ్యూహం చేదించి రావడానికి చేసే ప్రయత్నాన్ని సైంధవుడు విఫలం చేశాడు వనవాస సమయంలో జ పరాభవానికి ప్రతీకారం కోసం తీవ్ర తపస్సు చేసి శంకరునివల్ల పొందిన వర శక్తితో అల్లుడు ఆ రోజున వారిని ముందుకు సాగ నిష్ప లేదు

ఆ సంగ్రామంలో భీముని రథాన్ని కూడా ముక్కలు చేశాడు సైంధవుడు అవ మనవారి అనందానికి అవధులు లేవు గజబలాన్ని చెల్లాచెదురు చేసి అభిమన్యుడు ఏ చిన బాటను సైంధవుడు మూసేశాడు పొండవ బలం కదల లేకుండా వుంది

వ్యూహంలో అభిమన్యుడు ఆకలిగొన్న పులిలా విక్రమించి శత్రువులను లేడికి వలె వేటాడుతున్నాడు మహాసాగరంలో తిమింగిలం నోరు తెరిచి జలచరాలను భక్షిస్తున్న ఆ యోధుడు మనసేనను హతమారుస్తున్నాడు మనసేనలో సత్యశ్రవుడు నేలకూలా రుక్మరథుని శిరస్సు గాలిలో బంతిలా ఎగిరింది అప్పుడు మన పీరులు విడిచిన బాణ గుచ్చుకుని ఆ పీరుని రథాశ్వాలు బలిసిన ముళ్ళవండుల్లా వున్నాయి

అభిమన్యుని పీర విహారాన్ని సహించలేక మనవారందరూ పిక్క బలం చూ తున్నారు అప్పుడు మీ మనవడు లక్ష్మణకుమారుడు సావాసంతో ఎదురు వెళ్ళాడు

వా రుభయిలూ మత్తేభాలవలె పోరుతున్నారు కొంత సాగినాక అభిమన్యుడ లక్ష్మణకుమారా! ఇంక చివరకు వచ్చావు ఓక్కమారు బంధుమిత్రులలో నీకు కావలసే వారందరినీ కళ్ళారామానుకో కాశ్వతంగా కన్ను ముయ్యబోయే ముందు నీకోరిక తీర కోనిస్తున్నాను అంటూ విడిచిన వాడిగల భల్లం మనబాలుని శిరస్సును ఆకాశానికి తీసు పోయింది

ఓవ్వుడు కర్ణుడు ఎదురు వచ్చాడు వా రుభయులూ ఒకరినొకరు బాణ వర్షంతో ముంచెత్తుతున్నారు ఇద్దరూ నిండుగా విరిసిన పూలతోపున్న మోదుగుచెట్ల వలె పున్నారు ఈ విధంగా పోరు సాగిస్తూనే మన వారిలో ఘటికులయిన అశ్వకేతునీ, శత్రుంజయునీ, చంద్రకేతువునూ, మేఘవేగునీ, యమపురికి పంపి శబ్బుని రథధ్వజాన్ని ఖండించి పార్శ్వ రక్షకులను మన్ను కరిపించాడు

ఈ ఆటోపం చూసి శకుని దుర్యోధనున సమీపించి మనం ఉపాయాంతరం ఆలోచించి పీఠి కడతేర్చాలి అన్నాడు

అదే సమయానికి కర్ణుడు ఆచార్య ద్రోణులను చేరి

ఆచార్య! వీర ధర్మానుసారం నే విక్కడ పోరు పొగిషూన్నానే కాని ఈ బాల పీరుణ్ణి ఎదుల్క్రవడం మన తరం కాదు నా రొమ్ము చీలుస్తున్నాడు వీడు, అనగా

కర్ణా! అర్జునునికి నేను అభేద్య కవచవిద్య యిచ్చాను అది వీడు ధరించి వచ్చాడు అయితే ఇవ్వుడు మనలో ఎవరమూ విడి విడిగా వాని ముందు నిలబడలేం నువ్వు వెళ్ళి రథాన్ని ధనుస్సునూ భిన్నాభిన్నం చెయ్యి — అన్నాడు

మహారథికులందరూ అభిమన్యునివైపు వడిచారు కర్ణుడు ధనుస్సు ఖండించాడు కృతవర్మ రథాశ్వాలను నేలకూల్చాడు కృపాచార్యుడు పార్శ్వ రక్షకులను హతమార్చాడు

అంతతో ఆ పీరుడు డాల్కెత్తులు చేబూని గగన పీఠికి ఎగిరాడు మన మహారథి కులు ఆరుగురు వాని కెదురున్నారు ఆచార్యులవారు ఆ ఖడ్గాన్ని తునియలు చేశారు కర్ణుడు డాలు ముక్కలు చేశాడు ఆయుధ శూన్యడై నేలకు దిగి రథ చక్రం అందుకుని వికమించాడు

సుదర్శన ధారియైన విష్ణుపువలె పున్నా డవ్వుడు అభిమన్యుడు మనవా రందరూ కూడి ఆ రథ చక్ర ప్తి ముక్క ముక్కలుచేశారు అంతతో గదా దండం ధరించగా అశ్వత్థామ ఎదురు వచ్చాడు

అభిమన్యుని గదాదండానికి మనయోధుని రథాశ్వాలు బలి అయాయి పార్శ్వరక్ష కులూ ఆహూతి అయారు

ఆ సమయంలో డెబ్బైయేడుగురు గాంధార దేశీయులూ, ఏడుగురు కేకయదేశ రథి కులూ వానికి ఎర అయారు

దుశ్శాసన వందనుడు గదా ధరుడై ఎదురువచ్చాడు వా రుభయులూ పొగించిన పోరులో యిద్దరూ చైతన్యశూన్యులయి నేలకూలారు మహారాజా!

సరోవరాన్ని కల్లోలపరిచే మత్తేభాన్ని చుట్టుముట్టి బోయ్ వాండ్రు హింసించి వాకే మార్చినట్లు నీ పక్షంలోని యోధులందరూ ఆ పీరుని యమ పుకరి చంపారు మహారణ్యాన్ని బూడిద చేసి చల్లారిన దావాగ్నిలా, మహావృక్షాలను సమూలంగా పెల్లగించి శాంతించిన ప్రచండవాయువులా, సర్వ ప్రపంచాన్ని సంతప్తం చేసి పడమటి కొండ చేరిన భాస్కరునిలా, పువ్వాడు నేలకూలిన అభిమన్యుడు ఆ కన్నులలో క్రోధారణ రోమలు చల్లారలేదు, ముఖంలో తేజస్సు వాడలేదు ఉల్లోల కల్లోలిత సరోవరంలా రణరంగం రమణీయ భయాపకంగా పుండి పడివేలమంది రధిళులా, బృహద్బలునివంటి మహా యోధుడూ ఆ బాల పీరుని విహారంలో నేలకూలారు అంతమందిని హతమార్చి నేలకూలాడు అభిమన్యుడు

ఆ వార్త విన్న ధర్మవందనుని కంట నీరు తిరిగింది వారిసేన హాహారవాలు చేయగా మనవారు హర్ష ద్వానా చేశారు సూర్యుడి అస్తగిరికి చేరాడు యుద్ధ విరామ ప్రకటించారు

మహారాజా! ఆ సాయంవేళ రణరంగంలో కుక్కలా, నక్కలా, తోడేళ్ళూ యుద్ధే ప్తగా రిక పానం చేస్తూ చెలగాటా లాడుతున్నాయి భూత, ప్రేత, పిశాచ గణాలు వికటాట్ట హాసంతో తాండవం ఆరంభించాయి శవాల చర్మాలు చీల్చి పసారకాలను జుర్రు కుంటున్నాయి మజ్జా, మాంసాలను ఆరగిస్తూ, కొవ్వు కొరికి తింటూ పాటులు పాడుతున్నాయి నాటి యుద్ధంలో రక్తప్రవాహం శవాలనే కాదు రథాలనూ వినుగులనూ కూడా లాక్కుపోతున్నది, అంటూ సంజయుడు భయంకరంగా పున్న ఆ రణ స్థలిని మాటలతో వ్రత్యక్షం చేసి —

ప్రభూ! ఆ రణరంగం నుండి తిరిగివెళ్ళే ధర్మరాజు ముఖం స్థూనంగా పుండి అందరి ముఖాలలో దైన్యం బొప్పి ధార లేని కన్ను కనబడలేదు కొంతసేపు ధర్మరాజు విల విలబింబ, అభిమన్యుని సాహస పరాక్రమ ప్రశంస చేసి, మళ్ళీ శోకావిల చిత్తుడయ్యాడు

అప్పుడు వ్యాసమహర్షి వచ్చి మరణించిన వారికోసం విచారించడం వివేకుల పని కాదని చెప్పతూ అకంపన మహారాజు వృత్తాంతమూ, మృత్యువు పుట్టుక వివరింప పోడక మహారాజుల చరిత్రలూ స్థూలంగా బోధించి —

నాయనా! అటువంటి మహామహులే మృత్యువుకు వశంకాక తప్ప లేదు ఇక మన మెంత! మరొక్క రహస్యం వుంది మనం జీవించి పున్న వారి కోసం శోకించాలే తప్ప మనతో అన్నింటాలూ తెంతుకు పోయిన వారి కోసం ఏడవడం దేనికి! జ్ఞాని శోకాన్ని దరి జేరివివ్వకూడదు జాతన్య పురణం ద్రువమ్" అని ఎరగవా, నాయనా! అని పరి పరి విధాల ఓదార్చి వెళ్ళాడు

పైంధవవధ

పాండవ శబిరాలలో నిశ్శబ్దం తాండవిస్తున్నది ఎవరూ ఎవరికోసూ ఎమీ మట్లాడ లేక పోతున్నారు అందరూ తలలు వాలుకువి శబిర ద్వారాలలో కూలబడ్డారు

ఆ సమయానికి అరిగి వస్తూన్న సవ్యసాచి బావా! ఏమిటిది మన శబిరాలలో చైతన్యం లేదు ఎప్పుడూ ఎదురు పచ్చే అభిమన్యుడు రాడె మంగళ వార్తాల్లు ఎబిడవు ప్లావగత నూకూలు విసరావడం లేదు నా మనస్సు అమంగళాన్ని శంకిస్తున్నది ఎదో జరగ కూడని ఎని జరిగి పోయింది, రథం త్వరగా పోనియ్యి అన్నాడు

రథం ఆగింది, శబిర సమీపానికి చేరి మహావీరులందరూ పున్ని బోటికి వెళ్ళి, కలయజూగారు

కవీలించ లేదు అభిమన్యుడు ఎవరి ముఖం లోనూ ఉత్సాహం లేదు ఎవరూ పెడవి నిప్పుడం లేదు, కన్నెక్తలేక పోతున్నారు గాండివి వైపు

అప్పుడు ధర్మరాజు విచార వదనంతో జరిగిన కథ అంతాచెప్పాడు గాండివి గుండె లేల వడింది ఇంతసేపు ఏడిచి అభిమన్యుని మృతికి కారణం పైంధవుడు, రేపు మారాస్త్రమయం కాకుండా పైంధవుడు ఈ కూలకపోతే ప్రాణ త్యాగం చేస్తానని ఎల్లకై చేశాడు

ఈ ప్రతివ కొరవ వ్యంగవాచం చేరిడంతో పైంధవుడు గజ గజ లాడుతూ, రణ రంగం ఏడిచి ఎక్కడికయినా పోయి ప్రాణ రక్షణ చేసుకుంటా నన్నాడు కాని ఒక్క పైంధవుడి ప్రాణరక్షణ తనకు పెద్దపని కాదన్నారు మహారథీకులు

రాత్రి బాగా పొడు పోయింది మరునాటి పూహ నిర్మాణం గురించి బాగా యోచనలు చేశారు అర్ధరాత్రి దాటింది వాసుదేవుడు తన సొరధి దాగ కుని పిలిచి రేపు ఎన రథం సిద్ధంగా వుండు, శైబ్య, మగ్రీవ మేఘపుష్ప, వలాహకాలను మూర్ఖి, గరుడ ధ్వజం సంఘటించి, గదా, ఖడ్గ చక్ర కాళ్ళూ కూడా వుంచి రణరంగానికి దగ్గరలో వుండు, పాంచ జన్య ద్వీపి విసగానే రథంతో పూహవద్యంతోకి రావాలి అప్రమత్తంగా వుంటు రేపు ఈ యోధులందరూ మన ప్రకాశం చూపారు - అన్నాడు

ఆ రాత్రి నిద్రలో అర్దుమడు కలగన్నాడు ఆ ఆలో కైలాసం వెళ్ళి పరమ శివుని వద్ద పాశు పకమంత్రం ప్రయోగోపసంహార క్రమంతో గ్రహించి తిరిగి వచ్చాడు కృష్ణునితో

కల కరిగింది కృష్ణునితో చెప్పగా ఆ పురుషోత్తముడు నంతోపిలనాడు, శుభసూచకంగా భావించి

తూర్పు దిక్కులో ఉషో రాగాలు నడయాడు తున్నాయి దేవకి నందనుడు తన రథాన్ని
సిద్ధం చేశాడు అది బాల భానునివలె వెలుగు తున్నది అర్జునుడు విప్రశ్రేష్ఠుల ఆశీర్వాదాలు
పొంది, రథానికి ప్రదక్షిణం చేసి, అధిరోహించాడు కృష్ణుడు, సాత్యకి ముందు
కూర్చున్నారు అప్పుడు అర్జునుడు

సాత్యకి! ఈనాడు మనం సైంధవ వధ సాగించబోతున్నాం అయితే ఆ మహా
యత్నంలో ఏ మాత్రం ఏమరుపాటున వున్నా, వారు మా అన్నగారిని బంధించ గలరు
కనుక నువ్వు ఆయనకు రక్షగా వుండాలి అని హెచ్చరించాడు

అక్కడ ఆచార్య ద్రోణుడు శకట వ్యూహం పన్ని గర్భ వ్యూహంగా పర్క వ్యూహం
పన్ని, సేనా ముఖంలో నూచీ వ్యూహం నిర్మించాడు ఈ వ్యూహమూల స్థానంలో సైంధవుని
ఉంచారు దుశ్శాసన, వికర్ణులిద్దరూ జయద్రథుని రక్షణకు నిలిచారు శకట వ్యూహ
ముఖంలో ఆచార్యులవారు ధనుస్సు పట్టి వున్నారు

అటునుంచి అర్జునుని అనుసరించి ధృష్టద్యుమ్నుడూ, ఆ వెనుక నకులుని కొడుకు
శతానీకుడూ సాగివచ్చారు శంఖ భేరి వాదాలు మిన్ను ముట్టాయి

అర్జునుడు బావా! దుర్మర్షుడు చాలా ఉత్సాహంతో వస్తున్నాడు వాడు ఈ
ధనుస్సుకు తొలి కబళం, రథం వాడి కెదురు నడుపు అనడమూ వాసుదేవుడు, గుర్రాలను
అటు కదిలించడమూ, ఆ సవ్యసాచి బాణఘాతాలకు వాని గుర్రాలు వేలకూలి, సారధి మన్ను
కరవడమూ రెవ్వపాటులో జరిగాయి దుర్మర్షుడు మాయనం సాగించగా దుశ్శాసనుడు
తీవ్ర రోషంతో వచ్చాడు

అప్పుడు సాగిన యుద్ధంలో గాంధీవి విడిచే బాణపు దెబ్బలకు కురువీరుల తలలు
ముగిన తాటిపళ్ళవలె వేల రాలు తున్నాయి దుశ్శాసనుడు ఎదురు విలవలేక పిక్కలం
చూపాడు ఇక కాలయాపన యిచ్చం లేక రథం జయద్రథుని వైపు నడవమన్నాడు

వ్యూహ ముఖ ద్వారంలో వున్న ఆచార్యునికి నమస్కరించి గురుదేవా! మీరు
అశ్వక్తామను చూసినట్లే నన్నూ ఆదరించారు ఇప్పుడు సైంధవ ద్రోహి వధకు అనుజ్ఞ కోరు
తున్నాను - అని నమస్కారం చేశాడు

ఆచార్యుడు చిటునప్పుతో అనుమతి సూచకంగా బాణాలు విడిచాడు కొంతసేపు
ద్రోణునితో పోరు నడిపి వ్యూహ మధ్యం ప్రవేశించే వూహతో ఆచార్యునికి ప్రదక్షిణించి
ముందుకు నడిపాడు రథాన్ని

సరోవరంలో మత్తేభంలా సైన్య మధ్యంలో సవ్యసాచి విహరిస్తూంటే ఆచార్యుడు కొంతసేపు నిరోధించి వ్యూహ ముద్వారం విడవడం యిష్టంలేక అక్కడే ఆగాడు

ఆ సమయంలో ఎదురు వచ్చిన వరణ నందనుడు శ్రుతాయుధుడు కొండలా కూలి పోయాడు. కాంభోజ పత్తి సుదక్షిణుడు మహావృక్షంలా పడ్డాడు అసంతరం శ్రుతాయువు అయితాయువు ఎదురువచ్చి తన వెంట వున్న ఆయిదు వందల మంది రథికులతో నేల కరుచుకున్నారు

లేడిపిల్లల మందలో సింహంలావున్న అర్జునుని చూపుతూ దుర్యోధనుడు ఆచార్యా! మిమ్మల్ని నమ్ముకుని జయద్రథుడు నిలబడ్డాడు మీరు పొండవ పక్షిపాతంతో వున్నారు ఈ, తేనే వూసిన కత్తి వ్యవహారం — అని నాలుక కరుచుకొని

ఆచార్యా! బాధలో నేరు జారింది మీరు వూసకుని ఈ విషయం పెండి రక్షించాలి అని అర్థించాడు

నాయనా! సుహృద్ అశ్వత్థామా నాకు సమానమే! కొడుకు మాటిలకు తండ్రికి కోపం రాదు ఇక నేను ముఖద్వారం ఎడిచానంటే పొండివబలం కట్ట తెగిన పెదిలా మన వారిని ముంచుతుంది వయిగా ధర్మరాజును సజీవంగా ఎంధిర్రానని ప్రతిజ్ఞ చెప్పా గదా! అదిగాక వార్తకృంతలో వున్న నా కంటే అర్జునుని ఎదిరించడా కి ఎవ్వే సమర్థుడిని వెళ్ళు, మహాయోధులను వెంటబెట్టుకుని వాణ్ణి నిలవెట్టు ఇంకో ఈ కవచం తొడుగుకో ఇది పండగా ఎవడిబాణమూ వీ శరీరానికి సోకదు ఈ కవచాన్ని బ్రహ్మ దేవేంద్రుడికి ఇచ్చాడు అది దేవవతి అంగీరసుడికి, ఆయన బృహస్పతికి ఈయన అగ్నివేసుడికి యిచ్చారు ఆ మవార్ని అనుగ్రహించి నాకు దయజేశాడు, అని మంత్రకవచం ధరింపజేశాడు

అంతలో ధృష్టద్యుమ్నుడు ద్రోణునిమీదికి వచ్చాడు వివిశతి, ఎకర్ష, విప్రసే నులు భీముని ఎదిరించగా బాహ్లికుడు ఉపపాండవులతో తలపడ్డారు దుశ్శానముని సాత్యకి శకునిని నకుల సహదేవులూ, అలంబుసుని ఘటోత్కచుడూ అలా ఎవరికి వారు తమకు తగ్గవారితో పోరు నడుపుతున్నారు

సేనా ముఖంలో ద్రోణునితో తలపడ్డ ధృష్టద్యుమ్నుని సాత్యకి రిక్షించి తప్పించు కొచ్చాడు అది ఆచార్యులకు మరింత క్రోధకారణం కాగా ఆయన సాత్యకిని తూట్లు తూట్లు కొట్టాడు చూసి చూసి సాత్యకి ఆయన ధనుస్సును రెండు ముక్కలు చెగాడు, మరొక ధనుస్సు, అదీ ముక్కలయింది అదొక వేడుక అయింది సాత్యకికి

ఆచార్యునికి పాత్ర్యుని హస్తలాభువం ఆశ్చర్యార్థి అనందాన్ని కలిగించింది, ఆయన అగ్నేయం సంధించగా ఈయన వాడుకాస్త్రం ప్రయోగించాడు ఆ దివ్యాస్త్రాలు రెండూ కొంతసేపు గగన భాగంలో క్రిత చూపి శాంతించాయి

అప్పటికి ధర్మజ, భీమ, కుల నవాదేవులతో ధృష్టద్వమ్ముడు వచ్చి ఆచార్యునితో పోరు నడుపుతున్నాడు

అక్కడ అర్జునుడు సై ధన్వని కోసం సాగుతూఉండగా, అవంతీ రాకుమారులు విందానువిందులు అడ్డుకున్నారు వారి రథాశ్వాలనూ సారథిని నేలకూల్చి విందని శిరస్సు భూమికి ఎంచుకొన్నాడు అది ఎచారం కంటే క్రోధాన్ని రెట్టించగా అనువిందుడు పాద చారియై కృష్ణుని నుదురు బొప్పి కట్టించాడు అర్జునుడు కుపితుడై రెండు శతాలలో వానిని కూడా విందునికి తోడు వంపాడు

అనంతరం అనేకులు యోధులు అర్జునుని ఎదుర్కొని సింహనాదాలు చేసి, బాణ వర్షం కురిపించారు ఆ బాణ మాతాలకు గుర్రాలు ఎలసి పోయాయి అది చూసి అర్జునుడు మాధవా! ఒక్కమాటు గుర్రాలకు కళ్ళాలు వదలి వాటి వెన్ను నిమ్మలు అనగా, రథిశవరా! ఏవిటి చెప్పుకున్నావు ఈ తుమ్ముల సంగ్రామంలో రథికులు రథం మీద ఎండగా గుర్రాలకు ఆశ్వాసన! అన్నాడు నవ్వుతూ

తక్షణం రథం దిగి, గాంధీవాన్ని చక్రాకృతిలో వుంచి పోరు నడపుతుంటే కురు యోధులు యిదే అదనని చుట్టముట్టి సంచలన సమరం సాగించారు అందరినీ ఆ యోధుడు అల్లంత దూరంలో నిల బెట్టి నేల కూల్చున్నాడు

కొంతసేపటికి కృష్ణుడు గుర్రం శరీరంలో నాటుకున్న ఆయుధాలన్న తీసి పార వైచి, బావా! ఇప్పుడింక వీటిక కడుపులిండా ఎంచినీరు పట్టి ఒళ్ళు కడగాలి అన్నాడు

అర్జునుడు ఒక్క బాణం నేలకు కొట్టడంతో ఆ దానికి భూమి బీటలువారి శిన్న నరో వరం ఎర్పడింది ఆ చెదవులో గుర్రాలను కడిగి నీచవట్టి రథానికి పక్షితం చేసి యింత పల్చిక తిలిపించి, అర్జునుని దగర నిలిపాడు ఆ యోధుడు చియనవ్వుతో రథం ఎక్కాడు రథం ముందుకు సాగుతోంది

కురుసేన తల్లడిల్లి యిక జయద్రథ రక్షణ తమతరం కాదనుకుంటూండిగా ద్రోణా చార్యులు అనుగ్రహించిన రక్షాకవచధారియైన సుయోధనుడు నవ్యసావికి ఎదురువచ్చాడు

చిరునవ్వు వెన్నెలజల్లుతో మాధవుడు కిరీటీ! మానధనుడు కనకాదురు వస్తున్నాడు ఈ దుర్బుధికి తగిన శాస్తి చెయ్యాలి జూదం పేరిట జరిపిన అన్యాయాలూ, మీ పట్ల మహిషి చేసిన అవమానాలూ గుర్తుంచుకుని పోరు సాగించు - అన్నాడు

అర్జునుడు బాణవర్షం కురిపించినా సుయోధనుడు చలించక పోవడంతో వాసుదేవుడు తెల్లబోయి చూడగా,

బావా! ఆచార్యులవారు ఈ దుష్టుడికి మంత్రకవచం అనుగ్రహించారు అయితే ఏ కవచం ధరించినా భేదించే అస్త్రం అంగిరిసుడు ఎదురేంద్రుని కిచ్చాడు అది ఆయన నాకు దయచేశాడు దానితో పీని గర్వం అణగారుస్తా అంటూ ప్రయోగించాడు అదిమాసి అశ్వత్థామ సర్వాస్త్రమాతి అభిమంత్రించి విడిచాడు అది అర్జునుని ప్రయత్నాన్ని విఫలం చేసింది

అర్జునుడు వంటితో పెదవి కొరికుతూ బాణవర్షంతో వాని గుర్రానూ రథాన్నీ ముక్కలు చేయగా సుయోధనుడు మరొక కవచం తొడిగి ధనుస్సునూ చేపట్టాడు

ఆ సమయంలో సవ్యసాచి గ్రీష్మవేశ మహారణ్యంలో దావానంలా పన్నాడు

కృప, కర్ణ, అశ్వత్థామ, పృషసేన, శల శల్య, భూరిశ్రవ, జనుద్రధులు ఎవ మండుగురూ అర్జునునికి ఎదురుపచ్చారు ఇక్కడ యిలా వుండగా సేనాముఖులొ ధర్మరాజు ద్రోణాచార్యులతో పోరాడుతున్నాడు ఆచార్యుడు ధర్మజుని ధనుస్సు ముక్కలు చేశాడు మరొక ధనుస్సు అందుకున్నాడు పాండవాగ్రజుడు ఆచార్యుడు బ్రహ్మాస్త్రం ప్రయోగించగా అదే అస్త్రంతో దానిని ఉపశమింపజేశాడు ధర్మరాజు

తీవ్రక్రోధంతో ద్రోణుడు శరవర్షం కురిపించి ధనుస్సు విరుగకొట్టి గుర్రాలు నేల కూల్చి కేతనం పడగొట్టగా ధర్మరాజు ఎవ్వరికై చేతులెత్తాడు ఆచార్యునికి ధర్మరాజును హింసించడం యిష్టంలేని మిగిలిన బంగం వయిపు తిరిగాడు ఆ సమయంలో కౌంతేయుడు తన సోదరుని రథం ఎక్కి దూరంగా వెళ్ళాడు

అలంబుసుని అఘాతానికి భీముడు మూర్ఛిల్లి తేరుకుంటూనే కాటుక కొండలా పన్నె ఆ అసురుని దేహం విరిసిన పూలతో నిండిన మోడుగచెట్టులా భాసింపేట్లు హింసించాడు వాడు చలించక మాయా యుద్ధం ఆరంభించాడు

ఈ వంక ఘటోత్కచుడు ద్రోణుని మీదికి ఎస్తూంటే వాడికి అలంబుసును ఎదురు పచ్చాడు అలంబుసుడు విడిచిన చక్రాన్ని గదతో విడిచి చేశాడు ఘటోత్కచుడు

అంతలో ఆ రాక్షస వీరునికి ఆవేశం హెచ్చింది శత్రువీరు లందరినీ చీకాకు పడస్తూ పరాక్రమమంటే ఉపపాండవులూ నకుల సహదేవులూ నలిగిపోతున్నారు

చూడు మహాత్మాచుడు, ఒక్క ఆయుధంతో అలంబసుని రథసారథిని నేల కూల్చాడు అలంబసుడు భూమికి దిగి బాణవర్షం కురిపించాడు మహాత్మాచుడు గదా దండంతో ఎదురు వెళ్ళాడు ఖడ్గధారియై వాడు ఆకాశానికి ఎగిరాడు, ఖడ్గంతోనే భీమనందనుడు లేచాడు

మడిగాలిలా తిరుగుతూ కొంతసేపు ప్రదక్షిణంచేసే మెరుపుల్లా కొంతసేపు రణక్రీడి సాగించి నేలకుదిగి ఆకలిగొన్న బెబ్బులులవలె కలియబడ్డారు రక్తధారలు ప్రవిస్తున్నాయి పొడింబకొడుకు మహేంద్రగుప్త తన మోచేతులతో మోకాళ్ళతో వాని అంగనందులు విరగ బొడిచి వెన్నుఛానము సడలించి వదిలి పెట్టాడు వాడు గిల గిల కొట్టకుని కళ్ళు తేల వేరాడు

మహాత్మాచుడు సింహాసాదం చేశాడు పాండవసేన శంఖధ్వానం చేసింది ధర్మరాజు తన బిడ్డను గాఢంగా కౌగలించుకుని ఆశీర్వదించాడు అని సంజయుడు చెపుతూంటే ధృతరాష్ట్రుడు

సంజయా! ద్రోణులు కృతవర్మ యింకా ఎందరో మన యోధులున్నారు కదా! వారంతా అవగా సంజయుడు మహారాజా! అక్కడ సాత్యకి వీరవిహారం చేస్తున్నాడు ఆచార్యుని ఆజ్ఞానుసారం కృతవర్మ అసంఖ్యాక సేనతో సాత్యకిని నింబెడుతున్నాడు అప్పుడు శిఖండివాని విల్లు విరగగొట్టాడు అదే సమయంలో కత్తి వినరి శిఖండి విల్లు ఖండించాడు కృతవర్మ ఇద్దరూ మళ్ళీ ధనుస్సులు అందుకున్నారు అంతలో భోజు డెదురురాగా సాత్యకి వానితో తలవడ్డాడు అటునుంచి అశ్వత్థామ వచ్చాడు అందరినీ చీకాకుపరిచి, అర్జునడున్న దిశగా రథం సాగించుకున్నాడు దారిలో జలసంధుడు ఎలువరించగా వాని శరస్సు ముగ్గిన పండులూ నేలకు రాలింది సాత్యకి బాణ మూతంతో

కృతవర్మ మళ్ళీ అడ్డువచ్చాడు కాని ద్రోణాచార్యుల వారు న్యాయంగా సాత్యకిని ఎదుర్కొన రాగా ఆయన వెంట నీ కొడుకులు దుస్సహ వికర్ణ దుర్యుఖ, దుశ్శానవాదులు తోడు వచ్చారు పీరిందరికి అండగా దుర్యోధనుడు రావడం చూసి ఆచార్యుడు తిరిగి సేనా ముఖానికి వెళ్ళాడు అప్పుడు సాగిన యుద్ధంలో దుర్యోధనుని రథ ద్వజం, గుర్రాలూ నేలకూలాయి సారథికికూడా శరీరం తూట్లు పడింది దగ్గరలో వున్న చిత్రసేనుడి రథం ఎక్కి విజృంభించాడు అప్పటికి మళ్ళీ అక్కడకు చేరిన కృతవర్మ సాత్యకి బాణ మూతంతో మూర్ఛబోయాడు

సాత్యకి సవ్యసాచి కోసం సాగుతూంటే ఆచార్యుడు మళ్ళీ అడ్డుపడి విడిచిన మూడు బాణాలు వాని నుదుట నాటుకున్నాయి ఆ వీరుడు కూడా యధోచితంగా గురువును వేర్నిస్తున్నాడు అంతలో సాత్యకి విల్లు విరిగింది, సౌధి మూర్ఛపోయాడు అయినా తనే సారధ్యం చేసుకుంటూ నడపుతున్నాడు కొంతసేపటికి ద్రోణుని రథసారధి వారిపోగా, గుర్రాలు రణ విముఖమయ్యాయి సాత్యకి మళ్ళీ అర్జునుని వయపు సాగుతున్నాడు

దారిలో సుదర్శనుడు అడ్డుపడి నేలకూలాడు ఓవీతులై దుర్యోధన, దుశ్శానన, చిత్రసేన, వివింశతి శకుని ఎముఖులు తరముతూ రాగా, వారిని చిరువ్యూతో రణక్రీడకు ఆహ్వానించాడు

ఆ సమయంలో సుయోధనుడు, శకునితోడతో సాత్యకిని ఒకాకుడరుస్తూ, వాని నారధిని గుర్రాలనూ హింసంపగా ఆ యోధుడు మనవాని సారధిని నేలకూల్చి, శకుని ధనుస్సు గాలిలోకి ఎగురిగొట్టాడు

దుశ్శాననుడు ఎదురురాగా బాణ వర్షంతో ఈపిరి సవకుండా ఆడించాడు సాత్యకి ఊక్కిరిబిక్కిరయి దుశ్శాననుడు ఒక్కపూవులో ద్రోణాచార్యుల చాటుకరాగా, ఆయన నాయనా, ఈశలమా! ఎమిటిలా వచ్చావు? ఓహూ! సాత్యకి తీవ్ర దెబ్బకే యిలా అయితే యింక భీమార్జునులు ఎదురువడితే ఏమవుతావు? నాయనా! నిండునభలో ఆడుదామికి బట్టలు విప్పడమూ, అహింసామూర్తులను అవమానించడమూ అనుకున్నవా యుద్ధమంటే!

సంగ్రామం అంటే అటుకులూ బెల్లం కలుపుకు తినడం కాదేమో వెళ్ళు వెళ్ళు, మీకు సాయం వచ్చిన రాజుల కంఠ నాళాలు కోస్తున్నాడు సాత్యకి వారిని రక్షించు అని పరిహాసించాడు

వినీ విననట్లు తలవంచుకు రథం నడిపించేశాడు, దుశ్శాననుడు

ద్రోణుడు విజృంభించి ధృష్టద్యుమ్నుని సోదరుడయిన వీరకేతుని నిలువరించి నేల కూల్చగా వాని సోదరులందరూ ఆచార్యుని చుట్టుముట్టారు ధృష్టద్యుమ్నుడు నిశిత శర వర్షం కురిపించగా, ఆచార్యుడు మూర్ఛిల్లాడు ఆ సమయంలో ధృష్టద్యుమ్నుడు రథం దూకి, ఆచార్యుని శిరస్సు నరికే నంకల్పంతో కత్తి దూశాడు అప్పటికే ఆయన తేరుకుని వాడి శరాలతో వానిని హింసించాడు ఆ క్షణంలో ఆచార్యుడి పరాక్రమం పొండవసేమ అచేతనం చేసింది

ఇక్కడ దుశ్శాననుడు సాత్యకితో తలపడ్డాడు అతనికి తోడుగా త్రిగర్తసేను వచ్చాయి ముందుగా సేనలను తరిమి కొట్టి, దుశ్శాననుని ధనుస్సు విరుగకొట్టి సారధిని

గుర్రాలమా మట్టి కరిపించి, వానన కడలెక్కడానికి కత్తి దూకాడు కాని, భీముడి ప్రతిజ్ఞ న్మరగాను వచ్చి అగాడు

ఇక్కడ ద్రోణాచార్యుల విజృంభణం చూసి ద్రుపదుడు ఓ ఎహాయోధులారా! ఈ విప్రుడు మన క్షత్రియయోధులందరినీ ఈచ కోత కోస్తున్నాడు చూశారా! ఎవండి ఈ విజృంభణం అని గర్జించాడు

ధర్మరాజు బీముని పిలిచి నాయనా! సవ్యసాచి సాత్యకి తోడువెళ్ళాడు కాని, నా గుండె కేదో భయంగా వుండి నువ్వు అక్కడికి వెళ్ళి సింహనాదం చేస్తే వాకు తృప్తి అన్నాడు

భీముడు ధృష్టద్యుమ్నుని చేరి, ము అగ్రజుల రక్షణపాలం నీ మీద ఉంచి వెడు తున్నావని పూహమధ్యంలోకి రథం సాగించమన్నాడు

సారథి విశోకుడు ఉత్సాహంతో పడుపుతుండిగా ముఖద్వారంలో ద్రోణుడు ఎరిపి భీమసేనా! నీ తమ్ముడు సవ్యసాచి నా అనుమతితో వెళ్ళాడు, అంటూండగా భీముడు కన్ను లెర్రజేసి పాండవపీఠులు దేవసేనను కూడా లక్ష్యం చెయ్యరు మీరు గురువులు కనుక మరియూద యిస్తున్నాం అయినా శత్రుసేనలో వున్న మీకు తలవంచడమా అంటూ గదా దండం విసిరాడు ద్రోణుడు రథం దిగేశాడు ఆ గదాఘాతానికి ఆచార్యుని రథం, గుర్రాలతో సారథితోపహా చూర్ణమయింది ఆయన షరొకరథం ఎక్కి బాణవర్షం కురిపించాడు కుంభవృష్టిని లక్ష్యపెట్టని మహావృషభంలా భీముడు పూహమధ్యంలోకి వెళ్ళే పూహతో తన రథం దిగి ఆచార్యుని రథం ఒకచేత్తో విసిరేలోగా ఆయన రథం దిగేశాడు అంతలో భీముడు మళ్ళీ రథంఎక్కి పూహమధ్యంలోకి వెళ్ళి అర్జునునీ, సాత్యకిసీమానీ సింహనాదం చేశాడు

ధృతరాష్ట్రుడు

సంజయా! ఇక మనవారిని రక్షించే యోధుడే లేకపోయాడా! అని ప్రశ్నించగా, మహారాజా! భీమసేనుడికి ఎదురుగా కర్ణుడు నడిచి కొంతసేపు బాధించాడు అంతలో భీముడు వాని పిల్లు విరిచాడు మరొక ధనుస్సుతో కర్ణుడు తన విద్యను ప్రదర్శించబోగా దానినీ వాని సారథినీ, గుర్రాలనూ వేలకూల్చాడు కౌంతేయుడు, అని నమర వృత్తాంతాన్ని వినిపింపసాగాడు సంజయుడు

చేసేదిలేక కర్ణుడు వృషసేనుని రథం ఎక్కి వెనుదిరిగాడు దాన్ని చూపిన దుర్యోధనుడు ఆచార్యుని నమోపించి చూడండి, అటు అర్జునుడు, ఇటు సాత్యకి, ఈవంకి భీమసేనుడు మహాసాగరంలో తిమింగలాలవలె తిరుగుతున్నాడు మన సేనాపధ్యంలో

మీరు అర్జునుని వదిలేశారా అంటే అర్థం వుంది కాని సాత్యకి కూడా ధనురా చార్యులను ఓడించాడంటే అంతకంటే అవము నం వున్నదా? అనడంతో ఆయన - నుయో ధనా! సైంపవుడు పాంగా సాగుతున్న ఈజూదంలో నవ్వు అర్జునుడూ మిశక్తి సామర్థ్యాలు ప్రవర్తించాలి ఇదివరలో శకుని ఆర్చన మిగు విజయం తెచ్చిపెట్టింది కాని మోసంతో వచ్చిన లక్ష్మి అది ఇప్పుడు అటువంటి దుర్మంత్రానికి అవకాశం లేదు వెళ్ళి జయద్రథ రక్షణలో వుండు నేను ముఖద్వారం విడిచానో మూలానికి ముప్పు - అన్నాడు

దుర్యోధనుడు రథాన్ని అర్జున ముఖంగా నడిపి విల్లు ఎక్కు పెట్టాడు ఆ సమయంలో వన్యసౌఖ బాం ఘాతాలకు నుయోధనుని సూతుడూ, గుర్రాలూ నేలకూలాయి దానితో మనవాడు గదాధండం ధరించి శల్యుని రథం ఎక్కాడు అక్కడ శర్లుని విరధుని చేసిన భీముడు గాండివికి తోడుకావడానికి వెడుతూడగా కర్ణుడు వాని ఒక్కకైకే వేచాడు అది విచిత్రము మరొక్కమారు కర్ణునికి తన ప్రతాపం చూపాడు ఒక్క కర్ణుడు మరొక రథం ఎక్కక తప్పలేదు

అనంతరం ఆ ఉభయలూ ఆకలిగొన్న పెద్దపులలవలె పొరుతున్నారు అప్పుడు కూడా పాండవులదే పైచేయి - అని సుజయుడు చెప్తుంటే కురురాజు

సంజయా! మనవారి దురదృష్టం కాకపోతే దేవకీనందనుని మాట పెడచెవిని పెడ తారా! ఈ రాధేయుని ప్రతాపమూ, మంత్రాంగమూ నమ్మికదా మనవారు ఇంతకు సాహసిండా, అని అనంతర సంగ్రామ విశేషాలు ఏమిటీ అన్నాడు అంత సంజయుడు, తిరిగి సమరగాథ కొనసాగించాడు

ప్రభూ! అప్పుడు మన రాధేయుని విల్లువరిగి, గుర్రాలు ఒరిగి, శరీరమంతా రక్త ధారలు ప్రవిస్తున్నాయి మాశాడు నుయోధనుడు సోదరుడయిన దుర్యయుని పంపాడు క్షణాల వ్యవధిలో వీని సారథి, రథమూ చూర్ణమయాయి కర్ణుడు చూస్తున్నాడు చూస్తూండగానే దుర్యయుని శిరస్సు బూడిదలో దొర్లుతున్నది రాధేయుడు ఆవేశంతో యుద్ధం ఆరంభించాడు వీరికి తోడుగా నీ కొడుకు దుర్యుఖుడు వచ్చి మరికొద్ది క్షణాలలో కన్నుమూశాడు

అదిచూసిన కోపంతో నీ కొడుకులు దుర్మర్షణ, దుర్బుధ, దుస్సహ, విజయ, విచిత్రులయిదుగురు ఒక్కమొడి వచ్చి క్షణాల వ్యవధిలో వీరిస్వర్గం చేరుకున్నారు అనంతరం చిత్ర, విచిత్ర, చిత్రాక్ష, చారుచిత్రులూ అదే దారిని వెళ్ళారు చిత్రధ్వజ, చిత్రాయుధ, చిత్రకర్ణులకు కూడా అదే నడవక తప్పలేదు అనంతరం మరొక ఏడుగురు మన్ను కరివారు

కర్ణునికి బాధ ఎక్కువయి మరింత ఆవేగంతో భీమునితో పోరుతూ, ఆ మహాబలుని ఆ ఘాతాలకు అగలేక రథపీఠం వెనుక దాగవలసి వచ్చింది. బీముడు ఉత్సాహంతో ఒక్క గర్జన చేశాడు. అది కర్ణుని అభిమానాన్ని రెచ్చగొట్టింది. ఆ వేడిలో విజృంభించి భీమసేనుని విరధునీ నిరాయధునీ చేశాడు. అలసిన భీముని కర్ణుడు తన విండకొనతో పొడుస్తూ

వృకోదరా! పీకలనిండ మెక్కి హాయిగా వడి దొర్లవలసిన వాడికి యుద్ధం దేనికిరా! పో, నుఖంగా అడవుల కడ్డుపడి కందమూల పలాలు మెక్కుతూ బతుకు - అని పరిహాసం చేశాడు.

అర్జునుడు ఆవేగంతో కర్ణుని కెదురువచ్చి శర వర్షం కురిపిస్తాండగా అశ్వత్థామ కర్ణునికి తోడయి సవ్యసాచి అదోపానికి అనకట్ట వేశాడు.

దుశ్శాసనుడు త్రిగర్త వీరులు తోడరాగా సాత్యకిని ఎదుర్కొన్నాడు. అయిదువందల మంది రథికులు సాత్యకి బాణ ఘాతాలకు మన్ను కరిచారు. దుశ్శాసనుని గుర్రాలు విలవిల తన్నుకుపడ్డాయి.

హరిశేన, కింగిరశేనలు ఎదురురాగా వారిని చెల్లాచెదురు చేసి, అర్జున సమీపానికి రాగా వాసుదేవుడు అభినందించాడు.

అర్జునుడు బావా! సాత్యకి ఇటు రావటంతో ద్రోణాచార్యులు మ్రోతూ అన్నగారిని బంధిస్తారనే భయం కలుగుతున్నది. అదిగో భూరిశ్రవసుడు విక్రమిస్తున్నాడు చూశావా! అంటూండగా, సాత్యకి ఆ మహాయోధునికి ఎదురు నడిచి నిలబెట్టాడు.

ఉభయలూ తీవ్ర పోరాటం సాగించి రథాలూ, గుర్రాలూ, సారథులూ ముక్కలు ముక్కలు కాగా విశిష్ట కరివాలంతో కొంతసేపు రణ క్రిడ సాగించి మల్ల యుద్ధానికి దిగారు. అదిచూసి కృష్ణుడు

బావా! అలసివున్న సాత్యకిని భూరిశ్రవసుడు చిత్రహింస పెడున్నాడు. రథం అటు నడుపుతాను అన్నాడు. అప్పటికే భూరిశ్రవసుడు తన కరవాల మండిత భుజ దండం పైకెత్తి సాత్యకి శిరసు ఖండించ బోతున్నాడు. ఆ చెయ్యి కదిలే సమయంలోనే అర్జునుని బాణం వచ్చి చేతిని గాలిలోకి ఎగరకొట్టింది.

అయినా చలించకుండా భూరిశ్రవసుడు అర్జునా! నీతో యుద్ధం చెయ్యడం లేదే నేను ఇటువంటి వైద్యానికి వాసుదేవుడు నిన్ను పురి కొలుపుతా డనుకోను, అంటూండగా సవ్యసాచి మహాయోధుడా! అలసిన సాత్యకిమీద అవలీలగా కలియ బడడం వైద్యంకాదే? వయసు విండని శ్రమిమన్యుని అందరూ కలసి కడతేర్చడం నీచ లక్షణం కాదు పాపం!

జనువంటి అనుచుకాలు సహంబు చేసిన మీరు నీవనైద్యులకు ప్రసాదించడం హాస్యాస్పదం
 ఉంటుండగా భూరిశ్రవణుడు వేలకొడుగుకున్నాడు మూర్ఖుడేనీ సాత్యకి క్రోధోన్మత్తుడై
 ఎరివాలం ఎత్తి భూరిశ్రవణుని మీదికి నడువ్వాంటే

సాత్యకి! ఎదు వదు ఆ మహావిరునిమీద కత్తి పెట్టకు అని భీమారుణ కృష్ణులూ
 కృప అశ్వత్థామ శ్రుత్తులూ లరుస్తున్నా వినకుండా సాత్యకి వాల కిరణ్ణు ఖండించాడు
 మహారాజా! (ఇదంతా సామదత్తుడికి సాత్యకి తాళకి ఒకనాడు జరిగిన పంజ్రామ పరిణామం
 అది వేరే కథ)

అంతకు ముందుగానే వానిదేవుడు గాంధవవంశం పూరించాడు ఆ పంకెతిం గ్రహించి
 దాడుకుని రథం దీచుకొచ్చాడు కృష్ణుడు తన రథం మీద పాత కిం ఎదిరోపాద జేగాడు

కొడు సాత్యకిని నిలపెట్టి పొగిందివ న గర కిడి ఈద్రులూలూ ఒక్కర్నా
 గంచాల కిరిగి ఎంది

కృష్ణుడు రథాన్ని సైంధవాభిముఖంగా ఉడుపుతున్నాడు ఆ వేషయోధాకి ఎటు
 కడువచ్చి రాదేయిండు పరికిన పలుకులు ఎనిమిదగా లరుగుతు కిర్దా! ఎన్నిసార్లు వ్యవ్య
 పలాయనం పరించలేదు అయినా విన్ను పరిహారం ఒక్కమాట అపలెదే! మా ఎముడు
 ఒక్కహరు లొంగివంతిలో ఎండకంత నోరు పొడుచేయకన్నావ నిన్నటికి ఎన్ని అశ్రమ గా
 వా కొడుకు ధనుస్సు విరిచాడు దానికి ప్రతీకారంగా నీ సమక్షంలో నీ కొడుకు వృషసేన
 డికి కిరణ్ణేదం జరుపబోతున్నాను గురువుతో అని పొరు ప్రారంభించాడు

హూర్బుడు ఆస్త్రానికి చెరుకున్నాడు

సవ్యసాచి కర్ణుని రోధించి కథార్ని సైంధవని వైపు పడినాడు అదిమా
 దర్యోధనుడు కర్ణా! కృప శల్య అశ్వత్థామలతో వేసా దూకుమయా నీతో ఎదుర్కొం
 ననమందరం మరొక్క ఘడియ అర్జునుని అవగిరిగితే వాడి ప్రతిజ్ఞ పొల్లిపోతుంది ఎదిగో
 భీమయూ సాత్యకి అరుణునితో తోడు చెరుకున్నాడు రథం ఎడిమించు అన్నాడు

ఎదురు వచ్చిన శ్రుత్తునితో తలవదాడు ఆలమరు

ఆ పోరాటం దేవగణాలతో అశ్వరథం కలిగించింది

కర్ణుని కిరీరం కూల్చువడింది అయినా పోరు మావలేదు మూడు అశ్వత్థామ
 తక్షణం అర్జునుల కెదురువచ్చాడు శల్య కృప వృషసేనులు కూడా బే చేరాల
 ఇందయా సైంధవ రక్షణలో అప్రవహతులై ఎన్నాడు

సూర్యుడు అస్త్రాద్రికి చేరుతున్నాడు

అట్లునుడు ఆందోళనలో పడ్డాడు

కృష్ణుడు మాయను వ్యాపింపజేశాడు

సూర్యుడు అస్తమించినట్టే అనిపించి, కౌరవులు హర్షధ్వనాలు చేస్తున్నారు

సైందవుడు వశ్యమాకాశంలోకి తల యెత్తి చూస్తున్నాడు అంతే! పావురాన్ని దేగ తన్నినట్లు అర్జునుడు విడిచిన బాణం సైందవుని తలను ఎగురగొట్టింది

బావా! ఆ తలను క్రిందపడనివ్వకు సింధురాజు వృద్ధక్షత్రుడు తపస్సుచేసి పీఠి పొందినప్పుడు, వీడి తల సంగ్రామంలో తెగిపడుతుందని వినిపించింది అశరీరవాణి అప్పుడు వృద్ధక్షత్రుడు, వీడి తల ఎవడి చేతుల్లోంచి కిందపడుతుందో, ఆ చేయి కలవాడి తల వెయ్యిముక్కలవాలి అన్నాడు

ఇప్పుడా వృద్ధక్షత్రుడు శమంతపంచకక్షేత్రంలో వున్నాడు పాశపతం ప్రయోగించి యీ తల ఆయన తోడమీద పడగొట్టు అన్నాడు వాసుదేవుడు ఉత్తర క్షణంలో సైందవుడి శిరస్సు వాని తోడమీద పడింది, అసహ్యంగా వృద్ధక్షత్రుడు ఆ శిరస్సును కిందికి తోయడం తడవుగా ఆయన శిరసు ముక్కచెక్కలయింది

మళ్ళీ సూర్యబింబం ప్రత్యక్షమయింది ఆ నంజ వెలగులో సైందవుడి కశేఖరం నేలమీద పొర్లుతున్నది

మహారాజా! మనవారిందరూ హాహారవాలు చేస్తుంటే పాండవ పక్షం హర్షధ్వనాలు చేసింది

ఇక్కడ ఇలా జరుగుతుండగా పాండవవీరులు సేనా ముఖంలో ఉన్న ద్రోణుని హింసిస్తున్నారు అశ్వత్థామా, కృపాచార్యుడూ అర్జునుని శరవర్షంలో ముంచుతున్నారు

నవ్యసాచి విడిచిన వాణ ఘాతానికి కృపాచార్యుడు మూర్ఛపోయాడు, అది అర్జును నికే బాధ కలిగించగా

బావా! ఇప్పుడు మనం ధర్మజుని రక్షణకు వెళ్ళాలి - అని రథం అటు మరలించాడు దేవకీనందనుడు

భీముడు, సాత్యకి, యుధామన్యువు, ఉత్తమోజుడు వారివెంట వెళ్ళారు ధర్మజుని సమీపానికి చేరుతుండగా వాసుదేవుడు పాంచజన్యం పూరించాడు

ఆ ద్వీప వింటూనే సంతోషంతో ధర్మరాజు రథం దిగి తమ్ముని ఆలింగనం చేసుకుని

తమ్ముడూ! నీ మీద రక్తబి దువు పడకుండా సైంధవుని యవపురికి పంపివచ్చా
ఎంటే వాక. చాలా ఆనందంగా వుంది సర్వ జగన్నాయకుడయిన వాసుదేవుడు అందగా
పుష్పస్థుడు మనకు ఎదురెవరు? అని ఆభినందించాడు దగ్గర వున్న ఉత్తమోజ యుధా
మన్యులను కూడా వెన్నుతట్టి ప్రశంసించాడు

ఆ సమయంలో సుయోధనుడు, ద్రోణాచార్యుని సమీపింపి

అచార్య! పదకొం డక్షాహిణులసైన్యం, మీరు కృపాచార్యులు వుండగా ఇంక
చేతులలో భీష్మపితామహులు వాలిపోయారు ఈనాటి కీ వాడు మా భావ జయద్రథుడు
జలసంధుడు, కాంభోజరాజు, సుదర్శనుడు ఇంకా వా తమ్ములు, మరెందరో యోధులు
ఇందరు పీరులు నేల పాలయివారు ఇప్పుడింక నేను ఈ వాండవ, పాంచాల సేనలను కడ
తేర్చి వారి ఋణం తీర్చుకోలేకపోతే, వారుపోయిన దారినే వెళ్ళక ఎప్పుడు మీకు పరమ
ప్రియశిష్యుడు కనక అర్జునుని మీరు హింసించరు కర్ణుడొక్కడే మాకు రక్షా కవచం
అని దెప్పుతుండిగా - అచార్యుడు

సుయోధనా! ఎందుకీ మాటి పోటి మాటలు భీష్మ పితామహులు నేల కూడినప్పుడే
నాకు విజయావకాశం లేదని తెలుసు అయినా అభిమానం విడవలేక అస్త్రధారివై నేల బడ్డాను

మరొక్కమాట నాయనా! విద్వాంసుడయిన విదురడు ఎంత మొక్కుకున్నా వి
కుండా యింటికోడల్ని ద్రుపదరాజు పుత్రిని అలనాడు అంజగా అవమానించారే, ఆ పాప
ఫలం కట్టి కుడప కుండాపోతుందా! ఆ తరువాయి ధర్మాత్ములను అడవులవాలు నేని ఎన్నో
హింసలు పెట్టారు!

ఇన్నీ చూచికూడా యుద్ధానికి మీ పక్షాన నిలిచిన సేను విప్ర వంశీయుడినా!

సువ్యున్నావు, నీకు కావలసిన అవులందరూ వున్నారు అభేద్యమయిన వ్యూహం
పట్టి వున్నాం ఇందరున్నా మీరెవరూ ఒక్క సైంధవుని రక్షింపలేకపోయారే, ఇంక నే వెంట!

అయినా, యిప్పుడు చెపుతున్నాను ఈనాడు పాంచలసేనను సర్వనాశనం చెయ్యి
కుండా కవచం విప్పను ఇదే నా ప్రతిజ్ఞ! వెళ్ళు నా చేతులలో పడకుండా తప్పించుకన్న
పాంచాలు డెవడన్నా సరే వాణ్ణి కడితేర్చమని నా మాటగా మా ఆశ్చర్యకామకు చెప్పి
అన్నాడు

దుర్యోధనుడు రథాన్ని కర్ణుని దగ్గరకు నడిపి

రాధేయా! ఆచార్యులు ఎంతి విరివ్తంగా మాట్లాడుతున్నారో చూశావా! అసగా,

రాకుమారా! ఆయన మాత్రం ఎం చెయ్యగలడు అర్జునుడు విక్రమిస్తే ఆగ గల వారు అమరానులలో లేరు అయినా మన ప్రయత్నం మనం చేద్దాం అని సంగ్రామోన్ముఖులయ్యారు

ఆవేదన ఒకవైపు, ఆవేశం మరొకవంక రెచ్చగొట్టగా దుర్యోధనుడు పరాక్రమం ప్రదర్శిస్తుంటే, ధర్మరాజు స్వయంగా వానిని ఎదుర్కొన్నాడు అప్పుడు సుయోధనుని విల్లువీరిగి మూర్ఛపోయాడు కౌరవ సేన తమ ప్రభువు వీర స్వర్గం అలంకరించాడని హాహా రవాలు చేశారు

తక్షణం ద్రోణాచార్యులు వెళ్ళి ధర్మరాజును నిలబెట్టాడు పోరు ఘోరమయింది ఆ యుద్ధంలో భీముని చేతులలో దుర్ముడు దుష్కర్లు మట్టి కరిచారు అక్కడ సాత్యకితో సోమదత్తు & పోరుతూ మూర్ఛపోగా, ఆ రథం రణరంగానికి దూరంగా సాగింది ఆచార్యుడు సాత్యకి ముఖంగా వస్తూంటే ఘటోత్కచుడు ఆయనకు అడ్డురావడం చూసి, కర్ణుడూ దుర్యోధనుడూ వానిమీదికి వచ్చారు

పొద్దు వాలుతోంది సంధ్యాకాంతులు విజృంభించే వేళ ఘటోత్కచుని బలం మరింత పెరిగి నరామాటంగా శత్రుసాగరాన్ని కల్లోలం చేస్తున్నాడు అశ్వత్థామ ఒక్కడే అక్కడ విలబడ గలిగాడు ఆచార్య పుత్రునితో యుద్ధం నడిపే ఘటోత్కచునికి వానకొడుకు అంజనంవద్దకు తోడువచ్చి అశ్వత్థామ చేతులలో నేలకూలాడు

అంతలో ఘటోత్కచుని ఆవేశం పెరిగింది క్రోధ తామ్రాక్షుడయ్యాడు అశ్వత్థామ అపరిమితావేశంతో శర వర్షం కురిపించాడు ఘటోత్కచుని రథం చూర్ణమయింది ప్రక్కనే ఉన్న ధృష్టద్యుమ్నుని రథంమీదికి నడిచాడు అశ్వత్థామ విడిచిన బాణపరంపర ఘటోత్కచుని మూర్ఛితుని చేసింది ధృష్టద్యుమ్నుడు రథం మరలించేశాడు

అప్పుడు ధర్మరాజూ, భీముడూ, సాత్యకి అశ్వత్థామను ఎదుర్కొన్నారు అంతలో మూర్ఛదేరిన ఘటోత్కచుడు మరింత ఆవేశంతో వచ్చాడు

సోమదత్తుడు సాత్యకి మీదికి రావడం చూసి భీముడు వానికి తోడు వెళ్ళాడు అప్పుడు సోమదత్తుడు మూర్ఛపోగా, వానితండ్రి బాష్టాకుడు రాగా భీముడు ముద్గ రాయుధం విడువగా ఆ మహాయోధుడు కులపర్వతంలా కూలిపోయాడు

అప్పు డెదురు వచ్చిన కర్ణుని తమ్ముడు వృకరథుడూ శకుని తమ్ములు వన్నెందుగురూ భీముని పరాక్రమాగ్నికి ఆహుతి అయ్యారు

ఇదిలా సాగుతూండగా కృపాచార్యుని అపహసించి కర్ణుడు ఆయనకు క్రోధం తెప్పించాడు దానితో అశ్వత్థామను ఆగ్రహం వచ్చింది వారిలో వారికి వాక్ లవాం రాకుతూ ఉండగా నుయోధనడు వచ్చి వారందరినీ శాంతపిత్తులను చేసుకొని యుద్ధం స్త్రీవ తరం చేశాడు

అప్పుడు జరిగిన పోరులో అరునుని ధాటికి కర్ణుడు విరథుడయి కృపాచార్యుని రధం మీదికి నడిచాడు

ఆ వసుయంలో దుర్యోధనడు అరునుని మీదికి వెళ్ళడం చూసి కృపాచార్యుడు అశ్వత్థామను అటు తోడు పంపాడు వచ్చిన గుర్తుపుత్రునితో ౪ రు వంశ జ్యేష్ఠుడు

మిత్రమా! నీకూ మీ పితృపాదులూ పాండవ పక్షపాతిం తగ్గదు అందుచేత వీరిని నేనే కడతేరుస్తాను మీరు పాంచాల సేనను చూడండి అన్నాడు

నుయోధనా, నీ కోసం ఎన్నో యుద్ధాలు సాగించిన మామీద నీకు విశ్వాసం లేదు సరే కానియ్యి శల్య, కర్ణ కృప కృతివర్మ లన్నారు, మాకు తోడుగా ఇందిరం కిలీ పాండవబలాన్ని కడతేరుస్తాం, అని రిధం పాంచాలబలం మీదికి నడిపాడు

వానికి దృష్టద్యుమ్ను డెదురు వచ్చాడు వచ్చిన వాని సారథిని గుర్రాలనూ శేల కూల్చి ధనుస్సు విరగకొట్టాడు పాండవ పాంచాల బలాలు చెల్లాచెద రవుతున్నాయి ధర్మ రాజు భీమునితో వచ్చి అశ్వత్థామను ఎదుర్కొగా, ద్రోణుడు దుర్యోధన సహితుడయి వీరి కెదురు నలిచాడు

ఈవంక నోమదత్తుడు సాత్యకిని చీకాకు పరుస్తుండగా, సాత్యకి కుపితుడై ఆయనను నేలకూల్చాడు అది కురుసేనకు ఆగ్రహ కారణమయింది ఆచార్యులు స్వయంగా వచ్చి ధర్మజుని ధనుస్సు విరగకొట్టి, రథకేతనం నేలవడగొట్టారు ఈ ఆటోపం గమనించిన వాసుదేవుడు

ధర్మనందనా! ఈ ధనురాచార్యుని కడతేర్చటానికి పుట్టిన మన సేనాపతి ఆయన విషయం చూసుకుంటారు నువ్వు సేనాముఖానికి వెళ్ళు అని వంపించేశాడు

అప్పటికి చీకటి బాగా విజృంభించడంతో కాల్బలాన్ని కాగడాలు పక్షుకు నిలబడ మన్నాడు నుయోధనుడు ఇటు వీరుకూడా రథ, గజ, తురగ లానికి పదాతులచేత

కాగడాలు పట్టించారు ఆప్పుడు దుర్యోధనుడు తన యోధులందరినీ ద్రోణాచార్యుని రక్షణలో అవ్రుత్తంగా వుండమని హెచ్చరించాడు

ఉచయ బూలమధ్య పోరు మొరమయింది ద్రోణ సుతునితో సాత్యకి, దుర్యోధనునితో భీముడూ సాగించిన పోరు అద్భుతంగా వుంది కర్ణునితో పోరి అలసిన సహదేవుని పరిహాస వాక్యాలతో నొప్పించి పొమ్మన్నాడు, రాధేయుడు

శల్యునితో పోరాడుతూ మూర్ఛిల్లిన విరాటుని రథం రణ రంగానికి దూరంగా నడిచింది శల్యునికి ఎదురువచ్చే ధనంజయుని అలాయుధుడు నిలబెట్టాడు

శకుని నకులనితో పోరాడుతూ మూర్ఛపోగా ఆ రథం కూడా సంగ్రామ రంగానికి దూరమయింది

ధృష్టద్యుమ్నుడు ద్రోణాచార్యులతో పోరుతూంటే దుర్యోధన శల్యులూ, అప్పటికి మూర్ఛదేరిన శకుని ద్రివదపుత్రుని కెడరు వచ్చారు ఇంతలో సాత్యకి తనముందున్న కర్ణుని కొడుకును వాడి బాణాలతో మూర్ఛితుని చేయగా, కర్ణుడు క్రోధంతో సాత్యకిని హింసిస్తున్నాడు

అంతలో గాండివి దేవదత్తం హరించడం విన్న కర్ణుడు

సుయోధన రాజేంద్రా! ఇప్పుడు మనం యీ సాత్యకిని అభిమన్యుని చంపినట్లే కడతేరిస్తే, అప్పుడు విజయం మనదే అవుతుంది, అన్నాడు

సంతోషించి సుయోధనుడు శకునిని పేనాబలంతో సవ్యసాచి ఎదురు పొమ్మన్నాడు

సాత్యకి రిథాశ్వాల్నూ సారది వేలకూలినా లక్ష్య పెట్టకుండా ఎదుట నున్న దుర్యోధనుని ధనుస్సు ఖండించడంతో ఈ యోధుడు మరొక రథం ఎక్కాడు

అక్కడ శకుని తన పరాక్రమంతో అర్జునుని చీకాకు పరుస్తున్నాడు, వాచి కుమారుడు ఉలూకుడు తండ్రికి తోడుగా వున్నాడు

ఘటోత్కచుడు

కర్ణుని ప్రతాపప్రభలు చూస్తున్న ధర్మరాజు

పార్థా! కర్ణుని చూశావా! అర్థరాత్రి గ్రీష్మభానుశివలె ఎలా వెలుగుతున్నాడో, అనగా రథాన్ని రాధేయుని ఎదురు సకపమన్నాడు, అర్జునుడు

రాత్రులు రాక్షసులకు బలవర్ధక సమయాలు కనక మనం ఘటోత్కచుని గంపువాం
అచ్చాడు, వాసుదేవుడు

పరమానందంతో ఘటోత్కచుడు కర్ణుని మీదికి వస్తూంటే, దారిలో నిలవరించాడు
అయ్యుధుడు కొంతసేపు ఆ ఉభయలూ అద్భుత సమరిం సాగించారు ఘటోత్కచుడు
అలయ్యుధుని నేలకుపడగొట్టి పొట్టమీద కాలితో తొక్కి చిత్రహింస చేసి తలనరికి, ఆ శిరస్సు
అర్యోధనుని రథం మీదకు విసిరి

ఓ నయోధనా! అదిగో నీ స్నేహితుడి శిరస్సు అలాచే కర్ణుని తుకూడా నీ
కందిస్తాను, అని అట్టహాసం చేశాడు

కర్ణుడు తన వయస్సు వచ్చే ఘటోత్కచుని రథసారధినీ, గుర్రాలనూ, చివరకు
రథాన్నీ చూర్ణం చేశాడు తీవ్ర రోషంతో ఘటోత్కచుడు కర్ణుని ధనుస్సు తుత్తురియలు
చేశాడు

కర్ణ, ఘటోత్కచుల యుద్ధం తిరిగి తీవ్రమయింది అసురునితో ఎసిగి విసిగి కర్ణుడు
ఇంద్రుడిచ్చిన శక్తిని ప్రయోగించడంతో అది వాని పొట్టచీల్చి ప్రేవులు కలచి వేల వడగొట్టి
అకాశానికి వెళ్ళింది

ఘటోత్కచుడు విం విల తన్నుకుంటూ, నురగలు కన్నుతూ ఆర్తనాదం చేశాడు
కౌరవసేనలు విజయభేరీలు మ్రోగించాయి

మహారాజా! హిడింబానందనుడు నిహతుడు కావడం పొండవు లందరికీ బాధ కలి
గించింది అందరూ తలలు వాల్చి శోకిస్తున్నారు కాని వాసుదేవుడు సింహహృదం చేసి,
వాంచజన్యం పూరించడంతో సవ్యసాచి తెల్లబోయి చూశాడు

గమనించిన కృష్ణుడు బావా! ఆశ్చర్యపడకు ఇంద్రుడు కవచ, కుండలాలూ తీసు
కున్నాడు అయితే శక్తి ఆయుధం యిచ్చాడు అది కర్ణుని చేతులలో వుండగా మనమిద్దరం
కూడా ఏమీ చెయ్యలేం ఇంతేకాదు, శివపాల, జరాసంధులు కూడా నీకు ఎదురు రావడా
నికి పిలువేని రీతిలో వారిని కడతేర్చింపాను ఇక ఈ ఘటోత్కచుడు కూడా అనురీపంకి
యడే ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ధర్మవిరోధి కాగలడనే ఊహతోనే యీ ఎత్తు పచ్చాను ఇక
వదు అదిగో మహాయోధులు విజృంభిస్తున్నారు, అని రథం నడిపాడు

చెవుతూన్న సంజయితో దృతరాష్ట్రుడు ఇన్ని రోజులుగా ఆ శక్తిని ఉపయోగించా
లని తెలియనేలేదా? అని ప్రశ్నించగా, మహారాజా! రోజూ రాత్రి శిబిరంలో ఆ శక్తి

విషయం కొడుకులందరూ గురు చెయ్యడమూ, రణరింగంలో ప్రవేశించింది మొదలు అందరూ ఆ ఆయుధవిషయం మరచిపోవడమూ అంతే! ఇంకంతటి విధి వర్ణించడం యింకే ముంది మహారాజా! అన్నాడు సంజయుడు

తరువాయి జరిగిన సంగ్రామంబు తెరంగు వివరింపుమని అడిగిన నరపాలునికి సంజయుడు చెపుతున్నాడు

ఘటోత్కచుని మరణంతో ధర్మరాజు గుండె మరింత దిగజారింది వాసుదేవుని ఓటార్చుతో ధైర్యం చిక్కబట్టుకుని, కర్ణుని సంచారించే సంకల్పంతో సాగుతూండగా వ్యాసడు ఎదురయి నాయనా! ఇంద్రదత్తమయిన శక్త్యాయుధం అలా ఎనియోగం కాకపోతే మీరు చాలా ప్రమాదంలో ఉండేవారు నువ్వు ఎక్కింతుగా యుద్ధం సాగించు ఇక ఐదు రోజులలో రాజ్యలక్ష్మి నిన్ను వరిస్తుంది సామాన్యునివలె నీ వంటివాడు విచారించ కూడదు, అని పీ తోపదేశం చేసి ఎమ్మమించాడు

ధర్మరాజు మరింత ఉత్సాహంతో ధృష్టద్యుమ్నుని సమీపించి ద్రుపదనందనా! సేనాముఖంలో ఆచార్యులవారిని మా భీముడు వేధిస్తున్నాడు ఆయనను కడతేర్చడానికి యజ్ఞవేదికనుండి అంబువింఛనవాడవు నువ్వు త్వరగా అటు వెళ్ళు - అని పంపించాడు

ఉభయ బలాల్నా ఉద్రేకంతో కొంతసేపు పోరు నడిపాయి అప్పుడు అర్జునుడు గంభీర స్వరంతో ఉభయవజ్రాల సేవలకూ విశ్రాంతి ప్రకటించాడు అతని సమయజ్ఞతను అందరూ ప్రశంసించారు

ద్రోణవధ

కొంతసేపు విశ్రాంతిపొంది చంద్రోదయం కాగానే మళ్ళీ యుద్ధానికి ఉపక్రమించారు అప్పుడు దుర్యోధనుడు ఆచార్యా! మీరు పాండవుల మీద వాత్సల్యంతో వుంటున్నారే తప్ప పరాక్రమం ప్రదర్శించడం లేదు అన్నాడు

అచార్యుడు ఖుషిపడ్డ నాయనా! అర్జునుడు తన శిష్యుడని కదా ఇంద్రుడు ఖాండవవనం అగ్నికి ఆహుతి చేసుకున్నాడు మోష యాత్రలో చిత్రసేన ప్రముఖ గంధర్వ పీరులు నిన్ను విడవడానికి అదే కారణం నివాతకవన కాలకేయులు ప్రాణాలు వదలడానికి శిష్యవాత్సల్యమే హేతువు కదా! అని దెప్పిపొడవడంతో సుయోధనుడు తలత్రిప్పి

స్వామీ మీతో వాదన మంచిది కాదు మీ రెవరితో పోరాడగలిగితే వారితోనే

పారు సాగించండి దుశ్శాసన, శకుని, కర్ణులు తోడురాగా వేళే ఆ గాండీవిని కడతేరుస్తాను-
అని తమ్మునీ, మేనమామనూ అనుగు మిత్రునీ వెంట బెట్టుకుని అర్జునుని వయపు నడిచాడు

ద్రోణాచార్యులు తీవ్ర క్రోధంతో సాగుతున్నాడు తూర్పు దిక్కులో ఉపో రాగాలు
రంగ పూజ జరిపాయి బాలభాస్కరుడు సహస్ర కరాలతో రంగప్రవేశానికి సన్నద్ధుడవు
తున్నాడు

భాను పద్మశకునగా ద్రోణాచార్యులు బాణాలే కిరణాలుగా శాత్రువసేనా తిమిరాన్ని
పటాపంచలు చేస్తున్నాడు పాంచాల, విరాటసేనలు నేల బడిపోతున్నాయి అదే సమయంలో
అటు విరుణుడూ, ఇటు ద్రుపదుడూ ఆచార్యుని బాణాసనానికి బలి అయ్యారు అంతటో
ధృష్టద్యుమ్నుడు ఉద్రేకంతో ఈ రోజు ద్రోణాచార్యుని సంహరించక తీరదు అంటూ
సాగాడు

అటూ భానుదయం అయింది

సేనలన్నీ కొంతసేపు ఉదయకాల విధి నిర్వహణకు విరామం తీసుకున్నాయి

తిరిగి యుద్ధ వాద్యాలు మ్రోగడమూ చతురంగ బలాలు మహోత్సాహంతో
ముందుకు దూకడమూ ఏక కాలంలో జరిగాయి

ఎవరికి వారు తగ యోధునితో తలవడ్డారు అప్పుడు సాగిన పంకుల నమరంలో
ద్రోణాచార్యునితో సవ్యసాచి శిష్టాస్త్ర యుద్ధం నడుపుతుంటే సాక్షాత్తు త్రిపురాంతకుడు రెండు
రూపాలు ధరించ రణ క్రీడా విలాసంలో వున్నట్లనిపించింది

ఆచార్యుడు తీవ్ర నివతో అభిమంత్రించి బ్రహ్మాస్త్రం ప్రయోగించాడు అదే నియ
మంతో అర్జునుడు అదే అస్త్రంతో దానిని ఉపసంహరించాడు

వారుభయులూ లీలా భేలనం నడుపుతుంటే చూసి, ధర్మరాజు అర్జునా! ఏపటిది !
పాంచాల, విరాటసేనలు తమ వ్రభువుతో ఈయన పాలబడ్డా యింకా ఉపేక్షిస్తున్నావా!
అవగా వానుదేవుడు

ధర్మసందనా! యుద్ధభూమిలో యాయనను జయించడం దేవ దానవ గణాలకే
అసాధ్యం ఇక మనమెంతి! అయితే ఉన్నదొక్కదారి, ఆయనకు అత్యంత ప్రియుడయిన
అశ్వత్థామ నిహతుడయినట్టు ఒక్క వార్త వినిపిస్తే అస్త్ర సన్యాసం చేస్తాడు అప్పుడింక
మనం విరాఘటంగా సాగవచ్చు - అన్నాడు

అంగీకరించలేదు అర్జునుడు ధర్మనందనుడు విషాద భర హృదయు డయాడు ఇంగితం గ్రహించిన భీమసేనుడు తన రథాన్ని అటు నడపుతూండగా అశ్వత్థామ అనే పేరు గల భద్రగజం నేలకూలింది అది ఆధారంగా అశ్వత్థామ చచ్చే అన్నాడు ఆచార్యుని చెవిని బడేలా,

విని కూడా ఆయన తన కొడుకు పరాక్రమం ఎరిగినవాడు కనక లక్ష్మ్యపెట్టకుండా పోరు నడుపుతున్నాడు ఎదురుగా ధృష్టద్యుమ్నుని వేధించి వానితో వున్న ఇరవైమంది రథికులను హతమార్చాడు

అప్పుడు గగన వీధిని విశ్వామిత్ర, భరిద్వాజాది ఋషి పుంగవులు వచ్చి, భరద్వాజా! వేద వేదాంగ విదుడవు విప్ర వరుడవు నీకు పంగ్రామం దేనికయ్యా! అదీకాక నీకు కాలం సమీపించింది ఇంక విరమించు, అన్నారు

వారి మాటలూ, భీముని పలుకుల స్మృతి, మనస్సును వికలం చేశాయి అశ్వత్థామ నిజంగా నిపాతుడయినదీ, లేనిదీ తెలుసుకుందామని ధర్మరాజును సమీపించి అడిగాడు

అప్పుడు కృష్ణుడు ధర్మనందనా! నువ్వు సత్యవ్రతం పేరుతో యిప్పుడు కొంప ముంచకు ఆచార్యుడు యీ ప్రొద్దు నేలకూలకపోతే మనవారందరూ కడతేరక తప్పదు మమ్మల్నుందరినీ యీయన బాణాలకు ఆహుతి చెయ్యకు ప్రాణ రక్షణ కోసం బొంకిన బొంకు బొంకు కాదని శాస్త్రం హెచ్చిస్తున్నది, అన్నాడు

భీముడు కూడా ఆ మాటనే చెప్పాడు చేసేది లేక ధర్మరాజు రథాన్ని ఆచార్యుని వైపు నడిపి, గంభీరస్వరంతో

‘అశ్వత్థామా హతః’ అని, వెమ్మదిగా ‘కుంజరః’ అన్నాడు

అంతతో ఆయన మనసు విరిగింది గుండె జారింది అయినా ధృష్టద్యుమ్నునితో పోరు నడుపుతూనే వున్నాడు ధృష్టద్యుమ్నుడు హింసిస్తూనే వున్నాడు

అప్పుడు ఆచార్యుడు ఓ సుయోధనా! కర్ణ కృపాచార్యాది యోధులారా! నేను చెయ్యగలిగినదంతా చేశాను ఇంక నిశ్చింతగా దేహయాత్ర చాలించాలని వుంది, అంటూ ఆయుధాలు విడిచి, యోగ నిష్ఠతో రథం మీద కూర్చున్నాడు.

తక్షణం ధృష్టద్యుమ్నుడు కత్తి చేతబూని ద్రోణాచార్యుని మీదికి నడుస్తున్నాడు అదే సమయంలో ఆచార్యుని శరీరం నుండి ఒక జ్యోతి లేచి, క్రమంగా గగన మార్గానికి సాగింది

అప్పుడు ధృష్టద్యుమ్నుడు ఆ శవం జుట్టుపట్టి ఖడ్గంతో ఆయన తల నరికేశాడు

ధర్మరాజు అర్జునుడు వారిస్తూనే ఉన్నాడు, అన్యాయానికి పాహునించకు, సాహసించకు అని అయినా ధృష్టద్యుమ్నుడు ఉన్నత పిశాచిలా వెళ్ళి ఆ అకార్యం చేసే వచ్చాడు అని కృపాచార్యుడు అశ్వత్థామకు ఈ వార్త అందించాడు

పాంచాలుని మాతుక చర్య గురు పుత్రుని అసహ్యమయి,

సుయోధనా! నా వంటి కుమారుని కన్నది శత్రువుచేతికి జుట్టిచ్చి తలకొట్టించడానికా! ఇదిగో ఈ రోజు పాండవులతో పార్థసారథి కూడా పరలోకం చేర వలసిందే మా జనకులు వారాయణుని ఉపాసించి సముపార్జించిన నారాయణాశ్రుం ప్రయోగిస్తున్నాను దానితో సర్వ నాశనమే, అని రథం ముందుకు నడిపాడు

ఆ సమయంలో పాండవులందరూ ధృష్టద్యుమ్నుని పరి పరి విధాల నిందించారు

సాత్యకి మరింత రోషంతో వీరందరూ ఉన్నారన పూరుకున్నాను కాని లేకుంటే నీ తల తరిగేద్దను - అన్నాడు

అంతలో మరింత ఆవేశం వచ్చి రథం దిగి కత్తితో ధృష్టద్యుమ్నుడు ఇంక ప్రేరితివా! నీ తల నీది కాదు అంటూపుండగా విన్న కృష్ణుడు భీమసేనుని పంపి, వారిరువురినీ శాంతింప జెయ్యడానికి ప్రయత్నించాడు ధర్మరాజు వచ్చి సాత్యకిని శాంతు చిత్తుని చేశాడు

తిరిగి పోడు ప్రారంభించారు కొంతసేపు సాగింది

అశ్వత్థామ కొద్ది క్షణాలు మనస్సుని ఏకాగ్రం చేసి మహామంత్రం జపించి నారాయణాశ్రుం ప్రయోగించాడు

అంతలో వివిధ ఆయుధాలు పాండవసేనను చుట్టుముట్టి భీషకృం చేస్తుండగా ధర్మరాజు ఓ మహావీరులారా! మీ రందరూ రణరంగం విడిపాండి వేను కారణం కదా ఈ మహా విపత్తుకి అందుచేత ఆ సుహృద్దానికి వేనే ఆహుతి అవుతాను, అన్నాడు

అది వినవట్లు వాసుదేవుడు ఓ పాండవ సైనికులారా! మీరందరూ ఆయుధాలు విడిచి, వాహనాలు దిగి నిలబడండి అటువంటి వారిని నారాయణాశ్రుం ఏమీ చెయ్యదు అని ఎలుగెత్తడంతో అందరూ ఆయన మాటలు శిరసా వహించారు

భీమసేనుడు క్రోధంతో ఆ మహాస్థాన్ని ఎదుర్కొనడానికే నిశ్చయించుకున్నాడు అంతలో ఆ అశ్రు జ్వాలలు భీముని చుట్టు ముట్టాయి దాన్ని వారింపడానికి అర్జునుడు వారు శాశ్రుం ప్రయోగించాడు అశ్వత్థామ తన అశ్రు శక్తిని ఇతోధికం చేశాడు

గమనించవ వానుదేవుడు అర్జునునితో కలిసి వెళ్ళి భీముని చెతులనుండి ఆయుధాలు క్రిందకు లాగి, యింకా పట్టువడుతుంటే రథం మీది నుండి నేలకు పడద్రోశాడు అంతలో వారాయణాశ్రమం శాంతించింది

పాండవసేన మళ్ళీ విజృంభించగా దుర్యోధనుడు అశ్వశ్రామను సమీపించి ఆర్యా! మరొక్కమారు ప్రయోగించు వారాయణాశ్రమం - అన్నాడు

సుయోధవా! మళ్ళీ ప్రయోగించే అవకాశం లేదు ఒక్కమారే అది వినియోగపడు తుందని అత్రు దాన వేళ చేసిన నియమం - అన్నాడు అశ్వశ్రామ

మరికొంత సేపు యుద్ధం సడిచింది అశ్వశ్రామ దివ్యాత్మ ప్రయోగం చేయగా, అర్జునుడు సర్వాత్మశాంతికి బ్రహ్మాత్మం ప్రయోగించాడు అశ్వశ్రామ తలదించుకున్నాడు

అప్పుడు వ్యాసుడు విజయం చేసి కృష్ణార్జునులుభయులను గురించి అశ్వశ్రామకు విశదం చేసి వరమేశ్వరుని అనుగ్రహం పొందిన పీరుడు పార్థుడు అవి చెప్పి వెళ్ళాడు

అప్పటికే మూర్ఖ భగవానుడు అస్త్రాధికి చేరాడు నాటికి యుద్ధ విరామం ప్రక తించారు అని వైకంపాయనుడు జనమేజయుడికి ద్రోణపర్వం వినిపించి కిర్ణపర్వం ప్రారంభిస్తున్నాడు

ద్రోణపర్వం సమాప్తం

యద్రువ మహం కృష్ణ
కటుకాని స్మ పాండవాన్
ప్రియార్థం ధార్తరాష్ట్రస్య
తేన తప్యే హ్యకర్మణా

కర్ణపర్వం

ఇందులో

రఱరంగం

శల్యసారధ్యం

ధర్మరాజు

రణరంగం

రణరంగం నుండి వచ్చిన సంజయుడు

ప్రభూ! సర్వ సేనానిగా కర్ణుడు తన ప్రతాపాన్ని ప్రదర్శించి దేవతలకే ఆశ్చర్యం కలిగించి వేలకూలాడు దుశ్శాసనుని రామ్ము చీల్చి భీముడు వాని రక్తం క్రాగాడు జంకేం చెప్పను ప్రభూ! దురాశతో మీ రింతవరకూ తెచ్చారు ఎవరెవ్వరూ మీ చెవి కెక్కడం లేదు, కర్ణవలం అనుభవించక తప్పదు కదా! అనడంతో విషాద భరిస్తూ దయదయన ధృతరాష్ట్రునికి దుర్యోధనుడే యుద్ధంలో సేలకూలి నాడనిపించి

సంజయ! నీ గూతులు నాకు ఎనబడడం లేదు మళ్ళీ చెప్పు మళ్ళీ చెప్పు అన్నాడు

సంజయుడు చెప్పగా విని కర్ణునివంటి మహాశూరుడు పడిపోయాడని ఎన్నాకకూడా వా గుండె బద్దలు కాలేదంటే యిది వజ్రంతో చేసివుంటాడు విధి అని ఎరిగినా మూర్ఖు పోయాడు

అంత పురజనం అందరూ అతి దీనంగా రోదించారు విదిర సంజయులు శీత రోపచారాలు చేసి రాజును మూర్ఛనుండి తేరుకోజేశాక ఆయన

సంజయ! పింహ సమ పరాక్రమడయిన కర్ణుడు కూడా మరణించాడంటే నాకు ఓపతం మీద ఆశ పోయింది ఆత్మ హత్య చేసుకుంటా నన్నాడు సంజయుడు పరి పరి విధాల ఓదార్చి ఆ ప్రయత్నం నుండి వారించాడు

కొంత సేపటికి ధృతరాష్ట్రుడు స్వస్థ చిత్తుడై యుద్ధ విశేషాలు చెప్పుమన్నాడు

ద్రోణాచార్యులు వేల కూలిన అనంతరం నీ పెద్ద కొడుకు అశ్వత్థామాది మహా యోధులందరినీ సమావేశ పరచి అనంతర కర్తవ్యం ఎమిటని అడిగాడు

అశ్వత్థామ మహారాజా! మహాబల ఎరాక్రమ సమన్వితడయిన కర్ణుని సర్వ సైన్యాధిపతిని చేసి యుద్ధం సాగిద్దాం - అన్నాడు

అనగానే దుర్యోధనుడు కర్ణా, కుమార స్వామి దేవ సేనను నడిపివట్లు నువ్వు మనసేనను నడిపి భీష్మ ద్రోణులు సాధించలేని విజయం మనకు సంపాదించాలి అని సర్వ సేనాధిపతిగా అభిషేకించాడు

కర్ణుడు రథాధుడుడై సేనా ముఖంలో నిలవడం మనవారందరికీ మహోత్సాహం కలిగించింది మకర హృదం పన్ను ముఖ భాగంలో తానే నిలబడ్డాడు శకునీ వా

సుతుడు జలూకడు వేట్రాలుగా శిరస్థానంలో ఆశ్వత్థామ కడర భాగంలో నీ కొడుకులూ
ఉదర ప్రాంతాన మర్యోధనడూ ముంద ఎడమ పాదంగా నారాయణ గోపాలురతో కృత
వర్మ, కుడిపాదంగా త్రిగర్తసేనలతో కృపాచార్యుడూ వెనక కుడిభాగాన శల్యుడూ,
ఎడమభాగాన యిషేషుడూ పువ్వభాగాన చిత్ర చిత్రసేన వ్రభుషలు తమ తమ సేన
లతో సాగుతున్నారు

పాండవులు లర్థచంద్ర హ్యహంతో ఎదురు వచ్చారు భీముడు మత్త గజం మీద
వచ్చాడు అతని వీర విహారానికి ఆడు నిలిచిని వారెవరూ అగక పోవడం మాన కర్ణుడే
వానికి ఎదురు వచ్చాడు అంతిలో అశ్వత్థామ భీముని ఎదుర్కొన్నాడు ధర్మరాజుతో
దర్మోధనుడూ ధనంజయులతో సరిప్రక్షలూ ధృష్టద్యుమ్నులతో కృపాచార్యులూ
శిఖండితో కృతవర్మ, సహదేవునితో దుశ్శాసనడూ పోరు ప్రారంభించారు

తనతో యుద్ధానికి వచ్చిన విందానువిందు లిద్దరినీ నేలకూల్చాడు సాత్యకి ఆసమ
యంలో ప్రతివిందుడు (ధర్మశుక్రుడు) తన వరాక్రమం ప్రదర్శిస్తూ చతుడనే ప్రభువును
నేలకూల్చాడు అది చూసి మనసేనలు కోదంతో విరుచుకు పడ్డాయి

ఇక్కడ అశ్వత్థామ విడిచిని బాణం భీమసేనున నుదట నాటుకుంది ఆ కోవంతో
మూడుబాణాలు విడిచాడు భీముడు వారి వధ్య సాగిన సంగ్రామం తీవ్రమయింది రథ
కేతనాలు రాలిపోయాయి సూతులీద్రూ గాయుడూ గుర్రాలు పలకాలాయి అలానే
ఒకరిమీద ఒకరు బాణవర్షం కురిపిస్తూంటే చూడమచ్చటగా ఉంది కొంతసేపటికి వా
రుభయూలు అలసి మార్చుపోయారు సారిధులు రథాలు మళ్ళించారు

ఇటు అర్జునుని కొడుకు శ్రుతికీర్తి శల్యులతో పోరాడుతున్నాడు సహదేవుల ఎదు
ర్కొన్న దుశ్శాసనుని విల్లు విరిగింది దానితో కత్తి పట్టాడి అది కూడా ముక్కలుచేశాడు
సహదేవుడు అనంతరం విడిచి వాడి బాణం ఒక్క చిమ్మకండా రొమ్ములో నాడుకోవ
డంతో దుశ్శాసనుడు మూర్ఛిపోయాడు ఆ రథం వెనుకరిగింది

కర్ణుడు నకులనికి ఎదురు రాగా

రాధేయా! నీవల ఇంత జరుగుతోంది ఇప్పుడే న్ను కడతేరుస్తాను అస శిర
సంధానం చేయగా

కర్ణుడు రాజపుత్రుడిని మహావీరుడిని ఈరం మాటలు దేనికి! పని కానియ్య
ని వచ్చుకూ డెబ్బదిమూడు వాడి బాణాలతో పక్షులని శరీరం కప్పేశాడు నకలుడు

డెట్టై బాణాలతో నానిని ఎలువరించాడు కర్ణుడు వాని ధనుస్సు ఎరంగొట్టాడు ఆ కోవంలో నకులడు మిరొకవిల్లు చేబూని కర్ణుని ధనుస్సు ముక్కలు ముక్కలు చేశాడు కర్ణుడు సహదేవుని రథ కేతవాన్ని, సారథినీ చక్ర రక్షకులనూ నేలకూల్చడంతో ఎకులడు పరిఘం చేబూని మీదికి రాగా దానిని ముక్కలుచేసి వాని మెడకు తన ధనుస్సు తగిలి చ

అబ్బాయీ! యుద్ధభూమిలో పలుకులు కాదు అలుగులు కదలాలి వెళ్ళు, యా అన్నయ్య దగ్గరకు వెళ్ళి చెప్పకో అని వదిలేశాడు కుంతికి చేసిన వాగ్దానం గుర్తుకు వచ్చి

ఆఖరు ఘడియలో వారి పక్షం చేరి నీ కొడుకు యుయుత్సుడు మన ఉలూకుని ముప్పతిప్పలు పెట్టాడు ఉలూకుడు ఉద్రేకంతో యుయుత్సునికి ఉపిరి సలపకుండా బాణాలు విడవడంతో వాడు వెనుదిరిగి పోయాడు

ఈనాటి యుద్ధంలో నకులుని కొడుకు శతానీకుడూ అర్జునుని కొడుకు ప్రతీకర్తి తమ ప్రతాప ప్రకటనంతో విరులకు ఉత్సాహం కలిగించారు ధృష్టద్యుమ్నునికి కృపా చాట్యునికి సాగిన పోరులో పాంచాల పుత్రుని శరీరం రక్త ధారల కురిసింది దానితో వాని రథం భీముని చాటుకు పోయింది కృతవర్మతో శిఖండి యుద్ధం సాగించి ఆయన విడిచే బాణ దాటికి ఆగలేక మూర్ఛ పోగా ఆ రథం మీదా వెను దిరిగింది

ఇటు అర్జునుని కెదురుగా నారాయణ గోపాలురతో శబి, త్రిగర్త సాల్వ సెనలు నిలిచి పోరాడు తున్నాయి ఆ సమయంలో మన పక్షంలోని శత్రుసేనకు ఎడిచిన బాణం శ్రీకృష్ణుని భుజాన్ని గాయపరచటంతో అర్జునుడు కోపోద్దీప్తికూడై రథాన్ని అటే సాగించి విడిచిన బాణాలు వాని శరీరాన్ని ముక్కలు ముక్కలు చేశాయి అంతతో త్రిగర్తసేన ఎదురు నిలువగా వీరులతో వారిందరినీ కడతేర్చి బంధావ్రం ప్రయోగించాడు

అంతతో వాని ఎదుటనున్న రథాలన్నీ ముక్కలుగా ఎడిపోయాయి ఏనుగుల అంగ సంధులు పీలిపోయాయి గుర్రాలు తలలు తెగి పడ్డాయి ఆయుధాలన్నీ తునా తునకలుగా విరిగిపడ్డాయి

వెత్తురు వరదలలో మాంసపు బురద పేరుకుంది అటు ధర్మరాజు దుర్యోధనుని కెదురు నిలిచాడు మన రాజు పాండవశ్వేషుని తీవ్రంగా వేధించడంతో, ఆ యుద్ధిష్ఠిరుడు కునీకుడై విడిచిన శరణు దాటికి మన వాని రథం విరిగింది ఎది చూసి అశ్వత్థామ, కర్ణుడు కృపాచార్యులు వానికి రక్షణ వచ్చారు ఇటు నలుల, సహదేవులు ధర్మరాజుకు అండగా వచ్చారు

వారి మధ్య సాగిన యుద్ధం మహాద్భుతంగా, భయాంకంగా వుంది అడవిదున్న చిన్న చెరువులో పడి యీడలాడినట్లుంది, ఆ సంగ్రామం అంతగా కలగిపోయింది కాల్బలం ఊపిరి తిప్పుకునే వీలులేదు కాలు కదిపే అవకాశం లేదు — అం సంజయుడు చెప్పటాంటే

ధర్మరాజు చేతిలో నా పెద్ద కొడుకు దెబ్బతిన్నాడన్నావే వాడు మళ్ళీ తేరకుని మరో రథం మీద ఎదుర్కోలేదా? అని ధృతరాష్ట్ర డడగగా

సంజయుడు ప్రభూ! మరోరథం ఎక్కి మీ దుర్యోధనుడు ధర్మరాజుకి ఎదురు నడిచాడు ధర్మరాజు మరింత ఉత్సాహంతో తన రథాన్ని వాని కెదురు వడిపించాడు

ఆ కోవలో నీ కొడుకు విడిచిన బాణాలు క్షణాం విరామంలో ధర్మరాజు చేతినుండి మూడు ధనుస్సులను ముక్కలు చేశాయి ఇద్దరూ కపిత పృవభాలవలె వున్నారు బాణ వర్షం కురిపిస్తున్నారు కొంతసేపటికి నిండుగా మాసిన మోదుగ చెట్లు కనిపించాయి రథాలమీద

మరికొంతసేపు పోరు సాగింది నీ కొడుకు మూర్ఛపోయాడు అది చూసి కృతవర్మ ఎదురురాగా భీముడు ఎదుర్కొన్నాడు

ఇక్కడ యుద్ధం మహోద్భుతం కావడం చూసి అర్జునుడు నింహంలా దూకాడు ఉదయంనుంచీ తగినంత పులక చేతులు తీటగా వున్నాయేమో వస్తూనే ఊపిరి నలవకుండా బాణ వర్షం ఆరంభించాడు అప్పటికి దుర్యోధనుడు మూర్ఛ దేరి అర్జునునికి ఎదురు ఎచ్చాడు అతని వాడిశరాలకు తన ధనుస్సు విరిగి, రథ కేతనం వారిగి ఆశ్వాలతో పాటు సూతుని ప్రాణాలు యమ పురి చేరాయి అది చూసిన అశ్వత్థామ అర్జునుని బాణ ధాటిని నిరోధించ బోగా వాని విల్లు విరిచి అడ్డం వచ్చిన కృపాచార్యుని ధనుస్సు ముక్కలు ముక్కలు చేసి, అ మాపులోనే దుశ్శాసనుని బాణాసనం తునియలు చేసి, తీవ్ర రోషంతో కర్ణుని వయపు రథం వడిపించున్నాడు

అది చూసిన సాత్యకీ, శిఖండి, ద్రౌపదీ నందనులూ, దృష్టద్యుమ్నుడూ, యయు త్సుడూ మొదలుగాగల వారందరూ అర్జునునికి తోడు వచ్చారు

ప్రచండవాయువు మహారణ్యంలోని వృక్షనమూహాలను ఊగిన లాడించేట్లు కర్ణుడు యిందరినీ గజ గజ లాడిస్తూంటే చూసిన వవ్యసాచి, తన గాండివాన్ని చక్రాకారంలోవుంచి వాడి మొనలు గల బాణ పరంపరతో కర్ణుని నిలవరించి, మన సేనలను చెల్లా చెదురు చేస్తున్నాడు

రణ రంగం అంతా ఆ తుముల యుద్ధంలో రేగిన ధూళితో నిండింది అప్పటికి నూర్పుడు అస్త గిరికి చేరాడు యుద్ధ నీతి వశమవరించి ఆ నాటికి విరామం ప్రకటించారు

ఆ రాత్రి కురుసేనా శిబిరంలో మంతనాలు సాగాయి కర్ణుడు తనకు శత్రుని సారథిగా చేస్తే ప్రతిపక్షాన్ని సమూలం కూల్చానన్నాడు

దుర్యోధనుడు శత్రుని చేరి మామా! సారథ్యంలో మువ్వ కృష్ణునివంటటి వాడిని రేపటి యుద్ధంలో కర్ణునికి సారథ్యం వహించి మనకు జయం కలిగించాలి పరశురామ దత్త మయిన అస్త్రాలతో కర్ణుడు సాగించే పోరిలో నీ సారథ్యం అవశ్యం, అవగా శత్రుడు సారథ్యానికి తనను నియోగించినందుకు కొంచెం కించ పడినా యదవంశీయుడయిన కృష్ణుని కంటే ఘనంగా నిలబెట్టినందువల్ల సంతోషించి అంగీకరిస్తూ రథం మీద ఉవ్వుంతసేపూ నేను నా చిత్రం వచ్చినట్లు మాట్లాడు తుంటాను అక్కడ తప్పవట్టి నన్ను తూలవాడితో మాత్రం మాట దక్కదు అన్నాడు

ఆ నియమానికి అంగీకరించాడు కర్ణుడు శ్రీపురాసుర సహార కథ చెప్పి ఆ యుద్ధంలో పరమశివునికి చతుర్ముఖుడు సారథ్యం వహించాడనీ రథికుని కంటే సారథి సర్వ విధాలా అధికుడుగా వుండడం, ఉద్ధత యుద్ధవేళ ధర్మం కనక శత్రుని ఆధిక్యం గుర్తించే యీ పని చేశాననీ దుర్యోధనుడు వివరించాడు

శత్రు సారథ్యం

తెల్లవారింది

రిధాన్ని సర్వవిధములయిన ఆయుధాలతో నింపి మంగళ పూజలు జరిపి, తెచ్చి ముందుంచగా కర్ణుడు దానికి ప్రవక్షిణి అమస్కారాలు చేసి శత్రుని ముందుగా ఎక్కవని అనంతరం పర్యతం మీదికి సింహం లంఘించినట్లు రథం మీదికి దూకాడు అప్పుడు దుర్యోధనుడు కర్ణుని అనేక విధాల అభినందిస్తూ సడిపించాడు శంఖ భేరి నాదాలు మ్రోగుతున్నాయి రథం సాగుతోంది

అప్పుడు కర్ణుడు మద్రపతి! ఈ ధనస్సుకి బాణం తొడిగి వెను విజృంభిస్తుంటే పొండవులందరూ వతులు పోయి తలలు వాలస్తారు భీష్మ, ద్రోణులతో సాగించినట్లు మనతో రాలేదు — అని పురుకుతూంటే శత్రుడు రాధేయా! ఎందుకీ ప్రగల్భాలు కూర శ్రేష్టు. తేజస్సంపన్నులు, అమరేశ్వరు నయినా నిలబెట్టగలవారు పొండవులు గాడిద ధనుష్షంకారం కర్ణభేదనం చేస్తూ, భీమ గదాదండి భ్రమణం మెరుపు కాంక్షలతో కనులకు

చీకట్లు క్రమించినప్పుడు కాని నీమాటల పస బయట పడదు. అటు నవ్వసాచి రథ బలాన్ని తునాతునకలు చేయగా వ్యకోదరుడు గజగణాన్ని ముక్కలు ముక్కలు చేస్తూంటే ధర్మరాజు కుల - సహదేవులతో మన వారందరినీ చీల్చి చెండాడుతుంటే అప్పుడు నువ్వు నోరు విప్పి మాట్లాడగలవేమో చూస్తానగా - అన్నాడు

కర్ణుడు వినీ విసనట్లు - నా శక్తి చూద్దవుగాని నడుపు రిథాన్ని - అన్నాడు

సేనా ముఖంలో కర్ణుని రథం కురు సేనకు అమితానందం కలిగించి ది వారంతా సంహవాలతో కర్ణుని కీర్తించారు

కర్ణా! ఘోష యాత్రలో అర్జునుడు లేకపోతే మీరంతా ఏమయేవారు! గోగ్రహణ సమయంలో ఒక్క పార్థుడే కదా మీ కందరికీ వరాజయవట్టం గట్టినది అన్నీ మరిచిపోయి ఎందుకీ దూకుడు అని శల్యుడు దెప్పి పొడుస్తూనే రథం నడుపుతున్నాడు

మద్రపతి! ఎందుకీ అనవసర ప్రసంగం మన రిథాన్ని ఆ పొండవ మధ్యముని కెదురు నడుపు అని కర్ణుడు ఓ మహామోధులారా! అర్జును డెక్కడ ఉన్నాడో చూపించిన వారికి కోరిన కానుక లిస్తాను అని గట్టిగా అరిచాడు

దుర్యోధనుడు తన సోదరులతో ముందుకు సాగాడు అప్పుడు శల్యుడు రాధేయా! ఎందుకీ డంబాలు నీ ధనరాసులు నక్కార్యాలకు వినియోగించాలి, కాని అసమర్థుల కెందుకు ధారవోయడం అర్జునుణ్ణి ఎవరో మావనవసరం లేదు నాడే మన కెదురుపస్తాడు అని అపహాసం చేశాడు

కర్ణుడు విననట్లు పూరుకున్నాడు రథం సాగుతోంది

కర్ణా! ఎప్పుడయినా, ఎక్కడయినా సింహం మీద నక్క విజయం పొందడం విన్నావా! కేసరి కంట బడనంత వరకే నక్క కూతలు కూర్చుంది, కంట బడగానే తోక ముడుస్తుంది, అని పరిహాసం చేశాడు

అక్కడికి ఓగిమి వహించి కర్ణుడు మద్రపతి! మీరెవరూ ఎరుగరు నా అన్తశక్తి! నేటివరకూ అర్చిస్తున్నాను వారుజాస్తాన్ని, అలానే భార్గవదత్తమయిన క్రష్ణుని ఉంది ఈ రెండూ శ్రీపార్థమలను మన్ను కరిపిస్తాయి అనగా శల్యుడు ఇంక ఈ ప్రగల్భాలు కట్టిపెట్టు నీ ప్రకావం నే నెరిగనా! అని నవ్వాడు

శల్యా! ఇంక కట్టిపెట్టు నీ దేశ లక్షణం నీ జాతి గుణం విడవలేక పోతున్నావు ఎరంతరిం ముగ్ధులైన ప్రియులయిన మీకు మంచివెడ్డల తారతమ్యం ఎలా తెలుస్తుంది

ఊరిక ప్రేలక రథం ఎదువు లేదా ఈ గదతో నీ తల అన్నాడు కర్ణుడు, అర్థోక్తిలో ఆపి శల్యుడు మరింతగా నవ్వి తల వగులతుందని భయపడి హితోపదేశం మానుకా నా! నీ కొక్క కథ చెప్పాలని వుంది

చాలాకాలం క్రిందటి కథ

ఎకానాక ఎగరంలో ధర్మవరుడయిన వైశ్యుడు ఎర్విరామంగా సాగించిన యజ్ఞయాగా లలో ఎందిరో పంతుష్టి పొందుతున్నాడు ఆ శ్రేష్ఠి కొడుకులు చిన్నతనంలో తాము తినగా మిగిలిన ఎంగిలి మెతుకులు వేసి ఒక కాకిని పెంచారు అది బాగా బలిపింది ఆ ఎంగిళ్ళుతినీ, కొవ్వు పట్టి తనంతటి పక్షి లే దనుకుంది

ఎకనాడు ఈ శ్రేష్ఠి కొడుకులు ఎమ్మద్ర కీరానికి ఎహారం వెళ్ళి, అక్కడ గగన పీఠిలో హంసలను చూచి

ఓ కాకి! పక్షులలో నీ అంతిటిది లేదు కనుక నువ్వు వాటి పైకి ఎగిరి మాకు సంతోషం కలిగించు అనడంతో అది ఆ హంసలలో మేలిహంసను పోటీగా పెట్టుకుని ఎగిరి ఎగిరి సముద్రంలో పడిపోతుంటే చూసి ఆ హంసయే దాన్ని రక్షించిందని విన్నాను ,

అందుచేత ఎందుకు వృధా పరాభవం నీకు అన్నాడు శల్యుడు

మద్రవంశీయుడా! ఇక ఆపు ఎవరెంతటి వారో ఎరగక ప్రెండం లేదు పరశు రాముడు అనుగ్రహంతో యిచ్చిన దివ్యాస్త్రాలుండగా నే నెవరికీ జంకను అయితే శాపాలున్నాయి నన్ను వంచించేవి , అయినా జంకను రథం త్వరగా ఎదువు అన్నాడు కర్ణుడు

అడుగు గాండివి ఇదే వస్తున్నాడు కవిపించిందా కపి ధ్వజం చూపు నీ ప్రకాశం! అన్నాడు శల్యుడు

పోరు సాగుతున్నది ప్రారంభంలోనే తీవ్రంగా తన తండ్రుల సహాయంతో సహాయం ద్యుమ్నాని తల నేల పడకపోతే యీ రోజు కవచం విప్పనన్నాడు, అశ్వక్రామ

దుర్యోధనుడు ధర్మరాజుతో కత్తి దూశాడు కర్ణుని కుమారుల సత్వ సేన, వృష సేన చిత్ర సేన, సుషేణులు భీమ సేనుని కెదురు నిలిచారు

కర్ణుడు ఎదురుగా వచ్చే శిఖండినీ, సాత్యకినీ చీకాకు పరిచి ధర్మరాజును ఎర్రా భూతుల చేసి, అడు వచ్చే భీమునితో యుద్ధం ఆరంభించబోతూ

మద్రనాదా! చూశావా! పొండవ యోధుడు ఎంత అటోపంతో వస్తున్నాడో అది మన్యుడు పోయినా, ఘటోత్కచుడు పోయినా చలించ లేదు అనవసరంగా ఆనేశమూ తెచ్చు కోలేదు అటువంటి మహాయోధుడు వస్తున్నాడు, అవి నారి సారించాడు

ఉభయుల మధ్య పోరు తీవ్రమయింది కర్ణుడు భీముని ఎల్లు విరుగ కొట్టాడు భీముడు మరొక విల్లందుకున్నాడు అప్పుడు కర్ణుడు విడిచిన బాణవరంపర భీముని శరీరం లోంచి దూసుకుపోయి నేలలో పాతుకుంది

ఆ వేడిలో భీముడు విడిచిన వాడిగల భల్లం తగిలి, రొమ్మ పగిలి కర్ణుడు మూర్చ పొందాడు తీవ్ర క్రోధంలో ఉన్న భీముడు తన రథాన్ని కర్ణుని రథం దగ్గరగా నడిపి చుర కత్తితో నాని నాలుక కొయ్యబోతూ

ఈ జిహ్వతోకదా నాడు ద్రువద రాజనందినీనీ, మమ్మా, అనన్యూపు మాటలతో అవమానించాడు, అంటూండగా శల్యుడు ఆపి

నాయనా! కర్ణుడు మూర్చలో ఉన్నాడు, పయిగా అర్జునుని శపథం వుంది ఇప్పుడు నువ్వు నాలుక కోస్తే ఈ యోధుడు మరణిస్తాడు, అని మందలించడంతో భీముడు వెను దిరిగాడు

రాధేయుని అంతగా పరాభవించిన భీముని ఎదుర్కొమని సుయోధనుడు తన తమ్ము లయిన శ్రుతవర్మారులను వంపాడు అయిదువందల యాభైమంది వీరులతో వచ్చిన శ్రుత వర్మ, వికటుడు, సముడు, క్రోధుడు, నందుడు, ఉపనందుడు నేలకూలారు

అప్పుటికి మూర్చ లేచి రాధేయుడు భీముని నిరోధించడానికి వచ్చాడు

అతనికి తోడు సౌబల్యుని గజబలం వచ్చింది కొంతేయుడు రథం దిగి ఆయుధ ప్రహారం చేస్తున్నాడు

వెచ్చగా కావిన డప్పులు మ్రోగుతూన్న ధ్వనులు వినబడు తున్నాయి ఆ వీరుని విజృంభ వేళ

దావానలం సోకి పెట పెట పేలుతూ ధ్వంస మవుతూన్న వెదురు బీడులా వుంది రణ రంగం

రాధేయుడు రథం ధర్మరాజు మీదికి నడిపి సారథిని పడగొట్టాడు, దానితో గుర్రాలు రథాన్ని వెనుకకు తిప్పుకున్నాయి అయినా కర్ణుడు వెన్నాడుతూ వుంటే భీముడు వీని వెన్ను దగిలి పోరు సాగించాడు

సూర్యుడు పడమటి కొండి వెనుకకు చేరాడు సంధ్యా రాగాలు తెర ఎత్తుకున్నాయి రుషికి మనిషి కనబడటం లేదు

కీరీటాల మీది మణులు, భుజ కీర్తులపై వెలిగే రత్నాలూ కత్తుల తళతళలూ
రణ రంగమే ఆకాశంలా వుంది

యోధులందరూ తమ గోత్ర నామాలు చెప్పుకుంటూ, బోరు సాగిస్తున్నారు

ఆ సమయంలో సుశర్మ తీవ్ర వేగంతో గాంధీవిని ఎదుర్కొన్నాడు, సంశప్తక గణంతోవచ్చి

యోధ సహస్రం చుట్టుముట్టగా రథం కదిలే దారి లేక, పార్థుడు భుజంగాశ్రం
ప్రయోగించాడు ఎదురుగా వచ్చిన పీరు లందరి పాదాలూ బంధించిం దది సంశప్తకులు
దిక్కు తోచక చెల్లాచెదురు కాగా, త్రిగర్తాధిపతి గారుడాశ్రం ప్రయోగించి వారికి విమోచనం
కలిగించాడు

సంశప్తకులు మరొక్కమారు పార్థుని మీదికి వచ్చారు సుశర్మ వాడి బాణ ఎరంపర
నడిపాడు ఆ అపూతాలకు మూర్ఛపోయాడు పాండునందనుడు గాంధీవి మరణించాడనే
అనుకున్నారు కొరవులు, సింహనాదాలు చేసుకుంటూ అంతలో కీరీటి గాంధీవం సంధిం
చాడు సంశప్తక గణం నేల కూలుతున్నది

ఇక్కడ కృపాచార్యులు ధృష్టద్యుమ్నునితో సమరం నడపుతుంటే కృతవర్మ
తోడు వచ్చాడు కృపాచార్యుని బాణపూతాలకు శిఖండి పలాయనం సాగించగా సుకేతుడు
నేలకూలాడు, ధృష్టద్యుమ్నుని బాణపు దెబ్బకు కృతవర్మ మూర్ఛపోయాడు కృపా
చార్యులు రథం దిగి వెళ్ళిపోయారు

అశ్వశ్తామ తీవ్ర క్రోధంతో సాత్యకి రథ సారధిని నేలకూల్చి ఎదురు వచ్చిన ధర్మ
జుని రణ విముఖుని చేశాడు చూస్తుండగానే పాండవాగ్రజుడు రథం ద్రోణ వుత్తుని కెదురు
నడిపి

గురునందనా! అన్త్రవిద్యా విరుడవు, విప్ర వరుడవు ఇంద్రియ అగ్రహంతో తపస్సు
సాగించుకోవలసిన సీకు యుద్ధం దేనికయ్యా! అంటూంటే విని నవ్వుతూవే బాణ వర్షం కురి
పించాడు అశ్వశ్తామ

రాధేయడూ, భీముడూ, సాగించే పంగ్రామంలో అసంఖ్యాక సేన నేల కూలుతున్నది
సుయోధనుడు, నకుల, సహదేవులతో పోరుతున్నాడు ధృష్టద్యుమ్నుడు వచ్చి వాని
శరీరమంతా తూట్లుకొట్టాడు

నిండుగా హుసిన మోదుగు చెట్టులా వుంది కురుపతి దేహం నిశిత బాణ ఎరం
పరతో కొరవ జ్యేష్ఠుని సారధిని, అశ్వాలనూ, నేల కూల్చాడు, పాండవ సేనాని, చూసిన
సుయోధనుని తమ్ముడు అప్పగారిని తన రథం ఎక్కింపుకుని దూరంగా తీసుకువెళ్ళాడు

ఏనుగుల గుంపులోకి సింహంలా, లేళ్ళపిండులోకి శార్దూలంలా, కర్ణుడు పొండవసేనా సమాహంలో ప్రవేశించే సరికి శిఖండి, సహదేవ సాత్యకి నకులల వెంట ఉపపొండవులు వారి చెయ్యిల్లోపై నూనెని పోసి సాగరింలో మండిర పర్వతంలా తిరుగుతూ సమర కౌశలం చూపు తున్నాడు రాధేయుడు

సవ్యసాచి సంశప్తక గజాన్ని ఉపకౌత కోస్తున్నాడు దూరం నుంచి ద్రోణ సుతుడు సవ్యసాచిని ద్వంద్వ యుద్ధానికి ఆహ్వానించి కిరీటితో మురారాని కూడా హింసించాడు అశ్వత్థామ

కటకట వడుతూ కృష్ణుడు బావా! గాండివం స్థిరంగా వున్నదా! గురువుత్రుడనే ప్రేమ మనసులోలేదు కదా! అని పరిహాసించడంతో గాండివ విజృంభించాడు అద్భుతమైన సంశప్తకులను హతమారుస్తూనే అశ్వత్థామను నిరోధించాడు

ద్రుపద నందమడు తోడుగా వచ్చి ద్రోణ పుత్రునికి ఎదురొచ్చాడు అభయలూ కుపిత సింహాల వలె హింసా కాండ నడుపుతున్నారు

పొండవసేనాపతి తన విల్లు విరగగొట్టడన్న కోపంతో మరొక విల్లు అందుకొని అశ్వత్థామ వానిని రథ హింసని చేశాడు

ద్రుపద నూతి కత్తి చేబాని విక్రమించగా, కుంభ నందవ ఎత్తుడు మరొక కత్తితో దిగాడు అదిచూసి అర్జునుడు తమ సేనా పతిని రథం మీదికి ఎక్కించి అశ్వత్థామను ఎదిరించాడు

కర్ణుడు పాంచాల సేనను నాశనం చేస్తున్నాడు భీముడి విజృంభణానికి కొరవసేన చెల్లాచెదరవుతున్నది

ఎదురు వచ్చని యుద్ధిష్ఠిరునితో కర్ణుడు తుమ్మల సమరం నడుపుతూంటే శల్యుడు రాధేయా! మనకు కావలసినది కవ్వడి, వీరందరితో పోరాటం దేనికి - అదిగో! అక్కడ సుయోధమడు భీముని చేతులలో చిక్కులు పడుతున్నాడు, అనగా రథం అటు నడిపించు అన్నాడు అంగపతి

దారిలో అడ్డు వడిన పొండవాగ్రజుడు వరాహాతుడై వలాయనం సాగించి శిబిరంలో చింతాక్రాంతుడయ్యాడు

క్రిప్ర వేగంతో రాధేయుడు పవన నందనుని దిక్కుగా సాగుతూంటే దారిలో అర్జునుడు అశ్వత్థామ ధాటికి ఆగలేక ఆవేశంతో బాజాలు విశిత గతిన నడిపి గురు పుత్రుని వేధించాడు

మూసివ కర్ణుడు ఉద్రిక్త చిత్తంతో బాధాపూర్వక ప్రయోగించాడు పొండవపేన దీకాకు పడుతూంటే పొర్లుడు రథం ఆటే వడప మన్నాడు

కానీ వాసుదేవుడు బావా! మీ ఆగ్రహాదు రాధేయునిపై పరాభూతుడై శివీరానికి వెళ్ళాడు ఆ మహానీయుడు అవమానం భరించ లేడు కనుక విషయం తెలుసుకు వద్దాం ఒక రథం శివీరాల వయపు నడిపించాడు

ధర్మరాజు

విరివి చూస్తూనే ధర్మరాజు సంతోషంతో తమ్ముడూ! రణ స్థలంలో రాధేయుని కడ తేర్చింది అమరావతులకు వశం కాదు అటువంటి వానిని ఎక్కడం చెబి వచ్చారంటే ఆనందంగా వుంది - అన్నాడు

అప్పుడు అర్జునుడు ధర్మనందనా! ఇప్పుడే వెళ్ళి కర్ణుని కడతేర్చి ఎస్తాను, అళగా, తమ్ముడూ! ఇరా మువ్వు చేసిన పని ఇది వీరలక్షణమేనా! మనశీంక యుద్ధం దేనికి, అడవికి పోయి ఆకు అలమూ ఉండాం కాదంటే కొరప పతి కొలుపులో ఉండిగం చేద్దాం అభిమన్యుడైనా, సుబోత్కచురయనా బ్రతికివుంటే ఈ పరాభవం వాకు జరిగేదేనా! దేశకాళ పోతే మువ్వు హత కృత్యం పొగించి వాసుదేవునికి గాంధీవం యియ్యి అంటూండ గానే అర్జునుడు కత్తి దూసి అన్నగారి అల ఎరక బొగా వాసుదేవుడు గాంధీవీ ఏవీటిది? అన్నాడు

నా ప్రతిజ్ఞ వెరువేర వలసిందే, అని పట్టు పట్టాడు పొర్లుడు ఆర్యులను దూషిస్తే ఎంపారించినట్లే, అన్నాడు ధర్మ మోక్షం చెప్పతూ కృష్ణుడు

పరిపరివిధాల నిండింది ఒడ్డునాడు ఆ పాప పరిహారార్థం ఆత్మప్రళంబ చేసుకున్నాడు

అంతా అయోధ్య ధర్మరాజు నా మనసు యుద్ధం మోచికి నడవడం లేదు అడవికే పోవాలని వుంది, అన్నాడు

వాసుదేవుడు వారింది ఆ రోజున కర్ణుని వధించి తీరగలపని అర్జునుని చెత ప్రతి చెయించాడు అనంతరం ఎన్నగారి పాదాలకు మ్రొక్కి, ఆవేశంతో రథం అధిరోపించాడు

కృష్ణ సారథ్యంలో రథం పేవా మధ్యాహ్నం చేరింది అప్పుడే కర్ణుని కొడుకొకడు నేల కూలడం వల్ల తీవ్ర క్రోధంతో వున్నాడు కర్ణుడు

ఆ వంక భీముడు శకునిని మూర్ఖులై జేకాడు ఎదురు వచ్చిన యోధుడెవడూ నిలవ లేక పోతున్నాడు, చూసిన కొరవాగ్రజుడు తన సేనా నివహాన్ని ఒళ్ళుమ్మడిగా వాయు సుతుని మీదికి తరలించాడు ఇందరినీ యిలా తలన వడ వైచి భీముడు అర్జునునికి సాయం వస్తున్నాడు

అక్కడ రాధేయునితో శిఖండి ధృష్టద్యుమ్నాదులు సాత్యకితో కూడి ఎదుర్కొంటున్నారు

సహదేవుడూ, పాండవ ద్విత్రియుడూ వచ్చి కలిశారు ఇందరినీ ఎలబెట్టి వినోదం నడుపు తున్నాడు సూతనందనుడు పాతక మంది రదికులు పాండవ సేనలో పలవ బడ్డారు అప్పటికి దుర్యోధన దుశ్శాసన, శకుని, కృప, కృతవర్మ, అశ్వత్థామ ఇందరూ ఏక ముఖంగా శత్రుసేనా సాగరాన్ని కల్లోలితం చేస్తున్నారు

ఇక కర్ణుని కడతేర్చక తప్పదని అర్జునుడు తీవ్ర వేగంతో వస్తుంటే శల్యుడు

రాధేయ! ఇప్పుడు చూపించు నీ పరాక్రమం అదిగో! పరమ శివుని అనుగ్రహంతో పాశుపతం పొందిన పార్థుడు, మన సేనా ప్రవాహాన్ని పాయలు పాయలుగా చీలుస్తూ వస్తున్నాడు నివాతకవవ, కాలకేయులను ఏకైక వీరడుగా నిర్మించిన ఎర్ఘర వల్లభ నందనుడు నీ కోసమే వస్తున్నాడు భుజంగాన్ని పట్టబోయే గరుడ పక్షిలా ఏ మేమో ప్రాల్పాలు పలికావే? ప్రదర్శించు ప్రకాశం - అన్నాడు

వచ్చెడి వివ్వచ్చునికి ఎదురు వచ్చిన కొరవ సోదయు పదిమంది మన్ను గరిచారు అర్జునునికి తోడు అటునుంచి భీముడూ, ఇటునుండి సాత్యకితో ఉపపాండవులూ వచ్చారు

ఇందరికీ యిన్ని రూపాలలో సాక్షాత్కరిస్తూ బాణ కొశలం చూపుతున్నాడు కర్ణుడు

ఎదురు వచ్చిన కర్ణ సుతుడు సువేణుడు సాత్యకి చేతులలో వేలకూలాడు

భీమ దుశ్శాసన లుభయలూ ముఖా ముఖీ తలపడ్డారు ఆ భీకర పోరాటంలో భీముని రథం విరిగింది

దుశ్శాసన వధ

అంతలో గదాదండం చేబూని భీముడు విజృంభించగా, దుశ్శాసనుడు తోమరంతో ఎదుర్కొన్నాడు పట పట పళ్ళు కొరుకుతూ భీమసేనడు వానిని ఆయుధ హినుని చేసి రెండు

చేతులతో ఆకాశాని తెల్లి పట్టి గిరగిర తిప్పి నేల మీద పడగొట్టి మోకాలితో పొడుస్తూ ముఖం మీద పిడికిలితో పొడుస్తూ, పీక మీద పాదం పెట్టి నలుపుతూ అట్టహాసం చేసి

ఓరి! పదమూడేళ్ళుగా ఉడుకుతున్న క్రోధాగ్నికి నీ వెత్తురు ఆహుతి చేస్తాను, అంటూనే గండ్ర గొడ్డలితో రొమ్ము బద్దలు గొట్టి ఎగజిమ్మే వెత్తురు తెగ ద్రావి, రక్తంతో సిండిన శరీరంతో తాండవమాడుతూ

ఎంత రుచిగా వుందిరా నీ రక్తం అని జబ్బు చదిస్తూ, పక పక ఎవ్వుతూ మత్త గజ స్పృత్యం చేస్తూ, వాని కాలు ఎడమ చేత్తో పట్టి గిరగిర తిప్పాతూ, భీష్మత్సం చేస్తూంటే మోధ గణాలు తెల్లబోయి చూస్తున్నాయి

కొంతసేపటికి దుశ్శాసన సోదరులు పదిమంది భీముని మీదికి రావడం చూసి అర్జునుడు వారిని మార్గ మధ్యంలోనే యమ పురికి పంపాడు

భీమ విజృంభణం కర్ణుని కూడా నిశ్చేష్టుని చేసింది

కర్ణ నందనుడు వృషసేనుడు భీకర రూపంతో పాండవ సేనా మధ్యానికి సాగుతూంటే పేకులుడు అడ్డుకున్నాడు వృషసేనుని వాడి బాణాలు నకుసుని నానా హింసల పాలుచేయడం చూసి సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్నాదులతో ఉపపాండవులు రాగా వీరిని కృప శకుని దుర్యోధన, కృతవర్మలు అడ్డుకున్నారు

వృషసేనుని వీర విహారాన్ని చూసి అర్జునుడే ఎత్తురు రాగా, ఆ రాధేయ సుతుడు మహాకాత్సాహంతో విజృంభించాడు వీడు ఏరాకారుడై విడిచిన బాణాలు వాసుదేవుని గిజాటు పరిచాయి ఆగ్రహాదగ్నడై అర్జునుడు విశ్రాంత శరాలు వదిలి వృషసేనుని విల్ల విరిచి ఒక్క బల్లంతో వాని తల గగన తలానికి ఎగురగొట్టాడు, అటు కర్ణడూ, ఇటు దుర్యోధనుడూ చూస్తూండగానే

కుమారుని దుర్మరణం కనులారా చూచిన కర్ణుడు కన్నీరొత్తుకుని విజృంభించాడు నవ్వనాచి మహాద్రేకంతో

బావా! వాసుదేవా! ఈ రోజు కర్ణునితో శత్రువుకూడా వెలకూల వలసిందే, అంటూ ధనుష్పంకారం చేశాడు

రెండు మత్తేభాలు రెండు కుపిత సింహాలు విజృంభించినట్లు కర్ణార్జునులు తల పడ్డారు

అర్జునుడు ఆగ్నేయాశ్రమం సంధించాడు కర్ణుడు వాడతాశ్రమం విడిచి ఉపశమింప జేశాడు కొంతెయ్యడు వేషాశ్రమం పదలగా, వాయుశాస్త్రంతో చిన్నాభిన్నం చేశాడు కర్ణుడు ఐంద్రాశ్రమం ప్రయోగించాడు ఇంద్రమతుడు దానిని పటాపంచలు చేశాడు నవతనూభవుడు

వాడి శర పరంపరతో వానవ వందనుడు చక్ర రక్షకులను చెలావెదరు చేశాడు సుయోధినుడు తన యోధ గణాన్ని కర్ణునికి పాయం ఎంచాడు

కర్ణుడు అశ్వసేనా ముఖమయిన నాగాశ్రమం సంధించగా శల్యుడు — రాధేయా ! శర సంధానం కూడా మరిచావా ! నీ గురి కంఠదేశానికి సరిగా లేదు, మరొక మారు చూడు — అనగా కర్ణుడు కుపితుడై ఆ అస్త్రాన్ని యథా తథంగా విడిచాడు

సారథి వాసుదేవుడు రథాన్ని అయదంగుళాలు కిందికి దింపాడ. ఆ అశ్రమం అర్జునుని కిరీటాన్ని వేలకు పడగొట్టి తిరిగి మీదికి ఎస్తుంటే అర్జునుడు అటు బాణాలతో ముక్కలు చేసి కర్ణుని శరీరం తూట్లు కొట్టాడు

లెక్క చేయకుండా కర్ణుడు అర్జునుని వేధిస్తున్న వేళ, రథ చక్రం వేలలో దిగిపోయింది అయినా ఎంక వతి బ్రహ్మాశ్రమం విడిచిపెట్టగా ఐంద్రాశ్రమంతో ఉపశమింప జేశాడు అర్జునుడు

పార్థా ! రథచక్రం ఎత్తుకునేవరకూ ఆగు అన్నప్పటికీ వివకుండా బాణాలు వదులు తూంటే, ఇది రథ ధర్మం కాదు, అని నీకుల చెప్పతూంటే వాసుదేవుడు

రాధేయా ! మిప్పు ధర్మ బోధ చేస్తున్నావా !

లక్కయిల్లు తగులబెట్టిననాడు

కవట ద్యూతం సాగించిననాడు

నిండు సభలో పాండురాజు కోడలిని పరాభవించి నవ్వుడు

ఘోషయాత్ర పేరిట పీరిని చంప వచ్చినపుడు

యువకుడయిన అభిమన్యుని చంపిననాడు అనాడు నీకు ధర్మ దృష్టి లోపించినదా ! అని నవ్వుతుండగా ఆ మహారథికు బుభయూలూ బాణ వర్షం కురిపిస్తూనే వున్నారు

కర్ణుడు రథ చక్రం ఎత్తు ప్రయత్నంలో భూమండలమే క్రక్కదలి పైకి లేచింది

అదే సమయంలో పాండవ మధ్యముడు శచ్చల చిత్తంతో దివ్యాశ్రమం ప్రయోగించగా, కాంతిచ్చటలతో అది కర్ణుని శరస్సు నెలకూర్చడమూ ఆ శరీరం నుండి దివ్యరోచి మనో వేగంతో సూర్యమండలాభి ముఖంగా ప్రయాణించడమూ ఏక కాలంలో జరిగాయి

కురుసేనా వాహిని కల్లోలితమయి పలాయనం చేసింది
 పాండవ బలం హర్ష ధ్వావాలు చేసింది
 సూర్యుడు అస్త గిరికి చేరాడు
 సేనలు శిబిరాలకు వడివాయి
 దుర్యోధనుడు దుర్బర విషాద చిత్తుడు కాగా శల్యుడు ఓదార్చాడు
 వానుదేవార్జునులు ధర్మరాజు పాదాలకు సమష్కరించి అభివగదన లుడ్డుకున్నారు
 అని వైశంపాయనుడు కర్ణవర్ణం ముగించి శల్యపర్వం అందుకున్నాడు

కర్ణవర్ణం వమాప్తమ్

శల్యపర్వం

మహారాజా ! శల్యుడు కూలాడు - అన్నాడు సంజయుడు ధృతరాష్ట్రుడు నిర్విణ్ణుడవు తుండగా, నీ పెద్దకొడుగు సుయోధమడు తొడలు విరిగిపడ్డాడు భీముని చేతులలో అని క్షణం ఆగి మవ పక్షంలో కృతవర్మ కృపాచార్యులు, అశ్వత్థామ మిగిలారు వారి బలంలో పొండవు లయిదుగురూ కృష్ణుడూ పాత్యకీ వున్నారు అన్నట్లు మఱిచాను వారి పక్షం చేరిన నీ కొడుగు యుయుత్సుడు కూడా వున్నాడు అన విని మూర్ఛితుడయ్యాడు కురవతి

దుర్యోధనుని దుస్థితి విని విదురుని మనసు కూడా వ్యధా భరితమయింది గాంధారికో, కోడళ్ళందరూ మూర్ఛపోయారు అప్పటికే సంజయుని దుఃఖం కట్టిలు తెంచుకుంది

కొంతసేపటికి విదురుడు స్వస్థ ఓత్తుడై, నారీ జనాన్ని శ్రద్ధంతర మందిరాలకు పంపి మహారాజును శీతలోపచారాలు సాగించి తెలివి రప్పించాడు

సంజయా ! నా గుండె వ్రజంతో విరిగిచాడు విధాత ఇక చెప్ప సంగ్రామ విశేషాలు, అవగా సంజయుడు గుండె దిటవు చెనుకొని ఆరింబించాడు

ప్రభూ ! రాధేయుని మరణంతో మీ కుమారుని ఆశలు పూర్తిగా ఆరిపోయాయి ఇక నగరంలో అడుగుపెట్టనవి విషాదంతో తలదించుకు కూర్చున్నాడు

అప్పుడు కృపాచార్యులు నాయనా ! క్రోధానికి కూడా హద్దుండాలి లేకపోతే అది నర్వ వాశనం చేస్తుంది ఇంతవరకూ మనం పితామహునీ, ధనురాచార్యునీ, రాధేయునీ ఆహుతి చేశాం, యీ నమర నవనంలో ఇప్పుడయినా సువ్వు శాంతించి ధర్మరాజుని పిలిచి వారి శర్మభాగం వారికినే ఉభయ వంశాలూ వర్ణిలుతాయి ఇందుకు వారూ తిరిస్కరించరు

అయితే ఈ మాటలన్నీ నేను ప్రాణాల మీది తీపితో, యుద్ధ భీతితో చెప్పడం లేదు స్వామికి హితవు చెప్పడం నా విధి కనుక చెవుతున్నాను అన్నాడు

విని విని సుయోధనుడు ఆచార్యా ! మీరు హితవు చెప్పారు నా మీది ఆదరంతో కాని మొన్నటి వరకూ వారిని అన్న క్షేణాల పాలుడేసి, ఇప్పుడు యుద్ధంలో ఇన్ని జరిగాక నిన్నటికి నిన్న వ్యకోదరుడు తన ప్రతిజ్ఞానుసారం నా తమ్ముడి రొమ్ము బీల్చి రక్త పానం చేశాక, ఈనాడు నేను పంధికి సాగితే నా ప్రాణాల మీది తీపితోనే అని అనుకోకుండా వుంటారా ! ఇప్పుడింక ఒకరి ముందు తలవంచే ప్రసక్తిలేదు అటో యిటో తేల వలసిందే మహా యోధులయిన భీష్మ, ద్రోణ కర్ణులతో నేనూ పీఠ స్వర్గం చేడకాను, అని క్షణం ఆగి

చీ ఏవీటి దౌర్బల్యం, ఈ మిగిలిన బలగంతో పోరు సాగించి శత్రు విశ్లేషం చేసి
నా శక్తి ప్రదర్శిచాను, అనడంతో చుట్టూ వున్న వీరులందరూ కత్తులు సవరించారు

రాత్రి బాగా పొద్దు పోయింది

అందరూ శిబిరాల వయిపు అడుగులు వేస్తున్నారు కృపాచార్యులు, కృతవర్మ,
అశ్వత్థామ, శకుని, శల్యుడూ బాగా యోజన చేసి ఆ రాత్రి శిబిరాలలో నిద్రించడం వివేకం
కాదనీ, కర్ణుని కడతేర్చిన ఉత్సాహంలో పొందవ సేన రాత్రికి రాత్రి యుద్ధానికి వచ్చినా
రావచ్చుననీ అనుకుని సమీపంలో వున్న సరస్వతీ నదీ తీరానికి చేరారు

అక్కడ సుయోధనుడు అశ్వత్థామను జేరి, నువ్వు నాకు గురు సముద్రపు ఇవ్వుడు
మన వాహినికి సేనా ఎతిగా ఎవరిని స్వీకరించాలో చెప్పు అనగా

మహారాజా! మద్రదేశాధిపతి శల్యుడు సర్వ సమర్థు డనడంతో, పవిత్ర నదీ జలా
లతో శల్యుని అభిషేకించి జయ జయ ధ్యానాలు చేశారు

ఈ వార్త చేరగానే పాండివాగ్రజుడు

వాసుదేవా! ఇప్పడింక మన కర్తవ్యం ఏమిటన్నాడు

ధర్మనందనా! ముందే అనుకున్నటు శల్యుడు నీ వంతు, అని చిరునవ్వు నవ్వాడు

అందరూ శిబిరాలు చేరి సుఖంగా నిద్రించి తెల తెల వారుతుండగా కల కల లాడే
ముఖాలతో తళ తళ లాడే కత్తులు దూసి కదిలారు

శల్యుడు సర్వతోభద్రవ్యాహం వన్ని సేనను నడిపించాడు పొందవ సేన త్రిముఖ
వ్యాహంతో ఎదుర్కొన్నది

ఎంహనాద, శంఖ ధ్వాన భేరీ బాంకృతులతో భూసభోంతరాళాలు వద్దరిల్లుతున్నాయి

పోరు సాగుతూండగా శల్యుడు సారథీ! అదిగో ఆ తెల్లగుర్రాలతో వస్తున్న రథం
ధర్మరాజుది మనం ముందు ఆయన మీదికి నడవాలి! — అన్నాడు

ఈ వంక సకులుని కెదురు వచ్చిన కర్ణుని కొడుకులు చిత్రసేన, సత్కత్సేన, సుశర్ములు
వేలకూలారు

అది చూసిన శల్యుడు సకులుల ఎయిపు నడుపుతూంటే పార్థుడు ఎదురువచ్చాడు

కృపాపార్శ్వలు ధృష్టద్యుమ్నునితో తలపడ్డారు అప్పటికే భీముని రథాశ్వాల శల్యుని బాణ మాతంతో నేలకూలగా, ఆ వీరుడు గదా ధారియై విక్రమించి అడ్డువచ్చిన శల్యుని కొడుకును నేలకూల్చగా ఆ ముద్రేశ్వరుడు కుపితుడై వీర ఎహారం ఆరంభించాడు అది మానీ భీముడు తన గదా దండంతో ఆ రథాశ్వాలను నేలకూల్చాడు కోపంతో శల్యుడు తోమరాయుధం విసరగా అది వాయుసుతు రొమ్ముని నాటకుంది దాన్ని లాగి పారేసి, శల్యుని సారధిని నేలకూల్చాడు దానితో శల్యుడు గదా ధారియై రథం దిగి భీముని వైపు నడిచాడు

ఉభయులూ మత్తే బాల వలె విజృంభించారు గదా చాలనాలో మెరుపులు పుట్టాయి అగ్ని గోళాలు గోచరించాయి, ఒక్కోసారి గదలు మండిలాకృతిలో గిర గిర త్రిప్పుతూ వెనుకకు నడిచి అంతలో డిక్కంటూంటే పిక్కి బలిసిన పొట్టేళ్ళ పొటాడుతున్న సన్నవేశం తల పుసకు ఎచ్చింది

ఒకరిపై ఒకరు విసరకున్న గదలు యిరువురినీ మూడ్చుతున్న చెఱాయి తిక్షణం కృపాపార్శ్వడు శల్యుణ్ణి తన రథం మీదికి లాగి దూరంగా వెళ్ళాడు కొద్ది క్షణాలలో తేరుకున్న భీమసేనుడు ఏడి శల్యుడు? అంటూ గదతో ఎలబడ్డాడు

చేతానుడు ధర్మరాజుని ముందు నిలిచి పోరతూండగా సుమోధుడు ప్రాసాయుధం విడిచి వాని తల యెగుర గొట్టాడు అంతలో పాండవసేన క్రోధోద్రిక్తమై దూకింది

అప్పటికి స్మృతి వచ్చిన శల్యుడు ధర్మరాజును ఎదుర్కొన్నాడు ధృష్టద్యుమ్నుడు దుర్యోధనునితో పొరుకున్నాడు

ధర్మనందనునికి తోడు వచ్చిన సాత్యకి సకుల, సహదేవులను చిత్ర చిత్ర గతుల హింసించి శల్యుడు వీరవిహారం చేస్తున్నాడు ఊపిరి ఓప్పకోలేక పోయాడు ధర్మరాజు ఆవల అశ్వశ్రామ అవర దుద్రునివలె విజృంభిస్తున్నాడు

సాత్యకి, సకులు లోక ఎంక, సహదేవ ధృష్టద్యుమ్ను లోకవంశ, వెనుక సవ్యసాచి ముందు భీమసేనుడు తోడు రాగా ధర్మరాజు ఉద్దిపిత క్రోధుడై శల్యునితో భీకర సంగ్రామానికి తలపడ్డాడు

అప్పుడు భీమానితో దుర్యోధనుడూ, శ్రిహాశ్వశ్రామలు అర్జునునితో అద్భుత సమరం నడిపారు

ధర్మరాజు వదిలిన వాడి బాణాల దాటికి శల్యుడు మూర్ఛ పోగా అశ్వశ్రామ హుసన రణ రంగానికి దూరంగా తీసుకు వెళ్ళాడు

ధర్మరాజు మహాత్మాహంతో ముందును సాగుతున్నాడు శిల్పనికి స్మృతి వచ్చుంది ఇనుమడించి క్రోధంతో ధర్మ పుత్రుని ఎదుర్కొన్నాడు కొంతెయిని రథాశ్వాలు నేల కూలాయి సారిధి ఒరిగాడు ధర్మరాజు మనసా సర్వేశ్వరుని వ్రాద్రించి మరొక రథం మీదక నడిచాడు భీమసేనుని బాణ భూతానికి శిల్పుని విల్లు ఎరిగింది గుర్రాలు ఆఖరి శ్వాస విడిచాయి కవచం విడిపోయింది

రథం దిగి దాలు కత్తులతో వస్తున్న శిల్పుని భీముడే ఎదుర్కొని ఆయుధ శూన్యుని వెళ్ళాడు

గదా దానియై శిల్పుడు ధర్మరాజుని మీదక నడిచాడు ధర్మరాజు త్రిపురాంతుకుని వ్యరించి శక్తి ప్రయోగించగా అది వాని రామ్ము చీల్చి వెన్నువిరిచ భూమిలో దిగబడింది నవ రంధ్రాం నుంచీ రక్తి దారలు స్రవిస్తుంటే శిల్పుడు ఉత్తంగ పృష్ఠికి శిఖరింలా నేలకు వాలాడు అది చూసి శిల్పుని తమ్ముడు వచ్చి వాండవాగ్రజుని ముందు ఎంపైకెక్కి తో పీరస్వరించేరాడు మద్ర యోధులందరూ ఆ ఎట్టిలో వట్టి కరిచారు ఎది కుం సేకు ఎవరీత వ్యధ కలిగించి మాయం శరణ్య మనిపించింది

తన సేనల భయం చూసి సుయోధనుడు వారందరికీ ఉత్సాహం కలిగించి రణోన్ముఖులను చేసుకొన్నాడు

అంతరం జరిగిన సంగ్రామంలో సామ్యుడు తన భద్రగిజంజో నేల కూలాడు

నవాదేవుని చేతులలో శకుని కొడుకు ఉలూకుడు వాలిపోయాడు కొడుకు ముగం లిగించిన విషాదం రోషంగా మారి శకుని నవాదేవుని మీదికి రాగా కొంతసేపు ధిమ్యవ్వంబు ఎదర్పించి ముగ్ధుని తాటిపండులా శకుని కల నేలకు రాలిపాడు నవాదేవుడు

స్థితి గతులు గమనించి దుర్యోధనుడు గదా దానియై రణ రంగం నుండి పలాయన ఎరించాడు మహారాజా !

అని నంజయుడు ఎహా ! కృపాశ్చక్రామలతో కృతవగ్గు మిగిలాడు తీవ్ర క్రోధంలో పున్న సాత్యక నన్ను చూసి కత్తి దాశాడు అంతలోనే ఎత్తద్యుమ్నుడు వచ్చి సాత్యకీ ! ఈ సంజయుడు ఏం చెశాడు పీణి విడిచిపెట్టు, నన్నా వినక కత్తి దూస్తూనే పుండగా వ్యాసుల వరు విజయం చేసి సాత్యకీని వారించారు

తక్షిణం వెను రణ రంగం ను రెండంగలలో విడిచి సుయోధనుడిన్న ప్రాంతానా చేరి విషయం వినిరించాను

ఎన్న సుయోధనుడు అక్కడే వున్న మడుగులో దాగి వుండడానికి నిశ్చయించు కున్నాడు సుయోధనుని శరీరానికి ఒక్క చుక్క కూడా వీరు సోక లేదు నే నక్కడే నిల బడ్డాను కింకరవ్యతామూడుడనై

అప్పటికి మన మహారథికులు ముగ్గురూ వచ్చి నా ఎవయం విని విచారిస్తూండగా పాండవ వీరులు వస్తున్న అలికిడి అయింది ఇక అక్కడ వుండడం మంచిది కాదని, నన్ను కృపాచార్యుల రథం మీద ఎక్కించి నడిపేశారు

వచ్చిన పాండవ వక్షంలో వున్న యుయుత్సుడు కృష్ణార్జునులతో సంప్రదించి దుర్యోధనుని అంత పుర జవాన్నీ వారి రక్షక జవాన్నీ హస్తినాపురం తరలించి విదురుని ఆజ్ఞాను సారం మీకు తెలియనివ్వకుండా ఎవరి మందిరాలకు వాడిన పంపాడు

పాండవ వీరులు మన జాడ తెలియక వారి శిబిరాలు చేరారు మేము మళ్ళీ ఆ మడుగును సమీపించాం

మన యోధులతో అశ్వత్థామ యింకా సంగ్రామం సాగించడానికి సన్నద్ధంగా వున్నా సుయోధనుడు ఆ రాత్రికి విశ్రాంతి తీసుకుని మరునాడు ఉదయం ఆలోచిద్దాం అన్నాడు

ఇలా వీరు మాటాడుతూండగా ధర్మరాజు ఆజ్ఞను అనుసరించి వీరిని వెదుక వచ్చిన బోయలు ఆ కథ అంతా భీముని ద్వారా ధర్మరాజుకి అందించగా వారు రథా రూఢులై మడుగు సమీపానికి వచ్చారు

ఆ ధ్వని ఎన్న మున యోధులు దూరంగా వెళ్ళారు ఎక్కడా మనిషి జాడ కని పించక ఆలోచించి దుర్యోధనుడు మాయా విద్యతో ఎక్కడో దాగి వుంటాడని భావించి కృష్ణుని సలహా ననుసరించి ఆ ప్రాంత సమీపానికి చేరి పరి పరి విధాల అవమాన వాక్యాలతో రెచ్చ గొట్టి మాన ధనుడయిన నీ కొడుకుకు పౌరుషం రప్పించారు

ధర్మరాజు అడిగిన వాటలు నహించలేక నీ కొడుకు

పాండవాగ్రజా! ఎందుకింక యుద్ధం! ఎవరికోసం ఏం మిగిలినది చెయ్యాలి యుద్ధం కాదు కదనం ఉప్పుదంటావా! కొంతసేపు విశ్రాంతి తీసుకు రండి ఇప్పుడు నేను ఎక్కానీ, వాహనం కూడా లేదు ఆయనా మీ అందరినీ సంతరించి మా వీరుల ఋణం తీర్చుకోగలను కాని నా కా కోరిక లేదు ఈ రాజ్యం అంతా నీకు ధారివోస్తున్నాను వెళ్ళి ఏలకో అనగా ధర్మసందనుడు నవ్వుతూ

నీ కే డిక్కు లేదే? ఇంక నువ్వు ధారివోసెది ఈ వాల్లు మాటలు కట్టి పెట్టి పిరుడనై

మాలో ఎవరితోనో ఒకరితో యుద్ధం సాగించు నీకు కావలసిన వాహనం ఆయుధం తీసుకో-
అన్నాడు

అప్పుడు సుయోధనుడు ఈ సమయంలో నాకు రథంమీద ఎక్కి యిన్నాళ్ళూ
సాగించిన యుద్ధం నడపాలని లేదు జిహ్వాకు కొత్త రుచులు తృప్తి విచ్చినట్లు వాహనం
లేకుండా గదా ధారివై యుద్ధం సాగించానని వుండి, అనగానే ధర్మరాజు తనతో గదా యుద్ధం
సాగించమన్నాడు

ఆ మాటలతో కొరడా దెబ్బ తిన్న మేలు జాతి గుర్రంలా దూకి తన సువర్ణభూషిత
గదా దండంతో ఎత్తక్ష మయేనరికి అందరికీ హడలు ఎత్తించి అంతలోనే వారికి సహ్య
వచ్చింది

దానితో రోషం ఎచ్చి మీలో నాతో రణక్రీడ సాగించ దలచిన వారు రావచ్చు-
అనగానే ధర్మరాజు

తమ్ముడా! అంత తొందర పడకు యుద్ధానికి దిగినా మన బాంధవ్యాలూ,
ప్రేమలూ ఎదులు కొంటూమా! ఇదిగో ఈ కవచం శిరస్యాణం ధరించి రా, అన్నాడు

ఆ అలంకారాలతో కొరవ్రాగజుడు స్వర్ణ గిరిలా ఎలచ రాదలచిన వారు రండి
చూద్దురు గాని నా గదా మాత్రం రుచి అని అట్టహాసం చేశాడు ధర్మరాజే ముందడుగు
నేయబోగా వాసుదేవుడు వారించి భీముని పంపించాడు

భీమసేనా! గదా ధారివై నిలిచిన నన్ను అమరేంద్రుడు చూడా అడ్డుకోలేడు సువ్య
యుద్ధ నీతి విడకుండా పోరు సాగించు అని లంఘించాడు సుయోధనుడు

దీర్ఘోధన భీమసేనులు గదాయుద్ధం సాగించ నన్నాడని ఎనిన బలరాముడు తన
శిష్యుల క్రీడ చూడాలనే కుతూహలంతో వచ్చాడు

ద్వైపాయన ప్రాదంనుండి కదలి రణరంగానికి వచ్చి వా రుభయులూ మత్తేభాల
వలె తమ గదా శుండాలతో పోరు ప్రారంభించారు

ఆ గదలు ఒక దాని నొకటి సోకి మంటలు పుట్టాయి, పద ఖాతాలకు పర్వతాలు
చలించాయి, వారి కన్నులలో విస్ఫులింగాలు పుట్టాయి చిత్ర పిచిత్ర గిత్తులలో పరమ
రమణీయంగా నడుపుతున్నారు రణక్రీడ

అప్పుడు వాసుదేవుడు అర్జునా! చూశావా! ఉభయలూ సమంగానే ఆభ్యసం
చినా సాధన చేసి సుయోధనుడు మరింత కౌశలం సాధించాడు మన వాడికి శరీర బలం

వుంది కాని ఆ సాధన లేదు కనుక దారి తప్పించకపోతే గొప్ప ముని కాదు అంటూనే వాసుదేవుడు భీమునికి, కనిపించేటట్లు తన తొడలు చూపించాడు

ఆ సమయంలో పైకెగిరి మీదికి దూకే దుర్యోధనుని తొడలు విరిగేటట్లు గదా దండం వినిరాడు భీమసేనుడు రక్తం వాన కురిసింది మాంస బండాలు పిడుగుల్లా పడ్డాయి నీ కొడుకు నేలకూలగా భీముడు అట్టహాసంతో వెళ్ళి

ఓరీ ' పాంచాల రాజపుత్రివి ఏకవస్త్రసు నిందు కొలువుకు ఈడ్పించి సాగించిన ఆత్మాచారానికి ఫలం అనుభవించు, ఈ ప్రాయశ్చిత్తం చాలా అని తన ఎడమకాలితో సుయోధనుని తల తన్ను అట్టహాసం చేస్తూంటే బలరాముడు ఊహ భాగానికి కింద గదతో తాడించరాదని భీము డెరుగదా! అని శ్రోధంతో ఎస్తూంటే

వాసుదేవుడు వారింబ అన్నయ్యా! వీడి ప్రతిన వుంది పయిగా కొరవగ్రజాడికి మైత్రేయ మువ్వారి శాంబుంది అదిన్నీ కాక నాడు గగన వీధికి ఎగిరి మీదికి దూకుతూంటే ఆత్మ రక్షణ కోసం ఈ యోధుడు చేసిన పయోగం అది ఇక ధర్మం అంటావా! అధర్మ పరులను అక్రమంగా సంహరించక తప్పదు, అని ఓదార్పు మాటలు చెప్పగా బలరాముడు ఎవ లేక రథం ఎక్క నిజ నగరిం వెళ్ళిపోయాడు

నెల కూలిన సుయోధనుడు పరి ఎరి విధాల కృష్ణుని అభిశంకించి ఆయన ఇచ్చిన సమాధానాలు వినలేక తల తిప్పుకున్నాడు అప్పుడు పాండవులు కృష్ణునీ, సాత్యకినీ వెంట బెట్టుకుని కొరవ శిబిరాలన్నీ చూచి తిరిగివచ్చి రాత్రి ఆచార్యుల గడఎడానికి నిశ్చయించు కున్నారు అందరూ కదలిక అనంతరం వాసుదేవుడు అర్జునుని రథం దిగమన్నాడు

అంతే! ఆ రథం భగ్గున మండంది అర్జునుడు తెల్లబోగా దేవకి నందనుడు బావా! ఆచార్యద్రోణులూ రాధేయుడూ విడిచిన బాణాన్నిని యితవరకు నిరోధించాను- అని నవ్వాడు

ఎప్పుడు కనవర మవుతుందో ఎవ రథాన్ని నజ్జితంచేసి వుంచిన దారుకుడు రథాన్ని తిరుగు రాగానే వాన్ని ఎదిరోహించి ఓమవత్సరదీ తీరాన ఆ రాత్రి గడఎడానికి నిశ్చయించాడు వాసుదేవుడు

ధర్మరాజు -

ఎరవవత్సరత గాంధారి పుత్ర శోకంతో తమను శపింపకుండా తగు రీతిని మాటాడ వలసిందిగా కృష్ణుని ఎంపాడు

వాచుడేడు వాటావాటి హస్తినా పురం ప్రవేశించి గాంధారి పుష్ప చోటికి వెళ్ళి
ముఖపాదప్రక్షాళనం చేసి విషయాలన్నీ వివరించి, ఓదార్చి గాంధారిని పరివారి అరాల
ప్రశంసించి తిరిగి వచ్చాడు

ఎహరాజా! నేను నీ పెద్దకొడుకు దీన స్థితి చూసి వస్తూంటే, వంజయ! చూశా
వుగా నీరి కపట ధర్మ వర్తనం కంఠంలో ఉండి ఉండగా వారిని వమ్మకు - అన్నాడు
సుయోధనుడు

అప్పుడికి కృతవర్మ కృపాశ్వత్థామలూ చేరి యింత సేపు విన్నారు అశ్వత్థామ
తేరుకు

రారాజా! వన్న వర్ణసైన్యాదిపతిని చెయ్యి వాయిదెవ నమక్షంలో శత్రు నిశ్శేషుల
చేస్తా నన్నాడు

దుర్యోధనుడు అక్కడి కక్కడే అశ్వత్థామను సేనాపతిగా అభిషేకించాడు. ౩౬
శల్యపర్వం ముగించ వైశంపాయనుడు పౌషిక పర్వం అందుకుంటున్నాడు

శల్యపర్వం సమాప్తం

— — —

సాహిత్య పర్యం

సంజయము మళ్ళీ తిరిగి వచ్చి మహారాజా! అప్పటికి ప్రొద్దు గుంకింది అభిషిక్తుడయిన ఆశ్వత్థామ శాత్రవ ఎంహారము ఎలా సాగించాలా? అని ఆలోచిస్తూ, సేనా శిబిరాలకు దూరంగా ఒక చెట్టు క్రింద చేరాడు

కృపాచార్యుడూ కృతవర్మా నిద్రపోయారు అశ్వత్థామకు కంటిమీద రెప్ప వాలడం లేదు ఆ సమయంలో అక్కడి మర్రి చెట్టు మీద గుడ్లగూబ విశృంఖలంగా ఎక్కి సంహారం చేయడం కనిపించింది

ఏ ఉపాయంతో నయినా శత్రువును సంహరించడం రాజనీతి విరుద్ధం కాదు కనుక యిప్పుడు నాకీ ఉలూక మారం శ్రేష్ఠం అనుకుని ప్రక్కనే పరున్న మహా రథికు లిద్దరినీ మేలు కొల్పి తన ఉహవ తెలిపాడు

కృపాచార్యుడు నాయనా! ఎవని కయినా పురుషకారం దైవం ఆ పం కవనరమయిన సాధవ సంపత్తి అవసరం కర్నకుడు నడ్డి వంచి భూమిని దున్ని, పదును చేసి, విక్రనాలు జల్లకపోతే వానలు కురిసే లాభం లేదు అతని శ్రమ అతను పడ్డా వాన చినుకు పడకపోతే!

అందుచేత మన కృషికి దైవం తోడు కావాలని విన్నవించకు, ధర్మం విడవకుండా చేసే పనికి దైవం ఎప్పుడూ తోడు పడతాడు ఆవేశంలో భయ కంటిత చిత్తంతో లోభ వశీభూత హృదయుడై నాహసించేవాడు కార్యసాధకుడు కాదు వానిని లోకం హర్షించదు అప్పులూ శ్రేయోభిలాషలూ ఎంత చెప్పినా వినలేదు సుయోధనుడు, తిత్పలం అనుభవిస్తున్నాడు, ఇక నీ యిష్టం, అన్నాడు

అశ్వత్థామకు ఆ పలుకులు తల కెక్క లేదు కృతవర్మను చూస్తూ ఆర్యా! మంచి చెడ్డలు ఎవడికి వాడు నిశ్చయించుకొని వాడి దారి వాడు తొక్కుతాడు ప్రజా పతి సృష్టి ప్రారంభించినవాడు విప్రులకు శాంతిని, క్షత్రియులకు తేజస్సునూ, వైశ్యులకు దక్షతనూ అనుగ్రహించాడు నేను విప్ర వంశంలో పుట్టినా రాజ ధర్మం చేపట్టాను నా తండ్రిని చంపిన యోధు డింకా జీవించి వుండగా యింతటి నేను చేతులు ముడిచుకు కూర్చోలేను పాండవ బలం ఈ సమయంలో సుఖ నిద్రలో వుంటుంది

ఆ దృష్ట దృష్టద్యుమ్నుని నా వాడి కత్తితో తెగనరికి, మిగిలిన వారిని ఈ నిశిత కర వాలానికి బలి యిస్తాను అప్పుడు గాని నా గుండె మంట ఆరదు - అన్నాడు

నాయనా! నువ్వు బాగా అలసి ఉన్నావు ఇప్పటికి నిద్రపో తెల తెల వారు తూండగా మనల ముగిరిం వెళ్ళి కావలసిన కార్యం నెరవేరుద్దాం అని కృపాచామ్యుడు శాంతి వాక్యాలు పలుకగా మామా! కానుకగడికి, లుబ్ధ హృదయుడికి, క్రోధ వశుడికి, కంటి మీద కునుకు వస్తుందా! అధికాక వాసుదేవుడు తోడుండగా, పార్థుడు గాండివ ధృష్టయై ల బడితే వారిని ఓడించడం మన తరం కాదు ఇక నన్ను కాదన వద్దు - అని కరవాలం తీగాడు అశ్వత్థామ

నాయనా! ఆయుధ హీనుని, వాహన శూన్యునీ, శరణాగతునీ రణ రంగ దూరునీ చంపడం నీతికాదు ఎరగవా! పయిగా వారంతా నిద్రలో ఉంటారు నిద్ర చావుకి మారు పేరు అటువంటి పీనుగులను చంపడం నీ వంటి అన్యు విడుడికి ధర్మం కాదు అన్నాడు కృపాచామ్యులు

మామా! ధర్మం మాట శత్రు వద్ద భీష్ముని ద్రోణునూ కర్ణునీ, వారు ధర్మంగానే సంపూరించారా? భూరిశ్రవసు సాత్యకి ఎం చేశాడు? ఇప్పటి కప్పుడు భీముడు చెంప ఊరి భంగం మాట వివితీ? ఇంక యీ మీమాంస చాలించి వస్తే నాతో రండి అని చెబాడు అశ్వత్థామ

ముగ్గురూ అగ్ని రూపులై కదిలారు రథాలు పొండవ శిబిరాల పయిపు సాగుతున్నాయి

సాగేవేళ అశ్వత్థామ యెదుట ఒక మహా భూతాకృతి గోచరించగా ఈ యోధుడు నిశ్చలంగా తన శస్త్రాస్త్రాలన్నీ సంధించి విడిచాడు ఆ భూతం ఆట్టహాసం చేస్తూ నిలబడ్డది ఇదేదో ఉపద్రవం అని గ్రహించి అశ్వత్థామ రథం దిగి పివాక పాడిన ఆరాధించడానికి వేదిక ఎర్పించి అందులో ఆత్మార్పణం చేసే నంకల్పుంతో రుద్ర ప్రారస చేశాడు పరమ శివుడు ప్రసన్నుడై తీవ్ర ధారా రోచిరుదంచిత జ్ఞం అనుగ్రహించాడు

పరమానందంతో అశ్వత్థామ పొండవ శిబిరాల పయిపు రథం ఎడిపి ధృష్టమ్యు మ్ముని శిబిరంలో అడుగు పెడుతూ ఒక్క పాద తాడనం చేశాడు

ఆ దగ్గరికి ధృష్టమ్యుమ్ముడు కనులు తెరిచాడు అదే సమయంలో వాని జుట్టు పట్టి ఈడ్చి నేల పత గొట్టి మోకాటితో కుమ్ముతూ ముక్కు మీద ముట్టి ఘాతాన్ని చేస్తూ దనుస్సు నువ్వు అల్లెత్రాడు విప్పి, వానికంఠము చుట్టూ తిప్పి, ఒకపును చంపినట్లు చంపాడు అలానే ఉత్తమోజునీ, యుధామన్యునీ చిత్ర వధచేసి, శిబిర సమీపంలో ఉన్న గజబాల్మ చిత్ర హింస పెట్టి, అప్పటికి మేలుకొని తన కెదురు వచ్చే శిఖండినీ, ఉపపాండవులనూ వారికి తోడువచ్చే సైనికులనూ వారి వాహనాలనూ తునా తునకలుగా నేలరాల్చి, పిశాచ హస్తంతో శిబిరాలు

ఎదివి కృప, కృతవర్మ లున్నచోటికి వచ్చి నళ పాండవులూ కృష్ణుడూ, సాత్యకి మిగి
లారు అన్నాడు

అతని రాక్షసావేశం చూసిన ఆ మహా యోధులు విషణ్ణ వ్యాధియులై అలలు వంచు
కున్నారు

ఇప్పు డీవార్త మన ప్రభువుకి నివేదించాలి, అం అశ్వత్థామ రథం కదలించాడు
వారు కూడా అనుసరించారు

ఆఖరి శ్వాస తీసుకుంటున్న డ్రోణుడనుడు అశ్వత్థామ చేసిన సాహసం కొరకాన్ని
విని అనందంతో కన్ను యుళాడు, మనం వీర వ్యర్థులతోనే కలుసుకుందాం అంటూ

ఆ యోధులు ముగ్గురూ సుయోధనుని శరీరాన్ని గాఢంగా కొగలించుకొని విల విల
విలపించారు

అంతలో తెల్లవారిం మహారాజా! వ్యాసమహర్షి నాకు అనుగ్రహించిన శక్తి
అంతతో చల్లాడిపోయింది

తెల్లవారేసరికి ఈవార్త పాండవులకు తెలిసింది అప్పటి కప్పుడే నలులుడు ఉప
స్థాప్యం వెళ్ళి ద్రౌపదిని యితర శ్రీజనాల్ని రథం మీద తీసుకు వచ్చాడు ద్రౌపది
పుత్ర శోకంతో నిండిన గుండెతో మూర్చిల్లి కొంతసేపటికి తేరుకొని

నా కొడుకులను సంహరించిన అశ్వత్థామకు శిరస్సేదం చెయ్యకపోతే ఆత్మహత్య
చేసుకుంటాను అంది

అప్పుడు కృష్ణుడు ఆమెను ఓదారుస్తూ

అమ్మయీ! గరు వుత్తుడు ఈ పాటికే ఏ అడవికో పోయి వుంటాడు వెతకి చంపినా
నీ కెలా తెలుస్తుంది, అనగా ద్రౌపది అతనికి జన్మనిధ్యమైన శిరోహణి వుంది అది
తెచ్చి యిస్తే చాలు అని భీమసేనుని దగ్గరగా వెళ్ళి నువ్వు తప్ప యీ పని చెయ్యగల
వారు లేరు, అని రెచ్చగొట్టి రథం ఎక్కించింది

రథం అటు కదలగానే వానుడేవుడు

ధర్మవందనా! అశ్వత్థామ దగ్గర అగస్త్యమహర్షి అనుగ్రహించిన బ్రహ్మ శిరో
నామకాస్త్రం వుంది దానిని మానవులపై ప్రయోగించవద్దని ద్రోణాచార్యులు చెప్పివుంటారు
కాని, అవేశ స్వభావుడయిన అశ్వత్థామకు నిగ్రహం లేదు అందుచేత మనం భీముని

రక్షించుకోవాలి - లలి నమదేవుణి సాత్యకినీ శివర రక్షణలో వుంటు తన దిగం మీద
ధర్మరాజునీ అర్జునునీ ఎక్కించుకొని త్వరితగతినే పరిహరించాడు

అప్పుటికే భీమసేనుడు భాగిరథి నది తీరాన ఉన్న వ్యాస మహర్షికి నమస్కరించి,
అశ్వత్థామ కోసం అవేదిస్తున్నాడు

దేహ మంతా విభూతి పూనుకొని, తపో దీక్షలో ఉన్న అశ్వత్థామ కలహించగానే
మానం నందించి భీముడు

ఒరీ కవట చిత్తురా! వారించు నీ తపస్సు రాయద్దానికి! అంటున్న వెళకు
కృష్ణుని రథం కూడ అక్కడకు చేరింది

చూచాడు అశ్వత్థామ రోష తామ్రాక్షుడై ఒక దిగ్భుజిని అభిమంత్రించి బ్రహ్మ
శిరో నామకం విడుస్తూ అపొందనం చెందా అన్నాడు

అది చూసి అరుసుడు కూడా గజగజ లాడుతూంటే

అర్జునా! గురువుత్రిడు బ్రహ్మశిరో నామకం ప్రయోగించాడు నువ్వు కూడ దానినే
ప్రయోగించి ఉపహంహరించు - అన్నాడు కృష్ణుడు

తక్షణం వ్యవహారం రథం దిగి గురుజులను స్మరించి ఆవ్రుం ప్రయోగించాడు

ఆ దివ్యాస్త్రాలు ఒకదాని నొకటి ఢీకొని జ్వాలా రోమంతో అజ్ఞంభిస్తుంటే వారదుడు
వ్యాసు లో వచ్చి ఆ దివ్యాస్త్రాలు ఉపయోగించండిన కోరగా అరుసుడు ఉపహంహరించానా
అశ్వత్థామ ప్రాణ భీతితో ఉపహంహరించక పోవడంతో, వాయుచా! నీ శిరోమణి భీమగిరికి
ప్రాణ రక్షణ చేసుకో - అన్నాడు వ్యాసుడు

అప్పుడు అశ్వత్థామ లంగికరిస్తూ మౌన పాత్రులను యిది బలిగొని ఉపశ
మిస్తుంది - అని శిరోమణి యిచ్చాడు

అపరిమితానందంతో భీమసేనుడు ఆ మణి తెచ్చి ద్రౌపది కిచ్చి భామా! ఇంతకో
అశ్వత్థామ కీర్తి బుగ్గి పొందుంది ఇక వారు బ్రతికినా మృత కల్పుడే అనగా ద్రుపద రాజు
నందన సంతోషంతో ఆ శిరోమణి ధర్మరాజుకి అర్పించింది

ఇక్కడ కృష్ణుడు వ్యాస మహర్షికో మాటాడుతూ

గురు పుత్రుడు పాండవ వంశీయుల గర్భ విచ్ఛిత్తి పణంగా ఉపసంహరించారు బ్రహ్మగర్భో నామకాన్ని ఇప్పుడది ఉత్తరా గర్భ చేదానికి పాగుతూంటుంది కనక దాన్ని నా సుదర్శనంతో రక్షిస్తాను

వెనుక ఒకప్పుడు ఈ గురు పుత్రుడు వచ్చి తనకు సుదర్శనం కావాలన్నాడు అది పొసగ లేదు అప్పటి నుంచి ఆ ఆశతోనే వున్నాడు అని నాటి విశేషాలు చెప్పి సుదర్శనాన్ని విడిచి శబ్దపును రక్షించాడు

అల వైశంపాయనుడు సౌప్తిక పర్వం ముగించి శ్రీ పర్వం ప్రారంభిస్తున్నాడు

సౌప్తిక పర్వం సమాప్తం

శ్రీ సాంగత్య విధాయి వి
కా సోల్లా సి త కటాక్ష కరుణామయ మూ
ర్తి ! సారవోధ భరిత
వ్యాసాది మనోనివాస ! హరి హరనాథా !

శ్రీ పర్వం

గాంధారి

భారత యుద్ధం ముగిసింది

అంతా అయిపోయింది

పడునెంమిది రోజుల వ్యవధిలో ఉభయ పక్షాల యోధులూ నేల కూలారు అటు
పాండవు లయిదుగురూ, సాత్యకి కృష్ణుడు, యయుత్సుడు

ఇటు కృపాచార్య, కృతవర్మ, అశ్వత్థామలు మిగిలారు, అని సంఘయుడు ఔష్ణ
డంతో ధృతరాష్ట్రుడు మొదలు విరిగిన చెట్టులా నేల కూలాడు పరి పరి విధాల శోకించే
ప్రభువును సంజయుడూ విదురుడూ ఓదారుస్తూ, మందలిస్తూ వేదాంతమార్గం తెలిపి

ప్రభూ!

ఇదంతా నీ లోభంవల్లనూ, నీ కొడుకు దుర్ముద్ధి వల్లనూ సంభవించింది చేతులారా
చేసుకుని పింతించడం దేనికి!

అంతే కాదు ఇప్పు డెవరి కోసం ఈ శోకం పితృ, పితామహ, పుత్ర, పౌత్ర,
భాతృవర్గమంతా పోయింది అల నాడు భీష్మ పితామహులతో పాటు, ఆచార్య ద్రోణులూ,
విదురుడూ, నేనూ కూడా కృష్ణుని సందేశం వినుమని చెప్పినా నీ చెవి కెక్కలేదు, నీ కొడుకు
సరే సరి

దాని ఫలం కదా యిది ఇంక శోకించకు, అన్నాడు సుజముడు అనంతరం
విడురుడు

మహారాజా! ఈ లోక మంతా చిస్పారం అని గ్రహించిన వివేకులు దేనికి శోకిం
చరు ఒకయిల్లు మారి మరో యింటు దిగుతున్నాం అలానే మానవ వస్తుం విప్పి మరోటి
కట్టకుంటున్నాం అంతా దేనికి!

కుమ్మరి కుండలు చెయ్యడానికి పారెమొద మట్టి మద్ద పెడతాడు అందులో కొంత
తడియారి విరుగుతుంది మరొకటి కుండగా తయారు కాకుండానే పాడవుతుంది తయారయినా
ఆరదెడ తూంటే ఒకటి విరుగుతుంది వాటిని కొంచెంగా ఆవలో పెట్టినప్పుడు కొన్ని
విరుగుతాయి ఇంకా మిగిలినవి మనం వాడుకూండగా పగులుతాయి మన జీవితాలూ యింతే

పిండం ఏర్పడే సమయంలో గర్భస్రావంవల్ల కొన్ని, ప్రసవ వేళ కొన్ని, బొలారిష్టా
లతో కొన్ని, యావనంలో కొన్ని, వార్ధకంలో కొన్ని యిలా జీవాలన్నీ పోయేవే కాని
మిగిలేవి లెవని ఎరుగరా ప్రభూ!

ఇది తెలిసిన వారెవరూ శోకాన్ని దరిజేర నివ్వరు ఈ సంసారం ఒక కారడవి బంధు మిత్ర పుత్రాదులు క్రూర మృగాలు భార్య దీర్ఘ రోగం వార్ధకం మత్త గజం, అని తెలియని వాడవు కావు

ఈ శరీరం రథం, సత్త్వ గుణం దీవి సారథి, ఇంద్రియాలు గుర్రాలు, బుద్ధి వ్యాపారం పగ్గం అయితే ఆ గుర్రాల ఓత్తానుసారం రథం వదలిన వాడు సంసార సాగరంలో కొట్టు విట్టాడుకాదు అలా కాక గుర్రాలను తన అడుపులో ఉంచుకోగలవాడు సుఖ దుఃఖాది ద్వింద్వాలుకు అతీతుడుగా జీవిస్తాడు

అని వివరించే వేళ విజయం చేసిన వ్యాస మునీంద్రుడు కూడా ధృతరాష్ట్రునికి మరి కొంత వన శ్శాంతి కలిగించి అనంతర కర్తవ్యం ఉపదేశించి వెళ్ళాడు

అప్పుడు తేడికున్న ధృతరాష్ట్రుడు విదురునితో

గాంధారిని, కుంతిని, మిగిలిన వధూ జనాన్ని తీసుకుని ప్రయాణం సాగించాలి మరు ష్టేత్రానికి వెళ్ళి అగ్ని కార్యం పూర్తి చేయించాలి, అన్నాడు

ప్రళయకాల జ్వలన జ్వాలల చిక్కిని అట్టడుగుగా క్రోశనంలా అంత పుర శ్రీల ఆకందన ధ్వనులు రేగగా, ఏమరు నంతటి మహా మనీషి గొంతు తడబడగా వారందరినీ ఓదార్చి, వారి వారికి తగిన వాహనాలు సమకూర్చి కురు ష్టేత్రానికి నడిపిస్తున్నాడు

దారిలో కృపాచార్యుడూ కృతవర్మ అశ్వత్థామ ఎదురయి ధృతరాష్ట్రుని చూచి గడ్గద కంఠంతో దుర్యోధనుని వీర మరణ వార్త వినిపించారు అనంతరం కురు వంశా చార్యుడు కృపాచార్యుడు గాంధారిని సమీకించి

మహారాణీ! నీ కుమారులు వీరోచితంగా పోరాడి స్వర్గం చేరారు అక్కడ ఉవ్వ భోగాలు పొందుతుంటారు ఎందుకమ్మా! వారికోసం శోకస్తాప అనంభ్యాకంగా దాన ధర్మాలు చేసినవారు పొందలేని దివ్య లోకాలు చేరిన వారికోసం విచారం అనవసరం!

పయిగా, పొండవులు విజయశ్రీ సముపేతులయారిని అనుకుంటున్నావేమో! నిజానికి వారి విజయం ఏం విజయమమ్మా! ఉపపాండవులతో పాటు ధృష్టద్యుమ్నూడు లందరినీ నిన్ననే నేలపాలు చేశాం ఏం మిగిలింది వారికి! అని సర్వ విషయాలూ వివరించి వారు నిష్క్రమించారు

ధర్మరాజు

ధృతరాష్ట్రుడు కురు క్షేత్రానికి వస్తున్నాడని విన్న ధర్మరాజు

కృష్ణా! ఇప్పుడు నేను ఆ మహారాజును చూడడం అవసరం కదా! అందరం వెళ్ళి
ఆయనను పరామర్శించాలి, అన్నాడు

పాండవులతో పాటు సాత్యకి కూడా వెళ్ళాడు ద్రౌపదీదేవి నిర్భర దుఃఖంతో వడి
బింది ఆమె వెంట పొంచా మత్స్య దేశ స్త్రీలందరూ వచ్చారు అదే సమయానికి
యుయుత్సుడు దుర్యోధనాదుల నారీమణులందరినీ తీసుకువచ్చాడు

ధృతరాష్ట్రుని వెంట వచ్చిన స్త్రీలందరూ ధర్మరాజును చూసి పరిపరివిధాల ఆడి
పోసుకుంటూ...టే వాండవాగ్రజుడు తలవంచి నిలబడ్డాడు

నెమ్మదిగా ధృతరాష్ట్రుని సమీపించాడు

ఆయన ప్రక్కనున్న వారు, ధర్మరాజు వచ్చాడని చెప్పారు

పెత్తండ్రి పాదాలకు ధర్మరాజు నమస్కరించాడు ధృతరాష్ట్రునికి గుండెలో మంట
పుట్టినా, పైకి వాత్సల్యంతో ధర్మరాజుని కొగలించుకొని, ఓదార్పు మాటలు పలికాడు భీమా
ర్జున నకుల పహదేవులు కూడా వచ్చినట్లు చెప్పగా, భీము డనేమాట వినబడడంతో ఆయన
గుండెలో నిప్పు పుట్టింది

అది గ్రహించాడు వాసుదేవుడు అంతకుముందే తయారు చేయించిన భీముని
ఆకారం గల ఇనుప విగ్రహం ఆయన ముందు నిలబెట్టగా, ఆయన తీవ్ర క్రోధంతో ఆ విగ్ర
హాన్ని గట్టిగా కొగలించుకోగా అది ముక్కలు ముక్కలయి పొడి పొడిగా రాలిపోయింది

ఆయన గుండెలో సంతోషం పొంగుతూన్నా, పైకి మాత్రం అయ్యో, నాయనా,
భీమసేనా' అని శోచించడం మొదలుపెట్టాడు

అప్పుడు నవ్వు రాజిల్లేడు మోముతో వాసుదేవుడు

మామా! ఎందుకు బాధ పడతావు నీ బాహు బంధంలో నలిగినవాడు భీముడు
కాదు అది ఇనుపబొమ్మ నీ మనసు నాకు తెలుసు పయిగా నీ భుజ శక్తి ఉన్నదే, అది
ప్రళయకాల యముని దంష్ట్రులతో సమ మయినది అందుకే నే నీ ఆలోచన చేశాను

అదీ కాక మామా! ఇప్పుడు నువ్వు ఈ పాండవు లయిదుగురునీ సంహరించినా నీ
కొడుకులలో ఒకడయినా బ్రతికి వస్తాడా! ఎందుకింత ఆగ్రహం!

వేదాలు చదివావు, శాస్త్ర చర్చలు విన్నావు సర్వ పురాణాలూ ఎదుగుదువు
లోకం తెలిసిన వృద్ధుల గోమలు వింటున్నావు ధర్మ పరిజ్ఞానం ఉంది

అయినా, భీష్మ ద్రోణ విదురులు, సంజయడు, నేను అందరం చెవివిల్లు కట్టుకు
చెప్పాం నీ చెవి కెక్కలేదు

అనాడు జూడింలో నెగ్గిన గర్వంతో సభా మధ్యానికి ద్రౌపదిని తెచ్చి వస్త్రావహరణం
చేసిన వారు కదా నీ కొడుకులు అటువంటి దుష్టులను చంపినందుకు కిదా నవ్వు ఇప్పుడు
భీమసేన సంహారానికి సంకల్పించావు ఇప్పటికయినా నీ కొడుకుల దురాగతాలు తెలుసు
కుని వారి పీడ వదిలినందుకు శాంత చిత్తంతో వుండు, అన్నాడు

వానుదేవా! నువ్వు చెప్పినదంతా నిజమే కానీ పుత్ర మరణ శోకంతో మనస్సు
వికలమయి పాపపు కోపంతో ఏమో చెయ్యబోయాను అందుకు నీకు కోపం రావడం సహ
జమే ఇప్పుడింక నీ మాట ప్రకారం శాంతితో ఈ పాండవులతో ప్రేమగా ఉంటాను,
అన్నాడు

అనంతరం యుయుత్సుని కూడా దగ్గరగా తీసుకున్నాడు

ధృతరాష్ట్రుని కోరిక ప్రకారం పాండవు లయిదుగురూ గాంధారిని ఎరామర్శించడానికి
వెళ్ళారు అందరూ పాదాభివాదం చేశారు ఆత్మ నందనుల మరణంతో శోక భరమయిన
గాంధారి, ధర్మరాజును శపించడానికి ఉద్యుక్తు రాలవుతున్న వేళకు వ్యాస మహర్షి విజయం
చేసి

అమ్మాయీ! ఎందుకమ్మా పీరిమీద అంత కోపం! నీ పెద్దకొడుకు యుద్ధానికి
వెళుతూ నీ దగ్గరకు వచ్చి చేతులు జోడించి అమ్మా! ఆశీర్వదించు, అని అడిగినప్పుడు
“య తో ధర్మ న్నతో జయః” అన్నావు గుర్తుదా!

నీ మాట ప్రకారం ధర్మమే జయించింది ఇప్పుడింక అసూయా గ్రస్త హృదయంతో
ధర్మం తప్పదం నీ వంటి దానికి ఉచితమా! ప్రజలందరూ ధీర బుద్ధివల కొనయాడుతున్నారు
ఎన్ను నీ వంటి శాంక చిత్త, లెదని నే నెరుగుదును అటువంటి గుణ శీలవయిన నువ్వు
మాత్సర్యానికి లొంగకూడదు, అన్నాడు

గాంధారి నేను అసూయాపరులాలను అనుకోకండి వాదతో మనసు కలత పడింది
తప్పు ఈ బిడ్డలు కుంటికి యెంత ప్రేమ పాత్రలో నాకూ అంత దుర్యోధనుని తుల ఎ
తనంతో శకుని కర్ణ దుశ్శాసనుల దుష్టత్వంతో మా కురువంశం యీ దళకు చేరింది అందరు

కొడుకులనూ కడతేర్చినా నా మును వాదపడలేదు కాని ఈ ఎనుదేవ నందనుడు చూస్తూండగా భీముడు తన గదా దండంతో దుర్యోధనును నాభికి దిగువ భాగంలో కొట్టడం అన్యాయం కాదా! అదే నన్ను మరీ వేధిస్తున్నది

భీముడు ఆ మాటలు వింటూనే గజ గజ వణుకుతూ, ఓనయంతో వంగి

అమ్మా! ఒక్కమాట విను ధర్మమో అధర్మమో ఆలోచించే అవకాశం లేదప్పుడు నా ప్రాణ రక్షణ కోసం అలా చెయ్యక తప్పలేదు ఇప్పుడు న్యాయా న్యాయాలు గురించి మాట్లాడు తున్నాను కనక చెప్పుతున్నాను ఇంతకాలంగా మీరు ధర్మరాజుకు చేసిన పరాభవా లన్నీ న్యాయ సమ్మతాలేనా! అన్నీ ఎందుకు!

ద్రౌపది రజస్వలయై ఏకవస్త్రంతో ఉండగా ఎందు నభికు రప్పించి ఎన్ని కూతలు కూశారు మీ వారు అక్కడితో ఆగారా!

ఆ పుణ్యశీలకు తన తొడలు చూపింపాడె నీ కొడుకు అప్పుడు నా మనస్సు ఇడికి పోయి ఆ తొడలు నా గదా దండంతో విరగ కొడితానని ప్రతిజ్ఞ చేశాను అప్పుడే ఆ పని చేసేవాడిని, కాని, మా అన్నగారు అడ్డు చెప్పడంతో ఆ మాటకు కట్టుబడి ఆగిపోయాను

అంతేకాదు, ఈ వాసుదేవుని రాయబారానికి ప ఎలా మనం అన్నదమ్ములం మన మధ్య కలహాలు చూసి పదిమంది వేలెత్తి చూపి ఆనందించకుండా సొంతంగా ఉందాం పెద్దల మాట విని మా రాజ్యం మా కియ్యి అని చెప్పి పంపాను అయినా వినలేదు వాడు ఏం చేస్తాం ధర్మరాజు రాజు కానూ తప్పలేదు నా ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకోకనూ తీరలేదు

అమ్మా! యుక్తా యుక్త వివేకం కల నువ్వు బాగా ఆలోచించు, అన్నాడు గాంధారి

ఆ చావు చావదగు యి

న్నీ చునకున్ వాని వలన విక్కిం ఎరయన్

వీ చెప్పిన యన్నియు గల

వా చెయ్యయ తగు నీకు యది యిట్లుండెన్

అంతవరకూ బాగానే ఉంది కాని నాయనా, యుద్ధంలో శత్రువులను చంపి పారేస్తారు కాని ఆ శత్రువు శరీరం చీల్చి పచ్చి ఎత్తురు త్రాగే క్రూరాత్మ్యం లంటారా యెక్కడయినా! అని అడిగింది

భీముడు అమ్మా! అలవాడు సవలోకి ద్రుపదరాజు సందనను తెచ్చి వస్త్రావహర విధి వాడు సాహసించినప్పుడు నేను చేసిన ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకోవడానికి ఆ గుండెలనుండి

జారే రక్తం దగ్గర దవి ఉంచానే కానీ మనిషి రక్తం త్రాగడం మహా పాతకం అని ఎరుగనా!

మరోమాట ఎమండే, అప్పుడిలా రక్తపానం చేస్తున్నట్లు కనిపిస్తే ప్రతిపక్ష వీరు లందరూ భయపడతారని కూడా తెలుసు అంతే తప్ప తమ్ముడి రక్తం త్రాగే పాపిషి వాడినా!

గాంధారి సరే నాయనా! మదిమందినీ నేకూల్చావు కదా! అందరూ మీకు అన్యాయలు చేశారా వాబూ! ఈ మనశితనంలో అందులక ఈత కర్రగా అయినా ఒక్క బిడ్డను మిగిల్చినా నీ ప్రతిజ్ఞ తీరదనుకున్నావా!

మిగిలిన ఒక్కడూ మీ అన్నయ్యను రాజ్యం ఏర్పాటుచేసుకున్నావా! ఇంతకూ ఆ మహారాజుగా రెక్కడయ్యా?

ధర్మరాజు అమ్మా! నేపిక్కడే ఉన్నాను, ధర్మరాజును వీ పుత్రులను చంపిందిని ఈ పాపాత్ముడిని శాపంతో కడతేర్చవమ్మా! ఈ భూమండలంలోని రాజులనూ, వారి అనుచర వర్గాన్నీ నాశనం చేసిన వానికి తగిన దండన విధించవమ్మా! నా కెందుకమ్మా యీ రాజ్యం స్నేహితులు, మిత్రులు, బిడ్డలు ఇండదూ మరణించారు నా వల్ల బాబువంటి ద్రోహ బుద్ధికి రాజ్య భోగా లెందుకమ్మా! అని మాట రాక రోగు చేతులూ జోడించి నుదురు చేర్చాడు

అప్పుడా మహాపతివ్రత కనులకు గిట్టిన ఒట్ట నందులమండి కను చూపు ధర్మరాజు వాదాల చివర పడింది ఆ చూపులోనే నేటికి ధర్మిజుని వాదాంగులను కంది ఎర్రబడడం చూసిన అర్జునుడు వానుదేవుని వెనుకకుచేరి ఎలబడగా మిగిలిన భీమ, నకుల సవాదేవుల కళ్ళు గిరున తిరిగి తడబడి దూరంగా నడిచారు

అప్పటి కాపిడ కాంతించి

నాయనా! వెళ్ళి మీ అమ్మను చూసి రండి, అంది అందుకూ కుంతి దేవి దిగరకు వెళ్ళాడు

పదమూడేళ్ళయింది ఆ కన్నతల్లి తన బిడ్డలను చూసి

ఇన్నేళ్ళుగా నారు అడవులలో, అజ్ఞాత వాసంలో పడిన క్షేణి క్షేణుల తోడు నిన్నటి యుద్ధంలో ఉపహంధపు లందరూ మరణించిన శోకంలో వున్న బిడ్డలను చూచి కన్నీరు మున్నీరు కాగా, గొంతు తడియారి మాట రాలెదు పాండవులు కూడా అంతకు మించిన దుఖంతో ఆమె పాదాల మీద వ్రాలగా కుంతి దేవి ఒక్కొక్కరి మీద చేతులు వేసి వెన్ను దువ్వుతూ శరీరమంతా అప్ఘాయంగా తడుముకున్నది

యద్దశమయంలో శస్త్రాస్త్ర ఘాతాల్తో బొబ్బలొక్కిన చోట్ల వ.రొకసారి దువ్వి, వేడి నిట్టూర్పులు విడుస్తూ, దగ్గరగా తీసుకుంటూ వాత్సల్యంతో పలకరిస్తున్నది

అప్పటికి శోకదేవత రూపం ధరించినట్లు కన్నీరే వేలి ముసుగుగా తడబడే అడుగులతో ద్రౌపదీదేవి తన అత్తగారిని సమీపించి

అత్తా! ఎన్నాళ్ళయిందో నీ మనుషులు నిన్ను చూసి వా రందరూ ఏరి? ఇంకా రారేం! అంటూ మూలం తెగిన తీగలా వేల వ్రాలింది

ఆమె దుఃఖంతో కుంతి దేవికి దు ఖం కట్టలు తెంచుకు రాగా తాను కూడా కోడలి వెన్నుమీద వ్రాలి యింతసేపు ఏడ్చి, వెన్నుదిగా జేరుకుని ఆమెను రెండుచేతులతో లేవనెత్తి ఓరార్చి దగ్గరగా తీసుకుంది, అప్పుడందరూ కలిసి గాంధారి దగ్గరకు వెళ్ళారు

ద్రౌపదీ దేవి ఆమె పాదాల పాదపక్షి వెక్కి వెక్కి ఎడుస్తూంటే, ఆవిడ ద్రౌపది దేవిని దగ్గరగా చేర్చుకుని

ఎందుకమ్మా ఏడుస్తావు మీ అత్తగారిని చూశావా! ఒక్క మనుషుడు కూడా దక్కకుండా పోయాడు ఆ గుండెబాధ చల్లారుతుందా తల్లీ!

ఎన్ను నేను ఓదారుస్తాను మరి నన్ను నువ్వు ఓదార్చాలి కదా! ఇద్దరం పుత్ర శోకంతో బాధపడుతున్న వాళ్ళమే

ఇలా జరుగుతుందని ఆనాడే చెప్పాడు విదురుడు అయినా నేను ఆపలేక పోయాను పాపానికి ప్రాయశ్చిత్తం తప్పదు కదా! ఎమిటో అంటున్నాను కానీ అంతా కాల వశమై సాగవలసిందే ఇంక శోకించి ప్రయోజనం ఏమిటి! ఊరుకో తల్లీ అని ఓదారుస్తున్నది

అనంతరం ఆ మహాపతివ్రతా శిరోమణికి వ్యాసమునీంద్రుని అనుగ్రహంవల్ల దివ్య దృష్టి అభివచనా రణ రంగు అంతా ఆవిడ కళ్ళకు కట్టినట్లయింది

అతిరథ మహారథుల శవాలు

మత్తేభాల సైంధవాశ్వాలు కళేబరాలు

రక్తపుషుడుగులో మాంసపు బురదలో ఉన్నాయి

కుక్కలు నక్కలు, కాకులు, గ్రద్దలు యదేచ్ఛగా ఎహరిస్తూ ఆరగిస్తున్నాయి కురు క్షేత్రం అంతా ఆవిడ మనో వీధిలో తాండవించింది

అక్కడకు వచ్చిన వ్యాస మహాముని వా రందరికీ అగ్ని సంస్కారాలూ, పరలోక కర్మలూ సాగించడని ధృతరాష్ట్రాదులకు చెప్పి వెళ్ళాడు

ఆ మాట వింటూనే అందరూ రణ రంగం చేరి ఎవరి బంధువులను వారు వెనకతూ రోధనధ్వనా లారంభించారు

అవ్వడు గాంధారి దేవకీనందనా! చూస్తున్నావా! అంతఃపురం విడిచిరాని ఎండ కప్పెరుంగని నా కోడళ్ళందరూ కప్పిటి వాన గురుస్తూ ఎలా శోకిస్తున్నారో!

అటు చూడవయ్యా! వారి మేనమామ శల్యుడు, ద్రుపదరాజు, కర్ణుడు, ద్రోణా చార్యులు, భీష్మాచార్యులు వీరందరూ నేలకూలినా, జ్వాల వన్నగిల్లినా, కాంతితగ్గని అగ్నిలా ఎలా వున్నారో! అడ్డగో నయ్యా! సుభద్ర కొడుకు గుణభద్రుడు అభిషేక్తుడై యిందరి ప్రభలూ చల్లార్చినవాడు

అతిమధురంగా వీణా, వేణు గానాలతో నిత్యోత్సవం జరుపునే ఈ రాజ వంశీయు లందరూ శునక జంబుక నాదాల మధ్య ఎడిఉంటే గుండె బ్రద్ద లవుతున్నదయ్యా!

కస్తూరితో, మంచి గంధంతో లేపనం చేసుకునే వీరందరి శరీరాలూ మాంసపు బుర దతో నిండి ఉన్నాయి

చూశావా? ఆ యోధులు! ప్రాణాలు పోయినా చేతిలో కత్తి విడవలేదు కాబోలు ఆ బిగిసిన పిడికిలి చూస్తూంటే వారు మరణించారని అనుకోగలమా?

ఈ నారీ జనం అందరూ తండ్రినీ, భర్తనూ బిడ్డలను కోలుపోయి శోక సాగరంలో పడిపోయారు

కొన్నిశరీరాల అవయవాలు నక్కలూ, రాబందులూ తినేయడంవల్ల పాపం తమ వారిని కూడా తాము గుర్తు పట్టక పోతున్నారు

కృష్ణా! ఏ జన్మలో చేసిన పాపమో, ఇవన్నీ చూడడానికి మిగిలి వున్నాను ఇంత యినా నాకు చావు రానీ పడెయ్య లేదు

అని వడుస్తూండగా దుర్యోధనుని కశేబరం కంటబడింది

పడి పడగానే ఆవిడ మొదలు సరికిన అరజిలా నేలకూలింది మూర్ఛపోయిన ఆవిడ కొంతసేపటికి తేరుకున్నది అప్పుడామె వెంటనున్న పరిచారికలు నెమ్మదిగా దుర్యోధన కశేబరం దగ్గరకు తీసుకువెళ్ళారు.

వెదుతూనే ఆ కుమారుని వికాల వక్షం మీద తలవాల్చి కన్నీరు విడుస్తూ

నాయనా! నేను మీ అమ్మను వచ్చాను లేచి భక్తితో ప్రణామం చెయ్యాలని

మరచిపోయావా! ఎంత దురదృష్టం పట్టింది ఇలా ఈ కటిక కేలమీద పీనుగు గంఠ
మధ్య పడవలని వచ్చిందా నీకు - అంటూ విలపించి, విలపించి

దేవశీవందనా! వీడు యుద్ధానికి బయలుదేరుతూ నా దగ్గరకు వచ్చి ఎంతో భక్తి
వినయంతో చేతులు జోడించి, ప్రీతిగా మాట్లాడి

అమ్మా! విజయలక్ష్మి నన్నే వరించాలని ఆశీర్వాదించు అన్నాడు

అప్పుడు నే నేమన్నానో తెలుసా! (యతో ధర్మ స్తతో జయః) ధర్మానికి జం
లభిస్తుంది నాయనా! అన్నాను

అలా ఎందుకన్నావని నువ్వుడుగవచ్చు కృష్ణా! నాడు - జూదం జరిగిన నాడు షీ
చేసిన అకార్యం చూసిన ప్రజలందరూ భయంతో గజ గజలాడుతూ, ఈ పాపానికి ప్రా
శ్చిత్తంగా సర్వ కురుకుమారులతో వీరు లందరూ మరణించి తీరతారు అంతకంటే తక్కు
శిక్ష లేదు అనుకున్నారు

అందరు ప్రజలు, అనుకున్నమాట అబద్ధం కాదు అది జరిగి తీరుతుంది
ప్రజా వాక్యం దాన్ని విన్న వేను, వీడు నా కన్న కొడుకు కదా అని ప్రియంగా మరోమ
మాట్లాడితే నా ప్రతిష్ఠ చెడి తీరుతుంది

అప్రతిష్ఠపాలు కావడం కంటే ఆత్మ హాని లేదు అంతేకాదు, ఇంకా ఏమన్నా
తెలుసా!

నాయనా! యుద్ధంలో వెనుదిరిగిపోతే అపఖ్యాతి వస్తుంది అపఖ్యాతి కంటే చా
మేలు రణ రంగంలో నిలిచి పోరి పర లోకంలో అమర భోగాలు అనుభవించు, అన్నా.

అన్నంత ఎనీ చేశాడు కీర్తి ప్రతిష్ఠలు సాధించాడు అయినా ఎందుకింత బాధ ప
తున్నానంటే పుత్ర శోకం

కడుపు తిప్పి వదలదు కదయ్యా! అదీకాక ఈ వయసులో ఆయన దిక్కులేని
రయ్యారనే బాధ వదలుతుందా!

ఒకనాడు సర్వ రాజ లోకం పీని ఉభయ పార్శ్వాల వంది మాగధులవలె నడ
వారు అటువంటి ప్రభువు ఈ అవస్థలో పడితే గుండె తరుక్కుపోదా!

రక్షలు పొదిగిన బంగారు ఆసనం మీద,

సుందరీ మణులు వీవనలు పడుతూంటే భోగా లనుభవించే మహారాజా

ఈనాడు గ్రద్దల రెక్కలగాలితో ఉన్నాడు

మా మహామంత్రి విదురుడు చెప్పాడు

ఆయనా చెప్పారు

చెవి తెక్కలేదు

విధి వెత్తిమీద కూర్చుంటే ఏం వినిపిస్తుంది పసికొండవైహిణీలు కొలిపి రాగా
యద్ధానికి వచ్చిన ప్రభువు ఏకాకిగా తన గదా దండంతో పోరు నడప వలసి వచ్చింది

చతురంగ బలాలతో రాజ్య లక్ష్మితో ఆలరారుతున్నప్పుడు చూసి ఆనందించాను

ఈనాడు ఆ భోగాలన్నీ పరాధీనాలయినా చూడక తప్పలేదు, అని అంటుండగా
ఎదుట దుర్యోధన పత్ని కనిపించగా

కృష్ణా! బిడ్డ చావుకంటే కోడలి గుండ్ల నన్ను మరింతగా వేదీనున్నదయ్యా! ఈ
బాధ ఎప్పటికీ చల్లారుతుంది

చూడవయ్యా ప్రాణేశ్వరుని గుండెమీద తల మోపి కన్నీరుకారుస్తూ మాచిలేకుండా
పడి ఉంది

నా కొడుకేకాదు మనుమడుకూడా నేలకూలినాడు కదయ్యా! ఇంత కష్టం వచ్చినా
నా గుండె బద్దలు కావడం లేదంటే దీన్ని ఇనుముతో చేసి ఉంటాడు ఎవ్వరదేవుడు కన్న
తల్లి, కట్టుకున్న భార్యా ఏమయితేవేం, అనుకున్నాడు కాబోలు

వీర మరణం స్వర్గ ప్రాప్తి పోతువని చెప్పిన వేదాన్ని వమ్మి యిలా చేశాడు, అని
యింతసేపు ఏడ్చి మిగిలిన బిడ్డ లందరినీ చూపి

చూశావా! చేతు లూడి, కాళ్ళు తెగి, తలలు ముక్కలయి పడివున్న వారిని చూస్తే
గుండె చెరువుకాదా!

నా కోడళ్ళు రోదన ధ్వని వింటూంటే నా శోకిం మరీ పొంగుతున్నది

మంచి గంధపు నీరుజల్లిన ప్రదేశాలలో సైతం కాలు మోపడానికి వంకీచించే నా రాణి
వాన స్త్రీలు ఈ నెత్తురుబేరుల చుట్టూ పడి ఎలా రోదిస్తున్నారో! ఏ జన్మలోనో నేనూ, ఆయనా
చెసుకున్న పాప ఫలం, కాకపోతే నూరుగురు బిడ్డలనూ మాకు కాకుండా చేస్తాడా మీ
ధర్మరాజా!

అని నడుసూడగా దుశ్శాసనుని కళేబరం కనిపించింది

చూశావా! భీమ గదా ఘాతాలతో అవయవాలన్నీ పట్టు తప్పి పోయి పడివున్న దుశ్శాసనుడు వీడి వేడి నెత్తురు క్రాగాడు కదా భీమసేనుడు

వీడు తన అన్నగారికీ, కల్లుడికీ ప్రీతి కలిగించడానికి ద్రుపదరాజు నందనను కొవ వట్టి లాగి ఎంత అవమానం చేశాడు, అని తలవంచ కన్నీరు తుడుచుకుని

ఆవ్వుడు భీమసేనుని అంతరంగం ఎంత క్షోభించి ఉంటుంది తత్ఫలంగా యిం జరిగింది

ఆ నిండు కొలుపులో వీడు చేసే తుంటరి పని చూసి నేను దుర్యోధనునితో ఏమన్నాం ఎరుగుదువా!

నాయనా! ఈ పాంచాలి పెరమ ఎవిత్ర చరిత్ర, పయిగా వాసుదేవుని రక్ష ఉన్నది అటువంటి ఇల్లాలిని యింత సీవంగా వరాభవింపడం వల్ల ఎంత కీడు జరుగుతుందో తెలియని మీకు శక్ర భయంకరుడయిన భీమసేనుని ఎందుకంతగా తూలనాడుతారు నా మాట వి పాంచాలిని విడిచిపెట్టండి అన్నాను

క్రూరుడూ, సీచడూ అయిన నీ మేనమామ శకనిని వెళ్ళగొట్టి పుణ్యశీలు రయి పాండవులతో సఖ్యం చేసుకుని, సుఖంగా ఉండు, అన్నాను

అంటే వింటాడా! విధి వక్రించి నెత్తిమీద కూర్చుంటే

ఆనాటి వరాభవ వాక్కులతో పగ బట్టిన క్రాచులా భీమసేనుడు ఈనాడు ఇంక చేశాడు అందుకు తప్ప వట్టవయ్యా! తప్పవట్టను

కాని — మనిషి రక్తంతాగే మనుషులంటారా! చూశావా! సింహం తన పంజాత్ చీల్చి పారేసిన ఏనుగులా ఎలా ఉన్నాడు దుశ్శాసనుడు! అని మరింత ముందుకు సాగింది ఎదురుగా వెకర్లుని దేహం కనిపించింది

కృష్ణా! నల్ల మబ్బుల మధ్య మెరుపు తీగలా మత్తేభ కళేబరాల మధ్య ఎలా ప్రకాశిస్తున్నాడో, వీడు వెకర్లుడు ధనుర్విధ్యాభ్యాన వేళ నారి సారించడంలో రాయితా గడ్డ పడిన ఈ బిడ్డ ముంజేతిని తన వాడి ముక్కుతో చీల్చలేకపోతున్నది ఆ గ్రద్దపిల్ల

అదిగో వాని భార్య కాకులమధ్య, గ్రద్దలమధ్య పడి రోదీస్తున్నది

అదిగో అది దుర్ముఖుని కళేబరం నక్కలూ, తోడేళ్ళూ తినగా మిగిలిన వాని వదనం సప్తమీ చంద్రబింబంలా కనిపించడం లేదూ!

నడు కృష్ణా! ఎదిగో వాడు వివింశతి! నిరంతరం నుందరీ జన వాట్కలతో,
సంగీత స్థలాపాలతో ఉండేవాడు ఇప్పుడు వక్కల అరుపులు వింటున్నాడు

ఎవరయ్యా ఈ బాలయోధుడు అలసిపోయి నిద్రిస్తున్నట్టు కనిపిస్తున్నాడు

వీడు నీ మేనల్లుడు, సువద్రకొడుకు, అభిమన్యుడు

యుద్ధంమీద వేడుకతో మహామహులు పన్నవ హ్యూహంలో ప్రవేశించి రిధ, గజ,
తురగ వాహులను చీకాకు పరుస్తూంటే తాళిలేక దుర్యోధన, ద్రోణ, కర్ణ శల్య కృప,
అశ్వత్థామాది యోధులందరూ ఏకమై చుట్టుముట్టి పడగొట్టారు పీరిని

చూడవయ్యా! ఆ ఓడ్డ ఉత్తర

నిన్న మొన్నటివాకా సిగ్గుతో చెలికత్తెల చాటున నిలబడి చూసేది ఈ బాలుని,
ఇప్పుడు వాని గుండెమీద తల వాల్చి ఎడుస్తున్నది

తన తొడమీద వాని తల ఉంచుకుని, అరచేతితో నుదురు తడుముతూ కన్నీరు
జారుస్తున్నది ఏ మంటున్నదో విన్నావా!

దేవ నముడయిన అర్జునుని సందమడ్రు అమృతుని మేళల్లడవు ఎవడు నిన్ను
వేలకూల్చినది!

ద్రోణాచార్యులవారు, రాధేయుడు, కృపాచార్యులు, అశ్వత్థామ వారంతా మహా
యోధులనీ, నీతికప్పని వారనీ విన్నానే! అంతటి వాండరూ ఎకమై నిన్ను ఎదుర్కొన్న
ప్పుడు వారి అంతరాత్మలు ఎంత ఘోభించి యుంటాయి

సర్వ శత్రు సంహారం చేసి, భూమండలం అంతా లభించినా మీ పెద్దలకు సుఖ
మెక్కడుంటుంది నువ్వు లేనప్పుడు!

ప్రాణేశ్వరా! నీ ప్రాణం పోయిందని తెలిసి కూడా నే నింకా ఎలా బ్రతికి ఉన్నాను
నిండా ఆరువెలలు కూడా పూర్తి కాలేదే నా పాణిగ్రవాణం చెసి

అని గోలు గోలుని విలపిస్తూంటే చూడవయ్యా కృష్ణా! ఆమె తల్లి, బంధువులూ
వచ్చి గుండెకు చేబ్బుకు తీసుకు వెడుతున్నారు

నడవ్వయ్యా! నడు

అదిగో విరాటుడు అవ్వల ఉత్తరుడు, అక్కడే వాణ్ణి చంపి, నెలకూలిన కాంధోజ
రాజపుత్రుడు

ఇటు చూడు !

నీ పాండవు లందరి భుజ బల పరాక్రమాలనూ తృణ ప్రాయంగా భావించి నా బిడ్డ ఈ యుద్ధానికి సిద్ధపడటానికి కారణభూతుడయిన మహా వీరుడు కట్టు డిడుగో

మదాంధ సింధురం ద్విరదమహోగ్ర విక్రమానికి నేల కూలినట్లు లేదూ !

ఈ వీరుడు, రోష దూషితుడు, పరుషభాష అయినా ధైర్య ధినుడు దాన శీలి దుర్యోధనుని ఆశలన్నీ వీని అరచేత ఉండేవి

అదిగో ఆ యోధుని నారీ జనం విల ఎల విలపిస్తున్నది అందరి కంటె గుండెలు బ్రద్దలయ్యేలా శోకిస్తున్నది తల్లి రాధ కాకులూ, గ్రద్దలూ తినగా మిగిలిన అతని వదనం కృష్ణవక్ష చతుర్దశి చంద్రుని వలె ఉన్నదయ్యా !

మా కురవవృద్ధుని బాహిషుని చూచావా ! నేలకూలినా ముఖకాంతి తగ్గ లేదు హర్షిమా చంద్రకాంతు లీనుచున్నది ఆయన వదనం

ఎవరయ్యా ఇక్కడ !

అలనాడు అరణ్యంలో ద్రౌపది చెయ్యి పట్టిన వాడే వీడు మృతులలో లెక్క అనాడు వారు తమ సోదరి దుస్థుల సౌభాగ్యాన్ని తలచి వదలి పెట్టినారు కాని ఆ పాప ఫలం వెన్నాడి కట్టి కుడిపింది ఎందరు యోధులు వీని ప్రాణ రక్షణ కోసం కంచుకోట కట్టి నిలిచినా కాలం అర్జున రూపంలో వీనిని కబళించింది

అదిగో నా బిడ్డ దుస్థుల ! తన భర్త శరణు దొరకక ఎలా వెగ్రిగా పరుగులు పెడుతున్నదో !

అనాడు అర్జునుడు ప్రతిజ్ఞ చేసినట్టు విని తన భర్తతో ఈ బిడ్డ ఏమన్నదో ఎరుగుదువా !

కురుసేనమీద విశ్వాసం వద్దు మా శిష్యుడు శపథం చేశాడంటే అది జరిగి తీరుతుంది కనక యివ్వడే వెళ్ళి ధర్మరాజును శరణు వేడితే ఏ ప్రమాదం ఉండదు అంది

ఎంటున్నావా ! యివ్వుడు దాని విలాపం తోడబుట్టు పడుచు సౌభాగ్యం కోలుపోయి ఏడుస్తూ పడి పుంటుందని తెలియకుండానే ఈ అవస్థ నా నుదుకు రాసి సంతోషిస్తున్నారా, అన్నయ్యా ! అంటున్నది, విన్నావా ! అని ముందుకు సాగి

సరే, నడు,

ఇదుగో, వారి మేనమామ కదా శల్యుడు సాక్షాత్తు మాద్రీకి తోడబుట్టినవాడే ! ఆయనను కూడా వదలలేదు ధర్మరాజు అదిగో ఆ శరీరం బోర్లపడి ఉంది నుదురు నేలకు

అని, నాలుక బైట పడింది ఆ నాలుకిను కాకులు పొడుచుట తింటున్నాయి చూశావా!
నడు నడు

అదిగో! మా వంశోద్ధారకుడు! శాంతివపుడు తండ్రి కోసం రాజ్యం విడిచాడు

బ్రహ్మచర్య దీక్ష వహించాడు పాదుషానికి ఆయన తరువాత కాదయ్యా మరెవరి
పేరు చెప్పినా!

అటు దేవసేనాని కుమారస్వామి ఇటు మా వంశవృద్ధులు భీష్ములు కల్పాంతవేళ
ప్రచండ భానుడు చల్లబడి భూమి మీద పడిన ట్లపిస్తున్నది ఈయనను చూస్తూంటే, ఈ
శర తల్పం మీద

వారెవరూ! ధనుర్వేద వేత్త ద్రోణాచార్యులూ! ఇంద్ర వరుశరాము తెరిగిన అస్త్రాలన్నీ
ఈయన అధీనంలో ఉన్నాయి మా కురు ఎంకియులు మీ సాత్యకి అందరూ ఈయన శిష్య
సంతానమే వీరుడన్న వాడెల్ల తలవంచి మ్రొక్కవలసిన పాదాలు, అవి

ఇప్పుడా పవిత్ర పాదాలను ఎక్కలు కొరుక్కు తింటున్నాయి అడుగో కృపాచార్య
సోదరి కృపి, ద్రోణుల సతీ మణి! రోదన సామం వినిపిస్తున్నది ఆ విద్యాగురుని శిష్యు
లందరూ అశ్రు, శశ్రు, రధాలు కలిపి కట్టి, చితిపేర్చి సామ గానం చేస్తూ నిష్ఠ ముట్టించి,
మరొక అగ్నిలా ఆయనను ఉంచి, దహించి శోకార్తులై గంగా స్నానానికి వెళుతున్నారు
శర విద్య అనంతమైంది ఆయనతో

అరుగో సోమదత్త భూరిశ్రవన, శకుని ప్రభృతులు

నహదేవుని చేతులలో కదా ఈ శకుని తన బిడ్డలతో పహ నేలకూలాడు మాయా
బలంతో ఆనాడు జూదంలో వారి రాజ్యాన్ని అపహరించాడు దాని ఫలం యిది

ఈనాడు కృష్ణా! వారి మాయలన్నీ నీ మాయ ముందు పటా పంప లయాయి
వీడు కాదుటయ్యా సర్వ కురువంశ నాశకుడు

మేలు చేస్తానని దుర్యోధనుని చెరి మొత్తం అందరినీ వేల కరిపించిన క్రూరుడు
వీడు

అదిగో కళింగపతి, అటు మగధరాజు జయత్సేనుడు బృహద్రులుడు వీరు ధృష్ట
ద్యుమ్న పుత్రులు వారు కేకయ రాజు నందనులు సింహం వంజాతో చీల్చిన మత్తెదంలా
ఉన్నది ద్రోణాచార్యుల చేతులలో నిహతుడయిన ద్రుపదుని శరీరం ఇడుగో నీ మేనబావ

శుభపాలుని కొడుకు ధృష్టకేతువు, ఆ ప్రక్కనే వాని కొడుకు సుకేతుడు దూరంగా
విందాను విందులు ఎందరినని యిలా చూపించను

మా వంశ దీపం భీష్ములు

అస్త్ర విద్యా గురువులు ద్రోణులు

మహాహూరులు కర్ణ భూరిశ్రవస, అశ్వత్థామ, కృప కృతవర్మ సైంధవులు

దేవత లయినా ఎదురు నిలవగలరా! కాని పాండవులతో పాటు మీ అన్నదమ్ము
లిద్దరూ అటువంటి వారితో పోరి చెక్కు చెదరకుండా ఉన్నారంటే అది దైవ కార్యమేనయ్యా!

అందరూ చెప్పారు, ఇలా అవుతుందని కాని ఎవ లేదు ఫలితం అనుభవించారు
అని కొంతసేపు దుఃఖించి ఊరడిల్లి, అంతలో కోపోద్దీపితయై

ఓ యదువంశీయుడా! సర్వకార్య సాధకుడ వయిన నువ్వు సంకల్పించి ఉంటే ఈ
కుటుంబ కలహం శాంతంగా పరిష్కారం అయ్యేదికాదా! కాని ఉపేక్షించి సర్వ రాజవంశ
నాశనం చేశావు జ్ఞాతి వైరాన్ని సంగ్రామంతో కడతేర్చిన ఫలంగా మీ జ్ఞాతులు కూడా
యిలానే పరస్పర కలహంతో నాశనం అవుతారు అంతేకాదు నీ జీవితం కూడా దిక్కులేని
దశలో తెల్లవారుతుంది నా పాతివ్రత్య పుణ్య ఫలం బలిమితో ఈ మాట అంటున్నాను,
అంది

అంతవరకూ మౌనంగా విన్న వాసుదేవుడు చిరునవ్వుతో

అత్తా! ఏనాడో దూర్వాస మహర్షి మా కిచ్చిన శాపం అదే కదా! చర్విత చర్వణం
చేశావు నీ వంటి పీఠమాతకు యింత ఆవేదన ఉచితం కాదమ్మా! నీ కొడుకు చేసిన
దుర్మార్గాలు ఎరగని వారెవరు! మనమందరం ఎంత చెప్పినా వాడు వినక ఈ దశకు తెచ్చు
కుంటే నీ బాధలో నువ్వు అంతంత మాట లనడం న్యాయమా!

రాచనడుచువు

నువ్వు, నీ కొడుకులు పీఠ మరణం చెందితే ఎంత గర్వంతో ఉండాలి అంటూంటే
గాంధారి శాంతించింది

అనంతరం ధృతరాష్ట్రుని ఆజ్ఞానుసారం అందరికీ ధర్మరాజు తన పురోహితుడూ
సర్వ వైదిక కర్మ నిరతుడు అయిన ధౌమ్యునిచేత అపర కర్మ సాగింపించడానికి నిశ్చయించి
విదురుని పిలిపించి, సంజయుని రావించి

భరత వంశీయులకు తప్ప మిగిలిన వారందరి అగ్నికార్యం మీదు నిర్వహించండి
అని చెప్పి తమ వారందరికీ దహన సంస్కారాలు పూర్తి చేయించాడు

తిలోదకాలిచ్చే నమయంతో కుంతి దేవి కన్నీ రొత్తుకుంటూ ధర్మరాజును సమీపించి
నాయనా! కర్ణుడు మీకు అగ్రజుడు ఛాన్కరుని దయవలన కవచ కుండలాలతో
వీడు నాకు కలిగిడు

అనగా ధర్మరాజు

అమ్మా! ఈ మాట ముందే చెపితే యింత జరిగేది కాదు కదా! అని యింతసేపు
గోలు గోలున ఎడిచాడు

అనంతరం యధోఽతంగా కర్మకాండ ముగించి భూరి దక్షిణలతో అన్న దానాలతో
అందరినీ తృప్తులను గావించి వారి అభివందవలతో ఆనందించాడు

అవి వైశంపాయనుడు శ్రీ పర్వానికి స్వస్తి పలికాడు

వీణావాద వ్రతిమ విగహవిర్భవత్సార పుణ్య
శ్రేణీసంపాదిత విమలత్థాపేమ నిర్లేపచిత్త
త్రాణక్రీడాకలన సతతోత్సాహ వద్దివ్యభావా
ప్రాణాపానాహరణ నిపుణ ప్రాపణీయానుభావా ||

ఇది శ్రీ పర్వం

శాంతిపర్వం

జనమేజయ మహారాజా !

కర్ణుడు తన అన్నగారని విన్న క్షణంనుంచీ ధర్మరాజు మనస్సు వికలమయి - ఇది మొదలుగా శ్రీలకు రహస్యం దాచే శక్తి నశించుగాక - అని శపించి, అర్జునుని చూస్తూ

తమ్ముడూ ! నాకు ఈ రాజ్యపాలన కాంక్ష కలగడం లేదు, అడవికి పోయి బ్రతకాలని వుంది - అన్నాడు

ఆ మాటలు విన్న అర్జునుడు, నకులుడు, ద్రౌపది పరిపరివిధాల ధర్మరాజును హెచ్చరించి నమర్చుడూ, ధర్మపరుడూ అయిన ప్రభువు లేకపోతే ప్రజలు నానా క్షేణాలూ పడతారు దుర్మార్గులు విజృంభించి అకార్యాలు సాగిస్తారు కనక రాజ్యం ఏలక తప్పదు అన్నారు ఒట్లో అంగీకరించాడు ధర్మరాజు

బంధు మరణా శౌచం కారణంగా నదివొడ్డునే కుటీరాలు వేయించి, అక్కడే నెల రోజులు గడిపారు ఆ సమయంలో ఎందరో మునులూ, మూర్ఖులూ వచ్చి అవేకానేక లోక ధర్మవిషయాలు బోధించారు

వ్యాస మహర్షి విజయం చేసి నాయనా ! ఎందుకు శోకిస్తావు దుష్ట దండన రాజ ధర్మం ఆ ధర్మం ఆచరించనివాడు దేశం దుండగులమయం అవుతుంది అందుచేత నువ్వు దుర్బుద్ధులైన వారందరినీ కడతేర్చావు కనక దీనికోసం విచారం దేనికయ్యా ! అని ఓదార్చాడు

అప్పుడు వాసుదేవుడు ధర్మనందనా ! ఇక నువ్వు ఎంపోననం అధివసించి ప్రజారక్షణ చెప్పట్టాలి, అని పట్టాభిషేక ప్రయత్నం ఆరంభించాడు

హస్తినా పురం చేరుతూనే కృపాచార్యులను రావించి ధామ్ములవారి సరసన ఆసీనుని చేశారు

ధృతరాష్ట్రాని దగ్గర గాంధారి కూర్చున్నది నకుల సహదేవుల మధ్య కుంతి కూర్చున్నది యుయుత్సుడూ, సంజయుడూ గాంధారికి కొంచెం ఎడంగా వున్నారు

దేశంలోని వణిక్రమములు, హాళికులు సంకోషంతో కానుకలు తెచ్చారు వచ్చిన అందరికీ ఆదర పూర్వకంగా స్కూరాలు సాగుతున్నాయి

పిఠా, వేణు, గావకళా కోవిదులూ భరతకళా విదులయిన వారే వారి జనం వచ్చారు

నవ రత్న భవితమయిన బంగారు అంహాసనంమీద కార్థుల చర్మం పరిపించి పవిత్ర గంగాజలం స్వర్ణ కలశాలలో వుంచి పంచ గవ్యాలతో వేద మంత్ర యుతంగా పండ్లారాలు సాగింపించి ద్రోపదీ సహితమయిన ధర్మరాజు అగ్ని హోత్రుని హోమాదులతో తృప్తుని గావించిన అనంతరం వాసుదేవుడు చక్ర దారియై నీలచి

ధర్మనందనా! ఈ భూమండలానికి అధీశ్వరుడవై సర్వ ప్రజారంజకంగా పాలించ వయ్యా! - అని చిరునవ్వుతో సదస్య లోకాన్ని కలయ జూశాడు

మంగళ వాద్యాలు మ్రోగుతున్నాయి శంఖ భేరి నాదాలు దిశాంతాలు సోకు తున్నాయి అప్పుడు తనను ఆశీర్వదించే వేద వేదులకు చేతు లెత్తి నమస్కరించి

అయ్యా! మీరందరూ ఈ ధృతరాష్ట్ర మహారాజు ఆజ్ఞ పాలించడిమే నాకు సంతోషం అని తల దించుకున్నాడు

అనంతరం భీముని యువరాజుగా చేసి, సంది విగ్రహాది సర్వరాజ్యాంగ విషయ నిర్వహణ భారం విదురుని మీద వుంచి, అర్థమంత్రిగా యుయుత్సుని నియోగించి, సేనల పరిచారకుల జీత, భక్ష్యాలు నకులుని చేతులలో పెట్టి, ఇరుగు పొరుగుప్రాంతాల ఆక్రమణలు అర్జునుని భుజస్కంధాల మీద మోపి, విప్ర దేవతా పూజలూ, యజ్ఞ యాగాది సర్వ కార్య నిర్వాహక భారం ధౌమ్యుల వారిదని చెప్పి, తన అంతరంగ సచివుడుగా సహదేవుని తీసుకున్నాడు

మహా నగరాలలో, జనపదాలలో అన్న నత్రపులు నిర్మించి, రాజ పథాలలో ద హ శాంతికి చలివేంద్రులు నడుపుతూ, సర్వ ప్రజా రంజకంగా పరిపాలిస్తున్నాడు ధర్మరాజు భీమునికి దుర్యోధన మందిరం, అర్జునునికి దుశ్శాసన మందిరం, దుర్మర్షణ దుర్యుఖుల భవ నాలు నకుల సహదేవులకూ యిచ్చి, మిగిలిన వారిని వారి వారి ఆవాసాలలో ఉండునట్లు ఆజ్ఞాపించాడు

దేవతా పూజలూ, పితృదేవతల ఆరాధనలూ, అతిథి అభ్యాగతుల సత్కారాలూ, అనాథల దినుల పోషణ భారాలూ, దేశ దేశాలనుంచి వచ్చే విద్వాంసులకు నమ్రుచిత సమ్మా నాలూ జరుపుతూ, దేశంలో ఆకలి దప్పల బాధ లేకుండా స్వయంగా చూసుకుంటున్నాడు

ఆ రోజులలో ఒకనాడు ప్రభాత వేళ ధర్మరాజు వాసుదేవుని చేరి నమస్కరించి కుశల ప్రశ్నలు వేశాడు మర్యాద లిస్తే ముగిసిన అనంతరం వాసుదేవుడు రుచిర స్మిత వదనంతో

ధర్మనందనా! సర్వ ధర్మవిదుడు త్రికాలజ్ఞుడు అయిన భీష్మ పితామహుడు వశిష్టుల వారి శిష్యుడుగా సర్వ విషయాలూ గ్రహించాడు ఆయన కన్ను మూసే ధర్మ మర్మాలు చెప్పగల వాడు లేడు కనక ఆయన పద సహింసలో సావధానుడవై నీ సంశయాలన్నీ తీర్చుకో అన్నాడు

హర్ష పులకిత చక్రదై ధర్మరాజు

దేవకీనందనా! ఆయన ఉత్తరాయణం కోసం ఎదురు చూస్తున్నాడు ఈ మధ్యలో ఒక్కమారు నిన్ను చూడాలనే కోరిక కూడా వుంది అందుచేత నువ్వుకూడా రా - అన్నాడు

ప్రక్కనే వున్న సాత్యకిని చూశాడు వాసుదేవుడు

ఆయన కనులలో భావం అవగతమయిన సాత్యకి సారిధి దారుణుని పిలిచి రథం సిద్ధం చేయించి భీమార్జున నకుల సహదేవ సంజయ యుయుత్సులతో కృపాచార్యులకుకూడా కబురు పంపాడు

అందరూ రాగానే ధర్మరాజు తన నిశ్చయం తెలిపి వారిని వెంట బెట్టుకొని పితామహుల దగ్గరకు వెడుతూ తమ్ముడూ కిరీటీ! ఇకనుంచి పితామహుల దగ్గరకు పైనికులూ, అంతఃపుర స్త్రీలూ చేరకుండా ఆజ్ఞాపించు ఆయన వీరందరి గోడూ వింటూ అవస్థ పడ లేడు - అన్నాడు

రథాలు పితామహుని శరతల్పానికి అల్లంత దూరంలో ఆపి అందరూ పాద చారులై వెళ్ళి ఆ వృద్ధ మూర్తికి నమస్కారాలు చేశారు

అప్పటికే అక్కడకు చేరి వున్న మునులకూ, ఋషులకూ అభినవాదాలు చేసిన అసంతరం వాసుదేవుడు

కురు వంశ శేఖరా! ఇప్పుడు నువ్వు ఈ ధర్మ నందనునికి పరమ ధర్మాలు విశదం చెయ్యాలి, అనగా నవ్వుతూ భీష్ముడు వాసుదేవా! పరిహాసమా యిది! కాకపోతే నువ్వుండగా నేను ధర్మోపదేశం చెయ్యడమా - అన్నాడు

పితామహా! కిరీతి మూట గట్టుకోవాలనే కాంక్ష నాకు లేదు సర్వ ధర్మాలూ నీ ముఖాన వినిపించి నీ యోగ దేహం త్రిలోకాలలో విహరింప చేయాలని నా కోరిక - అన్నాడు దేవకీ నందనుడు

గురు సమక్షంలో శిష్యుడు పార ప్రవచనం చేసి నట్లుంటుంది నేను నీ యెదుట మాట్లాడడం అని మంద హాసం చేశాడు మందాకినీ నందనుడు

గాంధీవర్ణం

నీ మహాసుభావత్వం ఒక్కమారు నీ మనమలా యిక్కడ చేరిన మిగిలిన రాజులూ
తెలుసు కోవాలని నా వాంఛ అన్నాడు మురారి

గాంగేయుడు చెయి జాపి ధర్మరాజును దగ్గరగా తీసుకొని నాయనా! నీ వందేహాలు
అడగు, అనగా ధర్మరాజు తాతా! మిమ్ము చూస్తుంటే ఏమి అడగాలో తెలియడం లేదు
మాకు ఏమి అవసరమో అని మోరే చెప్పండి, అని వివరంగా తలవంచాడు

నాయనా! రాజ్యపాలనం కత్తిమీద సామంతుల వంటిది నువ్వు క్షమా కిలంకో వుంటే
మావటిను మత్తేల్లం మీది కెక్కి అంకుశ ప్రవహించే వనంతు ప్రభువు మీద పెత్తనం
చేస్తారు నువ్వు మరీ క్రూరంగా వుంటే క్రూర మృగాన్ని హింపించినట్లు హింస పెడతారు

అందుచేత వనంతు ఋతువులో సూర్యునివలె మరుగు మునిగించి చల్లదనం యివ్వాలి
ఆ ఋతువులో ఎండ మరుగు తగ్గితే మళ్ళీ వానలుండవు కదా! అదీ రాని తాత్పర్యం

గర్భవతి అయిన స్త్రీ తన లోపలి బిడ్డ ఆరోగ్యం మనసులో వుంచి, ఆహార విహారాలు
సాగించేటట్లు ప్రభువు ప్రజల కష్ట ముఖాలు ఎరిగి చరించాలి రాజ్య పాలనకూ, ధర్మ
సాధనకూ అవిశ్యమయిన అర్హాన్ని అతి చాక చక్కంకో అర్పించాలి వులి విల్లలను తిన్నట్లు
ప్రజలను పప్పుల పేరిట ఒక్కసారి కనిగించ కూడదు పశువు శరీరం మీద చేరిన జలగలా
ఎప్పటి కెంత అవసరమో అంతంత గ్రహిస్తూ ఉండాలి

ఎమయినా సరే ప్రజాభిమానం కోల్పోకూడదు సేవక గణాన్ని వంచించ కూడదు
చారికి మనసు తెలియనివ్వకుండా నారి రక్షణ భారం వహించాలి

ఇంద్రియాలను ఎగ్రహించాలి పాము కుటునం విడిచినట్లు కోరికలను విసర్జించాలి
ఆశ్రితులలో అమాత్యులలో నీ వారెవరో విద్వేషం తెవరో గ్రహించాలి

నాయనా! అన్నిటిపీ మించినది ఆ వర తత్త్వం దాన్ని మనస్సులో ప్రతిష్ఠించు
కొని మన కర్తవ్యం మనం నిర్దిష్టంగా సాగించి పరమ పదం చేరడానికి ప్రయత్నించాలి —
అని భీష్ముడు అవేకానేక ధర్మ మూఙ్గాలు వివరించాడు

గాంధీ వర్ణం సమాప్తం

ఆనుశాసనికపర్వం

ఈపోరాగాలు ఉదయావలాన విహరించే వేళ ధర్మరాజు విధ్యుక్త కర్మలు ఎర్పర్చించి వాసుదేవునితో తన సోదరులతో భీష్మ విరామహుల సమీపించి పాదాభివాదం చేసి

సర్వధర్మ మర్మజ్ఞా! ఎవ్వెన్నో ధర్మ సూక్ష్మాలు మీ ముఖాన విన్నాను అయినా నా మనస్సు ఉపశాంతి పొందటం లేదు నానాదేశాధీశులను వధించాను అత్మీయులను, గురువులను, అవులను సంహరించాను ఈ హింసా కాండ నా మనస్సును వేధిస్తున్నది దుర్యోధనుని లోభం నా కాగ్రహం కలిగించింది దానితో యిత ఘాతుకం సాగింది—అనగా నవ్వి అంటికేయుడు

ధర్మనందనా! ఎవరి మరణానికి ఎవడూ కర్తకాడు వాడి కర్మ ఫలం వాణ్ణి అలా తీసుకు పోతుంది అంతే! దాని కోసం విచారం దేనికయ్యా! దేనికయినా దైవమూ పురుష ప్రయత్నమూ అని రెండు వుంటాయి ఇందులో దైవం బీజం, మానవ ప్రయత్నం-క్షేత్రం క్షేత్రం చవుడుదయితే బీజం ఫలించదు కదా! మరొక్కమాట, మానుష ప్రయత్నమనే కర్మ జరగకుండా బీజం ఫలించదు సుమా! నేలను బ గా దున్ని పడును చేసి నీరు పెడితేనే బీజం ఫలించేది మహామహు లందరూ అనుసరించిన ధర్మపథాన నీ కర్మ నువ్వు చేస్తేనే ఫలం లభించేది

దేన్ని మనం ఆశ్రయించుకొని వుంటామో దాన్ని ఎప్పుడూ విడవకూడదు వేద వేద్యుడయిన వరమ పురుషుని ఆరాధిస్తూ ఆయన అనుగ్రహం పొందడానికి నిరంతరం కృషి చెయ్యాలి

ఎప్పుడూ శుచిగా వుంటూ విత్యం సత్యం పలుకుతూ, సోమరి కాకుండా నిరంతర వ్యవసాయం సాగిస్తూ, విద్యాజ్ఞానం సముపార్జించి, దాన ధర్మాలతో అందరినీ తృప్తి పరుస్తూ, సత్కర్మలు చేసేవారి యింట లక్ష్మి శాశ్వతంగా వుంటుంది

కృతముడ్డూ, స్రూరుడ్డూ, నాస్తికుడూ లక్ష్మికి శత్రువులు పీరే కాదు నిరంతరం భర్తకు ఎదురు చెప్పుతూ, గయ్యాళియై ఎల్లవేళలా —యిరుగు పొరుగు యిళ్ళల్లో వుంటూ, పీలు చిక్కినప్పుడల్లా చెంగు వరచి నిద్రకు వాలే యిల్లాలున్న యింట్లో లక్ష్మి నిలబడదు ధర్మనందనా!

తాతా! అర్థ విషయం చెప్పారు కనక కామ విషయం కూడా విశదం చేయండి, అని ధర్మరాజు విరయంగా ప్రశ్నించాడు

వాయనా! కామ సేవనంలో స్త్రీకి కలిగే సుఖం ఎటువంటిది ఉండదు అయితే కామ ఎళ చిత్రమైన స్త్రీకి యుక్తా యుక్త విచక్షణ వుండదు ఆ సమయంలో ఆమె చెయ్యని సామానం ఉండదు అందు చేతనే ఆ విషయంలో నిగ్రహం వున్న స్త్రీని పతివ్రతగా ఆరాధించాలి

ఇక దానం ఎవయం - అయినవాడూ, కానివాడూ దానానికి అర్హుడు కాదు శ్రద్ధతో వేద విద్య నభ్యసించి, విద్యుక్త కర్మ లాచరించే ధర్మ ఎరువితే దానం చెయ్యాలి

వేద, పురాణ శాస్త్ర పఠనం చేసినా, ఉత్తమ వంశంలో జన్మించినా ప్రయోజనం లేదు మనిషికి అన్నిటిని మించినది శీలం శీల హీనుడికి ఇహ పరాలలో సుఖ సంతోషాలు లేవు అలానే పతివ్రతమైన భార్యవల్ల లోకంలో పురుషుడు ఘ్యాతి పొందకూడదు

ఇక కన్యా వాణి గ్రహణం వున్నదే అది అయిదు మార్గాల కనిపిస్తున్నది అందులో కన్యయొక్క వయో రూప కుల శీలాలకు తగిన విద్యా సంపన్నుని తీసుకొని వచ్చి బిడ్డను దానం చేయడం బ్రాహ్మణవాహం

కన్య తనకు తానై పురుషుని యందు మనసు లగ్నం చేస్తుంది ఆ యువకుడు ఆమె యందు రాగంతో వుంటాడు వారి బంధాన్ని జ్ఞాత వివాహం అంటారు కంటితో చూసి మనసుతో మనసు కలిపిన యువకునితో జరిగేది గాంధర్వం ఇక ధనానికి బిడ్డను అమ్మడం ఆసురం దీనిపైన రాక్షస వివాహం వున్నది కన్యయొక్క బంధుజనాన్ని హింసించి పిల్లను బలవంతంగా తీసుకు వెళ్ళడమే రాక్షసం ఈ అయిదింటిలో బ్రాహ్మ జ్ఞాత్ర, గాంధర్వాలు శ్రేష్టాలు

ఇక కొడుకుల విషయం విను ధర్మబద్ధంగా వివాహమాడిన స్త్రీకి కలిగినవాడు భార్యను తన కుమార్తె కొడుకు దాహిత్రిడు సజ్జను డయిన పురుషుల వల్ల తన నియోగంతో కలిగినవాడు క్షేత్రజ్ఞుడు తనకు సంతానం లేవప్పుడు వచ్చిన వానిని దానంగా తెచ్చుకుంటే వాడు దత్తుడు తల్లిదండ్రులకు దూరుడై తిరిగే వానిని చేరదీసి పెంచుకాం వాడు కృత్రిముడు ఒకానొక స్త్రీకి పర పురుషుని యందు కలిగినవాడు, ఆ తండ్రి యెవడో తెలియనివాడు గూఢజ్ఞుడు తల్లిదండ్రులు యింటినుండి తరిమి వేస్తే వచ్చి మన యింటి చేరుతాడు, వాడు అవవిధుడు పెండ్లికి ముందే పితృగృహంలో కుమారుని కంటుంది వాడు కానీనుడు గర్భపతి అని తెలిసి కాని తెలియక కాని పెళ్ళి చేసుకుంటాడు ఆ అమ్మాయి యిక్కడకొచ్చి ప్రసవస్తుంది గాడు సహోధుడు

భర్తను ఎడిచి కాని విడువబడి కాని భర్తృహీన కాని ఎవరివల్ల నయనా సంతాపతి అయితే అది వాడి సంతానమే వానిని పునర్జన్మ డంటారు ఒక్కొక్కప్పుడు తదంగ్రులు వదిలేసినా, వారిని వదలి వీడే వచ్చి తనను పుత్రుడుగా స్వీకరించమని అర్థించాడు న్యాయేంద్రుడు ఉపకాడు తల్లిదండ్రులకు ధన మిచ్చి తెచ్చుకుంటే క్షేమం డంటారు పీఠంధరూ కూడా కర్మ చెయ్యడానికి అర్హులే కాని జారనుడే అందరిలో శ్రేష్ఠుడు

నాయనా! అన్ని దానాలలో భూదానం సర్వోత్తమం శాంత చిత్తంతో జీవిస్తున్న యజ్ఞ యాగాది క్రతువులూ, సత్కార్యాలు చేసే విద్వాంసుని మనంతట మనం పీఠ భూదానం చెయ్యాలి ఈ భూమి రత్న గర్భ కనక భూదానం వల్ల సర్వ రత్న మణి మణ దానాలు చేసిన ఫలం లభిస్తుంది

అంతకంటే పరమోత్కృష్ట మయినది అన్నదానం ఆకలి గొన్న వాడికి కడుపు నింపి భోజనం పెట్టడం కంటే పుణ్య కార్యం భువిలో లేదు నాయనా!

గురువు కంటే తండ్రి అధికుడు తండ్రి కంటే తల్లి అధికురాలు అన్న గా తండ్రితో సమానుడు వదిన మాతృసమానురాలు ఉపవాసాలూ, ఎకభక్తులూ, దేహ ఆరోగ్యంగా పుండడానికి వినియోగ పడతాయి ఉపవాస దీక్షతో తపస్సు చేసినవా శతాయువులు అపుతారు

మనస్సును ఏకాగ్రం చేసి, ఇంద్రియా లన్నిటినీ అదుపులో పుంచి వేద విద్య అభ్యసించి, చిత్త శుద్ధితో పరంజ్యోతిరుపాసన చేసేవారికి సర్వోత్తమ లోకాలు ప్రాప్తిస్తాయి — అ అనేకానేక యితీహాసాల ప్రమాణాలతో ధర్మ సూక్ష్మాలు విశదం చేశాడు గాంగేయుడు

అప్పటికి మనస్సు స్వస్థమై ధర్మరాజు హస్త నాపురం చేరి ధర్మ బద్ధంగా రాజ్య పాలనం చేయడం ప్రారంభించాడు

రోజులు గడిచాయి

ఉత్తరాయణ పుణ్యకాలం సమీపించింది ధర్మరాజు బంధు జనంతో భీష్ముని దగ్గర వెళ్ళి దోయిలించాడు

అప్పుడు భీష్ముడు హర్ష పులకిత చిత్తంతో అందరి అనుమతి తీసుకుని, వాసుదేవుని మీద చూపులు నిలిపాడు ఆ యోగిజన హృన్మివాసి మందహాసంతో గాంగేయుని చూశాడ భీష్ముడు వాయువును బంధించాడు అంతే, ఆ ఆత్మజ్యోతి అనింతంలోకి సాగింది ఆయన శరణు భిన్నమై దివ్యకాంతి గగన ముఖంగా వెడుతూంటే అందరూ ఆశ్చర్యంతో నిలబడ్డారు

ధృతరాష్ట్ర ధర్మనందన, పశుల, సహదేవులు ౮ పరమ ధర్మమూర్తి దేహాన్ని శూకా
వానికి తెచ్చారు విద్యుత్త రీతిని అగ్ని సంస్కారంచేసి, గంగా తీరాన ఎవాపాంజలులు ఇచ్చి,
వేడి నిట్టూర్పులతో వెను దిరిగి చూస్తూ వగరానికి చేరారు

అనుకూలమునకు పరమ సమాప్తం

అశ్వమేధ పర్వం

నర్వలోక వంద్యుడయిన భీష్మ పితామహునికి ఉత్తర క్రయలు సర్వరించి, ధర్మరా విపాద భర హృదయుడు కాగా, వాసుదేవుడు కొన్ని ఉపశమన వాక్యాలు పలికి ఓదార్చాడ అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు ఇదంతా నా మూర్ఖత్వం వల్ల వచ్చి పడింది అని విలపించడం మొదలు పెట్టగా కృష్ణుడు

మామా ! మరణించిన వారి కోసం మనం ఎంత శోకించినా వారు తిరిగి రారు, ర పోగా యీ శోకం వారికి పుణ్య లోకాలు లేకుండా చేస్తుంది, అని శాంతింప జేశాడు

అప్పుడు ధర్మరాజు : బావా ! ఇంతవరకు మీ మాట ప్రకారం నడిచాను నాకు వనవాసానికి ఆజ్ఞ యివ్వండి పితామహుడయిన భీష్మునీ, అగ్రజుడయిన కర్ణ చంపించిన పాపానికి ప్రాయశ్చిత్తం లేదు — అని దీన చిత్తుడయ్యాడు

నవ్వు రాజిలైడి మోము వాడవుడు ధర్మనందనా ! ఇన్ని రోజులుగా యింద చెవుతున్న తత్వ విషయాలూ పొల్లుపోయి నట్లేనా ! చాలు చాలు ఇదంతా నువ్వు చేశానం వేమిటయ్యా ! అసలు నువ్వెవడివి ! నర్వాసిక్లేకర ఆ ఈశ్వరుడు ఎప్పుడూ మరచిపో ఈ మాట

మనశ్శాంతి కోసం, అశ్వమేధ యగం చేసి విద్వాంసులనూ దేశ ప్రజలనూ ఎవిధ దానాలతో తృప్తి పొందించు, అన్నాడు

ధర్మరాజు మాధవా ! అశ్వమేధం, సువర్ణ, ధనరాయిలుంటే గాని సాగేది కాదు ఇవ్వు డిందరు రాజులను సంహరించాం వీరి రాజ్యాలకు వెళ్ళి నుంకం అడగటం వ్యాయ కాదు ఇంతకు ముందే దుర్యోధనుడు మామిది కోపంతో దుండగులను వదిలి దోపిడి జరిపి కోశాగారం అంతా బూడిదచేశాడు ఇప్పుడు ఎక్కడుంది ధనరాశి, అని ప్రశ్నించాడ విన్న వ్యాసమహర్షి

ధర్మనందనా ! పూర్వకాలం మరున్మహారాజు యజ్ఞం సాగించి అక్షయ ధనరాసు దక్షిణలుగా ఇచ్చాడు వేద విదులు ఆ రాసులు ఏం చేసుకోవాలో తెలిక పాతులు పె అవి ఎవరి కంట బడితే వారివే అని నియమం చేశారు అవి హిమగిరి ప్రాంతంలో వున్న అని మరున్మహారాజు కథ విశదం చేశారు

ధర్మరాజు వారిందరికి నమస్కరించి యాగ దీక్షకు అపవరమయిన సంభారాలు నమకూర్చే ప్రయత్నం ఆరంభించాడు

ఆ రోజులలో కృష్ణార్జునులు సముచిత పరివారంతో విలాస యాత్రగా యింద్రప్రస్థం వెళ్ళి అక్కడ మయసభిలో వుంటూ ఎన్నెన్నో స్మృతులు మననం చేసుకుంటూ కొన్నాళ్ళు గడిపారు

ఒకనాడు వాసుదేవుడు బావా! ఇంక నేను మా నగరం వెళ్ళాలి మా జననీ జనకులనూ, అగ్రజుడయిన బురామునీ, యితర బంధు కోటినీ చూడాలని వుంది

అనగా అర్జునుడు మనం హస్తినాపురం వెళ్ళి ధర్మరాజు అనుమతి పొందుదాం, అన్నాడు

వచ్చిన కృష్ణార్జునులను చూసి ధర్మరాజు సంతోష చిత్తుడై, ద్వారకకు పోనున్న వాసుదేవునితో

రుక్మిణీ వల్లభా! నీ దయవల్ల మేము యిప్పటికీ స్థితికి చేరాం, అశ్వమేధం కూడా నిర్విఘ్నంగా నువ్వు దగ్గరుండి చేయించాలి, అని అర్థించగా ఓరుసవ్వుతో అంగీకరించి, ధృతరాష్ట్ర, గాంధారీదేవుల వద్ద సెలవు తీసుకుని, కుంతీదేవి అనుమతితో సుభద్రను వెంట బెట్టుకుని పాత్యకి సహితుడై ద్వారక చేరాడు, వాసుదేవుడు

వీరకాలానికి వచ్చిన వాసుదేవునికి సముచిత మర్యాదలు జరిపి ఉత్సవం చేసుకున్నారు యాదవులు

విశ్రాంతివేళ వసుదేవుడు

నాయనా! యుద్ధవిశేషాలు కొన్ని విన్నాను కాని, నీ ముఖాన విశదంగా వినాలని వుంది, అన్నాడు

వాసుదేవుడు సంగ్రామ కథ సమగ్రంగా వినిపిస్తూ, అభిమన్యుని ప్రస్తావన రాకుండా చేశాడు

వెంటున్న సుభద్ర అన్నయ్యా! నీ మేనల్లుడి మాట వదిలేశావుగా అంది, శోక సంతప్త హృదయంతో మూర్ఛపోతూ

అందరూ సుభద్రకు శీతలోపచారాలు జరిపి, మూర్ఛ తేర్చాక కృష్ణుడు అభిమన్యుని పరాక్రమ గాథ రమణీయంగా వినిపించాడు అందరూ విషాదభర హృదయం లయూరు

అక్కడ హస్తినాపురంలో ధర్మరాజు, పత్మవాక్పాలనంతో ధర్మం ిడకుండా ఏలు బడి నడుపు తున్నాడు

ఆ రోజులలో ఒకనాడు వ్యాస మహర్షి విజయం చేసి అశ్వమేధ యాగం సాగించమని తొందర చేశాడు ధర్మరాజు అందుకు అవసరమయిన ధన కనకరాసులు తీసుకురావడానికి తమ్ములతో సైన్యంతో బయలుదేరుతూ యుయ్యత్సుని నగరరక్షణ వ్యవహారంలో వుంచి, అతనికి తోడుగా విదురుని ఆపాడు

పరిహార సమేతంగా ధర్మరాజు బయలుదేరి వేళ, మంగళ వాద్యాలతో వేదాశీస్సులు మిన్నుముట్టాయి

పురోహితులు ధౌమ్ములు ఆదేశించిన ప్రకారం సర్వ కార్యాలూ ఎర్పర్చించి, సర్వే శ్వరుడూ, నిఖిల నిధానపతి అయిన పశుపతిని ఆరాధించి, పారాశర్యుని విద్వేశానుసారం పరిజనంచేత త్రవ్వకం సాగించాడు

కొంత లోతు త్రవ్వేసరికి కనులు మిరుమిట్లు గొలిపే కాంతులతో మణి, సువర్ణ రాసులు గోచరించాయి ఆ నిధికి యథావిధి పూజలు జరిపి, దానిని ఎనుగులమీద, రథాల మీద, బండ్లమీద ఎక్కించి హస్తినాపురం బయలుదేరారు

ధర్మరాజు యాగ ప్రయత్నంలో పున్న వార్త విని వానుదేవుడు బలరామ, సాత్యకి, కృతవర్మ ప్రభృతి యాదవ గణంతో బయలుదేరి వచ్చాడు

వచ్చిన బంధువు లందరికీ ఉచిత రీతిని మర్యాదలు సాగుతున్నాయి యాగానికి అవసరమయిన యితర ప్రయత్నాలు నడుస్తున్నాయి

అందరూ ఇష్టా గోష్ఠిలో వుండగా ఉత్తర “మృతశశిపు ” సు ప్రవవించిందనే వార్త ఆశని పాతలం వచ్చింది

అందరి ముఖాలూ వెలవెల బోయాయి సుభద్ర గోలు గోలున ఏడుస్తూంటే, కుంతి దేవి కన్నీరు పోతుతూ కృష్ణుని చేరి

నాయనా! గురువుత్రుడు ప్రయోగించిన అస్త్ర ప్రభావం యింకా మమ్మల్ని వేధిస్తూనే వుంది, అని విలపిస్తూంటే, అన్నయ్యా! నా కొడుకు పోయినా మనవణ్ణి చూసుకుని, ఆ దుఃఖం మరచిపోదాం అనుకున్నాను నీ మేనల్లుడి కొడు కిడిగో అని చూపించి ఆనందాచూచుకున్నాను, అంటూ రుద్ద కంఠంతో ముఖం వాల్చింది సుభద్ర

ఉత్తర మాటా పలుకూ లేకుండా స్మృతి హీనయై పడివుంది

వాసుదేవుడు అందరినీ ఓదార్చి పాదప్రక్షాళనం చేసి, పవిత్ర జలాలతో అభిషేకం చేసి, అశ్వశ్రామ బ్రహ్మశిరోనామకావ్యం ఉపసంహరించి ఆ శిశువును వున్నదీవితుని చేశాడు

అప్పటికి తెలివితప్పిన ఉత్తర తనవక్కాలో బిడ్డ కదలడం చూసి, పట్టలేని ఆనందంతో శిశువును వాసుదేవుని పాదాల ముందు వుంచింది దేవకీ నందనుడు చిరునవ్వుతో చెయ్యెత్తి ఆశీర్వాదించాడు

వంశం పరిక్షిణమయే వేళ జన్మించాడు కనక పరీక్షితు అని నామ కరణం చేశాడు ఉత్తరకు నెలపురుడు దాటింది

అశ్వమేధానికి ఉపక్రమస్తూ వ్యాసుని ఆజ్ఞానుసారం ఉత్తమ జాతి అశ్వాన్ని విడిచి, దాని వెంట అర్జునునీ వాని వెంట పరిజనంతో వేదవిదులనూ పంపాడు ధృతరాష్ట్ర, గాంధారి, కుంతిదేవులకు అన్ని విషయాలూ వివరించి వారి అనుమతి పొందిన అనంతరం ధర్మరాజు

భీముడూ, నకులుడూ దేశ రక్షణ భారంతో వున్నారు నహదేవుడు కుటుంబ సేవలో వున్నాడు

అర్జునుడు అశ్వం వెంట వెడుతూ నానా దేశాలూ తిరిగి, వారందరినీ అశ్వమేధానికి ఆహ్వానిస్తూ ఎదురు తిరిగిన వారిని పరాజితులను చేసి, సింధు దేశం చేరాడు

అక్కడ సైంధవుని మిత్రుల పుత్రులూ, మనుషులూ ఎదిరించగా వారందరినీ చెల్లా చెదురు చేశాడు అది విని దుస్సల తన మనుషుని చంక నెత్తుకొని వచ్చి అన్యాయా! వీడొక్కడూ మిగిలాడు మా యింటికి, వీణ్ణి రక్షించు - అంది

అర్జునుడు కన్నీ రొత్తుకుంటూ

అమ్మాయీ! నీ కొడుకేడి? అనగా! నువ్వు మీ సేవలతో వచ్చి యుద్ధం చేస్తున్నావని విని, అంతకుముందే వాళ్ళ నాన్న నీ చేతులలో నివాతులయారని విన్నాడు కదా! ఆ భయంతో ప్రాణాలు వదిలేశాడు, అని కన్నీరు మున్నీరుగా ఏడ్చింది

అర్జునుడు ఓదార్చి అశ్వమేధానికి తప్పక రావాలని చెప్పి

చెల్లీ! మీ అన్నయ్య దుర్యోధనుడు దురహంకారంతో యింత తెచ్చాడు అంత కంటే అవేళంతో మేము ఈ పాపం చేశాం, అని ఆమెతో కలిసి యింతసేపు ఏడ్చి, వారిని సొగ నంపి, గుర్రం వెంట బయలుదేరాడు

మణిపూరదేశం చేరగా దాని అధిపతి బ్రభువాహనుడు తన తండ్రి రాకకు సంతోషించి కానుకలు తెచ్చి పాదాభివందనం చెయ్యగా

అబ్బాయి! అశ్వమేధం సాగుతూంటే, గుర్రాన్ని ఆపి, వీరత్వం చూపాలి కాని, యిదేవిటీ అతిధి సత్కారాలు - అని హేళన చేశాడు

బ్రభువాహనుడు యిల్లు చేరేసరికి అతనిని నాగకన్య ఉలూచి సమీపించి నాయనా! చేమా సీను తల్లివంటి దానినే! నీ తండ్రికి వీరుడయిన కొడుకుతో పోరాటం సాగించాలని వుంది వెన్ను ధనుర్విద్యలో నీ కొశలం చూపి ఆయన మెప్పు పొందు - అంది

బ్రభువాహనుడు తిరిగి వచ్చి ధనుష్షంకారం చేశాడు

అర్జునుడు శర సందానం చేశాడు ఉభయలూ తమ కొశలం ప్రదర్శిస్తుండగా ఒక్కక్షణంలో అర్జునుడు ఉక్కిరి బిక్కిరయి భేష్, ఇంతవరకూ నేను విలాసంగా సాగించాను ఇంక కానుకో! అని విశ్రాంత శర వర్షం కురిపించాడు ఎదుర్కొని బ్రభువాహనుడు విడిచిన వాడి బాణానికి అర్జునుడు వెన్నువంగి నేలకూలుతూ, వదలిన శరాఘాతంతో బ్రభువాహనుడూ మన్ను కరిచాడు

అటు భర్త యిటు కొడుకు యిద్దరూ నేల మీలిన వార్త వింటూ చిత్రాంగిద ఉలూచని వెంటబెట్టుకుని విచార స్వాంతయై వచ్చి గోలుగోలున విలపిస్తూ

ఎందు ిటువంటి పని చేయించావు అని ఉలూచిని ప్రశ్నించగా ఆమె, అర్జునునికి వసువులు శాపం యిచ్చారు శిఖండిని అడ్డుపెట్టుకుని భీష్ములను పడగొట్టినందుకు, ఆశాపం తీరాలంటే యీ జన్మలోనే ఒకమారు వ్రాణ హీనుడు కావాలని ఎరడంవల్ల యీ పని చేశానని సంజీవ మణితో పునర్జీవితుని చేసింది

అప్పటికే బ్రభువాహనుడు మూర్ఛనుండి లేచి తండ్రికి నమస్కరించాడు

అర్జునుడు నిద్రనుండి లేచినట్లే నిలబడి, కొడుకును గాఢంగా కౌగలించుకొని చిత్రాంగిద గదమా ఉలూచివీ ఉచిత రీతిని సల్లాపాలతో ఉల్లసించజేసి, అందరినీ అశ్వమేధ యాగానికి ఆహ్వానించి, తక్కుంగల దేశాలన్నీ తిరిగి హస్తినాపురం చేరుకున్నాడు

తమ్ముడు ముఖంగా వస్తున్నాడని విన్న ధర్మరాజు భీముని పిలిచి తమ్ముడూ! చైత్రపూర్ణిమ దగ్గర పడుతున్నది యజ్ఞ శాల నిర్మించి అక్కడ మహద్భలకూ రాజులకూ శిబిరాలు వేయించి, మిగిలిన అవసర సామగ్రి అంతా చేర్పించు, అన్నాడు

నిశ్చయించిన ముమువూర్తంలో యాగదీక్షితు డయాడు ధర్మరాజు

ప్రాయశ్చిత్త రహితంగా సాగిన ఆ యాగంలో ధర్మరాజు తన పర్వ రాజ్యం వ్యాప మహర్షికి ధారవేశాడు

అప్పుడు వ్యాసుడు నాయనా! నీ రాజ్యం నువ్వే గ్రహించు మా ఋత్విక్కులను సువర్ణ రాసులతో తృప్తి పరచు, అన్నాడు

లక్షల నుండి తృప్తిగా భోజనం చెయ్యగానే మ్రోగే రీతిని ఒక గంట కట్టారు యాగ కాలంలో ఆ ఘంటానాదం యాగం సాగుతున్నంత కాలం నిర్విరామంగా వినిపిస్తూనే ఉన్నది జనమేజయ మహారాజా! అని వైశంపాయనుడు ఆశ్రమ వాన పర్వం ఆరంభిస్తున్నాడు

అశ్వమేధ పర్వం సమాప్తం

—

ఆశ్రమవాసపర్వం

రోజులు గడుస్తున్నాయి

ఋతుచక్రం తిరుగుతున్నది

సంవత్సరాలు పడమూడు దొర్లి పోయాయి

గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులకు ఏ లోటూ రాకుండా ధర్మరాజు స్వయంగా చూసుకుంటున్నాడు

ద్రౌపది, సుభద్ర ఉబూచి, చిత్రాంగదలు గాంధారిని దర్శించి, ఆ ఆడకు ఆశ్వాసన చెపుతున్నారు

భీముడు మాత్రం సందు చిక్కి వప్పుడల్లా ధృతరాష్ట్రానికి వినపడేటట్లు నవ్వుతూ తన ప్రతాపమూ, దుర్యోధనాదుల అక్రమ వర్తనలూ గురించి మాట్లాడుతూ దెప్పి పొడుస్తున్నాడు ఆ మాటలు విన్నప్పుడు నకుల సహదేవులు సంతోషంతో ఒకరి నొకరు చూసుకునేవారు

ఆ వంకకు ధర్మరాజు ఎన్నే ఒకరూ పెదవి కదిపేవారు కాదు ఆ శృద్ధరాజు ధర్మజుల ప్రవర్తనతో సంతోషాన్ని, భీముని మాటలతో విపాదాన్నీ అనుభవిస్తూ ఒకవాడు ధర్మరాజునూ యితర కుటుంబాన్నీ రావించి

నాయనా! ఇంక నాకు యిక్కడ ఈ రాజభోగాల మీద మనసు లేదు అడవికి పోయి తపస్సు చేసుకోవాలని ఉంది - అన్నాడు

ఆ మాటలు విన్న క్షణంలో ధర్మరాజు కన్నుల నీరు తిరిగి ప్రభు! ఇక్కడ మీకు జరుగుతున్న లోటు ఏవీచీ' ఎవరయినా మీ యందు వినయం చూపక తిరస్కారంతో పుంటే చెప్పండి తక్షణం వారిని దేశ బహిష్కృతుల్ని చేస్తాను అనగా

ధృతరాష్ట్రుడు, నాయనా! దుర్యోధనాదుల కంటె మీరే నన్ను ఎక్కువ ఆదరంతో చూసుకుంటున్నారు నాకు ఎలోటూ లేదు నేనే రాజుగా ఉన్నట్లు నడుపుతున్నారు కాని రాజవంశీయుడు వీరత్వం ప్రదర్శించి సంగ్రామంలో మరణించాలి లేదా వానప్రస్థం సాగినా ప్రాణాలు విడిచిపెట్టాలి పరుల పంచ మంచు పట్టి చావకూడదయ్యా! అన్నాడు

ధర్మరాజు పరి పరి విధాల అర్పించినా వినలే దాయన ఆ సమయానికి వచ్చిన పరాశర నందనుడు ధృతరాష్ట్రాని సంకల్పానికి ఎదురు చెప్పవద్దన్నాడు

ధర్మరాజు తల వంచాడు

వాన ప్రస్థానికి వెళ్ళేముందు కొన్ని దాన ధర్మాలు సాగించాలన్నాడు ధృతరాష్ట్రుడు
ధర్మరాజు ఆయనకు కావలసిన సామగ్రి అంతా అందించడానికి ఆజ్ఞాపించాడు

భీముడు మాత్రం మన మీద కక్ష గట్టి చచ్చిన వారి కోపం యీయన దాన
ధర్మాలు చేస్తే మనమెందుకు భారపొయ్యాలి, అని అడ్డు తిరిగాడు, అర్జునుడు మెత్తని
మాటలతో ఓదార్చాడు

వీర స్వర్గం అలంకరించిన అందరికీ ఇత్రమ గతులకు అవశ్యమయిన భూ, సువర్ణ,
అగ్రహార- గో దానాదులు జరిపి ఒకనాడు విశ్రాంతిలో ఉండగా గాంధారి నమీపించి ఇంకా
ఎంతికాలం యిక్కడ గడవడం అంది

ధృతరాష్ట్రుడు మరునాడే వార, జానపదులందరి దగ్గర సెలవు తీసుకుంటూ

ఆర్యులారా! శంకన మహారాజు మీ అందరి అభిమానంతో ఈ రాజ్యాన్ని
పాలించాడు అనంతరం భీష్ముల వారి రక్షణలో విచిత్రవీర్యుడ. ఈ రాజ్యాన్ని
ధర్మపరుడయి పాలించాడు తదుపరి మా తమ్ముడు పాండురాజు మీ అందరి ఆదర
గౌరవాలు పొందుతూ సింహాసనం ఎక్కి మీ యోగక్షేమాలు చూసుకున్నాడు ఇప్పుడిది
ధర్మరాజు యంతకాలంగా మీ అందరి కష్ట సుఖాలలో భాగస్వామియై ఈ ఎంశ
వ్రత్యష్ట పెంపొందిస్తున్నట్లు మీ రందరూ చూస్తూనే వున్నారే శంకన, విచిత్రవీర్య,
పాండురాజులులను చూసినట్లే యీ ధర్మజుని కూడా మీ రంకా అభిమానంతో
చూడండి నే నొక వనవాసం చేయడానికి వెడుతున్నాను మీ అనుజ్ఞ యివ్వండి
అన్నాడు

వారందరూ కన్నీరు మున్నీరుగా విలపిస్తూ ప్రభూ! మీరు హస్తినాపురి విడిచి వన
సరం లేదన్నారు

ధృతరాష్ట్రుడు పరి పరి విధాల వారిని బతిమాలి ఒప్పించి, వనవాసానికి సాగుతుంటే
గాంధారి, విదురుడు, సంజయుడు అనుసరించారు

ఆ క్షణంలోనే కుంతి ధర్మనిందనా! ఇంక నేనూ వారితోనే వెడుతున్నాను ార్ధి
బావగారికీ, అక్కకీ, సేవ చేసే కాలక్షేపం చేస్తాను, అంది

పాండవులూ వారి భార్యలూ కూడా ఆవిడ నిర్ణయానికి నిర్విణ్ణులయి కౌళిమీద
పడి, కదలవద్దని పట్టు బట్టారు

వినలేదు కుంతి ధర్మరాజువే చూస్తూ

వాయనా! నా నిర్ణయానికి తిరుగు లేదు నువ్వు మాత్రము కద్దణ్ణి మగచిపోకు నా
ఖర్మ కాలి వాణ్ణి చే జేతులా చంపించు కున్నాను అది నా గుండెను దహిస్తూనే వుంది
మరొక మాట సహదేవుడంటే నాకు వరమ ప్రీతి వాడి విషయం నువ్వే స్వయంగా చూసు
కోవాలి అంది

అందరూ నగరిం పొలిమేరల వరకూ సాగి వచ్చాక, ధృతరాష్ట్రుడు వారందరినీ
పెను దిరిగి వెళ్ళమని కురుక్షేత్రాభిముఖంగా నడచి శతయూప రాజర్షి ఆశ్రమం దిగర
కుటీరాలు వేయించాడు

రోజూ వృద్ధు లుభయుల అవసరాలు కనిపెట్టి సమకూరుస్తున్నది కుంతి సంజయుడు
అందరినీ గౌరవంతో చూస్తున్నాడు

విదురుడు మాత్రం అన్నవోరాలు విడిచి పవిత్ర జలాలు పుచ్చుకుని, గాలినే ఆహా
రంగా తీసుకుంటూ గడుపుతున్నాడు

అలా సంవత్సరాలు గడిచాయి

ఒకనాడు ధర్మరాజు తన ఆస్తులతో మాట్లాడుతూ! ఒక్కమారు వెళ్ళి ధృతిరాష్ట్ర,
గాంధారి విదుర సంజయులను చూసి రావాలని వున్న దన్నాడు

తక్షణం సహదేవుడు అన్నయ్యా! చాల రోజులుగా నాకు అమ్మను చూడాలనే
కోరిక వుంది - అంటూ కంట తడి పెట్టాడు

అందరూ బయలు దేరారు అడవికి వచ్చిన వారందరి కుశల ప్రశ్నలూ ముగిశాయి
వెడుతూనే సహదేవుడు కుంతి ఒడిలో తల వంచుకుని పడుకున్నాడు కుంతి వాని
వెన్ను నిమిరుతూ కన్నులు వొత్తుకుంది

అప్పు డక్కడికి వచ్చిన వ్యాసుడు వారందరినీ గంగాస్నానం చేయించి, మరణించిన
వీరు లందరినీ చూపించాడు ఆశ్చర్యం ఆనందిం వారిని పెనవేసు కున్నాయి

ఆ రోజులలో - ఒకనాడు అడవికి వెళ్ళిన విదురుడు రెండు రోజు లయినా తిరిగి
రాలేదు ధర్మరాజు వెతకడానికి వెళ్ళి ఒక చెట్టు క్రింద విశ్రాంతిగా నిలబడ్డ విదురుని
చూసి

మహామేధావీ ! ధర్మరాజును, మీకు నమస్కరిస్తున్నాను — అన్నాడు

ఎదురుడు కదలలేదు, మెదలలేదు, పెదవి కదవలేదు

ధర్మరాజు విశ్చలంగా అబ్బి చూస్తున్నాడు అంతలో విదురుని దేహం నుండి వెలువడిన కాంతి పుంజం ధర్మరాజులో ప్రవేశించింది

కొద్ది క్షణాలకు ధర్మరాజు స్వస్థచిత్తుడై విదురుడు దేహయాత్ర చాలించినట్లు గ్రహించి, అనంతర క్రియలు నిర్వహించి వచ్చి ధృతరాష్ట్రునికి నివేదించాడు

గంగా స్నానానంతరం కురు క్షేత్రంలో నిహతులయిన బంధు జను లందరినీ వ్యాసుడు పొండవులకూ, గాంధారి, ధృతరాష్ట్రులకూ చూపించాడు

పితామహ, ఆచార్య శిష్య మాతామహ, పితృ, భాతృ, జామాతృ, ఎత్రి, పౌత్ర, దౌహిత్ర, శ్వశురు, మాతుల స్థూలక, ప్రియ మిత్రు లందరూ వారికి గోచరించగా, వ్యాసుడు

మీలో ఎవరయినా మీ భర్తలతో పీరి స్వర్గానికి వెళ్ళ దలిస్తే రండి, అనగానే, అక్కడికు చేరిన గాంధారి కోడళ్ళతో, పీరి పత్నులందరూ పవిత్ర గంగా జలాలలో అడుగు పెట్టారు వారి మనుష్య దేహాలు అంతరించి దివ్య దేహాలు ప్రాప్తించాయి

అందరూ తిరిగి వచ్చాక, ధర్మరాజు తాను కూడా ఆశ్రమంలో వుండి తపస్సు చేసుకుంటూ ననగా, ధృతరాష్ట్రుడు

నాయనా ! వంశ ప్రతిష్ఠ నీ మీద ఆధార పడి వుంది ఇప్పుడు మవ్వ యిక్కడ వుండిపోతే కురు కుల కీరి ఏమయి పోతుందో ఎరగవు పయిగా నువ్వుకా కొంతకాలం రాజ్య పాలనం చెయ్యాలి అని అనేక విధాల హెచ్చరించి వంపాడు

అందరూ హస్తిన చేరిన కొంత కాలానికి నారద మహర్షి విజయం చేసి, యథోచిత మర్యాదలు పొందిన అనంతరం

నాయనలారా ! మీరు వచ్చిన అనంతరం ధృతరాష్ట్రుడు నిరాహారియై తపో దీక్ష పఠించాడు గాంధారి అదే నియమంలో వుంది కుంతి ఉపవాసాలతో శుష్కించి తపస్సు చేస్తున్నది సంజయుడు కూడే అంత నియమంగా వర తత్త్వాన్ని ఉపాసిస్తున్నాడు

ఒకనాడు ఆ వనాన్ని దావాగ్ని చుట్టుముట్టగా ధృతరాష్ట్రుడు సంజయా ! ఇక నువ్వు వెళ్ళిపో, అన్నాడు

సంజయుడు గంభీరంగా ప్రభు ! ఎంత కాలం మీ ఉప్పు తిని యీ విపత్కాలంలో తలదాచుకునే సీచుణ్ణా! వేమా మీ తోవే వుంటామి మీరు విశ్చలంగా యోగాభ్యాసంలో వుండండి - అన్నాడు దావాగ్ని మీదికి వస్తుండగా సంజయుడు హిమవత్సర్వశిం మీదికి వడిచారు

అంతే ఆ దావాగ్నికి వారు ముగ్గురూ అవాంతి అయ్యారని అక్కడి మునుల వల్ల విన్నానవి, నారదుడు చెప్పగా, విన్న వారందరూ మూర్ఛపోయారు అంత పురిం రోదన ధ్వనులతో నిండింది

కొంత పేంటికి తేరుకొని, ధర్మరాజు అల్లికి, పెత్తండ్రికి పెదకల్లికి విద్యుక్తంగా కర్మలు చేసి పరి ఉక్తావని చేతులు జోడించాడు - అని వైశంపాయనుడు మౌనల పర్వం అందు కున్నాడు

అశ్రమవాస పర్వం ఎమాప్తం

మౌనలవర్ణం

ఎనమేజయ మహారాజా !

అలా ధర్మరాజు పాలన సాగుతుండగా ఒకనాడు యాదవ వంశాలన్నీ తమలో తాము కలహించుకుని ఒకరి నొకరు పొడుచుకు చంపుకున్నారనీ కృష్ణుడూ బలరాముడూ ఎక్కడికి వెళ్ళారో తెలీదనీ చారులు వార్త ఎనపించారు

నింటూనే ధర్మరాజు అర్జునుని పిలిచి విషయాలు తెలుసుకు రమ్మని పంపాడు అర్జునుడు నిషాద వ్యాదయంతోనే ఎదులుదేరి వెళ్ళి తిరిగి వచ్చి అన్నయ్యా! మన సారథి మన సలపుడు మన ఏడుగడ గాసుదేవుడు పొంచ భౌతికయాత్ర చాలించాడు అని చెప్పడంతో పాండవులూ, వారి అంతఃపురజనం అందరూ శోక సాగరంలో పడ్డారు

కొంతసేపటికి అందరూ తేరుకున్నాక అర్జునుడు

ధర్మనందనా! చాలారోజుల క్రితం మాట ద్వారకానగరానికి దూర్వాసాది మహర్షు లెందరో వచ్చారు అప్పుడు వారిని చూడడానికి వెళ్ళిన యాదవ బాలకులు సాంబుడికి శ్రీ వెంపం వేసి ఆ అమ్మాయికి కలిగే బిడ్డ ఆడపిల్లా? మగవాడా? అని అడిగారు విషయం గ్రహించిన దూర్వాసుడు మా వంటి పెద్దలతో ఆడే పరిహాసానికి వుంటగా ఈ బాలుడి గర్భాన ముసలం పుడుతుందనీ దానితోనే వారందరూ కడతేరుతారు - అనీ శపించారట!

దాని పర్యవసానంగా సాంబుడి గర్భాన ముసలం వుట్టింది ఆ ముసలాన్న నది ఒడ్డున ఒరగదీయించి ఆ పొడి అంతా అందులో కలిపించాడు వసుదేవుడు ఆ విషయం అలా ముగిసింది అప్పటికి ఈ మధ్య యదు, వృష్ణి, భోజ, అంధక వంశీయులందరూ నదీ తీరానికి విహారం వచ్చి హాయిగా తప్ప త్రాగి భోజనాలు చేసి యిష్టాగోష్ఠిలో వుండగా సాశ్వతి కృతవర్మను చూసి అట్టహాసం చేసి ప్రద్యుమ్నుని వయపు తిరిగి

గిన్నావా! యీ మాట అందరూ ఎద్రపోతుంటే వెళ్ళి మహాపీరుని వలె వారిని చంపి పచ్చని యోధు డీయన! అనగా ప్రద్యుమ్నుడు ఆ జరిగిన కథ వేదికలే అప్పు డందిరూ ముక్కున వేలేసుకుని తిట్టిపోశాడట! అని మరింతగా నవ్వాడు

దానితో కృతవర్మ క్రోధ తామ్రాక్షుడై సాత్యకి! సోమదత్తుడి చెయ్యి తెగి ఎడి పోయి నిరాయుధుడై నవ్వుడు కదూ నువ్వు తల నరికింది! అని ఎదురుకొట్టాడు

ఇలా పరిహాస ప్రసంగం నూటి పోటు దెప్పి పాడుపులుగా వు రించి మారి మారి చినరకు సాత్యకి చేతిలో కృతవర్మ తల తెగింది

అంతతో భోజ, అందకవీరులు తిరగబడ్డారు వృష్టి వంశీయులు పీరి కెదురువచ్చారు అప్పటికే మద్యపానమత్తులై పున్న వారు తాము ఎం చేస్తున్నది తెలియకుండా ఒకరి నొకరు చంపుకున్నారు

ఆ కుటుంబ కలహంలో చావకుండా మిగిలిన దారుకుడూ, బ్రభువూ కృష్ణుని చేరి ఆయనను వెంటబెట్టుకుని బలరాముని చేరారు

తక్షణం వెళ్ళి శ్రీ జనాన్ని అంత పురానికి చేర్చమన్నాడు, కృష్ణుడు బ్రభునతో, దారుకుని నా కోసం వంపారు బ్రభుడు నాలు గడుగులు వేశాడో లేదో ఒక బోయవాడు విడిచిన బాణం తగిలి అతనూ చచ్చిపోయాడు

కన్నీరు విడిచి కృష్ణుడు తనే వెళ్ళి శ్రీలందరినీ నగరంలో విడిచి వచ్చాడు కృష్ణుడు తిరిగి వచ్చిన తక్షణంలో బలరాముని శరీరంనుండి సర్వాకృతి ఒకటి బయలుదేరి అనంతంలో కలిసింది

వాసుదేవుడు ఆ ప్రదేశం విడిచి ముందుకు సాగి ఒక చెట్టుక్రింద నడ్డి వాల్చాడు దూరంనుంచి ఒక బోయ విడిచిన వాడి బాణం తగిలి ఆయనా కన్ను మూశాడు-అని పార్థుడు కన్నీరు మున్నీరుగా ఏడిచాడు

వసుదేవమహారాజు ముఖాన విన్న విషయాలన్నీ మీకు వివరించాను అప్పటికే వారం రోజులలో ద్వారకానగరం సముద్రంలో మునిగి పోనున్నదని విని ఆ నగరవాసు లందరినీ ఇంద్రప్రస్థం తరలించడానికి ప్రయత్నాలు చేశాను

తెల తెల వారుతోంది

తెల తెల వారుతూండగా వసుదేవుడు యోగసిద్ధులతో పుండి ప్రాణ త్యాగం చేశాడు దేవశిదేవి రోహిణి, భద్ర, మదిర - ఈ నలుగురు భార్యలు శవం వెంట వెల్లకాటికి వచ్చారు ద్వారకానగరవాసులు కంటికి మంటికి ఏకధారగా ఏడుస్తూ నా వెంట వచ్చారు నేతితో తడిసిన మంచిగంధపు కట్టెలతో దహనం చేయించాను

అనంతరం అరణ్యం అంతా గాలించి బలరామ, కృష్ణుల దేహాలకు అగ్నిసంస్కారం జరిపించాను అప్పటికి ఆరు రోజులు గడిచాయి తెల్లవారితే సముద్రం ద్వారకను ముంచు తుంది అందుకని రాత్రికి రాత్రి జనం అందరినీ నగరం దాటించాను

సాగి సాగి మంచవటం నీడలో విశ్రాంతి తీసుకుంటుండగా దొంగల గుంపులు మీద పడి దోపిడీ ప్రారంభించాయి. అదేం భర్మమో ఒక్క అస్త్రం కూడా నా మనస్సులో స్ఫురించ లేదు.

అతి కష్టమొద వానుదేవుని ఎనమందుగురు రాజులనూ బలరాముని పత్నులనూ రక్షించగలిగాను. మిగిలిన వారందరినీ చోరులు నావా హింసల పాలు చేశారు

కొంతదూరం వెళ్ళాక బలరాముడూ కృష్ణుడూ, లేని బ్రతుకు తమ కెందుకని వారి భార్యలు అగ్నిప్రవేశం చేశారు.

ఇందరూ యిలా అయేసరికి నాకు మనశ్శాంతిలేక వేదవ్యాసుల వారి వద్దకు వెళ్ళి సాష్టాంగపడి జరిగిన విషయాలన్నీ నివేదించాను.

ఆయన అవంచలంగా విని :

నాయనా! ఏది ఎప్పుడు ఎలా జరగాలనే నిర్ణయం ముందుగానే చేస్తాడు విధాత. అది అలా జరుగుతుంది. కాలం కలిసి రాలేదు అంటామే, అది విధి విపర్యయం అన్నమాట. నువ్వు నిర్విచారంగా వెళ్ళు - అని సాగనంపాడు. నే నిలా వచ్చాను - అని పార్కుడు తలవంచు కున్నాడు.

జనమేజయ మహారాజా! యిక మహాప్రస్థానం ఆలకించండి అన్నాడు వెళం సాయ సుడు.

మౌనల పర్యం సమాప్తం

మ హా ప్ర స్థా నం

జనమేజయ మహారాజా ! ఆ మరునాడే ధర్మరాజు కొలువు దీర్చి పౌర జానపదులను చూస్తూ

ఆర్యులారా ! ఇక మాకు అనుజ్ఞ యిస్తే వాసిప్రస్థానికి వెడతాం ఇదిగో మా మనుమడు పరీక్షిత్తు మా వంశం మీద చూపిన అదరాభిమానాలు వీడిమీద చూపుతూ మా ప్రతిష్ఠను విలబెట్టండి — అని కృపా చార్యులను కుల గురువుగా నియోగించాడు

పౌర జానపదు లందరూ విషాద భర హృదయులయి కన్నులు వొత్తుకుంటుంటే, ధర్మరాజు వారందరినీ ఓదార్చాడు కర్మలన్నీ యథావిధి జరిపి, సింహ ద్వారం దాటాడు

పాండవ పంచకం వెంట ద్రౌపదీదేవి నడుస్తున్నది ఆ వెనుకనే ఓక శునకం కూడా వస్తున్నది

ఉలూచి తన పట్టింటికి, చిత్రాంగద తన కొడుకు దగ్గరకూ వెళ్ళారు

పాండవులూ, ద్రౌపదీ, వారి వెంట శునకమూ అలా నడచి భాగీరథి వొడ్డుకు చేరారు అక్కడ అగ్ని హోత్రుడు ప్రత్యక్షమై

అర్జునా ! దేవకార్యం కోసం వరుణుని వద్ద తెచ్చిన గాండీవం యిది దీన్ని యింక ఆయనకు అందజేయాలి అనడంతో అర్జునుడు దానిని గంగలో విడిచాడు

అనంతరం వారు సాగి సాగి హిమాలయాలు దాటి మేరువు సమీపానికి యోగనిషత్తో వెడుతుంటే, ఎవ చాలక భూమిమీద వాలిపోయింది పాంచాలి

ఆమెను చూపి భీముడు ధర్మనందనా ! ఈ రాజనందన ఎన్నడూ ధర్మగ్లాని ఎరుగనిది కదా ! ఎందు కిలా అయింది — అన్నాడు

నాయనా ! ఆమెకు అర్జునుని మీద కొంత వక్షపాతం వుందిరా — అని ముందడుగు వేశాడు

కొంత నడిచే సరికి సహదేవుడు నేలబడగా భీముని చూపి ధర్మరాజు నాయనా ! వీడికి తివ్రత గాదు లేడనే అహంకారం వుందిరా ! అని ముందడుగు వేశాడు

అనంతరం నకులుడు వడగా నాయనా! వీడికి తలంకించి ఎందరకాదు భువనంలో లేడనే అహం వుందిరా! — అని అడుగు వేశాడు

ఈవారి వంతు ఎరునుడిది కాగా చూచు భీమసేనా! వీడు కొరపులంబరిసి ఒక్క రోజులో కడతేరుస్తానని ఆ మాట విలుపుకోలేక పోయాడు అదిగాక ధర్మరారులలో తలంకితవాడు లేడనే అహంకారం వీడి కెక్కువ, అంటూ ముందుకు సాగాడు

కొంత నడిచి భీముడు నేల వాలుతూ అన్నయ్యా, అవగా నాయనా! నీ భోజన ప్రీతితో దానితో వచ్చిన భుజశక్తితో రేగిన క్రోధాహంకారమూ నిన్నీ దశకు తెచ్చాయి — అని నడుస్తున్నాడు ఆయన వెంట శునకం వస్తూనే వుంది

కొంతదూరం వెళ్ళేసరికి ఇంద్రుడు తన రథంతో ఎదురు వచ్చి ధర్మనందనా! ఈ రథం ఎక్కు, అన్నాడు అప్పుడు ధర్మరాజు మరలోక నాయకా! నా తమ్ములూ, భార్యా లేనదే నేను రాలేను అనిగా వారు విగతజీవులు అప్పుడే అమరలోకం వేరారు అక్కడ చూడవచ్చు రా! — అనిగా మహేంద్రా! వాస్తినా పురి మండి నా వెంట వస్తున్న యీ సారవేయాన్ని కూడా ఎక్కించాలి అన్నాడు

జంతువుకి అమరలోక దర్శనమా! అని నవ్వాడు దేవేంద్రుడు

అమరలోకపతి! తమ్ముళ్ళు పోయారు, భార్య పోయింది ఇప్పుడు వారి కోపం ఎడ్చినా భార్య రాదు సోదరులూ రారు ఇక నాతో వచ్చే యీ జంతువును ఎడవడం ధర్మమా! అని పట్టు పట్టాడు

ఎంత చెప్పినా ధర్మరాజు శునకాన్ని విడిచి రావడంతో శునక రూపంలో వచ్చిన యమధర్మరాజు ప్రసన్న హృదయై తన రూపం ధరించి కౌంతేయా! నీ నర్మభూతి నమదృష్టి నాకు సంతోషం కలిగించింది ఆనాడు దైవతవసంలో నీ తమ్ములందరూ ఎగత జీవులై పడి పున్నప్పుడు ఒక్క తమ్ముణ్ణి కోరుకోమంటే కుంతి సంతానంలో వే మన్నాను కనక చూద్రి సంతానంలో నకులుని బతికించమన్నావు అప్పుడే నీ ధర్మబుద్ధి నా కవగతమయింది ఇక నువ్వు ఈ అమరేంద్రునితో స్వర్గానికి వెళ్ళు — అన్నాడు

దేవేంద్రుని రథం మీద ధర్మరాజు అమరావతిలో అడుగు పెట్టగానే వారదుడు వచ్చి నాయనా! ఇంతకాలంగా శరీరంతో స్వర్గానికి వచ్చిన వారిని నేను చూడలేదు నీ సత్య ప్రియత్వం ధర్మవరత నీ కి అదృష్టం కలిగించాయి — అని అభినందించాడు

అప్పుడు ధర్మరాజు కక్కడి ముఖలకొ, మునులకొ, అభివాదాలు చేసి మర
లోకపతి! ఒక్కమారు నాకు నా తమ్ములనూ, కురు క్షేత్రంలో ఒరిగిన మహా యోధులనూ
మాడాలని వుంది - అన్నాడు

ధర్మవందనా! నీ కింకా భౌతిక వాసనలు వదల లేదు అని ఇంద్రు డవగా

స్వామీ! ఒక్కమారు వారిని చూడనిదే నా కివేవీ మనసువ కెక్కవ అన్నాడు ఈ
విధంగా మహా ప్రస్థానం ముగింది స్వర్గారోహణం వినివీవున్నాడు వైశంపాయనుడు

మహా ప్రస్థాన పర్వం సమాప్తం

— — —

స్వర్గారోహణం

మిత హిత సత్యవాక్య! జనమేజయ రాజేంద్రా!

ధర్మరాజు కోరిక నమసరించి దేవేంద్రుడు వాని వెంట దూతలను తోడు వంపి అంట
రనూ చూపించ మన్నాడు వారి వెంట నారదాది బుఱులు కూడా నడుస్తున్నారు

వాలుగడుగులు వేసి ఆశ్చర్యంతో నిలబడి ధర్మరాజు ఎవటిది ముసీంద్రా! పీడు
ఎరమ లోబి దూర దృష్టి లేనివాడు చతురంగబలాలతో వక్రవర్తులను ఎందరినో కురుక్షేత్రంలో
నేల కూల్చించినవాడు పరమ ఎత్తివ్రతా శిరోమణియైన ద్రౌపదిని నిండు కొలువుకు రప్పించి
వలువలు ఒలిపించిన తులవ! పీడు ఈ దుర్యోధనుడు పీఠ లక్ష్మీ సమవృత్తుడై అమృతా
స్వాదనం చేస్తూ, అప్పరోభామల సేవలు అందుకుంటున్నాడు, ఎం న్యాయ మిది? ఇంతకూ
నా సోదరు లెక్కడ? అని అటు చూడకుండా ముందుకు సాగుతాంటే —

నారదుడు ధర్మనందనా! వాడు కుల ధర్మానుసారం సంగ్రామ రంగంలో క్షత్రియ
పీఠోచితంగా పోరాడి మరణించినవాడు అటువంటి వానికి వీరస్వర్గం రావడం ధర్మమే
సయ్యా, ఇక పాంచాలీ పరాభవం విషయం ఇక్కడ దేశికయ్యా! అన్నాడు

ధర్మరాజు వడుస్తూనే మహర్షీ! నేను తిలోదకా లిచ్చేవేళ మా అమ్మ చెప్పింది
కర్ణుడు, మా అన్నగారని ఆయనను సేవించే భాగ్యం లేకుండా పోయింది నాకు అలానే
రిణ యజ్ఞాగ్నికుండలో ద్రుపద విరాట యుధామన్యు ప్రభృతి మహాయోధు లెందరో తమ
దేహాలే సమిధలుగా ఆహుతి చేశారు వారందరూ ఏరి? అశ్వనీ దేవతా సదృశులు నా
సోదరులు నకుల, సహదేవులు, పరమ ధర్మవిష్టా గరిష్ఠ పాంచాలి కనుపించరేం?
లంటూంటే నారదుడు దేవదూతల వైపు సాధిప్రాయంగా చూశాడు

నారు ముందు నడువగా ధర్మరాజు వారి వెంట సాగి ఒక చోట నిలబడ్డాడు

సల సల మరుగుతున్న నూనెలా ఉన్న నీటి తోడి నదినీ, జనవ ముళ్ళు వంటి
కంటకాలతో పడునుదేరిన కత్తుల వంటి ఆకులు నిండిన వృక్షాలతో ఉన్న వనాన్ని చూసి
అందులో పాప పలా లనుభవించే జీవుల యాతనలు చూస్తూ మన మింకా గంత దూరిం
వొళ్ళలి అన్నాడు ధర్మరాజు, అక్కడి దుర్గంధం భరించలేక

ఆర్యా! మనం రావలసిని చోటికే వచ్చాం అన్నారు దేవదూతలు

అక్కడి దుర్వానవలు భరించలేక జీవుల యాతరలు చూడలేక ధర్మరాజు వెను దిరుగుతుంటే —

ఓ మహానుభావా! నీ శరీరం నుండి వచ్చే గాలి సోకి మా వ్రాణాలు తేలిక పడు తున్నాయి మీరు మరికొంత సేపు నిలబడి మాకు సంతోషం కలిగించండి మీ పూర్వ ఫలంతో ఆనే అరువులు నీసబడగా ధర్మరాజు వెను దిరిగి

మీ రందరూ ఎవరు? అని ప్రశ్నించాడు

నెను కర్ణుడను, భీమసేనుడను అర్జునుడను, నకుల, సహదేవులము, నెను ద్రౌపదిని అని వార తమ పేరులు చెప్పగా విన్న ధర్మ నందనుడు మనస్సు వికలం కాగా

ఒక్కనాడు ఒక్క అదర్శం చెయ్యని పీరందరూ, అనుభవించవలసిన య తనలూ యివి, అని దేవదూతలతో మీరు వెళ్ళండి నేనింక యిక్కడ నుంచి కదలను, అన్నాడు

ఆ వార్త విన్న దేవేంద్రుడు యమధర్మరాజుతో ఆక్కడకు వచ్చాడు వారి రాకతో ఆ ప్రాంత మంతా సుందరోద్ధానమై సుగంధ భరితం అయింది

అప్పుడు దేవేంద్రుడు ధర్మనందనా! రాజయిన వాడికి సరకదర్శనం తప్పదు అదీకాక పుణ్య పావ ఫలానుభవం కోసం స్వర్గ నరకాలు రెండూ దర్శించ వలనందే ముందు సరక యాతనలు అనుభవించినవాడు అనంతరం అమర లోక సుఖాలు పొందు తాడు, ముందే అమర సుఖాలు పొందితే అనంతరం యీ యాతనలు తప్పవు ఇది విధి

ఇక నీ అగ్రజుడు కర్ణుడూ, అనుజులు భీమార్జున నకుల సహదేవులూ, వత్తివత్తి పాంచాలీ, తక్కుంగల రాజ శిరోమణులూ అందరూ యిప్పుడు అమరలోక సుఖాలు అనుభ విస్తున్నారు నడు, వారిని చూచి ఆనందించవచ్చు

రా! ఇదిగో ఈ వియద్గంగా తరంగణిలో పరిభ్రష్టాతుడవై మా వెంట రావయ్యా! స్వర్గభోగాలు అనుభవించవచ్చు, నువ్వు చేసిన మహా క్రతువుల ఫలంగా — అన్నాడు

ధర్మరాజు తక్షణం మందాకినీ నదీ స్నానం చేశాడు అంతలో ఆయన పాంచ భౌతిక దేహం పోయి దివ్యదేహం ప్రాప్తించింది

ఆ సమయంలో దేవతాంశములో లీనమయిన తన సోదరి బంధు జనులనూ, పితృ, పితామహాదులనూ దర్శించి, ఆ అమరావతిలో కాశ్యప స్థానం పొందినా డాయన, అని వైశంపాయనుడు

జనమేజయ మహారాజా! వ్యాస మునీంద్ర సార కరుణాతి శయించున పరమ ఎదాప్తి
హేతువగు భారత సంహిత నీకు వినిపించాను

ఇది ఇహ పర సుఖ భోగ సాధన సమర్థమని మా గురువుల మాట! అని ముగించాడు,
వైశంపాయనుడు

(స్వసి)

—

ఇది పురాణవండ రామమూర్తి
కాశీ అన్నపూర్ణల తనూజుడు
సూర్యనారాయణ ప్రకాశ దీక్షితులు
ఆకాశవాణి శ్రోతలకు చెప్పిన కథ యథాతథం
ఇలా పల్కే అవకాశం కలిపించిన
బాలాంత్రపు రజనీకాంతరావు గారికి
సముచితంగా మీ కందించ సంకల్పించిన
పి వి ఆర్ కె ప్రసాద్ గారికి కృతజ్ఞతలు

మూల భారతంలో పర్వ విభజన

ద్రోపర్వం ద్రోణాధిపిక, సంశప్తక వధ, అభిమన్యు వధ, ప్రత్తిజ్ఞ, జయద్రథ వధ, ఘటోత్కచ వధ, ద్రోణ వధ, నారాయణాశ్రు మోక్ష పర్వాలతోను 9,430 పైగా శ్లోకాలతో ఉంది

కర్ణపర్వం నాలుగువేల ఎనిమిది వందల శ్లోకాలతో ఉంది

శల్యపర్వం హదప్రవేశ గదాయుద్ధ పర్వాలతో 3,600 శ్లోకాలవరకూ ఉంది

సౌప్తిక పర్వం ఐహిక, ఉపపర్వం - 760 శ్లోకాలు

శ్రీ పర్వం జలవదాన, శ్రీ విలాస, శ్రాద్ధపర్వాలు - 750 పైగా శ్లోకాలు

కాంతిపర్వం రాజధర్మాను శాసన, అపద్ధర్మ మోక్షధర్మ పర్వాలు 13,764 శ్లోకాలు

ఈ పర్వంలో మొదటి రెండు వేల శ్లోకాలూ కాక మిగిలిన వది, వచ్చెందు మేఘ శ్లోకాలలో భీష్ముడు ధర్మ సూక్ష్మాలను రాజధర్మ, అపద్ధర్మ మోక్ష ధర్మాలుగా విభజించి వివరించిన విశేషాలు మూలంలో విద్వాంసుల ముఖాన వివదగినవి నారాయణీయం కూడా దీనిలోనే ఉంది ధర్మకత్వజ్ఞులు ధర్మశాస్త్రంగా కొవియాదదానికి కారణం కాంతి, అనుగావన పర్వాలే

అనుగావనిక పర్వం ఏడువేల ఏడువందల పైచిలుకు శ్లోకాలు

అశ్వమేధపర్వం అనుగీతపర్వం ఉపపర్వంగా 2,800 పై చిలుకు శ్లోకాలు

అశ్రమవాస పర్వం పుత్రధర్మన, నారదాగమని, పర్వాలు - 1010 శ్లోకాలు

మౌనల పర్వం 250 శ్లోకాలు పైన ఉన్నవి

మహావ్రష్ఠాన పర్వం 80 శ్లోకాలు దాటి ఉన్నాయి

స్వర్గారోహణ పర్వం 210 శ్లోకాలు పైమాట

ఉష్శ్రీ రచనలు — ప్రముఖుల ఆశీస్సులు

ఉష్శ్రీ చెప్పదలచిన దానిని స్పష్టంగా ముందు దర్శిస్తారు. దర్శించిన దాన్ని రుచి
రింగా మనకు బొమ్మకట్టి చూపిస్తారు. బొమ్మ కట్టిన దాన్ని పముజ్జ్వలంగా వ్యాఖ్యానిస్తారు.

ఆయన భావకతలోని దృశ్య ధర్మాన్నీ, కరవంలోని చిత్రమైన ఒక పుష్పా సుఖ
శ్రావ్యమైన వారి కంఠస్వరాన్నీ గుర్తింపలేక పోవటం పాధ్యం కాదు.

వారి స్త్రీల అంత విలక్షణమైనది స్త్రీల అంటే వదగతి మాత్రమే కాదు. భావగతి
కూడా.

పోతుల గుండెను ఎకారింగా గుమ్మిల్లో జారుకోగల హస్తలాపవం అది. ఆ
లాపవాన్ని పరిక్షించడానికి పుస్తకం తెరచి ఒకటి రెండు పేజీలు చదవండి చాలు.

ఎస్ వి చుజంగరాయశర్మ

ఆకాశవాణిలో కొన్ని వెలల వాడు విరించిరాయంగా బాగ్గేతి - రాష్ట్రాభివృద్ధి, శ్రేణు
తెలుగులో వివిధించిన ఉష్శ్రీ గొంతులో ఒక పెరువైన తీర పుంజుకొనితెలుగు అభివృద్ధికి,
ఒక పుష్ప మువ్వమల్లి దగరగా లాగే వేర్పు ఇంది దానికొక్కవారం వారం దాగ్గొక్కవారం
శ్రోతలు కానుకొని గుర్తుంటారు.

కేల నక్షత్రంలో ఉన్న శ్లోకాలను బృహద్రంగంధాల మూల హృదయానికి భంగం
లెక్కందా కుదించి శ్రోతలకు వినిపించి ఆ పై పాఠకులకు అందించడంలో రచయిత కొం
ఎముఖంగా కనబడితేంది. కథకోసం రామాయణ భారతాల చదవం ఆకాశ రీపాలగా
యగ యుగాల ప్రజావళికి లోకోత్తర వదలలేకం చెప్పా వచ్చిన వాటిని అందుకే చదువు
కొం కి.ఎ.వే ఈ రచనలు కూడ కమ్మల కడుతు కంక్షతో ఆదరించారు తెలుగువారు.

ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి